# ברכות

## תלמוד בבלי

תלמוד בבלי (ויקיטקסט), ברישיון CC BY-SA.
geulaquiz.com

## דף ב עמוד א

מתני׳ **מאימתי** קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי רבי אליעזר.

וחכמים אומרים עד חצות.

רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר.

מעשה ובאו בניו מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות ולא זו בלבד אמרו אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עמוד השחר

הקטר חלבים ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עמוד השחר אם כן למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה:

גמ׳ תנא היכא קאי דקתני מאימתי

ותו מאי שנא דתני בערבית ברישא לתני דשחרית ברישא

תנא אקרא קאי דכתיב בשכבך ובקומך והכי קתני זמן קריאת שמע דשכיבה אימת משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן

ואי בעית אימא יליף מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד

אי הכי סיפא דקתני בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה לתני דערבית ברישא.

תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית והדר פריש מילי דערבית:

אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מכדי כהנים אימת קא אכלי תרומה משעת צאת הכוכבים לתני משעת צאת הכוכבים.

מלתא אגב אורחיה קמשמע לן כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעת צאת הכוכבים והא קמשמע לן דכפרה לא מעכבא כדתניא ובא השמש וטהר ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה.

וממאי דהאי ובא השמש ביאת השמש והאי וטהר טהר יומא

## דף ב עמוד ב

דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא

אמר רבה בר רב שילא אם כן לימא קרא ויטהר מאי וטהר טהר יומא כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומא.

במערבא הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו ובעו לה מיבעיא האי ובא השמש ביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא או דילמא ביאת אורו הוא ומאי וטהר טהר גברא

והדר פשטו לה מברייתא מדקתני בברייתא סימן לדבר צאת הכוכבים שמע מינה ביאת שמשו הוא ומאי וטהר טהר יומא:

אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין משהעני נכנס לאכול פיתו במלח עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו.

סיפא ודאי פליגא אמתניתין. רישא מי לימא פליגא אמתניתין.

לא עני וכהן חד שיעורא הוא.

ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות דברי רבי מאיר וחכמים אומרים משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנאמר ואנחנו עושים במלאכה וחצים מחזיקים

ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים ואומר והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה

מאי ואומר

וכי תימא מכי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשכי ומקדמי תא שמע והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה

קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שעורא הוא ואי אמרת עני וכהן חד שעורא הוא חכמים היינו רבי מאיר

אלא שמע מינה עני שעורא לחוד וכהן שעורא לחוד לא עני וכהן חד שעורא הוא ועני ובני אדם לאו חד שעורא הוא.

ועני וכהן חד שעורא הוא ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר משעה שהכהנים מטוהרים לאכול בתרומתן רבי מאיר אומר משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן אמר לו ר׳ יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים ר׳ חנינא אומר משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח ר׳ אחאי ואמרי לה ר׳ אחא אומר משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב.

ואי אמרת עני וכהן חד שעורא הוא ר׳ חנינא היינו ר׳ יהושע

אלא לאו שמע מינה שעורא דעני לחוד ושעורא דכהן לחוד שמע מינה.

הי מנייהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דאי אמרת דעני מוקדם ר׳ חנינא היינו ר׳ אליעזר אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר שמע מינה:

אמר מר אמר ליה רבי יהודה והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים

שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר

ורבי מאיר הכי קאמר ליה מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא דאמר רבי יוסי בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו

## דף ג עמוד א

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר תרי תנאי אליבא דרבי מאיר

קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר

תרי תנאי אליבא דרבי אליעזר ואיבעית אימא רישא לאו רבי אליעזר היא:

עד סוף האשמורה:

מאי קסבר רבי אליעזר אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה לימא עד ארבע שעות ואי קסבר ארבע משמרות הוי הלילה לימא עד שלש שעות

לעולם קסבר שלש משמרות הוי הלילה והא קא משמע לן דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות בארעא דתניא רבי אליעזר אומר שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי שנאמר ה׳ ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו

וסימן לדבר משמרה ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה.

מאי קא חשיב רבי אליעזר אי תחלת משמרות קא חשיב תחלת משמרה ראשונה סימנא למה לי אורתא הוא אי סוף משמרות קא חשיב סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא יממא הוא

אלא חשיב סוף משמרה ראשונה ותחלת משמרה אחרונה ואמצעית דאמצעיתא ואיבעית אימא כולהו סוף משמרות קא חשיב וכי תימא אחרונה לא צריך

למאי נפקא מינה למיקרי קריאת שמע למאן דגני בבית אפל ולא ידע זמן קריאת שמע אימת כיון דאשה מספרת עם בעלה ותינוק יונק משדי אמו ליקום וליקרי.

אמר רב יצחק בר שמואל משמיה דרב ג׳ משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי ואומר אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין אומות העולם:

תניא אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי תפלתי לאחר שסיימתי תפלתי אמר לי שלום עליך רבי ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי ואמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו אמרתי לו להתפלל ואמר לי היה לך להתפלל בדרך ואמרתי לו מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עוברי דרכים ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה

באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים למדתי שאין נכנסין לחורבה ולמדתי שמתפללין בדרך ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה

ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת אוי לבנים שבעונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך ולא זו בלבד אלא בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיה הגדול מבורך הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם:

תנו רבנן מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה מפני חשד מפני המפולת ומפני המזיקין. מפני חשד ותיפוק ליה משום מפולת

## דף ג עמוד ב

בחדתי

ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי

אי בתרי חשד נמי ליכא בתרי ופריצי.

מפני המפולת ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין

בתרי וכשרי.

מפני המזיקין ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת

בחורבה חדתי ובתרי וכשרי

אי בתרי מזיקין נמי ליכא

במקומן חיישינן ואי בעית אימא לעולם בחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא דהתם משום חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא ומשום מזיקין איכא:

תנו רבנן ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי רבי נתן אומר שלש

מאי טעמא דרבי נתן דכתיב (שופטים ז)ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה

ורבי מאי תיכונה אחת מן התיכונה שבתיכונות

ורבי נתן מי כתיב תיכונה שבתיכונות תיכונה כתיב

מאי טעמיה דרבי אמר רב זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי כתוב אחד אומר (תהלים קיט)חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחד אומר (שם)קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה

ורבי נתן סבר לה כרבי יהושע דתנן רבי יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות

רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו:

ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי אין אומרין בפני המת אלא דבריו של מת

אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה

ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא [אפילו] בדברי תורה וכל שכן מילי דעלמא:

ודוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב (תהלים קיט)קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב (משלי ז)בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה

אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה.

רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם כסוס מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות.

ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב (שמואל א ל)ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא

לא מאורתא ועד אורתא

אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב

אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי יממא נשף יממא ואתי ליליא.

ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב (שמות יא) כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים

מאי כחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה (למחר) בחצות (כי השתא) ואתא איהו ואמר כחצות אלמא מספקא ליה ודוד הוה ידע

דוד סימנא הוה ליה דאמר רב אחא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד

מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים

אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב) (דברי הימים א כז)ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב

אחיתופל זה יועץ וכן הוא אומר (שמואל ב טז) ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים

## דף ד עמוד א

בניהו בן יהוידע זה סנהדרין ואביתר אלו אורים ותומים

וכן הוא אומר (שמואל ב כ, כג) ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי ולמה נקרא שמם כרתי ופלתי כרתי שכורתים דבריהם פלתי שמופלאים בדבריהם ואח״כ שר צבא למלך יואב

אמר רב יצחק בר אדא ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי מאי קרא (תהלים נז, ט) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

רבי זירא אמר משה לעולם הוה ידע ודוד נמי הוה ידע

וכיון דדוד הוה ידע כנור למה ליה לאתעורי משנתיה

וכיון דמשה הוה ידע למה ליה למימר כחצות משה קסבר שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא דאמר מר למד לשונך לומר איני יודע שמא תתבדה ותאחז

רב אשי אמר בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארבסר הוה קאי והכי קאמר משה לישראל אמר הקב״ה למחר כחצות הלילה כי האידנא אני יוצא בתוך מצרים:

(תהלים פו, ב) לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ור׳ יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב״ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני (תהלים קיט, סב) חצות לילה אקום להודות לך

ואידך כך אמר דוד לפני הקב״ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה ולא עוד אלא כל מה שאני עושה אני נמלך במפיבשת רבי ואומר לו מפיבשת רבי יפה דנתי יפה חייבתי יפה זכיתי יפה טהרתי יפה טמאתי ולא בושתי

א״ר יהושע בריה דרב אידי מאי קרא (תהלים קיט, מו) ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש

תנא לא מפיבשת שמו אלא איש בשת שמו ולמה נקרא שמו מפיבשת שהיה מבייש פני דוד בהלכה לפיכך זכה דוד ויצא ממנו כלאב

וא״ר יוחנן לא כלאב שמו אלא דניאל שמו ולמה נקרא שמו כלאב שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה

ועליו אמר שלמה בחכמתו (משלי כג, טו) בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר (משלי כז, יא) חכם בני ושמח לבי ואשיבה חורפי דבר.

ודוד מי קרי לנפשיה חסיד והכתיב (תהלים כז, יג) לולא האמנתי לראות בטוב ה׳ בארץ חיים ותנא משמיה דרבי יוסי למה נקוד על לולא אמר דוד לפני הקב״ה רבש״ע מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם אם לאו

שמא יגרום החטא

כדר׳ יעקב בר אידי דר׳ יעקב בר אידי רמי כתיב (בראשית כח, טו) והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך וכתיב (בראשית לב, ח) ויירא יעקב מאד אמר שמא יגרום החטא

כדתניא (שמות טו, טז) עד יעבור עמך ה׳ עד יעבור עם זו קנית

עד יעבור עמך ה׳ זו ביאה ראשונה עד יעבור עם זו קנית זו ביאה שנייה מכאן אמרו חכמים ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון אלא שגרם החטא:

וחכ״א עד חצות: חכמים כמאן סבירא להו אי כרבי אליעזר סבירא להו לימרו כרבי אליעזר

## דף ד עמוד ב

ואי כרבן גמליאל סבירא להו לימרו כרבן גמליאל

לעולם כרבן גמליאל סבירא להו והא דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח״כ אקרא ק״ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אבל אדם בא מן השדה בערב נכנס לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק״ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך

וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה

מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה

איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה ואיבע״א לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות קמ״ל דחובה:

אמר מר קורא ק״ש ומתפלל מסייע ליה לר׳ יוחנן דאמר ר׳ יוחנן איזהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית רבי יהושע בן לוי אומר תפלות באמצע תקנום

במאי קא מפלגי

אי בעית אימא קרא איבע״א סברא

איבע״א סברא

דר׳ יוחנן סבר גאולה מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא ור׳ יהושע בן לוי סבר כיון דלא הויא אלא מצפרא לא הויא גאולה מעלייתא

ואב״א קרא ושניהם מקרא אחד דרשו דכתיב (דברים ו, ז) בשכבך ובקומך

ר׳ יוחנן סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק״ש ואח״כ תפלה אף שכיבה נמי ק״ש ואח״כ תפלה ר׳ יהושע בן לוי סבר מקיש שכיבה לקימה מה קימה ק״ש סמוך למטתו אף שכיבה נמי ק״ש סמוך למטתו

מתיב מר בריה דרבינא בערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה ואי אמרת בעי לסמוך הא לא קא סמך גאולה לתפלה דהא בעי למימר השכיבנו

אמרי כיון דתקינו רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי שחרית היכי מצי סמיך והא אמר רבי יוחנן בתחלה אומר (תהלים נא, יז) ה׳ שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר (תהלים יט, טו) יהיו לרצון אמרי פי

אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה׳ שפתי תפתח כתפלה אריכתא דמיא הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא:

אמר רבי אלעזר א״ר אבינא כל האומר (תהלים קמה, א) תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים מובטח לו שהוא בן העולם הבא

מאי טעמא

אילימא משום דאתיא באל״ף בי״ת נימא (תהלים קיט, א) אשרי תמימי דרך דאתיא בתמניא אפין

אלא משום דאית ביה (תהלים קמה, טז) פותח את ידך נימא הלל הגדול דכתיב ביה (תהלים קלו, כה) נותן לחם לכל בשר

אלא משום דאית ביה תרתי

אמר רבי יוחנן מפני מה לא נאמר נו״ן באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל דכתיב (עמוס ה, ב) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל

במערבא מתרצי לה הכי נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל אמר רב נחמן בר יצחק אפילו הכי חזר דוד וסמכן ברוח הקדש שנא׳ (תהלים קמה, יד) סומך ה׳ לכל הנופלים:

א״ר אלעזר בר אבינא גדול מה שנאמר במיכאל יותר ממה שנאמר בגבריאל דאילו במיכאל כתי׳ (ישעיהו ו, ו) ויעף אלי אחד מן השרפים ואלו גבי גבריאל כתי׳ (דניאל ט, כא) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו׳

מאי משמע דהאי אחד מיכאל הוא

אמר ר׳ יוחנן אתיא אחד אחד כתיב הכא ויעף אלי אחד מן השרפים וכתי׳ התם (דניאל י, יג) והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרני

תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמנה ובשעת המגפה באחת:

א״ר יהושע בן לוי אע״פ שקרא אדם ק״ש בביהכ״נ מצוה לקרותו על מטתו אמר רבי יוסי מאי קרא (תהלים ד, ה) רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודומו סלה

אמר רב נחמן

## דף ה עמוד א

אם תלמיד חכם הוא אין צריך אמר אביי אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי כגון (תהלים לא, ו) בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה׳ אל אמת:

א״ר לוי בר חמא אמר ר״ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע שנא׳ (תהלים ד, ה) רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה.

וא״ר לוי בר חמא אמר ר׳ שמעון בן לקיש מאי דכתיב (שמות כד, יב) ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא מלמד שכולם נתנו למשה מסיני׃

א״ר יצחק כל הקורא ק״ש על מטתו כאלו אוחז חרב של שתי פיות בידו שנאמר (תהלים קמט, ו) רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם מאי משמע אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מרישא דענינא דכתיב (תהלים קמט, ה) יעלזו חסידים בכבוד ירננו על משכבותם וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם.

ואמר רבי יצחק כל הקורא קריאת שמע על מטתו מזיקין בדילין הימנו שנאמר (איוב ה, ז) ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר (משלי כג, ה) התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא מזיקין שנאמר (דברים לב, כד) מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרירי.

אמר רבי שמעון בן לקיש כל העוסק בתורה יסורין בדילין הימנו שנאמר ובני רשף יגביהו עוף ואין עוף אלא תורה שנאמר התעיף עיניך בו ואיננו ואין רשף אלא יסורין שנאמר מזי רעב ולחומי רשף

אמר ליה רבי יוחנן הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו שנאמר (שמות טו, כו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה׳ אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה׳ רופאך אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב״ה מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו שנא׳ (תהלים לט, ג) נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעכר ואין טוב אלא תורה שנאמר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו.

אמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב״ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח אבל הקב״ה אינו כן נתן להם תורה לישראל ושמח שנא׳ כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו.

אמר רבא ואיתימא רב חסדא אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו שנא׳ (איכה ג, מ) נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה׳ פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה שנאמר (תהלים צד, יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו

ואם תלה ולא מצא בידוע שיסורין של אהבה הם שנאמר (משלי ג, יב) כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח.

אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא כל שהקב״ה חפץ בו מדכאו ביסורין שנאמר (ישעיהו נג, י) וה׳ חפץ דכאו החלי

יכול אפילו לא קבלם מאהבה תלמוד לומר (ישעיהו נג, י) אם תשים אשם נפשו מה אשם לדעת אף יסורין לדעת

ואם קבלם מה שכרו (ישעיהו נג, י) יראה זרע יאריך ימים ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו שנא׳ (ישעיהו נג, י) וחפץ ה׳ בידו יצלח

פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא חד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תורה שנאמר (תהלים צד, יב) אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו

וחד אמר אלו הם יסורין של אהבה כל שאין בהן בטול תפלה שנאמר (תהלים סו, כ) ברוך אלהים אשר לא הסיר תפלתי וחסדו מאתי

אמר להו רבי אבא בריה דר׳ חייא בר אבא הכי אמר ר׳ חייא בר אבא א״ר יוחנן אלו ואלו יסורין של אהבה הן שנאמר כי את אשר יאהב ה׳ יוכיח

אלא מה ת״ל (תהלים צד, יב) ומתורתך תלמדנו אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו דבר זה מתורתך תלמדנו

ק״ו משן ועין מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה

והיינו דרבי שמעון בן לקיש דאמר רשב״ל נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין נאמר ברית במלח דכתיב (ויקרא ב, יג) ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב (דברים כח, סט) אלה דברי הברית מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם׃

תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל וכולן לא נתנן אלא ע״י יסורין אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא

תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו

ארץ ישראל דכתיב (דברים ח, ה) כי כאשר ייסר איש את בנו ה׳ אלהיך מיסרך וכתיב בתריה כי ה׳ אלהיך מביאך אל ארץ טובה

העולם הבא דכתיב (משלי ו, כג) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר.

תני תנא קמיה דר׳ יוחנן כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים

## דף ה עמוד ב

וקובר את בניו מוחלין לו על כל עונותיו

אמר ליה רבי יוחנן בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב (משלי טז, ו) בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר (משלי כא, כא) רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה שנאמר (משלי כג, כג) אמת קנה ואל תמכור אלא קובר את בניו מנין

תנא ליה ההוא סבא משום ר׳ שמעון בן יוחאי אתיא עון עון כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון וכתיב התם (ירמיהו לב, יח) ומשלם עון אבות אל חיק בניהם.

א״ר יוחנן נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה

ונגעים לא והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה

מזבח כפרה הוו יסורין של אהבה לא הוו

ואב״א הא לן והא להו

ואי בעית אימא הא בצנעא הא בפרהסיא

ובנים לא היכי דמי אילימא דהוו להו ומתו והא א״ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר אלא הא דלא הוו ליה כלל והא דהוו ליה ומתו.

רבי חייא בר אבא חלש על לגביה ר׳ יוחנן א״ל חביבין עליך יסורין א״ל לא הן ולא שכרן א״ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה.

ר׳ יוחנן חלש על לגביה ר׳ חנינא א״ל חביבין עליך יסורין א״ל לא הן ולא שכרן א״ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה

אמאי לוקים ר׳ יוחנן לנפשיה

אמרי אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים

רבי אליעזר חלש על לגביה רבי יוחנן חזא דהוה קא גני בבית אפל גלייה לדרעיה ונפל נהורא חזייה דהוה קא בכי ר׳ אליעזר א״ל אמאי קא בכית אי משום תורה דלא אפשת שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים ואי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות ואי משום בני דין גרמא דעשיראה ביר

א״ל להאי שופרא דבלי בעפרא קא בכינא א״ל על דא ודאי קא בכית ובכו תרוייהו

אדהכי והכי א״ל חביבין עליך יסורין א״ל לא הן ולא שכרן א״ל הב לי ידך יהב ליה ידיה ואוקמיה.

רב הונא תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן ואמרו ליה לעיין מר במיליה אמר להו ומי חשידנא בעינייכו אמרו ליה מי חשיד קב״ה דעביד דינא בלא דינא

אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא אמרו ליה הכי שמיע לן דלא יהיב מר שבישא לאריסיה

אמר להו מי קא שביק לי מידי מיניה הא קא גניב ליה כוליה

אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בתר גנבא גנוב וטעמא טעים אמר להו קבילנא עלי דיהיבנא ליה איכא דאמרי הדר חלא והוה חמרא ואיכא דאמרי אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא:

תניא אבא בנימין אומר על שני דברים הייתי מצטער כל ימי על תפלתי שתהא לפני מטתי ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום על תפלתי שתהא לפני מטתי מאי לפני מטתי אילימא לפני מטתי ממש והאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא ריב״ל מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר שנאמר (ישעיהו לח, ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל לא תימא לפני מטתי אלא אימא סמוך למטתי

ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום

דא״ר חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק כל הנותן מטתו בין צפון לדרום הויין ליה בנים זכרים שנאמר (תהלים יז, יד) וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים

רב נחמן בר יצחק אמר אף אין אשתו מפלת נפלים כתיב הכא וצפונך תמלא בטנם וכתיב התם (בראשית כה, כד) וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה׃

תניא אבא בנימין אומר שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא טורפין לו תפלתו בפניו שנאמר (איוב יח, ד) טורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ

ולא עוד אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר (איוב יח, ד) ויעתק צור ממקומו ואין צור אלא הקב״ה שנאמר (דברים לב, יח) צור ילדך תשי

ואם המתין לו מה שכרו

## דף ו עמוד א

אמר ר׳ יוסי ברבי חנינא זוכה לברכות הללו שנאמר (ישעיהו מח, יח) לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו׳׃

תניא אבא בנימין אומר אלמלי נתנה רשות לעין לראות אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין

אמר אביי אינהו נפישי מינן וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא

אמר רב הונא כל חד וחד מינן אלפא משמאליה ורבבתא מימיניה

אמר רבא האי דוחקא דהוי בכלה מנייהו הוי הני ברכי דשלהי מנייהו הני מאני דרבנן דבלו מחופיא דידהו הני כרעי דמנקפן מנייהו

האי מאן דבעי למידע להו לייתי קיטמא נהילא ונהדר אפורייה ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא האי מאן דבעי למחזינהו ליתי שלייתא דשונרתא אוכמתא בת אוכמתא בוכרתא בת בוכרתא ולקליה בנורא ולשחקיה ולימלי עיניה מניה וחזי להו ולשדייה בגובתא דפרזלא ולחתמי׳ בגושפנקא דפרזלא דילמא גנבי מניה ולחתום פומיה כי היכי דלא ליתזק רב ביבי בר אביי עבד הכי חזא ואתזק בעו רבנן רחמי עליה ואתסי׃

תניא אבא בנימין אומר אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר (מלכים א ח, כח) לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה

אמר רבין בר רב אדא א״ר יצחק מנין שהקב״ה מצוי בבית הכנסת שנאמר (תהלים פב, א) אלהים נצב בעדת אל

ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדת אל

ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם שנאמר (תהלים פב, א) בקרב אלהים ישפוט

ומנין לשנים שיושבים ועוסקין בתורה ששכינה עמהם שנאמר (מלאכי ג, טז) אז נדברו יראי ה׳ איש אל רעהו ויקשב ה׳ וגו׳

מאי (מלאכי ג, טז) ולחושבי שמו אמר רב אשי חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה

ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו שנאמר (שמות כ, כד) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך

וכי מאחר דאפילו חד תרי מבעיא תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות

וכי מאחר דאפי׳ תרי תלתא מבעיא מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה קמ״ל דדינא נמי היינו תורה

וכי מאחר דאפי׳ תלתא עשרה מבעיא עשרה קדמה שכינה ואתיא תלתא עד דיתבי:

א״ר אבין בר רב אדא א״ר יצחק מנין שהקב״ה מניח תפילין שנאמר (ישעיהו סב, ח) נשבע ה׳ בימינו ובזרוע עוזו

בימינו זו תורה שנאמר (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו ובזרוע עוזו אלו תפילין שנאמר (תהלים כט, יא) ה׳ עוז לעמו יתן

ומנין שהתפילין עוז הם לישראל דכתי׳ (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך ויראו ממך ותניא ר׳ אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש

א״ל רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו א״ל (דברי הימים א יז, כא) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ

ומי משתבח קוב״ה בשבחייהו דישראל אין דכתיב (דברים כו, יז) את ה׳ האמרת היום (וכתיב) וה׳ האמירך היום אמר להם הקב״ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם

אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר (דברים ו, ד) שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי תינח בחד ביתא בשאר בתי מאי

א״ל (דברים ד, ז) כי מי גוי גדול ומי גוי גדול (דברים לג, כט) אשריך ישראל (דברים ד, לד) או הנסה אלהים (דברים כו, יט)ולתתך עליון

אי הכי נפישי להו טובי בתי אלא כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא או הנסה אלהים בחד ביתא ולתתך עליון בחד ביתא

## דף ו עמוד ב

וכולהו כתיבי באדרעיה:

אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד הקב״ה משאיל בו שנאמר (ישעיהו נ, י) מי בכם ירא ה׳ שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו

אם לדבר מצוה הלך נוגה לו ואם לדבר הרשות הלך אין נוגה לו

יבטח בשם ה׳ מאי טעמא משום דהוה ליה לבטוח בשם ה׳ ולא בטח:

אמר ר׳ יוחנן בשעה שהקב״ה בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס שנא׳ (ישעיהו נ, ב) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה.

א״ר חלבו אמר רב הונא כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם בעזרו

וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסיד מתלמידיו של אברהם אבינו

ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום דכתיב (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פינחס ויפלל:

אמר רבי חלבו אמר רב הונא היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה גסה אמר אביי לא אמרן אלא למיפק אבל למיעל מצוה למרהט שנא׳ (הושע ו, ג) נרדפה לדעת את ה׳

אמר רבי זירא מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא אמינא קא מחליין רבנן שבתא כיון דשמענא להא דרבי תנחום א״ר יהושע בן לוי לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא׳ (הושע יא, י) אחרי ה׳ ילכו כאריה ישאג וגו׳ אנא נמי רהיטנא:

אמר ר׳ זירא אגרא דפרקא רהטא

אמר אביי אגרא דכלה דוחקא

אמר רבא אגרא דשמעתא סברא

אמר רב פפא אגרא דבי טמיא שתיקותא

אמר מר זוטרא אגרא דתעניתא צדקתא

אמר רב ששת אגרא דהספדא דלויי

אמר רב אשי אגרא דבי הלולי מילי:

אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר (תהלים יב, ט) סביב רשעים יתהלכון

אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה

ההוא גברא דקא מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף אליהו חזייה אידמי ליה כטייעא א״ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה

א״ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי (תהלים יב, ט) כרום זלות לבני אדם

אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן

ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם

מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין

ר׳ אמי ור׳ אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינים אש ומים שנאמר (תהלים סו, יב) הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים:

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (מלכים א יח, לו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו׳ ענני ה׳ ענני

ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם

ר׳ יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר (תהלים קמא, ב) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר (תהלים ה, ד) ה׳ בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה:

וא״ר חלבו אמר רב הונא כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר (ירמיהו לג, יא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה׳ צבאות

ואם משמחו מה שכרו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר (שמות יט, טז) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו׳ ויהי קול השופר וגו׳ והאלהים יעננו בקול.

איני והא כתיב (שמות כ, טו) וכל העם רואים את הקולת

אותן קולות דקודם מתן תורה הוו

רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר (ירמיהו לג, יא) מביאים תודה בית ה׳ רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר (ירמיהו לג, יא) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה׳:

וא״ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר (קהלת יב, יג) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו׳

מאי (קהלת יב, יג) כי זה כל האדם א״ר אלעזר אמר הקב״ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה

רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו ר׳ שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר׳ שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה:

וא״ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר (תהלים לד, טו) בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (ישעיהו ג, יד) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם:

## דף ז עמוד א

א״ר יוחנן משום ר׳ יוסי מנין שהקב״ה מתפלל שנאמר (ישעיהו נו, ז) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי מכאן שהקב״ה מתפלל.

מאי מצלי

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה״ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין.

תניא א״ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה׳ צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה״ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו וקמ״ל שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך

וא״ר יוחנן משום ר׳ יוסי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב (שמות לג, יד) פני ילכו והנחותי לך אמר לו הקב״ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך

ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא

אין דתניא (תהלים ז, יב) ואל זועם בכל יום

וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה (במדבר כד, טז) ויודע דעת עליון

השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע

אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב״ה כועס בה

והיינו דאמר להו נביא לישראל (מיכה ו, ה) עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו׳ מאי (מיכה ו, ה) למען דעת צדקות ה׳

א״ר אלעזר אמר להם הקב״ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט

והיינו דקא״ל בלעם לבלק (במדבר כג, ח) מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה׳ מלמד שכל אותן הימים לא זעם.

וכמה זעמו רגע וכמה רגע א״ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה.

ומנא לן דרגע רתח שנא׳ (תהלים ל, ו) כי רגע באפו חיים ברצונו ואב״א מהכא (ישעיהו כו, כ) חבי כמעט רגע עד יעבור זעם

ואימת רתח אמר אביי בהנך תלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא

כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי

כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי.

ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר׳ יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעי׳ דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש״מ לאו אורח ארעא למעבד הכי (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו כתיב

וכתיב (משלי יז, כו) גם ענוש לצדיק לא טוב

תנא משמיה דר׳ מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב״ה:

וא״ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא׳ (הושע ב, ט) ורדפה את מאהביה וגו׳ ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר (משלי יז, י) תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה:

וא״ר יוחנן משום ר׳ יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב״ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר (שמות לג, טז) הלוא בלכתך עמנו

בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר (שמות לג, טז) ונפלינו אני ועמך

בקש להודיעו דרכיו של הקב״ה ונתן לו שנא׳ (שמות לג, יג) הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבש״ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע:

אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב (שמות לד, ז) פקד עון אבות על בנים וכתיב (דברים כד, טז) ובנים לא יומתו על אבות ורמינן קראי אהדדי

ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם

אלא הכי קא״ל צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור

ופליגא דר׳ מאיר דא״ר מאיר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנא׳ (שמות לג, יט) וחנתי את אשר אחון אע״פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע״פ שאינו הגון

(שמות לג, כ) ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דר׳ יהושע בן קרחה כך א״ל הקב״ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה

ופליגא דר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן דא״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן בשכר שלש זכה לשלש

בשכר (שמות ג, ו) ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה (שמות לד, ל) ולוייראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה (במדבר יב, ח) לותמונת ה׳ יביט:

(שמות לג, כג)והסירתי את כפי וראית את אחרי אמר רב חנא בר ביזנא א״ר שמעון חסידא מלמד שהראה הקב״ה למשה קשר של תפילין:

וא״ר יוחנן משום ר׳ יוסי כל דבור ודבור שיצא מפי הקב״ה לטובה אפי׳ על תנאי לא חזר בו

מנא לן ממשה רבינו שנא׳ (דברים ט, יד) הרף ממני ואשמידם וגו׳ ואעשה אותך לגוי עצום אע״ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ״ה אוקמה בזרעיה שנא׳ (דברי הימים א כג, טו) בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו׳ ובני רחביה רבו למעלה וגו׳

ותני רב יוסף למעלה משש רבוא אתיא רביה רביה כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם (שמות א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו:

## דף ז עמוד ב

א״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחי מיום שברא הקב״ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב״ה אדון עד שבא אברהם וקראו אדון שנאמר (בראשית טו, ב) ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה.

אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא׳ (דניאל ט, יז) ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני למענך מבעי ליה

אלא למען אברהם שקראך אדון:

וא״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר (שמות לג, יד) פני ילכו והנחותי לך:

ואמר ר״י משום ר״ש בן יוחי מיום שברא הקב״ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב״ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר (בראשית כט, לה) הפעם אודה את ה׳:

ראובן א״ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אע״ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב (בראשית כה, לג) וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה (בראשית כז, מא) וישטם עשו את יעקב

וכתיב (בראשית כז, לו) ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו׳

ואילו בני אע״ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב (דברי הימים א ה, א) ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף אפי׳ הכי לא אקנא ביה דכתיב (בראשית לז, כא) וישמע ראובן ויצילהו מידם:

רות מאי רות א״ר יוחנן שזכתה ויצא ממנה דוד שריוהו להקב״ה בשירות ותשבחות

מנא לן דשמא גרים אמר רבי אליעזר דאמר קרא (תהלים מו, ט) לכו חזו מפעלות ה׳ אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות אלא שמות:

וא״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר (תהלים ג, א) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה (תהלים ג, ב) ה׳ מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב (תהלים ב, א) למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב:

מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד קינה לדוד מיבעי ליה

אמר ר׳ שמעון בן אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח

אף כן דוד כיון שאמר לו הקב״ה (שמואל ב יב, יא) הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור:

וא״ר יוחנן משום ר״ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר (משלי כח, ד) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם

תניא נמי הכי רבי דוסתאי בר׳ מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה״ז שנא׳ עוזבי תורה יהללו רשע וגו׳ ואם לחשך אדם לומר והא כתיב (תהלים לז, א) אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה

ואומר (משלי כג, יז) אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה׳ כל היום

איני והאמר ר׳ יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר (תהלים י, ה) יחילו דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר (תהלים י, ה) מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצריו שנאמר (תהלים י, ה) כל צורריו יפיח בהם

לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא

ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו

ואב״א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור דאמר רב הונא מאי דכתיב (חבקוק א, יג) למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו וכי רשע בולע צדיק והא כתיב (תהלים לז, לג) ה׳ לא יעזבנו בידו וכתיב (משלי יב, כא) לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע

ואב״א שעה משחקת לו שאני:

וא״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר (שמואל ב ז, י) ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה

רב הונא רמי כתיב לענותו וכתיב לכלותו

בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו:

וא״ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא׳ (מלכים ב ג, יא) פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה:

א״ל רבי יצחק לרב נחמן מ״ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א״ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר

א״ל מאי כולי האי א״ל דאמר ר׳ יוחנן משום ר״ש בן יוחי

## דף ח עמוד א

מאי דכתיב (תהלים סט, יד) ואני תפלתי לך ה׳ עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין.

ר׳ יוסי ברבי חנינא אמר מהכא (ישעיהו מט, ח) כה אמר ה׳ בעת רצון עניתיך

ר׳ אחא ברבי חנינא אמר מהכא (איוב לו, ה) הן אל כביר ולא ימאס וכתיב (תהלים נה, יט) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין הקב״ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו׳ אמר הקב״ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם

אמר ר״ל כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר (ירמיהו יב, יד) כה אמר ה׳ על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא׳ (ירמיהו יב, יד) הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם.

אמרו ליה לר׳ יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר (דברים יא, כא) למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו

כדאמר ר׳ יהושע בן לוי לבניה קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א״ר אחא ברבי חנינא מאי קרא (משלי ח, לד) אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזת פתחי וכתיב בתריה כי מוצאי מצא חיים.

אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל:

(תהלים לב, ו) על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר׳ חנינא לעת מצא זו אשה שנא׳ (משלי יח, כב) מצא אשה מצא טוב

במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה׳ מוצא דכתיב (קהלת ז, כו) ומוצא אני מר ממות את האשה וגו׳

ר׳ נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר (משלי ח, לה) כי מוצאי מצא חיים וגו׳

רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא׳ (תהלים סח, כא) למות תוצאות

תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא

ר׳ יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א״ר חנינא מאי קרא (איוב ג, כב) השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא

מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו.

אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא

אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי׳ (תהלים פז, ב) אוהב ה׳ שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה׳ שערים המצויינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות

והיינו דאמר ר׳ חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב״ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד.

ואמר אביי מריש הוה גריסנא בגו ביתא ומצלינא בבי כנישתא כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב״ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא.

רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי:

ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב (תהלים קיב, א) אשרי איש ירא את ה׳ ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב (תהלים קכח, ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה:

ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה

והתניא אל ידור

לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה:

אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר׳ אמי מאי דכתי׳ (ישעיהו א, כח) ועוזבי ה׳ יכלו זה המניח ס״ת ויוצא

רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא.

בעי רב פפא בין פסוקא לפסוקא מהו

תיקו

רב ששת מהדר אפיה וגריס אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו:

אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום

## דף ח עמוד ב

ואפילו (במדבר לב) עטרות ודיבון שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו

רב ביבי בר אביי סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי יומא דכפורי תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב (ויקרא כג) ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב

וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי.

סבר לאקדומינהו אמר ליה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר

כדאמר להו ר׳ יהושע בן לוי לבניה אשלימו פרשיותייכו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום

והזהרו בורידין כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר עד שישחוט את הורידין

והזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחות בארון

אמר להו רבא לבניה כשאתם חותכין בשר אל תחתכו על גב היד איכא דאמרי משום סכנה ואיכא דאמרי משום קלקול סעודה

ואל תשבו על מטת ארמית ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. ואל תשבו על מטת ארמית. איכא דאמרי לא תגנו בלא ק״ש ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא וא״ד ארמית ממש

ומשום מעשה דרב פפא דרב פפא אזל לגבי ארמית הוציאה לו מטה אמרה לו שב אמר לה איני יושב עד שתגביהי את המטה הגביהה את המטה ומצאו שם תינוק מת מכאן אמרו חכמים אסור לישב על מטת ארמית

ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר ר׳ יהושע בן לוי אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין

אמר אביי ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא אבל איכא פתחא אחרינא לית לן בה ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא דרי טונא ולא רהיט ולא מנח תפילין אבל איכא חד מהנך לית לן בה:

תניא אמר ר״ע בשלשה דברים אוהב אני את המדיים כשחותכין את הבשר אין חותכין אלא על גבי השולחן כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד וכשיועצין אין יועצין אלא בשדה

אמר רב אדא בר אהבה מאי קראה (בראשית לא) וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו:

תניא אמר רבן גמליאל בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים הן צנועין באכילתן וצנועין בבית הכסא וצנועין בדבר אחר:

(ישעיהו יג) אני צויתי למקודשי תני רב יוסף אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנם:

רבן גמליאל אומר וכו׳: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר״ג

תניא ר״ש בן יוחי אומר פעמים שאדם קורא ק״ש שתי פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה.

הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא קרית שמע שתי פעמים בלילה אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר ליליא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא יממא הוא

לא לעולם ליליא הוא והא דקרי ליה יום דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא

אמר רב אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחי

איכא דמתני להא דרב אחא בר חנינא אהא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר משום ר׳ עקיבא פעמים שאדם קורא ק״ש שתי פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה

הא גופא קשיא אמרת פעמים שאדם קורא קרית שמע שתי פעמים ביום אלמא קודם הנץ החמה יממא הוא והדר תני יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה אלמא ליליא הוא

## דף ט עמוד א

לא לעולם יממא הוא והאי דקרו ליה ליליא דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא

אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כר״ש שאמר משום רבי עקיבא. אמר רבי זירא ובלבד שלא יאמר השכיבנו.

כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר ריב״ל לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר

דההוא זוגא דרבנן דאשתכור בהלולא דבריה דר׳ יהושע בן לוי אתו לקמיה דריב״ל אמר כדאי הוא ר״ש לסמוך עליו בשעת הדחק:

מעשה שבאו בניו וכו׳:

ועד השתא לא שמיע להו הא דר״ג

הכי קאמרי ליה. רבנן פליגי עילווך ויחיד ורבים הלכה כרבים או דלמא רבנן כוותך סבירא להו והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה אמר להו רבנן כוותי סבירא להו וחייבין אתם והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה:

ולא זו בלבד אמרו אלא וכו׳:

ור״ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד אמרו

הכי קאמר להו ר״ג לבניה אפילו לרבנן דקאמרי עד חצות מצותה עד שיעלה עמוד השחר והאי דקא אמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה:

הקטר חלבים וכו׳:

ואילו אכילת פסחים לא קתני

ורמינהי ק״ש ערבית והלל בלילי פסחים ואכילת פסח מצותן עד שיעלה עמוד השחר

אמר רב יוסף לא קשיא הא ר׳ אלעזר בן עזריה הא רבי עקיבא דתניא (שמות יב, ח) ואכלו את הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן (שמות יב, יב) ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות

אמר ליה ר׳ עקיבא והלא כבר נאמר (שמות יב, יא) בחפזון עד שעת חפזון א״כ מה תלמוד לומר בלילה

יכול יהא נאכל כקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום

בשלמא לר׳ אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר׳ עקיבא האי הזה מאי עביד ליה

למעוטי לילה אחר הוא דאתא סד״א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב׳ ימים ויהא נאכל לב׳ לילות ויום אחד קמ״ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר

ור׳ אלעזר בן עזריה

(שמות יב, י) מלא תותירו עד בקר נפקא

ורבי עקיבא אי מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני

ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא.

והני תנאי כהני תנאי דתניא (דברים טז, ו) שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים

ר׳ אליעזר אומר בערב אתה זובח וכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זובח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים

א״ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר (דברים טז, א) הוציאך ה׳ אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא׳ (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה

על מה נחלקו על שעת חפזון ר׳ אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים

ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל

תנ״ה הוציאך ה׳ אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא׳ ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב:

(שמות יא, ב) דבר נא באזני העם וגו׳ אמרי דבי ר׳ ינאי אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב״ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שלא יאמר

## דף ט עמוד ב

אותו צדיק (בראשית טו, יג) ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם

אמרו לו ולואי שנצא בעצמנו משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה ואומר להם בבקשה מכם הוציאוני היום ואיני מבקש כלום:

(שמות יב, לו) וישאלום א״ר אמי מלמד שהשאילום בעל כרחם איכא דאמרי בעל כרחם דמצרים וא״ד בעל כרחם דישראל

מ״ד בעל כרחם דמצרים דכתיב (תהלים סח, יג) ונות בית תחלק שלל מ״ד בעל כרחם דישראל משום משוי:

(שמות יב, לו) וינצלו את מצרים א״ר אמי מלמד שעשאוה כמצודה שאין בה דגן ור״ל אמר עשאוה כמצולה שאין בה דגים:

(שמות ג, יד) אהיה אשר אהיה א״ל הקב״ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכיות

אמר לפניו רבש״ע דיה לצרה בשעתה א״ל הקב״ה לך אמור להם (שמות ג, יד) אהיה שלחני אליכם:

(מלכים א יח, לז) עננו ה׳ עננו א״ר אבהו למה אמר אליהו עננו ב׳ פעמים מלמד שאמר אליהו לפני הקב״ה רבש״ע עננו שתרד אש מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח ועננו שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים הם שנאמר (מלכים א יח, לז) ואתה הסבות את לבם אחורנית:

**מתני׳** מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן ר׳ אליעזר אומר בין תכלת לכרתי (וגומרה) עד הנץ החמה ר׳ יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה:

**גמ׳** מאי בין תכלת ללבן אילימא בין גבבא דעמרא חיורא לגבבא דעמרא דתכלתא הא בליליא נמי מידע ידעי אלא בין תכלת שבה ללבן שבה.

תניא רבי מאיר אומר משיכיר בין זאב לכלב ר״ע אומר בין חמור לערוד ואחרים אומרים משיראה את חברו רחוק ד׳ אמות ויכירנו

אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי לתפילין כאחרים לק״ש כותיקין דאמר ר׳ יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה

תניא נמי הכי ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום

א״ר זירא מאי קראה (תהלים עב, ה) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים

העיד ר״י בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל היום כולו

א״ר זירא איני והא אנא סמכי ואיתזקי א״ל במאי איתזקת דאמטיית אסא לבי מלכא התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא דא״ר יוחנן לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפילו לקראת מלכי עכו״ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו״ם.

אמר ליה רבי אלעא לעולא כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה דאדם גדול הוא ושמח במצות זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא.

היכי מצי סמיך והא א״ר יוחנן בתחלה הוא אומר ה׳ שפתי תפתח ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו׳

אמר ר׳ אלעזר תהא בתפלה של ערבית.

והא אמר ר׳ יוחנן איזהו בן העוה״ב זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית

אלא א״ר אלעזר תהא בתפלת המנחה

רב אשי אמר אפי׳ תימא אכולהו וכיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא

דאי לא תימא הכי ערבית היכי מצי סמיך והא בעי למימר השכיבנו אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא ה״נ כיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא.

מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר מ״ט תקנוהו רבנן לאחר י״ח ברכות לימרו מעיקרא

א״ר יהודה בריה דר׳ שמעון בן פזי הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י״ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י״ח ברכות.

הני י״ח י״ט הויין

אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא

דאמר ר׳ יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי ק״ג פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר (תהלים קד, לה) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה׳ הללויה.

הני ק״ג ק״ד הויין אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא

דאמר ר׳ שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן

## דף י עמוד א

כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי פתח באשרי דכתיב (תהלים א, א) אשרי האיש וסיים באשרי דכתיב (תהלים ב, יב) אשרי כל חוסי בו:

הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דר״מ והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי ר׳ מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו אמרה לי׳ ברוריא דביתהו מאי דעתך משום דכתיב (תהלים קד, לה) יתמו חטאים מי כתיב חוטאים חטאים כתיב

ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם

בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה:

אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב (ישעיהו נד, א) רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני

אמרה ליה שטיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה׳

אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו:

א״ל ההוא צדוקי לר׳ אבהו כתיב (תהלים ג, א) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב (תהלים נז, א) לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא

אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן

דא״ר יוחנן סמוכין מן התורה מנין שנא׳ (תהלים קיא, ח) סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר

למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא נמי הוה:

אמר ר׳ יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב (משלי לא, כו) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה

דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר (תהלים קג, א) ברכי נפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו

יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר (תהלים קג, כ) ברכו ה׳ מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה׳ כל צבאיו וגו׳

ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר (תהלים קג, ב) ברכי נפשי את ה׳ ואל תשכחי כל גמוליו

מאי כל גמוליו אמר ר׳ אבהו שעשה לה דדים במקום בינה

טעמא מאי אמר (רבי) יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום הטנופת

ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר (תהלים קד, לה) יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה׳ הללויה

נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר (תהלים קד, א) ברכי נפשי את ה׳ ה׳ אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת

מאי משמע דעל יום המיתה נאמר אמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב (תהלים קד, כט) תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו׳

רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר׳ שמעון בן פזי והוה מסדר אגדתא קמיה דר׳ יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב (תהלים קג, א) ברכי נפשי את ה׳ וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל

ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והקב״ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה (שמואל א ב, ב) אין קדוש כה׳ כי אין בלתך ואין צור כאלהינו.

מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו

מאי כי אין בלתך אמר ר׳ יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב״ה מבלה מעשיו

א״ל אנא הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרן דוד לא אמרן אלא כנגד הקב״ה וכנגד נשמה

מה הקב״ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב״ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב״ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב״ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו:

אמר רב המנונא מאי דכתיב (קהלת ח, א) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאזל לגבי אחאב (שנאמר (מלכים א יח, ב) וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע

מה עשה הקב״ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר (מלכים ב כ, א) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה׳ (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו׳ מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא

אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה א״ל משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו

א״ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד

אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו א״ל כבר נגזרה עליך גזירה א״ל בן אמוץ כלה נבואתך וצא

כך מקובלני מבית אבי אבא אפי׳ חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים

אתמר נמי רבי יוחנן ורבי (אליעזר) דאמרי תרוייהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא׳ (איוב יג, טו) הן יקטלני לו איחל

## דף י עמוד ב

א״ר חנן אפי׳ בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת אל ימנע עצמו מן הרחמים שנאמר (קהלת ה, ו) כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא

מיד (ישעיהו לח, ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה׳

מאי קיר אמר רשב״ל מקירות לבו שנא׳ (ירמיהו ד, יט) מעי מעי אוחילה קירות לבי וגו׳

ר׳ לוי אמר על עסקי הקיר אמר לפניו רבונו של עולם ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה (ישעיהו לח, ג) זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי

מאי והטוב בעיניך עשיתי א״ר יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה ר׳ לוי אמר שגנז ספר רפואות

תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך על ג׳ הודו לו ועל ג׳ לא הודו לו

על ג׳ הודו לו גנז ספר רפואות והודו לו כתת נחש הנחשת והודו לו גירר עצמות אביו על מטה של חבלים והודו לו

ועל ג׳ לא הודו לו סתם מי גיחון ולא הודו לו קצץ דלתות היכל ושגרם למלך אשור ולא הודו לו עבר ניסן בניסן ולא הודו לו

ומי לית ליה לחזקיהו (שמות יב, ב) החדש הזה לכם ראש חדשים זה ניסן ואין אחר ניסן

אלא טעה בדשמואל דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן סבר הואיל וראוי לא אמרינן:

א״ר יוחנן משום ר׳ יוסי בן זמרא כל התולה בזכות עצמו תולין לו בזכות אחרים וכל התולה בזכות אחרים תולין לו בזכות עצמו

משה תלה בזכות אחרים שנא׳ (שמות לב, יג) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך תלו לו בזכות עצמו שנאמר (תהלים קו, כג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית

חזקיהו תלה בזכות עצמו דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך תלו לו בזכות אחרים שנא׳ (מלכים ב יט, לד) וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי והיינו דריב״ל דאמר ריב״ל מאי דכתיב (ישעיהו לח, יז) הנה לשלום מר לי מר אפי׳ בשעה ששיגר לו הקב״ה שלום מר הוא לו:

(מלכים ב ד, י) נעשה נא עליית קיר קטנה

רב ושמואל חד אמר עלייה פרועה היתה וקירוה וחד אמר אכסדרה גדולה היתה וחלקוה לשנים

בשלמא למ״ד אכסדרה היינו דכתיב קיר אלא למ״ד עלייה מאי קיר

שקירוה

בשלמא למ״ד עלייה היינו דכתיב עליית אלא למ״ד אכסדרה מאי עליית

מעולה שבבתים.

ונשים לו שם מטה ושולחן וכסא ומנורה

אמר אביי ואיתימא ר׳ יצחק הרוצה להנות יהנה כאלישע ושאינו רוצה להנות אל יהנה כשמואל הרמתי שנאמר (שמואל א ז, יז) ותשובתו הרמתה כי שם ביתו וא״ר יוחנן שכל מקום שהלך שם ביתו עמו.

(מלכים ב ד, ט) ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא א״ר יוסי בר׳ חנינא מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש

קדוש הוא מנא ידעה רב ושמואל חד אמר שלא ראתה זבוב עובר על שולחנו וחד אמר סדין של פשתן הציעה על מטתו ולא ראתה קרי עליו

קדוש הוא א״ר יוסי בר׳ חנינא הוא קדוש ומשרתו אינו קדוש (שנא׳) (מלכים ב ד, כז) ויגש גיחזי להדפה א״ר יוסי בר׳ חנינא שאחזה בהוד יפיה.

עובר עלינו תמיד א״ר יוסי בר׳ חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין.

וא״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנא׳ (תהלים קל, א) ממעמקים קראתיך ה׳

תניא נמי הכי לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא ע״ג שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל לפי שאין גבהות לפני המקום שנאמר ממעמקים קראתיך ה׳ וכתיב (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף.

וא״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י המתפלל צריך שיכוין את רגליו שנא׳ (יחזקאל א, ז) ורגליהם רגל ישרה

(א״ר יצחק א״ר יוחנן) וא״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י מאי דכתיב (ויקרא יט, כו) לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם

(א״ד) א״ר יצחק א״ר יוחנן א״ר יוסי בר׳ חנינא משום ראב״י כל האוכל ושותה ואח״כ מתפלל עליו הכתוב אומר (מלכים א יד, ט) ואותי השלכת אחרי גויך אל תקרי גויך אלא גאיך אמר הקב״ה לאחר שנתגאה זה קבל עליו מלכות שמים:

ר׳ יהושע אומר עד ג׳ שעות: אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי יהושע:

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד:

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ובלבד שלא יאמר יוצר אור

מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה תיובתא דרב חסדא תיובתא

איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מאי לא הפסיד שלא הפסיד ברכות תניא נמי הכי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה

א״ר מני גדול הקורא ק״ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה מכלל דקורא בעונתה עדיף:

**מתני׳** בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנאמר (דברים ו, ז) ובשכבך ובקומך

ובית הלל אומרים כל אדם קורא כדרכו שנאמר ובלכתך בדרך

אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבים ובשעה שבני אדם עומדים

א״ר טרפון אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים

אמרו לו כדי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה:

## דף יא עמוד א

**גמ׳** בשלמא ב״ה קא מפרשי טעמייהו וטעמא דב״ש אלא ב״ש מ״ט לא אמרי כב״ה

אמרי לך ב״ש א״כ נימא קרא בבקר ובערב מאי בשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש

וב״ש האי ובלכתך בדרך מאי עביד להו

ההוא מבעי להו לכדתניא בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב

מאי משמע

אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף כל רשות

מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא לקרי אם כן לכתוב רחמנא בשבת ובלכת מאי בשבתך ובלכתך בשבת דידך ובלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת

אי הכי אפילו כונס את האלמנה נמי

האי טריד והאי לא טריד

אי משום טרדא אפילו טבעה ספינתו בים נמי וכי תימא ה״נ אלמה א״ר אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהם פאר שנאמר (יחזקאל כד, יז) פארך חבוש עליך

התם טריד טרדא דמצוה הכא טריד טרדא דרשות

וב״ש

ההוא מבעי להו פרט לשלוחי מצוה

וב״ה אמרי ממילא ש״מ דאפילו בדרך נמי קרי:

ת״ר בה״א עומדין וקורין יושבין וקורין ומטין וקורין הולכין בדרך וקורין עושין במלאכתן וקורין ומעשה ברבי ישמעאל ור׳ אלעזר בן עזריה שהיו מסובין במקום אחד והיה ר׳ ישמעאל מוטה ור׳ אלעזר בן עזריה זקוף כיון שהגיע זמן קריאת שמע הטה רבי אלעזר וזקף ר׳ ישמעאל אמר לו רבי אלעזר בן עזריה לר׳ ישמעאל ישמעאל אחי אמשול לך משל למה הדבר דומה משל לאחד שאומרים לו זקנך מגודל אמר להם יהיה כנגד המשחיתים אף כך אתה כל זמן שאני זקוף אתה מוטה עכשיו כשאני הטתי אתה זקפת

אמר לו אני עשיתי כדברי ב״ה ואתה עשית כדברי ב״ש ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות

מאי ולא עוד

וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין ה״מ דמטה ואתא מעיקרא אבל הכא כיון דעד השתא הוית זקוף והשתא מוטה אמרי ש״מ כב״ש סבירא להו שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות.

תני רב יחזקאל עשה כדברי ב״ש עשה כדברי ב״ה עשה

רב יוסף אמר עשה כדברי ב״ש לא עשה ולא כלום דתנן מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ב״ש פוסלין וב״ה מכשירין

אמרו להם ב״ה לב״ש מעשה שהלכו זקני ב״ש וזקני ב״ה לבקר את ר׳ יוחנן בן החורנית מצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ולא אמרו לו כלום

אמרו להם משם ראיה אף הם אמרו לו א״כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך

רב נחמן בר יצחק אמר עשה כדברי בית שמאי חייב מיתה דתנן אמר ר״ט אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי ב״ש וסכנתי בעצמי מפני הלסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב״ה:

**מתני׳** בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה ובערב מברך שתים לפניה ושתים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה

מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר לקצר אינו רשאי להאריך לחתום אינו רשאי שלא לחתום שלא לחתום אינו רשאי לחתום:

**גמ׳** מאי מברך

אמר ר׳ יעקב א״ר אושעיא

## דף יא עמוד ב

(ישעיהו מה, ז) יוצר אור ובורא חשך

לימא יוצר אור ובורא נוגה

כדכתיב קאמרינן

אלא מעתה (ישעיהו מה, ז) עושה שלום ובורא רע מי קא אמרינן כדכתיב אלא כתיב רע וקרינן הכל לישנא מעליא הכא נמי לימא נוגה לישנא מעליא

אלא אמר רבא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום

בשלמא מדת לילה ביום כדאמרינן יוצר אור ובורא חשך אלא מדת יום בלילה היכי משכחת לה

אמר אביי גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור

ואידך מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל אהבה רבה וכן אורי ליה רבי אלעזר לר׳ פדת בריה אהבה רבה

תניא נמי הכי אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה ורבנן אמרי אהבת עולם וכן הוא אומר (ירמיהו לא, ג) ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד

א״ר יהודה אמר שמואל השכים לשנות עד שלא קרא ק״ש צריך לברך משקרא ק״ש א״צ לברך שכבר נפטר באהבה רבה

אמר רב הונא למקרא צריך לברך ולמדרש א״צ לברך

ור׳ אלעזר אמר למקרא ולמדרש צריך לברך למשנה א״צ לברך

ור׳ יוחנן אמר אף למשנה נמי צריך לברך [אבל לתלמוד א״צ לברך]

ורבא אמר אף לתלמוד צריך (לחזור ו) לברך

דאמר רב חייא בר אשי זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לתנויי פרקין בספרא דבי רב הוה מקדים וקא משי ידיה ובריך ומתני לן פרקין.

מאי מברך א״ר יהודה אמר שמואל אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה

ור׳ יוחנן מסיים בה הכי הערב נא ה׳ אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה ה׳ המלמד תורה לעמו ישראל

ורב המנונא אמר אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה׳ נותן התורה אמר רב המנונא זו היא מעולה שבברכות

הלכך לימרינהו לכולהו:

תנן התם אמר להם הממונה ברכו ברוכה אחת והם ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר וברכו את העם ג׳ ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא

מאי ברכה אחת כי הא דרבי אבא ור׳ יוסי בר אבא אקלעו לההוא אתרא בעו מנייהו מאי ברכה אחת לא הוה בידייהו ואתו שיילוהו לרב מתנה לא הוה בידיה אתו שיילוהו לרב יהודה אמר להו הכי אמר שמואל אהבה רבה

ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי א״ר שמעון בן לקיש יוצר אור כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר הא דרבי זריקא לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אתמר דאמר ר׳ זריקא א״ר אמי אמר ר׳ שמעון בן לקיש זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו

אי אמרת בשלמא יוצר אור הוו אמרי היינו דברכות אין מעכבות זו את זו דלא קא אמרי אהבה רבה

## דף יב עמוד א

אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אין מעכבות זו את זו דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי

ואי מכללא מאי

דאי מכללא לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי ליה ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו סדר ברכות:

וקורין עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים.

א״ר יהודה אמר שמואל אף בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין

תניא נמי הכי ר׳ נתן אומר בגבולין בקשו לקרות כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין

רבה בב״ח סבר למקבעינהו בסורא א״ל רב חסדא כבר בטלום מפני תרעומת המינין

אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא א״ל רב אשי כבר בטלום מפני תרעומת המינין:

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי ברכה אחת א״ר חלבו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן את שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות:

מקום שאמרו להאריך: פשיטא היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה וקסבר דשכרא הוא ופתח ומברך אדעתא דשכרא וסיים בדחמרא יצא דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא דהא תנן על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא

אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה וקסבר דחמרא הוא פתח ובריך אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא מאי

בתר עיקר ברכה אזלינן או בתר חתימה אזלינן

ת״ש שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא

ערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא

כללו של דבר הכל הולך אחר החתום

שאני התם דקאמר ברוך יוצר המאורות

הניחא לרב דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה שפיר אלא לר׳ יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מאי איכא למימר

אלא כיון דאמר רבה בר עולא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא אתרוייהו קאמר

ת״ש מסיפא כללו של דבר הכל הולך אחר החתום כללו של דבר לאתויי מאי לאו לאתויי הא דאמרן

לא לאתויי נהמא ותמרי ה״ד אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא היינו בעיין

לא צריכא כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי [יצא] דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא

מאי טעמא דתמרי נמי מיזן זייני:

אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר (תהלים צב, ג) להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:

ואמר רבה בר חיננא [סבא] משמיה דרב המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם

אמר שמואל מאי טעמא דרב דכתיב (תהלים קמו, ח) ה׳ זוקף כפופים

מיתיבי (מלאכי ב, ה) מפני שמי נחת הוא

מי כתיב בשמי מפני שמי כתיב

אמר ליה שמואל לחייא בר רב בר אוריאן תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבוך הכי אמר אבוך כשהוא כורע כורע בברוך כשהוא זוקף זוקף בשם.

## דף יב עמוד ב

רב ששת כי כרע כרע כחיזרא כי קא זקיף זקיף כחיויא:

ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש מלך אוהב צדקה ומשפט חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט

ורבי אלעזר אמר אפילו אמר האל הקדוש יצא שנאמר (ישעיהו ה, טז) ויגבה ה׳ צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה אימתי ויגבה ה׳ צבאות במשפט אלו עשרה ימים שמר״ה ועד יוה״כ וקאמר האל הקדוש

מאי הוה עלה

אמר רב יוסף האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט רבה אמר המלך הקדוש והמלך המשפט והלכתא כרבה:

ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש נקרא חוטא שנאמר (שמואל א יב, כג) גם אנכי חלילה לי מחטא לה׳ מחדול להתפלל בעדכם

אמר רבא אם ת״ח הוא צריך שיחלה עצמו עליו

מ״ט אילימא משום דכתיב (שמואל א כב, ח) ואין חולה מכם עלי (ואין) [ו] גולה את אזני דילמא מלך שאני אלא מהכא (תהלים לה, יג) ואני בחלותם לבושי וגו׳:

ואמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו שנאמר (יחזקאל טז, סג) למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה׳ אלהים

דילמא צבור שאני אלא מהכא (שמואל א כח, טו) ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה׳ סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות ואקראה לך להודיעני מה אעשה ואילו אורים ותומים לא קאמר

משום דקטליה לנוב עיר הכהנים

ומנין דאחילו ליה מן שמיא שנא׳ (שמואל א כח, יט) (ויאמר שמואל אל שאול) [ו] מחר אתה ובניך עמי וא״ר יוחנן עמי במחיצתי

ורבנן אמרי מהכא (שמואל ב כא, ו) והוקענום לה׳ בגבעת שאול בחיר ה׳ יצתה בת קול ואמרה בחיר ה׳

אמר ר׳ אבהו בן זוטרתי אמר רב יהודה בר זבידא בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע ומפני מה לא קבעוה משום טורח צבור

מ״ט אילימא משום דכתיב בה (במדבר כג, כב) אל מוציאם ממצרים לימא פרשת רבית ופרשת משקלות דכתיב בהן יציאת מצרים

אלא אמר ר׳ יוסי בר אבין משום דכתיב בה האי קרא (במדבר כד, ט) כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו

ולימא האי פסוקא ותו לא

גמירי כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן

פרשת ציצית מפני מה קבעוה

א״ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה חמשה דברים מצות ציצית יציאת מצרים עול מצות ודעת מינים הרהור עבירה והרהור ע״ז

בשלמא הני תלת מפרשן עול מצות דכתיב (במדבר טו, לט) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה׳ ציצית דכתיב ועשו להם ציצית וגו׳ יציאת מצרים דכתיב אשר הוצאתי וגו׳ אלא דעת מינים הרהור עבירה והרהור ע״ז מנלן

דתניא אחרי לבבכם זו מינות וכן הוא אומר (תהלים יד, א) אמר נבל בלבו אין אלהים אחרי עיניכם זה הרהור עבירה שנאמר (שופטים יד, ג) ויאמר שמשון אל אביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני אתם זונים זה הרהור ע״ז וכן הוא אומר (שופטים ח, לג) ויזנו אחרי הבעלים:

**מתני׳** מזכירין יציאת מצרים בלילות א״ר אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא

שנא׳ (דברים טז, ג) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות

וחכ״א ימי חייך העוה״ז כל להביא לימות המשיח:

**גמ׳** תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר (ירמיהו כג, ז) הנה ימים באים נאם ה׳ ולא יאמרו עוד חי ה׳ אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה׳ אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם

אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו

כיוצא בו אתה אומר (בראשית לה, י) לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך

## דף יג עמוד א

לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר (ישעיהו מג, יח) אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו אל תזכרו ראשונות זה שעבוד מלכיות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים (ישעיהו מג, יט)

הנני עושה חדשה עתה תצמח תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג

משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה זאב פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך מעשה ארי פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות:

(דברי הימים א א, כז) אברם הוא אברהם

בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו

שרי היא שרה

בתחלה נעשית שרי לאומתה ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו:

תני בר קפרא כל הקורא לאברהם אברם עובר בעשה שנאמר (בראשית יז, ה) והיה שמך אברהם רבי אליעזר אומר עובר בלאו שנאמר (בראשית יז, ה) ולא יקרא עוד [את] שמך אברם

אלא מעתה הקורא לשרה שרי הכי נמי

התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם (בראשית יז, טו) שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה

אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב ה״נ

שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב (בראשית מו, ב) ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב

מתיב רבי יוסי בר אבין ואיתימא רבי יוסי בר זבידא (נחמיה ט, ז) אתה הוא ה׳ האלהים אשר בחרת באברם

אמר ליה התם נביא הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא מאי דהוה מעיקרא:

## הדרן עלך מאימתי

מתני׳ היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כוון לבו יצא

בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב דברי ר׳ מאיר

ר׳ יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם

אלו הן בין הפרקים בין ברכה ראשונה לשניה בין שניה לשמע בין שמע לוהיה אם שמוע בין והיה אם שמוע לויאמר בין ויאמר לאמת ויציב

ר׳ יהודה אומר בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק

אמר ר׳ יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך מקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום ובין בלילה ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד:

גמ׳ ש״מ מצות צריכות כוונה

מאי אם כוון לבו לקרות והא קא קרי

בקורא להגיה:

ת״ר ק״ש ככתבה דברי רבי וחכ״א בכל לשון

מ״ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהו

ורבנן מאי טעמייהו אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע

ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מבעי ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך

ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא

ולרבנן נמי הא כתיב והיו ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע

ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה נפקא ליה מדברים הדברים ורבנן דברים הדברים לא דרשי

למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא למה לי

איצטריך משום דכתיב שמע

למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא למה לי

איצטריך משום דכתיב והיו:

ת״ר והיו שלא יקרא למפרע הדברים על לבבך יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה תלמוד לומר האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דברי ר׳ אליעזר

א״ל רבי עקיבא הרי הוא אומר

## דף יג עמוד ב

(דברים ו, ו) אשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה

אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן הלכה כר״ע

איכא דמתני לה אהא דתניא הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו ר׳ אחא משום ר׳ יהודה אומר כיון שכוון לבו בפרק ראשון שוב אינו צריך אמר רבה בר בר חנה אמר ר׳ יוחנן הלכה כר׳ אחא שאמר משום ר׳ יהודה

תניא אידך והיו שלא יקרא למפרע על לבבך ר׳ זוטרא אומר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה רבי יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה

מ״ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר בם הכא נמי הא כתיב ודברת בם

ה״ק עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה

ומאי שנא עד כאן מצות כוונה וקריאה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם

ההוא מבעי ליה לכדרבי יצחק דאמר (דברים יא, יח) ושמתם את דברי אלה צריכה שתהא שימה כנגד הלב:

אמר מר ר׳ יאשיה אומר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה מ״ש מכאן ואילך מצות כוונה משום דכתיב על לבבכם הכא נמי הא כתיב על לבבך

ה״ק עד כאן מצות קריאה וכוונה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה

ומ״ש עד כאן מצות קריאה וכוונה דכתיב על לבבך ודברת בם התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם

ההוא בדברי תורה כתיב וה״ק רחמנא אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו:

ת״ר (דברים ו, ד) שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד עד כאן צריכה כוונת הלב דברי ר״מ אמר רבא הלכה כר״מ

תניא סומכוס אומר כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו אמר רב אחא בר יעקב ובדלי״ת אמר רב אשי ובלבד שלא יחטוף בחי״ת

ר׳ ירמיה הוה יתיב קמיה דר׳ [חייא בר אבא] חזייה דהוה מאריך טובא א״ל כיון דאמליכתיה למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת:

אמר רב נתן בר מר עוקבא אמר רב יהודה על לבבך בעמידה על לבבך סלקא דעתך אלא אימא עד על לבבך בעמידה מכאן ואילך לא ורבי יוחנן אמר כל הפרשה כולה בעמידה

ואזדא ר׳ יוחנן לטעמיה דאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן הלכה כר׳ אחא שאמר משום ר׳ יהודה:

ת״ר שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד זו ק״ש של ר׳ יהודה הנשיא א״ל רב לר׳ חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה בר פחתי בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים

חוזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה רבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומרה א״ל בר קפרא לר״ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים אלא לדידך דאמרת חוזר וגומרה למה ליה לאהדורי

כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה

אמר ר׳ אילא בריה דרב שמואל בר מרתא משמיה דרב אמר שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד ונאנס בשינה יצא אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה בפסוקא קמא צערן טפי לא תצערן אמר ליה רב יוסף לרב יוסף בריה דרבה אבוך היכי הוה עביד אמר ליה בפסוקא קמא הוה קא מצער נפשיה טפי לא הוה מצער נפשיה

אמר רב יוסף פרקדן לא יקרא קריאת שמע מקרא הוא דלא ליקרי הא מיגנא שפיר דמי והא רבי יהושע בן לוי לייט אמאן דגני אפרקיד

אמרי מיגנא כי מצלי שפיר דמי מקרא אע״ג דמצלי נמי אסור

והא ר׳ יוחנן מצלי וקרי

שאני ר׳ יוחנן דבעל בשר הוה:

ובפרקים שואל וכו׳

משיב מחמת מאי אילימא מפני הכבוד השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם אימא סיפא ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב

משיב מחמת מאי אילימא מפני היראה השתא משאל שאיל אהדורי מבעיא אלא מפני הכבוד היינו דר״י דתנן ר״י אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם

חסורי מחסרא והכי קתני בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צריך לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואין צריך לומר שהוא משיב דברי ר״מ רבי יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד

## דף יד עמוד א

ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם

תניא נמי הכי הקורא את שמע ופגע בו רבו או גדול הימנו בפרקים שואל מפני הכבוד וא״צ לומר שהוא משיב ובאמצע שואל מפני היראה ואצ״ל שהוא משיב דברי ר׳ מאיר ר׳ יהודה אומר באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם

בעא מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מרבי חייא בהלל ובמגילה מהו שיפסיק אמרינן ק״ו ק״ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מבעיא או דלמא פרסומי ניסא עדיף

א״ל פוסק ואין בכך כלום אמר רבה ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל בין פרק לפרק פוסק באמצע הפרק אינו פוסק וימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל אפי׳ באמצע הפרק פוסק

איני והא רב בר שבא איקלע לגביה דרבינא וימים שאין היחיד גומר את ההלל הוה ולא פסיק ליה

שאני רב בר שבא דלא חשיב עליה דרבינא:

בעי מיניה אשיאן תנא דבי ר׳ אמי מר׳ אמי השרוי בתענית מהו שיטעום אכילה ושתיה קביל עליה והא ליכא או דילמא הנאה קביל עליה והא איכא

א״ל טועם ואין בכך כלום תניא נמי הכי מטעמת אינה טעונה ברכה והשרוי בתענית טועם ואין בכך כלום

עד כמה

ר׳ אמי ור׳ אסי טעמי עד שיעור רביעתא:

אמר רב כל הנותן שלום לחבירו קודם שיתפלל כאלו עשאו במה שנאמר (ישעיהו ב, כב) חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב הוא אל תקרי במה אלא במה

ושמואל אמר במה חשבתו לזה ולא לאלוה

מתיב רב ששת בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב

תרגמה ר׳ אבא במשכים לפתחו

(א״ר יונה א״ר זירא כל העושה חפציו קודם שיתפלל כאלו בנה במה א״ל במה אמרת א״ל לא אסור קא אמינא

וכדרב אידי בר אבין ד) אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל שנאמר (תהלים פה, יד) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו

ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן כל המתפלל ואח״כ יוצא לדרך הקב״ה עושה לו חפציו שנאמר צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו׃

(ו)א״ר יונה א״ר זירא כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר (משלי יט, כג) ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע

א״ל רב אחא בריה דרבי חייא בר אבא הכי א״ר חייא א״ר יוחנן כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות שנאמר ושבע ילין בל יפקד רע׃

אלו הן בין הפרקים וכו׳׃

א״ר אבהו א״ר יוחנן הלכה כר׳ יהודה דאמר בין אלהיכם לאמת ויציב לא יפסיק א״ר אבהו א״ר יוחנן מאי טעמיה דרבי יהודה דכתיב

## דף יד עמוד ב

(ירמיהו י, י) וה׳ אלהים אמת

חוזר ואומר אמת או אינו חוזר ואומר אמת

א״ר אבהו א״ר יוחנן חוזר ואומר אמת רבה אמר אינו חוזר ואומר אמת ההוא דנחית קמיה דרבה שמעיה רבה דאמר אמת אמת תרי זימני אמר רבה כל אמת אמת תפסיה להאי

אמר רב יוסף כמה מעליא הא שמעתתא דכי אתא רב שמואל בר יהודה אמר אמרי במערבא ערבית דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה׳ אלהיכם אמת

אמר ליה אביי מאי מעליותא והא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר וכי תימא ואמרת אליהם לא הוי התחלה והאמר רב שמואל בר יצחק אמר רב דבר אל בני ישראל לא הוי התחלה ואמרת אליהם הוי התחלה

אמר רב פפא קסברי במערבא ואמרת אליהם נמי לא הויא התחלה עד דאמר ועשו להם ציצית

אמר אביי הלכך אנן אתחולי מתחלינן דקא מתחלי במערבא וכיון דאתחלינן מגמר נמי גמרינן דהא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר

חייא בר רב אמר אמר אני ה׳ אלהיכם צריך לומר אמת לא אמר אני ה׳ אלהיכם אינו צ״ל אמת

והא בעי לאדכורי יציאת מצרים

דאמר הכי מודים אנחנו לך ה׳ אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים ועשית לנו נסים וגבורות על הים ושרנו לך׃

אמר ר׳ יהושע בן קרחה למה קדמה פרשת שמע וכו׳׃

תניא ר״ש בן יוחי אומר בדין הוא שיקדים שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וזה ללמד והיה אם שמוע לויאמר שזה ללמוד וזה לעשות

אטו שמע ללמוד אית ביה ללמד ולעשות לית ביה והא כתיב ושננתם וקשרתם וכתבתם ותו והיה אם שמוע ללמד הוא דאית ביה ולעשות לית ביה והא כתיב וקשרתם וכתבתם

אלא הכי קאמר בדין הוא שתקדם שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות והיה אם שמוע לויאמר שזה יש בה ללמד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד

ותיפוק ליה מדרבי יהושע בן קרחה חדא ועוד קאמר חדא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח״כ יקבל עליו עול מצות ועוד משום דאית בה הני מילי אחרנייתא.

רב משי ידיה וקרא ק״ש ואנח תפילין וצלי והיכי עביד הכי והתניא החופר כוך למת בקבר פטור מק״ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה הגיע זמן ק״ש עולה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק״ש ומתפלל

הא גופא קשיא רישא אמר פטור וסיפא חייב

הא לא קשיא סיפא בתרי ורישא בחד

מ״מ קשיא לרב רב כרבי יהושע בן קרחה סבירא ליה דאמר עול מלכות שמים תחלה ואח״כ עול מצות

אימר דאמר רבי יהושע בן קרחה להקדים קריאה לקריאה קריאה לעשיה מי שמעת ליה

ותו מי סבר ליה כרבי יהושע בן קרחה והאמר רב חייא בר אשי זמנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב ומקדים ומשי ידיה ומברך ומתני לן פרקין ומנח תפילין והדר קרי ק״ש וכ״ת בדלא מטא זמן ק״ש א״כ מאי אסהדתיה דרב חייא בר אשי

לאפוקי ממ״ד למשנה אין צריך לברך קמ״ל דאף למשנה נמי צריך לברך

מ״מ קשיא לרב שלוחא הוא דעות:

אמר עולא כל הקורא ק״ש בלא תפילין כאילו מעיד עדות שקר בעצמו א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כאילו הקריב עולה בלא מנחה וזבח בלא נסכים:

ואמר רבי יוחנן הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה

## דף טו עמוד א

יפנה ויטול ידיו ויניח תפילין ויקרא ק״ש ויתפלל וזו היא מלכות שמים שלמה

א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנפנה ונוטל ידיו ומניח תפילין וקורא ק״ש ומתפלל מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן דכתיב (תהלים כו, ו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה׳ א״ל רבא לא סבר לה מר כאילו טבל דכתיב ארחץ [בנקיון] ולא כתב ארחיץ [כפי]

א״ל רבינא לרבא חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר מי שאין לו מים לרחוץ ידיו מקנח ידיו בעפר ובצרור ובקסמית

א״ל שפיר קאמר מי כתיב ארחץ במים בנקיון כתיב כל מידי דמנקי דהא רב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא

והני מילי לק״ש אבל לתפלה מהדר ועד כמה עד פרסה והנ״מ לקמיה אבל לאחוריה אפילו מיל אינו חוזר [ומינה] מיל הוא דאינו חוזר הא פחות ממיל חוזר:

**מתני׳** הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר׳ יוסי אומר לא יצא

קרא ולא דקדק באותיותיה ר׳ יוסי אומר יצא רבי יהודה אומר לא יצא

הקורא למפרע לא יצא קרא וטעה יחזור למקום שטעה:

**גמ׳** מאי טעמא דר׳ יוסי משום דכתיב שמע השמע לאזנך מה שאתה מוציא מפיך ות״ק סבר שמע בכל לשון שאתה שומע

ור׳ יוסי תרתי שמע מינה.

תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה

מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחלה לא

אמר רב חסדא ר׳ יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי רבי יהודה ר׳ יוסי אומר לא יצא

עד כאן לא קאמר ר׳ יוסי לא יצא אלא גבי ק״ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא

וממאי דר׳ יוסי היא דילמא ר׳ יהודה היא ואמר גבי ק״ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא תדע דקתני הקורא דיעבד אין לכתחלה לא

אמרי האי דקתני הקורא להודיעך כחו דר׳ יוסי דאמר דיעבד נמי לא דאי ר׳ יהודה אפי׳ לכתחלה נמי יצא

במאי אוקימתא כר׳ יוסי ואלא הא דתניא לא יברך אדם בהמ״ז בלבו ואם בירך

יצא מני לא ר׳ יוסי ולא ר׳ יהודה דאי ר׳ יהודה הא אמר לכתחלה נמי יצא אי ר׳ יוסי דיעבד נמי לא

אלא מאי ר׳ יהודה ודיעבד אין לכתחלה לא

אלא הא דתני ר׳ יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה מני

לא ר׳ יהודה ולא ר׳ יוסי אי ר׳ יהודה הא אמר דיעבד אין לכתחלה לא אי ר׳ יוסי הא אמר דיעבד נמי לא

אלא לעולם רבי יהודה ואפי׳ לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתנן רבי יהודה אומר משום ר׳ אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר (דברים ו, ד) שמע ישראל ה׳ אלהינו ה׳ אחד אמר ליה רבי מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים

השתא דאתית להכי אפילו תימא רבי יהודה כרביה סבירא ליה ולא קשיא הא רבי מאיר הא רבי יהודה.

תנן התם הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ורבי יהודה מכשיר בקטן

מאן תנא חרש דיעבד נמי לא אמר רב מתנה רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא דברי ר׳ יהודה רבי יוסי אומר לא יצא

ממאי דרבי יוסי היא ודיעבד נמי לא

## דף טו עמוד ב

דילמא רבי יהודה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי

לא ס״ד דקתני חרש דומיא דשוטה וקטן מה שוטה וקטן דיעבד נמי לא אף חרש דיעבד נמי לא

ודילמא הא כדאיתא והא כדאיתא

ומי מצית לאוקמה כרבי יהודה והא מדקתני סיפא רבי יהודה מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו רבי יהודה היא

ודילמא כולה ר׳ יהודה היא ותרי גווני קטן וחסורי מחסרא והכי קתני הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחש״ו בד״א בקטן שלא הגיע לחנוך אבל קטן שהגיע לחנוך אפילו לכתחלה כשר דברי רבי יהודה שרבי יהודה מכשיר בקטן

במאי אוקימתא כר״י ודיעבד אין לכתחלה לא אלא הא דתני ר״י בריה דר׳ שמעון בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה

מני לא ר׳ יהודה ולא ר׳ יוסי אי ר׳ יהודה דיעבד אין לכתחלה לא אי ר׳ יוסי דיעבד נמי לא

אלא מאי ר׳ יהודה ואפילו לכתחלה נמי אלא הא דתניא לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני

לא ר׳ יהודה ולא ר׳ יוסי אי רבי יהודה הא אמר אפי׳ לכתחלה נמי ואי ר׳ יוסי הא אמר אפי׳ דיעבד נמי לא

לעולם ר׳ יהודה היא ואפילו לכתחלה נמי ולא קשיא הא דידיה הא דרביה דתניא א״ר יהודה משום ר׳ אלעזר בן עזריה הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר שמע ישראל אמר לו ר׳ מאיר הרי הוא אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך אחר כונת הלב הן הן הדברים

השתא דאתית להכי אפי׳ תימא ר׳ יהודה כרביה ס״ל ולא קשיא הא ר׳ יהודה הא רבי מאיר

א״ר חסדא אמר רב שילא הלכה כרבי יהודה שאמר משום רבי אלעזר בן עזריה והלכה כרבי יהודה

וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר׳ יהודה הוה אמינא אפילו לכתחלה קמ״ל הלכה כר׳ יהודה שאמר משום ר׳ אלעזר בן עזריה

ואי אשמעינן הלכה כרבי יהודה שאמר משום ר׳ אלעזר בן עזריה הוה אמינא צריך ואין לו תקנה קמ״ל הלכה כרבי יהודה

אמר רב יוסף מחלוקת בק״ש אבל בשאר מצות דברי הכל לא יצא דכתיב (דברים כז, ט) הסכת ושמע ישראל

מיתיבי לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יוסף מחלוקת בק״ש דכתיב שמע ישראל אבל בשאר מצות דברי הכל יצא

והכתיב הסכת ושמע ישראל

ההוא בדברי תורה כתיב:

קרא ולא דקדק באותיותיה:

א״ר טבי א״ר יאשיה הלכה כדברי שניהם להקל:

וא״ר טבי א״ר יאשיה מאי דכתיב (משלי ל, טו) שלש הנה לא תשבענה שאול ועוצר רחם וכי מה ענין שאול אצל רחם אלא לומר לך מה רחם מכניס ומוציא אף שאול מכניס ומוציא

והלא דברים ק״ו ומה רחם שמכניסין בו בחשאי מוציאין ממנו בקולי קולות שאול שמכניסין בו בקולי קולות אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה:

תני ר׳ אושעיא קמיה דרבא וכתבתם הכל בכתב אפילו צואות

א״ל דאמר לך מני ר׳ יהודה היא דאמר גבי סוטה אלות כותב צואות אינו כותב והתם הוא דכתיב (במדבר ה, כג) וכתב את האלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפי׳ צואות נמי

אטו טעמיה דר׳ יהודה משום דכתיב וכתב טעמיה דר׳ יהודה משום דכתיב אלות אלות אין צואות לא

אצטריך סד״א נילף כתיבה כתיבה מהתם מה התם אלות אין צואות לא אף הכא נמי צואות לא כתב רחמנא וכתבתם אפי׳ צואות:

תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים

עני רבא בתריה כגון על לבבך על לבבכם בכל לבבך בכל לבבכם עשב בשדך ואבדתם מהרה הכנף פתיל אתכם מארץ

א״ר חמא ברבי חנינא כל הקורא ק״ש ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם שנאמר (תהלים סח, טו) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון אל תקרי בפרש אלא בפרש אל תקרי בצלמון אלא בצלמות:

ואמר רבי חמא ברבי חנינא למה נסמכו

## דף טז עמוד א

אהלים לנחלים דכתיב (במדבר כד, ו) כנחלים נטיו כגנות עלי נהר כאהלים נטע וגו׳ לומר לך מה נחלים מעלין את האדם מטומאה לטהרה אף אהלים מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות:

הקורא למפרע לא יצא וכו׳:

רבי אמי ורבי אסי הוו קא קטרין ליה גננא לר׳ אלעזר אמר להו אדהכי והכי איזיל ואשמע מלתא דבי מדרשא ואיתי ואימא לכו אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דר׳ יוחנן

קרא וטעה ואינו יודע להיכן טעה באמצע הפרק יחזור לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה

אמר ליה ר׳ יוחנן לא שנו אלא שלא פתח בלמען ירבו ימיכם אבל פתח בלמען ירבו ימיכם סרכיה נקט ואתי

אתא ואמר להו אמרו ליה אלו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו:

**מתני׳** האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך מה שאינן רשאין לעשות כן בתפלה

חתן פטור מק״ש לילה הראשונה ועד מוצאי שבת אם לא עשה מעשה ומעשה בר״ג שנשא אשה וקרא לילה הראשונה אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שחתן פטור מק״ש אמר להם איני שומע לכם לבטל הימני מלכות שמים אפי׳ שעה אחת:

**גמ׳** ת״ר האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך ומתפללין בראש הזית ובראש התאנה ושאר כל האילנות יורדים למטה ומתפללין ובעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו

רמי ליה רב מרי ברה דבת שמואל לרבא תנן האומנין קורין בראש האילן ובראש הנדבך אלמא לא בעי כונה ורמינהי הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנאמר שמע ישראל ולהלן הוא אומר (דברים כז, ט) הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת

אשתיק א״ל מידי שמיע לך בהא א״ל הכי אמר רב ששת והוא שבטלין ממלאכתן וקורין

והתניא בית הלל אומרים עוסקין במלאכתן וקורין

לא קשיא הא בפרק ראשון הא בפרק שני

ת״ר הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית קורין ק״ש ומברכין לפניה ולאחריה ואוכלין פתן ומברכין לפניה ולאחריה ומתפללין תפלה של שמונה עשרה אבל אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין כפיהם

והתניא מעין י״ח אמר רב ששת לא קשיא הא ר״ג הא ר׳ יהושע

אי ר׳ יהושע מאי איריא פועלים אפילו כל אדם נמי

אלא אידי ואידי ר״ג ולא קשיא כאן בעושין בשכרן כאן בעושין בסעודתן

והתניא הפועלים שהיו עושים מלאכה אצל בעל הבית קורין ק״ש ומתפללין ואוכלין פתן ואין מברכים לפניה אבל מברכין לאחריה שתים כיצד ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ

במה דברים אמורים בעושין בשכרן אבל עושין בסעודתן או שהיה בעל הבית מיסב עמהן מברכין כתיקונה:

חתן פטור מק״ש: תנו רבנן בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן מכאן אמרו הכונס את הבתולה פטור ואת האלמנה חייב

מאי משמע אמר רב פפא כי דרך מה דרך רשות אף הכא נמי רשות

מי לא עסקינן דקאזיל לדבר מצוה ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי

אם כן לימא קרא בלכת מאי בלכתך שמע מינה בלכת דידך הוא דמחייבת הא דמצוה פטירת

## דף טז עמוד ב

אי הכי מאי איריא הכונס את הבתולה אפי׳ כונס את האלמנה נמי

הכא טריד והכא לא טריד

אי משום טרדא אפילו טבעה ספינתו בים נמי אלמה אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב אבל חייב בכל מצות האמורות בתורה חוץ מן התפילין שהרי נאמר בהן פאר שנאמר (יחזקאל כד, יז) פארך חבוש עליך וגו׳

אמרי התם טרדא דרשות הכא טרדא דמצוה:

**מתני׳** רחץ לילה הראשון שמתה אשתו אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאבל אסור לרחוץ אמר להם איני כשאר בני אדם אסטניס אני

וכשמת טבי עבדו קבל עליו תנחומין אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים אמר להם אין טבי עבדי כשאר כל העבדים כשר היה

חתן אם רוצה לקרות קרית שמע לילה הראשון קורא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הרוצה ליטול את השם יטול:

**גמ׳** מ״ט דרבן (שמעון בן) גמליאל קסבר אנינות לילה דרבנן דכתיב (עמוס ח, י) ואחריתה כיום מר ובמקום אסטניס לא גזרו ביה רבנן:

וכשמת טבי עבדו וכו׳:

ת״ר עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ותנחומי אבלים

מעשה ומתה שפחתו של רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לנחמו כיון שראה אותם עלה לעלייה ועלו אחריו נכנס לאנפילון נכנסו אחריו נכנס לטרקלין נכנסו אחריו אמר להם כמדומה אני שאתם נכוים בפושרים עכשיו אי אתם נכוים אפילו בחמי חמין לא כך שניתי לכם עבדים ושפחות אין עומדין עליהם בשורה ואין אומרים עליהם ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים אלא מה אומרים עליהם כשם שאומרים לו לאדם על שורו ועל חמורו שמתו המקום ימלא לך חסרונך כך אומרים לו על עבדו ועל שפחתו המקום ימלא לך חסרונך

תניא אידך עבדים ושפחות אין מספידין אותן ר׳ יוסי אומר אם עבד כשר הוא אומרים עליו הוי איש טוב ונאמן ונהנה מיגיעו אמרו לו אם כן מה הנחת לכשרים:

ת״ר אין קורין אבות אלא לשלשה ואין קורין אמהות אלא לארבע

אבות מאי טעמא אילימא משום דלא ידעינן אי מראובן קא אתינן אי משמעון קא אתינן אי הכי אמהות נמי לא ידעינן אי מרחל קא אתינן אי מלאה קא אתינן אלא עד הכא חשיבי טפי לא חשיבי

תניא אידך עבדים ושפחות אין קורין אותם אבא פלוני ואמא פלונית ושל ר״ג היו קורים אותם אבא פלוני ואמא פלונית

מעשה לסתור משום דחשיבי:

א״ר אלעזר מאי דכתיב (תהלים סג, ה) כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי כן אברכך בחיי זו ק״ש בשמך אשא כפי זו תפלה ואם עושה כן עליו הכתוב אומר (תהלים סג, ו) כמו חלב ודשן תשבע נפשי ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה״ז והעולם הבא שנאמר (תהלים סג, ו) ושפתי רננות יהלל פי:

ר׳ אלעזר בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתשכן בפורינו אהבה ואחוה ושלום וריעות ותרבה גבולנו בתלמידים ותצליח סופנו אחרית ותקוה ותשים חלקנו בגן עדן ותקננו בחבר טוב ויצר טוב בעולמך ונשכים ונמצא יחול לבבנו ליראה את שמך ותבא לפניך קורת נפשנו לטובה.

רבי יוחנן בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתציץ בבשתנו ותביט ברעתנו ותתלבש ברחמיך ותתכסה בעזך ותתעטף בחסידותך ותתאזר בחנינותך ותבא לפניך מדת טובך וענותנותך.

ר׳ זירא בתר דמסיים צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שלא נחטא ולא נבוש ולא נכלם מאבותינו

ר׳ חייא בתר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו.

רב בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתתן לנו חיים ארוכים חיים של שלום חיים של טובה חיים של ברכה חיים של פרנסה חיים של חלוץ עצמות חיים שיש בהם יראת חטא חיים שאין בהם בושה וכלימה חיים של עושר וכבוד חיים שתהא בנו אהבת תורה ויראת שמים חיים שתמלא לנו את כל משאלות לבנו לטובה.

רבי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו מעזי פנים ומעזות פנים מאדם רע ומפגע רע מיצר רע מחבר רע משכן רע ומשטן המשחית ומדין קשה ומבעל דין קשה בין שהוא בן ברית בין שאינו בן ברית

ואע״ג דקיימי קצוצי עליה דרבי.

רב ספרא בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתשים שלום

## דף יז עמוד א

בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה ובין התלמידים העוסקים בתורתך בין עוסקין לשמה בין עוסקין שלא לשמה וכל העוסקין שלא לשמה יהי רצון שיהו עוסקין לשמה.

ר׳ אלכסנדרי בתר צלותיה אמר הכי יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה ואל ידוה לבנו ואל יחשכו עינינו איכא דאמרי הא רב המנונא מצלי לה ור׳ אלכסנדרי בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכיות יהי רצון מלפניך שתצילנו מידם ונשוב לעשות חוקי רצונך בלבב שלם.

רבא בתר צלותיה אמר הכי אלהי עד שלא נוצרתי איני כדאי ועכשיו שנוצרתי כאלו לא נוצרתי עפר אני בחיי ק״ו במיתתי הרי אני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שלא אחטא עוד ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמיך הרבים אבל לא ע״י יסורין וחלאים רעים והיינו וידוי דרב המנונא זוטי ביומא דכפורי.

מר בריה דרבינא כי הוה מסיים צלותיה אמר הכי אלהי נצור לשוני מרע ושפתותי מדבר מרמה ולמקללי נפשי תדום ונפשי כעפר לכל תהיה פתח לבי בתורתך ובמצותיך תרדוף נפשי ותצילני מפגע רע מיצר הרע ומאשה רעה ומכל רעות המתרגשות לבא בעולם וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה׳ צורי וגואלי.

רב ששת כי הוה יתיב בתעניתא בתר דמצלי אמר הכי רבון העולמים גלוי לפניך בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ומקריב קרבן ואין מקריבין ממנו אלא חלבו ודמו ומתכפר לו ועכשיו ישבתי בתענית ונתמעט חלבי ודמי יהי רצון מלפניך שיהא חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתיו לפניך על גבי המזבח ותרצני.

ר׳ יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם ועליו אמר שלמה (קהלת ז, א) טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו.

מרגלא בפומיה דר״מ גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתי נצור תורתי בלבך ונגד עיניך תהיה יראתי שמור פיך מכל חטא וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון ואני אהיה עמך בכל מקום.

מרגלא בפומייהו דרבנן דיבנה אני בריה וחברי בריה אני מלאכתי בעיר והוא מלאכתו בשדה אני משכים למלאכתי והוא משכים למלאכתו כשם שהוא אינו מתגדר במלאכתי כך אני איני מתגדר במלאכתו ושמא תאמר אני מרבה והוא ממעיט שנינו אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים.

מרגלא בפומיה דאביי לעולם יהא אדם ערום ביראה (משלי טו, א) מענה רך משיב חמה ומרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם ואפילו עם נכרי בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ויהא מקובל על הבריות

אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הקדימו אדם שלום מעולם ואפילו נכרי בשוק.

מרגלא בפומיה דרבא תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ובועט באביו ובאמו וברבו ובמי שהוא גדול ממנו בחכמה ובמנין שנאמר (תהלים קיא, י) ראשית חכמה יראת ה׳ שכל טוב לכל עושיהם לעושים לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה ולא לעושים שלא לשמה וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא.

מרגלא בפומיה דרב [לא כעולם הזה העולם הבא] העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר (שמות כד, יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:

גדולה הבטחה שהבטיחן הקב״ה לנשים יותר מן האנשים שנא׳ (ישעיהו לב, ט) נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי

א״ל רב לר׳ חייא נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן.

כי הוו מפטרי רבנן מבי ר׳ אמי ואמרי לה מבי ר׳ חנינא אמרי ליה הכי עולמך תראה בחייך ואחריתך לחיי העולם הבא ותקותך לדור דורים לבך יהגה תבונה פיך ידבר חכמות ולשונך ירחיש רננות עפעפיך יישירו נגדך עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין.

כי הוו מפטרי רבנן מבי רב חסדא ואמרי לה מבי ר׳ שמואל בר נחמני אמרו ליה הכי (תהלים קמד, יד) אלופינו מסובלים וגו׳

אלופינו מסובלים רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ור׳ אלעזר חד אמר אלופינו בתורה ומסובלים במצות וחד אמר אלופינו בתורה ובמצות ומסובלים ביסורים

## דף יז עמוד ב

אין פרץ שלא תהא סיעתנו כסיעתו של דוד שיצא ממנו אחיתופל ואין יוצאת שלא תהא סיעתנו כסיעתו של שאול שיצא ממנו דואג האדומי ואין צוחה שלא תהא סיעתנו כסיעתו של אלישע שיצא ממנו גחזי ברחובותינו שלא יהא לנו בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים: (ישעיהו מו, יב)

שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה רב ושמואל ואמרי לה רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר כל העולם כולו נזונין בצדקה והם נזונין בזרוע וחד אמר כל העולם כולו נזונין בזכותם והם אפילו בזכות עצמן אין נזונין כדרב יהודה אמר רב

דאמר רב יהודה אמר רב בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונין בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת

ופליגא דרב יהודה דאמר רב יהודה מאן אבירי לב גובאי טפשאי אמר רב יוסף תדע דהא לא איגייר גיורא מינייהו

אמר רב אשי בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזו יקרא דאורייתא תרי זמני בשתא ולא קמגייר גיורא מינייהו:

חתן אם רוצה לקרות וכו׳:

למימרא דרבן שמעון בן גמליאל חייש ליוהרא ורבנן לא חיישי ליוהרא והא איפכא שמעינן להו דתנן מקום שנהגו לעשות מלאכה בתשעה באב עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין וכל מקום תלמידי חכמים בטלים רבן שמעון בן גמליאל אומר לעולם יעשה כל אדם את עצמו כתלמיד חכם

קשיא דרבנן אדרבנן קשיא דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל

אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה רב שישא בריה דרב אידי אמר לעולם לא תחליף דרבנן אדרבנן לא קשיא ק״ש כיון דכ״ע קא קרו ואיהו נמי קרי לא מיחזי כיוהרא הכא כיון דכולי עלמא עבדי מלאכה ואיהו לא קא עביד מיחזי כיוהרא

דרבן שמעון בן גמליאל אדרבן שמעון בן גמליאל לא קשיא התם בכונה תליא מילתא ואנן סהדי דלא מצי לכווני דעתיה אבל הכא הרואה אומר מלאכה הוא דאין לו פוק חזי כמה בטלני איכא בשוקא:

הדרן עלך היה קורא

מתני׳ מי שמתו מוטל לפניו פטור מק״ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה

נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין ואלו ואלו פטורים מן התפלה

קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו

העומדים בשורה הפנימיים פטורים והחיצונים חייבים (נשים ועבדים וקטנים פטורים מק״ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון):

גמ׳ מוטל לפניו אין ושאינו מוטל לפניו לא

ורמינהי מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית אחר ואם אין לו בית אחר אוכל בבית חבירו ואם אין לו בית חבירו עושה מחיצה ואוכל ואם אין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר פניו ואוכל ואינו מיסב ואוכל ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ואינו מברך ואינו מזמן

## דף יח עמוד א

ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה ובשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ומברך ומזמן ומברכין עליו ומזמנין עליו וחייב בכל המצות האמורות בתורה. רשב״ג אומר מתוך שנתחייב באלו נתחייב בכולן

וא״ר יוחנן מאי בינייהו תשמיש המטה איכא בינייהו

קתני מיהת פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה אמר רב פפא תרגמא אמחזיר פניו ואוכל רב אשי אמר כיון שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי שנאמר (בראשית כג, ג) ויקם אברהם מעל פני מתו ונאמר ואקברה מתי מלפני כל זמן שמוטל עליו לקוברו כמוטל לפניו דמי

מתו אין אבל משמרו לא

והתניא המשמר את המת אע״פ שאינו מתו פטור מק״ש ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה משמרו אע״פ שאינו מתו מתו אע״פ שאינו משמרו

מתו ומשמרו אין אבל מהלך בבית הקברות לא והתניא לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וספר תורה בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום (משלי יז, ה) לועג לרש חרף עושהו

התם תוך ארבע [אמות] הוא דאסור חוץ לארבע אמות חייב דאמר מר מת תופס ד׳ אמות לק״ש הכא חוץ לד׳ אמות נמי פטור:

גופא המשמר את המת אע״פ שאינו מתו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה היו שנים זה משמר וזה קורא וזה משמר וזה קורא בן עזאי אומר היו באים בספינה מניחו בזוית זו ומתפללין שניהם בזוית אחרת

מאי בינייהו אמר רבינא חוששין לעכברים איכא בינייהו מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן:

ת״ר המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים מותר וכדרך שאמרו בעצמות כך אמרו בספר תורה

אהייא אילימא אגרישא פשיטא מי גרע ספר תורה מעצמות אלא אסיפא:

אמר רחבה אמר רב יהודה כל הרואה המת ואינו מלוהו עובר משום לועג לרש חרף עושהו ואם הלוהו מה שכרו אמר רב אסי עליו הכתוב אומר (משלי יט, יז) מלוה ה׳ חונן דל (משלי יד, לא) ומכבדו חונן אביון:

רבי חייא ורבי יונתן הוו שקלי ואזלי בבית הקברות הוה קשדיא תכלתא דרבי יונתן אמר ליה רבי חייא דלייה כדי שלא יאמרו למחר באין אצלנו ועכשיו מחרפין אותנו

אמר ליה ומי ידעי כולי האי והא כתיב (קהלת ט, ה) והמתים אינם יודעים מאומה אמר ליה אם קרית לא שנית אם שנית לא שלשת אם שלשת לא פירשו לך (קהלת ט, ה) כי החיים יודעים שימותו אלו צדיקים שבמיתתן נקראו חיים שנאמר (שמואל ב כג, כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל הוא הכה את שני אריאל מואב והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג

## דף יח עמוד ב

בן איש חי אטו כולי עלמא בני מתי נינהו אלא בן איש חי שאפי׳ במיתתו קרוי חי רב פעלים מקבצאל שריבה וקבץ פועלים לתורה והוא הכה את שני אריאל מואב שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני

והוא ירד והכה את הארי בתוך הבור ביום השלג איכא דאמרי דתבר גזיזי דברדא ונחת וטבל איכא דאמרי דתנא סיפרא דבי רב ביומא דסיתוא.

והמתים אינם יודעים מאומה אלו רשעים שבחייהן קרויין מתים שנאמר (יחזקאל כא, ל) ואתה חלל רשע נשיא ישראל ואי בעית אימא מהכא (דברים יז, ו) על פי שנים עדים או (על פי) שלשה עדים יומת המת חי הוא אלא המת מעיקרא:

בני ר׳ חייא נפוק לקרייתא אייקר להו תלמודייהו הוו קא מצערי לאדכוריה א״ל חד לחברים ידע אבון בהאי צערא א״ל אידך מנא ידע והא כתיב (איוב יד, כא) יכבדו בניו ולא ידע

א״ל אידך ולא ידע והא כתיב (איוב יד, כב) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל ואמר רבי יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי

אמרי בצערא דידהו ידעי בצערא דאחרינא לא ידעי

ולא והתניא מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ר״ה בשני בצורת והקניטתו אשתו והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות זו לזו אמרה חדא לחברתה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתה איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת אמרי לי הלכה היא ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו הלך הוא וזרע ברביעה שניה של כל העולם כולו לקה שלו לא לקה

לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן שתי רוחות שמספרות זו עם זו אמרה חדא לחברתה בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי לא כך אמרתי לך איני יכולה שאני קבורה במחצלת של קנים אלא לכי את ומה שאת שומעת בואי ואמרי לי הלכה ושטה ובאה ואמרה לה חברתה חברתי מה שמעת מאחורי הפרגוד אמרה לה שמעתי שכל הזורע ברביעה שניה שדפון מלקה אותו הלך וזרע ברביעה ראשונה של כל העולם כולו נשדף ושלו לא נשדף

אמרה לו אשתו מפני מה אשתקד של כל העולם כולו לקה ושלך לא לקה ועכשיו של כל העולם כולו נשדף ושלך לא נשדף סח לה כל הדברים הללו אמרו לא היו ימים מועטים עד שנפלה קטטה בין אשתו של אותו חסיד ובין אמה של אותה ריבה אמרה לה לכי ואראך בתך שהיא קבורה במחצלת של קנים

לשנה האחרת הלך ולן בבית הקברות ושמע אותן רוחות שמספרות זו עם זו אמרה לה חברתי בואי ונשוט בעולם ונשמע מאחורי הפרגוד מה פורענות בא לעולם אמרה לה חברתי הניחני דברים שביני לבינך כבר נשמעו בין החיים אלמא ידעי

דילמא איניש אחרינא שכיב ואזיל ואמר להו

ת״ש דזעירי הוה מפקיד זוזי גבי אושפזיכתיה עד דאתי ואזיל לבי רב שכיבה אזל בתרה לחצר מות אמר לה זוזי היכא אמרה ליה זיל שקלינהו מתותי בצנורא דדשא בדוך פלן ואימא לה לאימא תשדר לי מסרקאי וגובתאי דכוחלא בהדי פלניתא דאתיא למחר אלמא ידעי

[דלמא] דומה קדים ומכריז להו

ת״ש דאבוה דשמואל הוו קא מפקדי גביה זוזי דיתמי כי נח נפשיה לא הוה שמואל גביה הוו קא קרו ליה בר אכיל זוזי דיתמי אזל אבתריה לחצר מות אמר להו בעינא אבא אמרו ליה אבא טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אמרו ליה אבא בר אבא נמי טובא איכא הכא אמר להו בעינא אבא בר אבא אבוה דשמואל היכא אמרו ליה סליק למתיבתא דרקיעא אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי אמר ליה אמאי יתבת אבראי מאי טעמא לא סלקת אמר ליה דאמרי לי כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא

אדהכי והכי אתא אבוה חזייה דהוה קא בכי ואחיך אמר ליה מאי טעמא קא בכית אמר ליה דלעגל קא אתית מאי טעמא אחיכת דחשיבת בהאי עלמא טובא אמר ליה אי חשיבנא נעיילוה ללוי ועיילוהו ללוי

אמר ליה זוזי דיתמי היכא אמר ליה זיל שקלינהו באמתא דרחיא עילאי ותתאי דידן ומיצעי דיתמי אמר ליה מאי טעמא עבדת הכי אמר ליה אי גנובי גנבי מגנבו מדידן אי אכלה ארעא אכלה מדידן אלמא דידעי דילמא שאני שמואל כיון דחשיב קדמי ומכרזי פנו מקום .

ואף ר׳ יונתן הדר ביה דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר׳ יונתן מנין למתים שמספרים זה עם זה שנאמר (דברים לד, ד) ויאמר ה׳ אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר מאי לאמר אמר הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור להם לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבעתי לכם כבר

קיימתיה לבניכם

## דף יט עמוד א

ואי ס״ד דלא ידעי כי אמר להו מאי הוי אלא מאי דידעי למה לי׳ למימר להו לאחזוקי ליה טיבותא למשה

אמר רבי יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן איכא דאמרי דלא ידעי ואיכא דאמרי דידעי ולא איכפת להו

איני והא אמר רב פפא חד אישתעי מילתא בתריה דמר שמואל ונפל קניא מטללא ובזעא לארנקא דמוחיה

שאני צורבא מרבנן דקודשא בריך הוא תבע ביקריה

אמר רבי יהושע בן לוי כל המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים נופל בגיהנם שנא׳ (תהלים קכה, ה) והמטים עקלקלותם יוליכם ה׳ את פועלי האון שלום על ישראל אפילו בשעה ששלום על ישראל יוליכם ה׳ את פועלי האון

תנא דבי ר׳ ישמעאל אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמא עשה תשובה שמא סלקא דעתך אלא ודאי עשה תשובה והני מילי בדברים שבגופו אבל בממונא עד דמהדר למריה:

ואמר ר׳ יהושע בן לוי בכ״ד מקומות בית דין מנדי׳ על כבוד הרב וכולן שנינו במשנתנו אמר ליה ר׳ אלעזר היכא אמר ליה לכי תשכח

נפק דק ואשכח תלת המזלזל בנטילת ידים והמספר אחר מטתן של תלמידי חכמי׳ והמגיס דעתו כלפי מעלה

המספר אחר מטתן של תלמידי חכמים מאי היא דתנן הוא היה אומר אין משקין לא את הגיורת ולא את המשוחררת וחכמים אומרים משקין ואמרו לו מעשה בכרכמית שפחה משוחררת בירושלים והשקוה שמעיה ואבטליון ואמר להם דוגמא השקוה ונדוהו ומת בנדויו וסקלו בית דין את ארונו

והמזלזל בנטילת ידים מאי היא דתנן א״ר יהודה חס ושלום שעקביא בן מהללאל נתנדה שאין עזרה ננעלת על כל אדם בישראל בחכמה ובטהרה וביראת חטא כעקביא בן מהללאל אלא את מי נדו את אלעזר בן חנוך שפקפק בנטילת ידים וכשמת שלחו בית דין והניחו אבן גדולה על ארונו ללמדך שכל המתנדה ומת בנדויו ב״ד סוקלין את ארונו

המגיס דעתו כלפי מעלה מאי היא דתנן שלח לו שמעון בן שטח לחוני המעגל צריך אתה להתנדות ואלמלא חוני אתה גוזרני עליך נדוי אבל מה אעשה שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר (משלי כג, כה) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך

ותו ליכא והא איכא דתני רב יוסף תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי להאכילן גדיים מקולסין בלילי פסחים שלח ליה שמעון בן שטח אלמלא תודוס אתה גוזרני עליך נדוי שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ

במשנתנו קאמרינן והא ברייתא היא

ובמתני׳ ליכא והא איכא הא דתנן חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר׳ אליעזר מטהר וחכמים מטמאים וזהו תנורו של עכנאי

מאי עכנאי אמר רב יהודה אמר שמואל מלמד שהקיפוהו הלכות כעכנאי זה וטמאוהו

ותניא אותו היום הביאו כל טהרות שטיהר ר״א ושרפום לפניו ולבסוף ברכוהו

אפילו הכי נדוי במתני׳ לא תנן אלא בכ״ד מקומות היכא משכחת לה ר׳ יהושע בן לוי מדמה מילתא למילתא ור׳ אלעזר לא מדמה מילתא למילתא:

נושאי המטה וחלופיהן: ת״ר אין מוציאין את המת סמוך לק״ש ואם התחילו אין מפסיקין איני והא רב יוסף אפקוהו סמוך לק״ש אדם חשוב שאני:

שלפני המטה ושלאחר המטה: ת״ר העוסקים בהספד בזמן שהמת מוטל לפניהם נשמטין אחד אחד וקורין אין המת מוטל לפניהם הן יושבין וקורין והוא יושב ודומם הם עומדים ומתפללין והוא עומד ומצדיק עליו את הדין ואומר רבון העולמים הרבה חטאתי לפניך ולא נפרעת ממני אחד מני אלף יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו שתגדור פרצותינו ופרצות כל עמך בית ישראל ברחמים

אמר אביי לא מבעי ליה לאינש למימר הכי דארשב״ל וכן תנא משמיה דרבי יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן

ואמר רב יוסף מאי קראה שנאמר (ישעיהו א, ט) כמעט כסדום היינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר ה׳ קציני סדום:

קברו את המת וחזרו וכו׳: אם יכולים להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד

הכי נמי קאמר אם יכולין להתחיל ולגמור אפי׳ פרק אחד או אפילו פסוק אחד עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו

## דף יט עמוד ב

העומדים בשורה וכו׳: ת״ר שורה הרואה פנימה פטורה ושאינה רואה פנימה חייבת רבי יהודה אומר הבאים מחמת האבל פטורין מחמת עצמן חייבין:

אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי׳ בשוק מ״ט (משלי כא, ל) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳ כ״מ שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב

מתיבי קברו את המת וחזרו ולפניהם ב׳ דרכים אחת טהורה ואחת טמאה בא בטהורה באין עמו בטהורה בא בטמאה באין עמו בטמאה משום כבודו אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה׳

תרגמה רבי אבא בבית הפרס דרבנן

דאמר רב יהודה אמר שמואל מנפח אדם בית הפרס והולך ואמר רב יהודה בר אשי משמיה דרב בית הפרס שנדש טהור

ת״ש דאמר ר׳ אלעזר בר צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אמרו אלא אפי׳ לקראת מלכי עכו״ם שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עכו״ם אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳

כדרבא דאמר רבא דבר תורה אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ בפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ בפני הטומאה

ורוב ארונות יש בהן חלל טפח וגזרו על שיש בהן משום שאין בהן ומשום כבוד מלכים לא גזרו בהו רבנן

ת״ש גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה

ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳ תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו (דברים יז, יא) דלא תסור אחיכו עליה לאו דלא תסור דאורייתא היא

אמר רב כהנא גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרו רבנן

ת״ש (דברים כב, א) והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם מהם ופעמים שאין אתה מתעלם מהם

הא כיצד אם היה כהן והיא בבית הקברות או היה זקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכתו מרובה משל חברו לכך נאמר והתעלמת אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳

שאני התם דכתיב והתעלמת מהם וליגמר מינה איסורא מממונא לא ילפינן

ת״ש

(במדבר ו, ז) ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא

יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה ת״ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא

## דף כ עמוד א

אבל מטמא הוא למת מצוה אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה׳

שאני התם דכתיב ולאחותו

וליגמר מינה שב ואל תעשה שאני:

אמר ליה רב פפא לאביי מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא אי משום תנויי בשני דרב יהודה כולי תנויי בנזיקין הוה ואנן קא מתנינן שיתא סדרי וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין האשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה אתי מטרא ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן ולית דמשגח בן

אמר ליה קמאי הוו קא מסרי נפשייהו אקדושת השם אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם כי הא דרב אדא בר אהבה חזייה להההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא סבר דבת ישראל היא קם קרעיה מינה אגלאי מילתא דכותי היא שיימוה בארבע מאה זוזי א״ל מה שמך אמרה ליה מתון אמר לה מתון מתון ארבע מאה זוזי שויא:

רב גידל הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה אמר להו הכי טבילו והכי טבילו אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מיצר הרע אמר להו דמיין באפאי כי קאקי חיורי

ר׳ יוחנן הוה רגיל דהוה קא אזיל ויתיב אשערי דטבילה אמר כי סלקן בנות ישראל ואתיין מטבילה מסתכלן בי ונהוי להו זרעא דשפירי כוותי אמרי ליה רבנן לא קא מסתפי מר מעינא בישא אמר להו אנא מזרעא דיוסף קא אתינא דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין ואמר רבי אבהו אל תקרי עלי עין אלא עולי עין

רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא (בראשית מח, טז) וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסין עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין הרע שולטת בהם

ואב״א עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו:

**מתני׳** נשים ועבדים וקטנים פטורין מק״ש

## דף כ עמוד ב

ומן התפלין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון:

**גמ׳** ק״ש פשיטא מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות

מהו דתימא הואיל ואית בה מלכות שמים קמ״ל:

ומן התפלין: פשיטא מהו דתימא הואיל ואתקש למזוזה קמ״ל:

וחייבין בתפלה: דרחמי נינהו מהו דתימא הואיל וכתיב בה (תהלים נה, יח) ערב ובקר וצהרים כמצות עשה שהזמן גרמא דמי קמ״ל:

ובמזוזה: פשיטא מהו דתימא הואיל ואתקש לתלמוד תורה קמשמע לן:

ובברכת המזון: פשיטא מהו דתימא הואיל וכתיב (שמות טז, ח) בתת ה׳ לכם בערב בשר לאכל ולחם בבקר לשבע כמצות עשה שהזמן גרמא דמי קמ״ל:

אמר רב אדא בר אהבה נשים חייבות בקדוש היום דבר תורה אמאי מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אמר אביי מדרבנן

א״ל רבא והא דבר תורה קאמר ועוד כל מצות עשה נחייבינהו מדרבנן

אלא אמר רבא אמר קרא (שמות כ, ז) זכור (דברים ה, יא) ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה

א״ל רבינא לרבא נשים בברכת המזון דאורייתא או דרבנן למאי נפקא מינה לאפוקי רבים ידי חובתן אי אמרת (בשלמא) דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא (אלא אי) אמרת דרבנן הוי שאינו מחוייב בדבר וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן מאי

ת״ש באמת אמרו בן מברך לאביו ועבד מברך לרבו ואשה מברכת לבעלה אבל אמרו חכמים תבא מארה לאדם שאשתו ובניו מברכין לו

אי אמרת בשלמא דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא אלא אי אמרת דרבנן אתי דרבנן ומפיק דאורייתא

ולטעמיך קטן בר חיובא הוא אלא הכי במאי עסקינן כגון שאכל שיעורא דרבנן דאתי דרבנן ומפיק דרבנן:

דרש רב עוירא זמנין אמר לה משמיה דר׳ אמי וזמנין אמר לה משמיה דר׳ אסי אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה רבש״ע כתוב בתורתך (דברים י, יז) אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב (במדבר ו, כו) ישא ה׳ פניו אליך אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת את ה׳ אלהיך והם מדקדקים [על] עצמם עד כזית ועד כביצה:

**מתני׳** בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו רבי יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם:

**גמ׳** אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דאי סלקא דעתך לאו כדבור דמי למה מהרהר

אלא מאי הרהור כדבור דמי יוציא בשפתיו

כדאשכחן בסיני

ורב חסדא אמר הרהור לאו כדבור דמי דאי סלקא דעתך הרהור כדבור דמי יוציא בשפתיו

אלא מאי הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר אמר רבי אלעזר כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו והוא יושב ובטל

ונגרוס בפרקא אחרינא אמר רב אדא בר אהבה בדבר שהצבור עוסקין בו

## דף כא עמוד א

והרי תפלה דדבר שהצבור עסוקין בו ותנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל

שאני תפלה דלית בה מלכות שמים והרי ברכת המזון לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו אלא ק״ש וברכת המזון דאורייתא ותפלה דרבנן:

אמר רב יהודה מנין לברכת המזון לאחריה מן התורה שנאמר (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת

מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר (דברים לב, ג) כי שם ה׳ אקרא הבו גדל לאלהינו

אמר ר׳ יוחנן למדנו ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מקל וחומר ברכת התורה לאחריה מן ברכת המזון מקל וחומר ומה מזון שאין טעון לפניו טעון לאחריו תורה שטעונה לפניה אינו דין שטעונה לאחריה וברכת המזון לפניה מן ברכת התורה מק״ו ומה תורה שאין טעונה לאחריה טעונה לפניה מזון שהוא טעון לאחריו אינו דין שיהא טעון לפניו

איכא למפרך מה למזון שכן נהנה ומה לתורה שכן חיי עולם ועוד תנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו תיובתא:

אמר רב יהודה ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמת ויציב דאורייתא

מתיב רב יוסף (דברים ו, ז) ובשכבך ובקומך אמר ליה אביי ההוא בדברי תורה כתיב

תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו

ואי ס״ד אמת ויציב דאורייתא לברוך לאחריה

מאי טעמא מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע

ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עדיפא דאית בה תרתי

ור׳ אלעזר אמר ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק״ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ורבי יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו:

ואמר רב יהודה אמר שמואל היה עומד בתפלה ונזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה איני והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוה בעו מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן גומרין כל אותה ברכה

הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה:

ואמר רב יהודה אמר שמואל התפלל ונכנס לביהכ״נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל

וצריכא דאי אשמעינן קמייתא ה״מ יחיד ויחיד

## דף כא עמוד ב

או צבור וצבור אבל יחיד לגבי צבור כמאן דלא צלי דמי קמ״ל ואי אשמעינן הכא משום דלא אתחיל בה אבל התם דאתחיל בה אימא לא צריכא

אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש״ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל ריב״ל אמר אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש״צ לקדושה יתפלל ואם לאו אל יתפלל

במאי קא מפלגי מר סבר יחיד אומר קדושה ומר סבר אין יחיד אומר קדושה

וכן אמר רב אדא בר אהבה מנין שאין היחיד אומר קדושה שנאמר (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה

מאי משמע דתני רבנאי אחוה דרבי חייא בר אבא אתיא תוך תוך כתיב הכא ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב התם (במדבר טז, כא) הבדלו מתוך העדה הזאת מה להלן עשרה אף כאן עשרה

ודכולי עלמא מיהת מפסק לא פסיק

איבעיא להו מהו להפסיק ליהא שמו הגדול מבורך כי אתא רב דימי אמר ר׳ יהודה ור״ש תלמידי דרבי יוחנן אמרי לכל אין מפסיקין חוץ מן יהא שמו הגדול מבורך שאפילו עוסק במעשה מרכבה פוסק ולית הלכתא כותיה:

ר׳ יהודה אומר מברך לפניהם ולאחריהם: למימרא דקסבר רבי יהודה בעל קרי מותר בדברי תורה והאמר ריב״ל מנין לבעל קרי שאסור בדברי תורה שנאמר (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת וגו׳ מה להלן בעלי קריין אסורין אף כאן בעלי קריין אסורין

וכי תימא רבי יהודה לא דריש סמוכים והאמר רב יוסף אפילו מאן דלא דריש סמוכים בכל התורה במשנה תורה דריש דהא רבי יהודה לא דריש סמוכין בכל התורה כולה ובמשנה תורה דריש

ובכל התורה כולה מנא לן דלא דריש דתניא בן עזאי אומר נאמר (שמות כב, יז) מכשפה לא תחיה ונאמר כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו לומר מה שוכב עם בהמה בסקילה אף מכשפה נמי בסקילה

אמר ליה ר׳ יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא לזה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש להן ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה

ובמשנה תורה מנא לן דדריש דתניא רבי אליעזר אומר נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו

ר׳ יהודה אוסר באנוסת אביו ובמפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מאי טעמא דר׳ יהודה דכתיב (דברים כג, א) לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה (את) כנף אביו כנף שראה אביו לא יגלה

וממאי דבאנוסת אביו כתיב דסמיך ליה ונתן האיש השוכב עמה וגו׳

אמרי אין במשנה תורה דריש והני סמוכין מבעי ליה לאידך דריב״ל דאמר ריב״ל כל המלמד לבנו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר חורב שנאמר (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה׳ אלהיך בחורב

תנן זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע המשמשת וראתה דם צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר

עד כאן לא פטר רבי יהודה אלא בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי גרידא מחייב

וכי תימא ה"ה דאפילו בעל קרי גרידא נמי פטר רבי יהודה והאי דקא מפלגי בזב שראה קרי להודיעך כחן דרבנן אימא סיפא המשמשת וראתה דם צריכה טבילה

למאן קתני לה אילימא לרבנן פשיטא השתא ומה זב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא מחייבי רבנן המשמשת וראתה דם דמעיקרא בת טבילה היא לא כל שכן אלא לאו ר' יהודה היא ודוקא קתני לה

## דף כב עמוד א

משמשת וראתה נדה אינה צריכה טבילה אבל בעל קרי גרידא מחייב לא תימא מברך אלא מהרהר

ומי אית ליה לרבי יהודה הרהור והתניא בעל קרי שאין לו מים לטבול קורא קריאת שמע ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ואוכל פתו ומברך לאחריה ואינו מברך לפניה אבל מהרהר בלבו ואינו מוציא בשפתיו דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בין כך ובין כך מוציא בשפתיו

אמר רב נחמן בר יצחק עשאן ר' יהודה כהלכות דרך ארץ

דתניא (דברים ד, ט) והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע

מכאן אמרו הזבים והמצורעים ובאין על נדות מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות אבל בעלי קריין אסורים

רבי יוסי אומר שונה הוא ברגיליות ובלבד שלא יציע את המשנה רבי יונתן בן יוסף אומר מציע הוא את המשנה ואינו מציע את הגמרא רבי נתן בן אבישלום אומר אף מציע את הגמרא ובלבד שלא יאמר אזכרות שבו רבי יוחנן הסנדלר תלמידו של רבי עקיבא משום ר"ע אומר לא יכנס למדרש כל עיקר ואמרי לה לא יכנס לבית המדרש כל עיקר ר' יהודה אומר שונה הוא בהלכות דרך ארץ

מעשה ברבי יהודה שראה קרי והיה מהלך על גב הנהר אמרו לו תלמידיו רבינו שנה לנו פרק אחד בהלכות דרך ארץ ירד וטבל ושנה להם אמרו לו לא כך למדתנו רבינו שונה הוא בהלכות דרך ארץ אמר להם אע"פ שמיקל אני על אחרים מחמיר אני על עצמי:

תניא ר' יהודה בן בתירא היה אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה מעשה בתלמיד אחד שהיה מגמגם למעלה מרבי יהודה בן בתירא אמר ליה בני פתח פיך ויאירו דבריך שאין דברי תורה מקבלין טומאה שנאמר (ירמיהו כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה

אמר מר מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא מסייע ליה לרבי אלעאי דאמר רבי אלעאי אמר ר' אחא בר יעקב משום רבינו הלכה מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא כתנאי מציע את המשנה ואינו מציע את הגמרא דברי רבי מאיר רבי יהודה בן גמליאל אומר משום רבי חנינא בן גמליאל זה וזה אסור ואמרי לה זה וזה מותר

מ"ד זה וזה אסור כרבי יוחנן הסנדלר מ"ד זה וזה מותר כרבי יהודה בן בתירא

אמר רב נחמן בר יצחק נהוג עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעאי בראשית הגז כרבי יאשיה בכלאים כרבי יהודה בן בתירא בד"ת

כרבי אלעאי בראשית הגז דתניא רבי אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ

כרבי יאשיה בכלאים כדכתיב (דברים כב, ט) (כרמך) לא תזרע [כרמך] כלאים רבי יאשיה אומר לעולם אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד

כרבי יהודה בן בתירא בדברי תורה דתניא רבי יהודה בן בתירא אומר אין דברי תורה מקבלין טומאה

כי אתא זעירי אמר בטלוה לטבילותא ואמרי לה בטלוה לנטילותא מאן דאמר בטלוה לטבילותא כרבי יהודה בן בתירא מאן דאמר בטלוה לנטילותא כי הא דרב חסדא לייט אמאן דמהדר אמיא בעידן צלותא:

תנו רבנן בעל קרי שנתנו עליו תשעה קבין מים טהור נחום איש גם זו לחשה לרבי עקיבא ורבי עקיבא לחשה לבן עזאי ובן עזאי יצא ושנאה לתלמידיו בשוק פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד תני שנאה וחד תני לחשה

מאן דתני שנאה משום בטול תורה ומשום בטול פריה ורביה ומאן דתני לחשה שלא יהו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים

אמר רבי ינאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שמחמירין בה וכל המחמיר בה על עצמו מאריכין לו ימיו ושנותיו

אמר ריב״ל מה טיבן של טובלי שחרין מה טיבן הא איהו דאמר בעל קרי אסור בדברי תורה הכי קאמר מה טיבן בארבעים סאה אפשר בתשעה קבין מה טיבן בטבילה אפשר בנתינה

אמר רבי חנינא גדר גדול גדרו בה דתניא מעשה באחד שתבע אשה לדבר עבירה אמרה לו ריקא יש לך ארבעים סאה שאתה טובל בהן מיד פירש

אמר להו רב הונא לרבנן רבותי מפני מה אתם מזלזלין בטבילה זו אי משום צינה אפשר במרחצאות

אמר ליה רב חסדא וכי יש טבילה בחמין אמר ליה רב אדא בר אהבה קאי כוותך

רבי זירא הוה יתיב באגנא דמיא בי מסותא אמר ליה לשמעיה זיל ואייתי לי תשעה קבין ושדי עלואי אמר ליה רבי חייא בר אבא למה ליה למר כולי האי והא יתיב בגווייהו אמר ליה כארבעים סאה מה ארבעים סאה בטבילה ולא בנתינה אף תשעה קבין בנתינה ולא בטבילה

רב נחמן תקן חצבא בת תשעה קבין כי אתא רב דימי אמר רבי עקיבא ורבי יהודה גלוסטרא אמרו לא שנו אלא לחולה לאונסו אבל לחולה המרגיל ארבעים סאה

אמר רב יוסף אתבר חצביה דרב נחמן כי אתא רבין אמר באושא הוה עובדא

## דף כב עמוד ב

בקילעא דרב אושעיא אתו ושאלו לרב אסי אמר להו לא שנו אלא לחולה המרגיל אבל לחולה לאונסו פטור מכלום א״ר יוסף אצטמיד חצביה דרב נחמן מכדי כולהו אמוראי ותנאי בדעזרא קמיפלגי ונחזי עזרא היכי תקן

אמר אביי עזרא תקן לבריא המרגיל מ׳ סאה ובריא לאונסו ט׳ קבין ואתו אמוראי ופליגי בחולה מר סבר חולה המרגיל כבריא המרגיל וחולה לאונסו כבריא לאונסו ומר סבר חולה המרגיל כבריא לאונסו וחולה לאונסו פטור מכלום

אמר רבא נהי דתקן עזרא טבילה נתינה מי תקן והאמר מר עזרא תקן טבילה לבעלי קריין אלא אמר רבא עזרא תקן טבילה לבריא המרגיל מ׳ סאה ואתו רבנן והתקינו לבריא לאונסו ט׳ קבין ואתו אמוראי וקא מיפלגי בחולה מר סבר חולה המרגיל כבריא המרגיל וחולה לאונסו כבריא לאונסו ומר סבר לבריא המרגיל מ׳ סאה וחולה המרגיל כבריא לאונסו ט׳ קבין אבל לחולה לאונסו פטור מכלום

אמר רבא הלכתא בריא המרגיל וחולה המרגיל ארבעים סאה ובריא לאונסו תשעה קבין אבל לחולה לאונסו פטור מכלום:

ת״ר בעל קרי שנתנו עליו ט׳ קבין מים טהור בד״א לעצמו אבל לאחרים ארבעים סאה ר׳ יהודה אומר מ׳ סאה מכל מקום

ר׳ יוחנן וריב״ל ור״א ור׳ יוסי בר׳ חנינא חד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אריש חד אמר הא דאמרת במה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים מ׳ סאה לא שנו אלא לחולה המרגיל אבל לחולה לאונסו ט׳ קבין וחד אמר כל לאחרים אפילו חולה לאונסו עד דאיכא מ׳ סאה

וחד מהאי זוגא וחד מהאי זוגא אסיפא חד אמר הא דאמר רבי יהודה מ׳ סאה מכל מקום לא שנו אלא בקרקע אבל בכלים לא וחד אמר אפי׳ בכלים נמי

בשלמא למ״ד אפי׳ בכלים היינו דקתני ר׳ יהודה אומר מ׳ סאה מכל מקום אלא למ״ד בקרקע אין בכלים לא מכל מקום לאתויי מאי

לאתויי מים שאובין

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ורבא (ברבי) בר שמואל כריכו ריפתא בהדי הדדי א״ל רב פפא הבו לי לדידי לברוך דנפול עילואי ט׳ קבין אמר להו רבא (ברבי) [בר] שמואל תנינא במה דברים אמורים לעצמו אבל לאחרים מ׳ סאה אלא הבו לי לדידי לברוך דנפול עילואי ארבעים סאה אמר להו רב הונא הבו לי לדידי לברוך דליכא עילואי לא האי ולא האי

רב חמא טביל במעלי יומא דפסחא להוציא רבים ידי חובתן ולית הלכתא כוותיה:

**מתני׳** היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר

ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים וכמה ירחיק מהן ומן הצואה ד׳ אמות:

**גמ׳** ת״ר היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר היה קורא בתורה ונזכר שהוא בעל קרי אינו מפסיק ועולה אלא מגמגם וקורא ר״מ אומר אין בעל קרי רשאי לקרות בתורה יותר מג׳ פסוקים

תניא אידך היה עומד בתפלה וראה צואה כנגדו מהלך לפניו עד שיזרקנה לאחוריו ד׳ אמות והתניא לצדדין ל״ק הא דאפשר הא דלא אפשר

היה מתפלל ומצא צואה במקומו אמר רבה אע״פ שחטא תפלתו תפלה מתקיף ליה רבא והא (משלי כא, כז) זבח רשעים תועבה אלא אמר רבא הואיל וחטא אע״פ שהתפלל תפלתו תועבה:

ת״ר היה עומד בתפלה ומים שותתין על ברכיו פוסק עד שיכלו המים וחוזר ומתפלל להיכן חוזר רב חסדא ורב המנונא חד אמר חוזר לראש וחד אמר למקום שפסק

לימא בהא קמיפלגי

## דף כג עמוד א

מר סבר אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש ומר סבר למקום שפסק

אמר רב אשי האי אם שהה אם לא שהה מיבעי ליה אלא דכולי עלמא אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש והתם בדלא שהה קמיפלגי דמר סבר גברא דחויא הוא ואין ראוי ואין תפלתו תפלה ומר סבר גברא חזיא הוא ותפלתו תפלה

תנו רבנן הנצרך לנקביו אל יתפלל ואם התפלל תפלתו תועבה אמר רב זביד ואיתימא רב יהודה לא שנו אלא שאינו יכול לשהות בעצמו אבל אם יכול לשהות בעצמו תפלתו תפלה

ועד כמה אמר רב ששת עד פרסה איכא דמתני לה אמתניתא במה דברים אמורים כשאין יכול לעמוד על עצמו אבל אם יכול לעמוד על עצמו תפלתו תפלה ועד כמה אמר רב זביד עד פרסה

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן הנצרך לנקביו הרי זה לא יתפלל משום שנאמר (עמוס ד, יב) הכון לקראת אלהיך ישראל

ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מ״ד (קהלת ד, יז) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים שמור עצמך שלא תחטא ואם תחטא הבא קרבן לפני וקרוב לשמוע (דברי חכמים) אמר רבא הוי קרוב לשמוע דברי חכמים שאם חוטאים מביאים קרבן ועושים תשובה מתת הכסילים [זבח] אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואין עושים תשובה

כי אינם יודעים לעשות רע אי הכי צדיקים נינהו אלא אל תהי ככסילים שחוטאים ומביאים קרבן ואינם יודעים אם על הטובה הם מביאים אם על הרעה הם מביאים אמר הקב״ה בין טוב לרע אינן מבחינים והם מביאים קרבן לפני

רב אשי ואיתימא רב חנינא בר פפא אמר שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפלה לפני.

תנו רבנן הנכנס לבית הכסא חולץ תפיליו ברחוק ד׳ אמות ונכנס אמר רב אחא בר רב הונא אמר רב ששת לא שנו אלא בית הכסא קבוע אבל בית הכסא עראי חולץ ונפנה לאלתר וכשהוא יוצא מרחיק ד׳ אמות ומניחן מפני שעשאו בית הכסא קבוע

איבעיא להו מהו שיכנס אדם בתפילין לבית הכסא קבוע להשתין מים רבינא שרי רב אדא בר מתנא אסר אתו שיילוה לרבא אמר להו אסור חיישינן שמא יפנה בהן ואמרי לה שמא יפיח בהן

תניא אידך הנכנס לבית הכסא קבוע חולץ תפיליו ברחוק ד׳ אמות ומניחן בחלון הסמוך לרשות הרבים ונכנס וכשהוא יוצא מרחיק ד׳ אמות ומניחן דברי בית שמאי ובית הלל אומרים אוחזן בידו ונכנס ר״ע אומר אוחזן בבגדו ונכנס

בבגדו ס״ד זימנין מישתלי להו ונפלי אלא אימא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס

ומניחם בחורין הסמוכים לבית הכסא ולא יניחם בחורין הסמוכים לרשות הרבים שמא יטלו אותם עוברי דרכים ויבא לידי חשד

ומעשה בתלמיד אחד שהניח תפילין בחורין הסמוכים לרשות הרבים ובאת זונה אחת ונטלתן ובאת לבית המדרש ואמרה ראו מה נתן לי פלוני בשכרי כיון ששמע אותו תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת באותה שעה התקינו שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס

תנו רבנן בראשונה היו מניחין תפילין בחורין הסמוכין לבית הכסא ובאין עכברים ונוטלין אותן התקינו שיהו מניחין אותן בחלונות הסמוכות לרשות הרבים ובאין עוברי דרכים ונוטלין אותן התקינו שיהא אוחזן בידו ונכנס

אמר רבי מיאשא בריה דריב״ל הלכה גוללן כמין ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן ובלבד שלא תהא רצועה יוצאת מתחת ידו טפח

אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי זירא לא שנו אלא שיש שהות ביום ללבשן אבל אין שהות ביום ללבשן עושה להן כמין כיס טפח ומניחן

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן ביום גוללן כמין ספר ומניחן בידו כנגד לבו ובלילה עושה להן כמין כיס טפח ומניחן

אמר אביי לא שנו אלא בכלי שהוא כליין אבל בכלי שאינו כליין אפילו פחות מטפח

אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי תדע שהרי פכין קטנים מצילין באהל המת

ואמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן כי הוה בעי למיעל לבית הכסא כי הוה נקיט ספרא דאגדתא הוה יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא הוה יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן

## דף כג עמוד ב

ננטרן אמר רבא כי הוה אזלינן בתריה דר״נ כי הוה נקיט ספרא דאגדתא יהיב לן כי הוה נקיט תפילין לא יהיב לן אמר הואיל ושרונהו רבנן ננטרן

ת״ר לא יאחז אדם תפילין בידו וס״ת בזרועו ויתפלל ולא ישתין בהן מים ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי. אמר שמואל סכין ומעות וקערה וככר הרי אלו כיוצא בהן.

אמר רבא אמר רב ששת לית הלכתא כי הא מתניתא דב״ש היא דאי ב״ה השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי מיבעיא

מיתיבי דברים שהתרתי לך כאן אסרתי לך כאן מאי לאו תפילין אי אמרת בשלמא בית הלל התרתי לך כאן קבוע אסרתי לך כאן בית הכסא עראי אלא אי אמרת ב״ש הא לא שרו ולא מידי

כי תניא ההיא לענין טפח וטפחיים דתני חדא כשהוא נפנה מגלה לאחריו טפח ולפניו טפחיים ותניא אידך לאחריו טפח ולפניו ולא כלום

מאי לאו אידי ואידי באיש ולא קשיא כאן לגדולים כאן לקטנים

ותסברא אי בקטנים לאחריו טפח למה לי אלא אידי ואידי בגדולים ולא קשיא הא באיש הא באשה

אי הכי הא דקתני עלה זהו ק״ו שאין עליו תשובה מאי אין עליו תשובה דרכא דמילתא הכי איתא

אלא לאו תפילין ותיובתא דרבא אמר רב ששת תיובתא

מכל מקום קשיא השתא בית הכסא קבוע שרי בית הכסא עראי לא כל שכן

הכי קאמר בית הכסא קבוע דליכא ניצוצות שרי בית הכסא עראי דאיכא ניצוצות אסרי

אי הכי אמאי אין עליו תשובה תשובה מעלייתא היא

הכי קאמר הא מילתא תיתי לה בתורת טעמא ולא תיתי לה בק״ו דאי אתיא לה בתורת ק״ו זהו ק״ו שאין עליו תשובה:

ת״ר הרוצה ליכנס לסעודת קבע מהלך עשרה פעמים ד׳ אמות או ד׳ פעמים י׳ אמות ויפנה ואח״כ נכנס

אמר ר׳ יצחק הנכנס לסעודת קבע חולץ תפיליו ואח״כ נכנס ופליגא דר׳ חייא דא״ר חייא מניחן על שלחנו וכן הדור לו

ועד אימת אמר רב נחמן בר יצחק עד זמן ברכה

תני חדא צורר אדם תפיליו עם מעותיו באפרקסותו ותניא אידך לא יצור

לא קשיא הא דאזמניה הא דלא אזמניה דאמר רב חסדא האי סודרא דתפילין דאזמניה למיצר ביה תפילין צר ביה תפילין אסור למיצר ביה פשיטי אזמניה ולא צר ביה צר ביה ולא אזמניה שרי למיצר ביה זוזי

ולאביי דאמר הזמנה מילתא היא אזמניה אע״ג דלא צר ביה צר ביה אי אזמניה אסיר אי לא אזמניה לא

בעא מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה מהו שיניח אדם תפיליו תחת מראשותיו תחת מרגלותיו לא קא מיבעיא לי שנוהג בהן מנהג בזיון כי קא מיבעיא לי תחת מראשותיו מאי א״ל הכי אמר שמואל מותר אפילו אשתו עמו

מיתיבי לא יניח אדם תפיליו תחת מרגלותיו מפני שנוהג בהם דרך בזיון אבל מניחן תחת מראשותיו ואם היתה אשתו עמו אסור היה מקום שגבוה ג׳ טפחים או נמוך ג׳ טפחים מותר

תיובתא דשמואל תיובתא

אמר רבא אע״ג דתניא תיובתא דשמואל הלכתא כוותיה מ״ט

## דף כד עמוד א

כל לנטורינהו טפי עדיף והיכא מנח להו אמר ר׳ ירמיה בין כר לכסת שלא כנגד ראשו

והא תני רבי חייא מניחן בכובע תחת מראשותיו דמפיק ליה למורשא דכובע לבר

בר קפרא צייר להו בכילתא ומפיק למורשהון לבר רב שישא בריה דרב אידי מנח להו אשרשיפא ופריס סודרא עלוייהו

אמר רב המנונא בריה דרב יוסף זימנא חדא הוה קאימנא קמיה דרבא ואמר לי זיל אייתי לי תפילין ואשכחתינהו בין כר לכסת שלא כנגד ראשו והוה ידענא דיום טבילה הוה ולאגמורן הלכה למעשה הוא דעבד

בעי מיניה רב יוסף בריה דרב נחוניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת מהו שזה יחזיר פניו ויקרא ק״ש וזה יחזיר פניו ויקרא ק״ש א״ל הכי אמר שמואל ואפילו אשתו עמו

מתקיף לה רב יוסף אשתו ולא מיבעיא אחר אדרבה אשתו כגופו אחר לאו כגופו

מיתיבי שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר פניו וקורא ותניא אחריתי הישן במטה ובניו ובני ביתו בצדו הרי זה לא יקרא ק״ש אא״כ היתה טלית מפסקת ביניהן ואם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר

בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשתו הא באחר אלא לשמואל קשיא

אמר לך שמואל לרב יוסף מי ניחא והתניא היה ישן במטה ובניו ובני ביתו במטה לא יקרא ק״ש אא״כ היתה טליתו מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר אשתו לרב יוסף תנאי היא לדידי נמי תנאי היא:

אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק״ש והא איכא עגבות מסייע ליה לרב הונא דא״ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה לימא מסייע ליה לרב הונא האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה מפני שיכולה לכסות פניה בקרקע אבל לא האיש

תרגמה רב נחמן בר יצחק כגון שהיו פניה טוחות בקרקע:

אמר מר אם היו בניו ובני ביתו קטנים מותר ועד כמה אמר רב חסדא תינוקת בת שלש שנים ויום אחד ותינוק בן ט׳ שנים ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת י״א שנה ויום אחד ותינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד אידי ואידי עד כדי (יחזקאל טז, ז) שדים נכונו ושערך צמח

א״ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע״ג דתיובתא דשמואל הלכתא כוותיה דשמואל הכא מאי אמר ליה אטו כולהו בחדא מחתא מחתינהו אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר

א״ל רב מרי לרב פפא שער יוצא בבגדו מהו קרא עליה שער שער:

א״ר יצחק טפח באשה ערוה למאי אילימא לאסתכולי בה והא א״ר ששת למה מנה הכתוב תכשיטין שבחוץ עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף

אלא באשתו ולק״ש

אמר רב חסדא שוק באשה ערוה שנאמר (ישעיהו מז, ב) גלי שוק עברי נהרות וכתיב (ישעיהו מז, ג) תגל ערותך וגם תראה חרפתך אמר שמואל קול באשה ערוה שנא׳ (שיר השירים ב, יד) כי קולך ערב ומראך נאוה אמר רב ששת שער באשה ערוה שנא׳ (שיר השירים ד, א) שערך כעדר העזים:

אמר ר׳ חנינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו מיתיבי התולה תפיליו יתלו לו חייו

דורשי חמורות אמרו (דברים כח, סו) והיו חייך תלואים לך מנגד זה התולה תפיליו

לא קשיא הא ברצועה הא בקציצה

ואיבעית אימא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אסור וכי תלה רבי בכיסתא תלה

אי הכי מאי למימרא מהו דתימא תיבעי הנחה כספר תורה קמ״ל:

ואמר ר׳ חנינא אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעטש ורק

## דף כד עמוד ב

וממשמש בבגדו אבל לא היה מתעטף וכשהוא מפהק היה מניח ידו על סנטרו

מיתיבי המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה המגביה קולו בתפלתו הרי זה מנביאי השקר

מגהק ומפהק הרי זה מגסי הרוח המתעטש בתפלתו סימן רע לו ויש אומרים ניכר שהוא מכוער הרק בתפלתו כאילו רק בפני המלך

בשלמא מגהק ומפהק לא קשיא כאן לאונסו כאן לרצונו אלא מתעטש אמתעטש קשיא

מתעטש אמתעטש נמי לא קשיא כאן מלמעלה כאן מלמטה דאמר רב זירא הא מילתא אבלעא לי בי רב המנונא ותקילא לי כי כולי תלמודאי המתעטש בתפלתו סימן יפה לו כשם שעושים לו נחת רוח מלמטה כך עושין לו נחת רוח מלמעלה

אלא רק ארק קשיא רק ארק נמי לא קשיא אפשר כדרב יהודה דאמר רב יהודה היה עומד בתפלה ונזדמן לו רוק מבליעו בטליתו ואם טלית נאה הוא מבליעו באפרקסותו רבינא הוה קאי אחורי דרב אשי נזדמן לו רוק פתקיה לאחוריה א״ל לא סבר לה מר להא דרב יהודה מבליעו באפרקסותו א״ל אנא אנינא דעתאי:

המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה: אמר רב הונא לא שנו אלא שיכול לכוין את לבו בלחש אבל אין יכול לכוין את לבו בלחש מותר וה״מ ביחיד אבל בצבור אתי למיטרד צבורא:

רבי אבא הוה קא משתמיט מיניה דרב יהודה דהוה קא בעי למיסק לארעא דישראל דאמר רב יהודה כל העולה מבבל לא״י עובר בעשה שנאמר (ירמיהו כז, כב) בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם נאם ה׳ אמר איזיל ואשמע מיניה מילתא מבית וועדא והדר אפיק

אזל אשכחיה לתנא דקתני קמיה דרב יהודה היה עומד בתפלה ונתעטש ממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל איכא דאמרי היה עומד בתפלה ובקש להתעטש מרחיק לאחריו ד׳ אמות ומתעטש וממתין עד שיכלה הרוח וחוזר ומתפלל ואומר רבש״ע יצרתנו נקבים נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלימתנו בחיינו ובאחריתנו רמה ותולעה ומתחיל ממקום שפסק

אמר ליה אילו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי:

ת״ר היה ישן בטליתו ואינו יכול להוציא את ראשו מפני הצנה חוצץ בטליתו על צוארו וקורא ק״ש וי״א על לבו

ותנא קמא הרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר

אמר רב הונא א״ר יוחנן היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק״ש א״ל רב חסדא האלהים אם אמרה לי ר׳ יוחנן בפומיה לא צייתנא ליה

איכא דאמרי אמר רבה בר בר חנה אמר ריב״ל היה מהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק״ש א״ל ר׳ חסדא האלהים אם אמרה לי ריב״ל בפומיה לא צייתנא ליה

ומי אמר ר׳ הונא הכי והאמר רב הונא ת״ח אסור לו לעמוד במקום הטנופת לפי שאי אפשר לו לעמוד בלי הרהור תורה לא קשיא כאן בעומד כאן במהלך

ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר בדברי תורה חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא וכי תימא הכא נמי כאן בעומד כאן במהלך איני והא רבי אבהו הוה קא אזיל בתריה דרבי יוחנן והוה קא קרי ק״ש כי מטא במבואות המטונפות אשתיק א״ל לר׳ יוחנן להיכן אהדר א״ל אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש

הכי קאמר ליה לדידי לא סבירא לי לדידך דסבירא לך אם שהית כדי לגמור את כולה חזור לראש

תניא כותיה דרב הונא תניא כותיה דרב חסדא תניא כותיה דרב הונא המהלך במבואות המטונפות מניח ידו על פיו ויקרא ק״ש תניא כותיה דרב חסדא היה מהלך במבואות המטונפות לא יקרא ק״ש ולא עוד אלא שאם היה קורא ובא פוסק

לא פסק מאי אמר ר׳ מיאשה בר בריה דריב״ל עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ, כה) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו [בהם]

ר׳ אסי אמר (ישעיהו ה, יח) הוי מושכי העון בחבלי השוא רב אדא בר אהבה אמר מהכא (במדבר טו, לא) כי דבר ה׳ בזה

ואם פסק מה שכרו אמר ר׳ אבהו עליו הכתוב אומר (דברים לב, מז) ובדבר הזה תאריכו ימים:

אמר רב הונא היתה טליתו חגורה לו על מתניו מותר לקרות ק״ש תניא נמי הכי היתה טליתו של בגד ושל עור ושל שק חגורה על מתניו מותר לקרות ק״ש

## דף כה עמוד א

אבל לתפלה עד שיכסה את לבו

וא״ר הונא שכח ונכנס בתפילין לבית הכסא מניח ידו עליהן עד שיגמור עד שיגמור ס״ד אלא כדאמר ר״נ בר יצחק עד שיגמור עמוד ראשון ולפסוק לאלתר וליקום משום דרשב״ג דתניא רשב״ג אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון:

אתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק״ש רב חסדא אמר אסור לקרות ק״ש אמר רבא מ״ט דרב הונא דכתיב (תהלים קג, ו) כל הנשמה תהלל יה

ורב חסדא אמר אסור לקרות ק״ש מ״ט דרב חסדא דכתיב (תהלים לה, י) כל עצמותי תאמרנה ה׳ מי כמוך:

אתמר ריח רע שיש לו עיקר רב הונא אמר מרחיק ד׳ אמות וקורא ק״ש ורב חסדא אמר מרחיק ד׳ אמות ממקום שפסק הריח וקורא ק״ש

תניא כותיה דרב חסדא לא יקרא אדם ק״ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת כלבים ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת תרנגולים ולא כנגד צואת אשפה שריחה רע ואם היה מקום גבוה עשרה טפחים או נמוך עשרה טפחים יושב בצדו וקורא ק״ש ואם לאו מרחיק מלא עיניו וכן לתפלה ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ד׳ אמות ממקום הריח וקורא ק״ש

אמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא (בכל הני שמעתתא) אלא כי הא דתניא לא יקרא אדם ק״ש לא כנגד צואת אדם ולא כנגד צואת חזירים ולא כנגד צואת כלבים בזמן שנתן עורות לתוכן

בעו מיניה מרב ששת ריח רע שאין לו עיקר מהו אמר להו אתו חזו הני ציפי דבי רב דהני גנו והני גרסי וה״מ בדברי תורה אבל בק״ש לא ודברי תורה נמי לא אמרן אלא דחבריה אבל דידיה לא:

אתמר צואה עוברת אביי אמר מותר לקרות ק״ש רבא אמר אסור לקרות ק״ש

אמר אביי מנא אמינא לה דתנן הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא טהור עומד תחת האילן וטמא עובר טהור ואם עמד טמא וכן באבן המנוגעת

ורבא אמר לך התם בקביעותא תליא מילתא דכתיב (ויקרא יג, מו) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו הכא (דברים כג, טו) והיה מחניך קדוש אמר רחמנא והא ליכא:

א״ר פפא פי חזיר כצואה עוברת דמי פשיטא לא צריכא אע״ג דסליק מנהרא

א״ר יהודה ספק צואה אסורה ספק מי רגלים מותרים א״ד אמר רב יהודה ספק צואה בבית מותרת באשפה אסורה ספק מי רגלים אפילו באשפה נמי מותרין

סבר לה כי הא דרב המנונא דאמר רב המנונא לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד

וכדרבי יונתן דר׳ יונתן רמי כתיב (דברים כג, יג) ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה חוץ וכתיב (דברים כג, יד) ויתד תהיה לך וגו׳ וכסית את צאתך

הא כיצד כאן בגדולים כאן בקטנים אלמא קטנים לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד הא נפול לארעא שרי ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בודאן אבל בספקן לא גזור

ובודאן עד כמה אמר רב יהודה אמר שמואל כל זמן שמטפיחין וכן אמר רבה בב״ח א״ר יוחנן כל זמן שמטפיחין וכן אמר עולא כל זמן שמטפיחין גניבא משמיה דרב אמר כל זמן שרשומן ניכר

א״ר יוסף שרא ליה מריה לגניבא השתא צואה אמר רב יהודה אמר רב כיון שקרמו פניה מותר מי רגלים מיבעיא

א״ל אביי מאי חזית דסמכת אהא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב צואה אפילו כחרס אסורה

והיכי דמי צואה כחרס אמר רבה בב״ח א״ר יוחנן כל זמן שזורקה ואינה נפרכת וא״ד כל זמן שגוללה ואינה נפרכת

אמר רבינא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה מדפתי חזא צואה אמר לי עיין אי קרמו פניה אי לא א״ד הכי א״ל עיין אי מפלאי אפלויי

מאי הוי עלה אתמר צואה כחרס אמימר אמר אסורה ומר זוטרא אמר מותרת אמר רבא הלכתא צואה כחרס אסורה ומי רגלים כל זמן שמטפיחין

מיתיבי מי רגלים כל זמן שמטפיחין אסורין נבלעו או יבשו מותרים מאי לאו נבלעו דומיא דיבשו מה יבשו דאין רשומן ניכר אף נבלעו דאין רשומן ניכר הא רשומן ניכר אסור אע״ג דאין מטפיחין

ולטעמיך אימא רישא כל זמן שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי אלא מהא ליכא למשמע מינה

לימא כתנאי כלי שנשפכו ממנו מי רגלים אסור לקרות ק״ש כנגדו ומי רגלים עצמן שנשפכו נבלעו מותר לא נבלעו אסור ר׳ יוסי אומר כל זמן שמטפיחין

מאי נבלעו ומאי לא נבלעו דקאמר ת״ק אילימא נבלעו דאין מטפיחין לא נבלעו דמטפיחין ואתא ר׳ יוסי למימר כ״ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי היינו ת״ק אלא נבלעו דאין רשומן ניכר לא נבלעו דרשומן ניכר ואתא ר׳ יוסי למימר כ״ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי

לא דכ״ע כ״ז שמטפיחין הוא דאסור הא רשומן ניכר שרי

## דף כה עמוד ב

והכא בטופח על מנת להטפיח איכא בינייהו:

ירד לטבול אם יכול לעלות כו׳: לימא תנא סתמא כר׳ אליעזר דאמר עד הנץ החמה

אפי׳ תימא ר׳ יהושע ודלמא כותיקין דא״ר יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה:

ואם לאו יתכסה במים ויקרא: והרי לבו רואה את הערוה

א״ר אלעזר ואי תימא ר׳ אחא בר אבא בר אחא משום רבינו במים עכורין שנו דדמו כארעא סמיכתא שלא יראה לבו ערותו.

ת״ר מים צלולין ישב בהן עד צוארו וקורא וי״א עוכרן ברגלו

ות״ק והרי לבו רואה את הערוה קסבר לבו רואה את הערוה מותר והרי עקבו רואה את הערוה קסבר עקבו רואה את הערוה מותר

אתמר עקבו רואה את הערוה מותר נוגע אביי אמר אסור ורבא אמר מותר רב זביד מתני לה להא שמעתא הכי רב חיננא בריה דרב איקא מתני לה הכי נוגע דברי הכל אסור רואה אביי אמר אסור רבא אמר מותר לא נתנה תורה למלאכי השרת והלכתא נוגע אסור רואה מותר

אמר רבא צואה בעששית מותר לקרות ק״ש כנגדה ערוה בעששית אסור לקרות ק״ש כנגדה צואה בעששית מותר לקרות ק״ש כנגדה דצואה בכסוי תליא מילתא והא מיכסיא ערוה בעששית אסור לקרות ק״ש כנגדה (דברים כג, טו) ולא יראה בך ערות דבר אמר רחמנא והא קמיתחזיא

אמר אביי צואה כל שהוא מבטלה ברוק אמר רבא וברוק עבה אמר רבא צואה בגומא מניח סנדלו עליה וקורא ק״ש בעא מר בריה דרבינא צואה דבוקה בסנדלו מאי תיקו

אמר רב יהודה עכו״ם ערום אסור לקרות ק״ש כנגדו מאי איריא עכו״ם אפילו ישראל נמי ישראל פשיטא ליה דאסור אלא עכו״ם אצטריכא ליה מהו דתימא הואיל וכתיב בהו (יחזקאל כג, כ) אשר בשר חמורים בשרם אימא כחמור בעלמא הוא קמ״ל דאינהו נמי איקרו ערוה דכתיב (בראשית ט, כג) וערות אביהם לא ראו:

ולא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה עד שיטיל לתוכן מים: וכמה מיא רמי ואזיל אלא ה״ק לא יתכסה לא במים הרעים ולא במי המשרה כלל ומי רגלים עד שיטיל לתוכן מים ויקרא

ת״ר כמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר׳ זכאי אומר רביעית

אמר רב נחמן מחלוקת לבסוף אבל בתחלה כל שהן

ורב יוסף אמר מחלוקת לכתחלה אבל לבסוף דברי הכל רביעית אמר ליה רב יוסף לשמעיה אייתי לי רביעיתא דמיא כר׳ זכאי:

ת״ר גרף של רעי ועביט של מי רגלים אסור לקרות ק״ש כנגדן ואף ע״פ שאין בהן כלום ומי רגלים עצמן עד שיטיל לתוכן מים וכמה יטיל לתוכן מים כל שהוא ר׳ זכאי אומר רביעית בין לפני המטה בין לאחר המטה רבן שמעון בן גמליאל אומר לאחר המטה קורא לפני המטה אינו קורא אבל מרחיק הוא ארבע אמות וקורא ר״ש בן אלעזר אומר אפי׳ בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה

איבעיא להו היכי קאמר אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות וקורא או דלמא הכי קאמר לאחר המטה מרחיק ד׳ אמות וקורא לפני המטה אינו קורא כלל

ת״ש דתניא ר״ש בן אלעזר אומר אחר המטה קורא מיד לפני המטה מרחיק ארבע אמות רבן שמעון בן גמליאל אומר אפי׳ בית מאה אמה לא יקרא עד שיוציאם או שיניחם תחת המטה

בעיין איפשיטא לן מתנייתא קשיין אהדדי איפוך בתרייתא

מה חזית דאפכת בתרייתא איפוך קמייתא

מאן שמעת ליה דאמר כוליה בית כארבע אמות דמי ר״ש בן אלעזר היא

אמר רב יוסף בעאי מיניה מרב הונא מטה פחות משלשה פשיטא לי דכלבוד דמי שלשה ארבעה חמשה ששה שבעה שמנה תשעה מהו א״ל לא ידענא עשרה ודאי לא מיבעי לי אמר אביי שפיר עבדת דלא איבעיא לך כל עשרה רשותא אחריתי היא

אמר רבא הלכתא פחות משלשה כלבוד דמי עשרה רשותא אחריתי היא משלשה עד עשרה היינו דבעא מיניה רב יוסף מרב הונא ולא פשט ליה אמר רב הלכה כר״ש בן אלעזר וכן אמר באלי א״ר יעקב ברה דבת שמואל הלכה כרבי שמעון בן אלעזר ורבא אמר אין הלכה כר״ש בן אלעזר

רב אחאי איעסק ליה לבריה בי רב יצחק בר שמואל בר מרתא עייליה לחופה ולא הוה מסתייעא מילתא אזל בתריה לעיוני חזא ספר תורה דמנחא אמר להו איכו השתא לא אתאי סכנתון לברי דתניא בית שיש בו ספר תורה או תפילין אסור לשמש בו את המטה עד שיוציאם או שיניחם כלי בתוך כלי

אמר אביי לא שנו אלא בכלי שאינו כליין אבל בכלי שהוא כליין אפילו עשרה מאני כחד מאנא דמי אמר רבא גלימא

## דף כו עמוד א

אקמטרא ככלי בתוך כלי דמי. אמר רבי יהושע בן לוי ס״ת צריך לעשות לו מחיצה עשרה מר זוטרא איקלע לבי רב אשי חזייה לדוכתיה דמר בר רב אשי דמנח ביה ספר תורה ועביד ליה מחיצה עשרה אמר ליה כמאן כרבי יהושע בן לוי אימר דאמר רבי יהושע בן לוי דלית ליה ביתא אחרינא מר הא אית ליה ביתא אחרינא אמר ליה לאו אדעתאי:

כמה ירחיק מהן ומן הצואה ארבע אמות: אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא לא שנו אלא לאחוריו אבל לפניו מרחיק מלא עיניו וכן לתפלה

איני והא אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא עומד אדם כנגד בית הכסא ומתפלל הכא במאי עסקינן בבית הכסא שאין בו צואה

איני והאמר רב יוסף בר חנינא בית הכסא שאמרו אע״פ שאין בו צואה ובית המרחץ שאמרו אע״פ שאין בו אדם אלא הכא במאי עסקינן בחדתי

והא מיבעי ליה לרבינא הזמינו לבית הכסא מהו יש זימון או אין זימון כי קא מיבעי ליה לרבינא למיקם עליה לצלויי בגויה אבל כנגדו לא

אמר רבא הני בתי כסאי דפרסאי אע״ג דאית בהו צואה כסתומין דמו:

**מתני׳** זב שראה קרי ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמשת שראתה נדה צריכין טבילה ורבי יהודה פוטר:

**גמ׳** איבעיא להו בעל קרי שראה זיבה לר׳ יהודה מהו כי פטר רבי יהודה התם בזב שראה קרי דמעיקרא לאו בר טבילה הוא אבל בעל קרי שראה זיבה דמעיקרא בר טבילה הוא מחייב או דילמא לא שנא

תא שמע המשמשת וראתה נדה צריכה טבילה ורבי יהודה פוטר והא משמשת וראתה נדה כבעל קרי שראה זיבה דמיא וקא פטר רבי יהודה ש״מ תני רבי חייא בהדיא בעל קרי שראה זיבה צריך טבילה ורבי יהודה פוטר:

הדרן עלך מי שמתו

מתני׳ **תפלת** השחר עד חצות ר׳ יהודה אומר עד ד׳ שעות תפלת המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה

תפלת הערב אין לה קבע ושל מוספים כל היום (ר׳ יהודה אומר עד ז׳ שעות):

**גמ׳** ורמינהו מצותה עם הנץ החמה כדי שיסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום

כי תניא ההיא לותיקין דא״ר יוחנן ותיקין היו גומרים אותה עם הנץ החמה

וכ״ע עד חצות ותו לא והאמר רב מרי בריה דרב הונא בריה דר׳ ירמיה בר אבא אמר רבי יוחנן טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתים שחרית מתפלל במנחה שתים

כולי יומא מצלי ואזיל עד חצות יהבי ליה שכר תפלה בזמנה מכאן ואילך שכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה

איבעיא להו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית ב׳ את״ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב׳ משום דחד יומא הוא דכתיב (בראשית א, ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד אבל הכא תפלה במקום קרבן היא וכיון דעבר יומו בטל קרבנו או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל

ת״ש דאמר רב הונא בר יהודה א״ר יצחק א״ר יוחנן טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית ב׳ ואין בזה משום דעבר יומו בטל קרבנו

מיתיבי (קהלת א, טו) מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות מעות לא יוכל לתקון זה שבטל ק״ש של ערבית וק״ש של שחרית או תפלה של ערבית או תפלה של שחרית וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חביריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם

א״ר יצחק א״ר יוחנן הכא במאי עסקינן שבטל במזיד

אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה ש״מ:

## דף כו עמוד ב

תנו רבנן טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת מתפלל בליל שבת שתים טעה ולא התפלל מנחה בשבת מתפלל במוצאי שבת שתים של חול מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל בראשונה שניה עלתה לו ראשונה לא עלתה לו

למימרא דכיון דלא אבדיל בקמייתא כמאן דלא צלי דמי ומהדרינן ליה

ורמינהו טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס קשיא

איתמר רבי יוסי ברבי חנינא אמר תפלות אבות תקנום רבי יהושע בן לוי אמר תפלות כנגד תמידין תקנום

תניא כוותיה דר׳ יוסי ברבי חנינא ותניא כוותיה דרבי יהושע בן לוי תניא כוותיה דרבי יוסי בר׳ חנינא אברהם תקן תפלת שחרית שנא׳ (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמד פינחס ויפלל

יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר (בראשית כד, סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטף ולפני ה׳ ישפוך שיחו

יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר (בראשית כח, יא) ויפגע במקום וילן שם ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמיהו ז, טז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי

ותניא כוותיה דר׳ יהושע בן לוי מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות ורבי יהודה אומר עד ארבע שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ארבע שעות

ומפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה

ומפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה

ומפני מה אמרו של מוספין כל היום שהרי קרבן של מוספין קרב כל היום רבי יהודה אומר עד שבע שעות שהרי קרבן מוסף קרב והולך עד שבע שעות

ואיזו היא מנחה גדולה משש שעות ומחצה ולמעלה ואיזו היא מנחה קטנה מתשע שעות ומחצה ולמעלה

איבעיא להו רבי יהודה פלג מנחה קמא קאמר או פלג מנחה אחרונה קאמר תא שמע דתניא ר׳ יהודה אומר פלג המנחה אחרונה אמרו והיא י״א שעות חסר רביע

נימא תיהוי תיובתיה דר׳ יוסי בר׳ חנינא אמר לך ר׳ יוסי בר׳ חנינא לעולם אימא לך תפלות אבות תקנום ואסמכינהו רבנן אקרבנות דאי לא תימא הכי תפלת מוסף לר׳ יוסי בר׳ חנינא מאן תקנה אלא תפלות אבות תקנום ואסמכינהו רבנן אקרבנות:

רבי יהודה אומר עד ארבע שעות: איבעיא להו עד ועד בכלל או דלמא עד ולא עד בכלל תא שמע ר׳ יהודה אומר עד פלג המנחה אי אמרת בשלמא עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר׳ יהודה לרבנן אלא אי אמרת עד ועד בכלל ר׳ יהודה

## דף כז עמוד א

היינו רבנן

אלא מאי עד ולא עד בכלל אימא סיפא ושל מוספין כל היום ר׳ יהודה אומר עד שבע שעות ותניא היו לפניו שתי תפלות אחת של מוסף ואחת של מנחה מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה רבי יהודה אומר מתפלל של מוסף ואחר כך של מנחה שזו עוברת וזו אינה עוברת

אי אמרת בשלמא עד ועד בכלל היינו דמשכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי אלא אי אמרת עד ולא עד בכלל היכי משכחת להו שתי תפלות בהדי הדדי כיון דאתיא לה של מנחה אזלא לה של מוספין

אלא מאי עד ועד בכלל קשיא רישא מאי איכא בין רבי יהודה לרבנן מי סברת דהאי פלג מנחה פלג אחרונה קאמר פלג ראשונה קאמר והכי קאמר אימת נפיק פלג ראשונה ועייל פלג אחרונה מכי נפקי י״א שעות חסר רביע

אמר רב נחמן אף אנן נמי תנינא

רבי יהודה בן בבא העיד חמשה דברים שממאנין את הקטנה ושמשיאין את האשה על פי עד אחד ועל תרנגול שנסקל בירושלים על שהרג את הנפש ועל יין בן ארבעים יום שנתנסך על גבי המזבח ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות

ש״מ עד ועד בכלל ש״מ

אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה:

ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות: מאן תנא להא דתנן (שמות טז, כא) וחם השמש ונמס בארבע שעות

אתה אומר בארבע שעות או אינו אלא בשש שעות כשהוא אומר (בראשית יח, א) כחום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים וחם השמש ונמס בארבע שעות מני לא רבי יהודה ולא רבנן אי רבי יהודה עד ארבע שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא

אי בעית אימא רבי יהודה אי בעית אימא רבנן אי בעית אימא רבנן אמר קרא בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואי בעית אימא רבי יהודה האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת דכולא עלמא מיהא וחם השמש ונמס בארבע שעות

מאי משמע אמר רבי אחא בר יעקב אמר קרא וחם השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן הוי אומר בארבע שעות:

תפלת המנחה עד הערב וכו׳: אמר ליה רב חסדא לרב יצחק התם אמר רב כהנא הלכה כרבי יהודה הואיל ותנן בבחירתא כוותיה הכא מאי אישתיק ולא אמר ליה ולא מידי אמר רב חסדא נחזי אנן מדרב מצלי של שבת בערב שבת מבעוד יום ש״מ הלכה כרבי יהודה

אדרבה מדרב הונא ורבנן לא הוו מצלו עד אורתא שמע מינה אין הלכה כרבי יהודה השתא דלא אתמר הלכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד

רב איקלע לבי גניבא וצלי של שבת בערב שבת והוה מצלי רבי ירמיה בר אבא לאחוריה דרב וסיים רב ולא פסקיה לצלותיה דרבי ירמיה שמע מינה תלת שמע מינה מתפלל אדם של שבת בערב שבת ושמע מינה מתפלל תלמיד אחורי רבו ושמע מינה אסור לעבור כנגד המתפללין

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי דאמר רבי יהושע בן לוי אסור לעבור כנגד המתפללין איני והא רבי אמי ורבי אסי חלפי רבי אמי ורבי אסי חוץ לארבע אמות הוא דחלפי

ורבי ירמיה היכי עביד הכי והא אמר רב יהודה אמר רב לעולם אל יתפלל אדם

## דף כז עמוד ב

לא כנגד רבו ולא אחורי רבו

ותניא רבי אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו והחולק על ישיבתו של רבו והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל

שאני רבי ירמיה בר אבא דתלמיד חבר הוה והיינו דקאמר ליה רבי ירמיה בר אבא לרב מי בדלת אמר ליה אין בדילנא ולא אמר מי בדיל מר

ומי בדיל והאמר רבי אבין פעם אחת התפלל רבי של שבת בערב שבת ונכנס למרחץ ויצא ושנה לן פרקין ועדיין לא חשכה אמר רבא ההוא דנכנס להזיע וקודם גזירה הוה

איני והא אביי שרא ליה לרב דימי בר ליואי לכברויי סלי

ההוא טעותא הואי

וטעותא מי הדרא והא אמר אבידן פעם אחת נתקשרו שמים בעבים כסבורים העם לומר חשכה הוא ונכנסו לבית הכנסת והתפללו של מוצאי שבת בשבת ונתפזרו העבים וזרחה החמה

ובאו ושאלו את רבי ואמר הואיל והתפללו התפללו שאני צבור דלא מטרחינן להו:

א״ר חייא בר אבין רב צלי של שבת בערב שבת רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת רב צלי של שבת בערב שבת אומר קדושה על הכוס או אינו אומר קדושה על הכוס ת״ש דאמר רב נחמן אמר שמואל מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס והלכתא כוותיה

רבי יאשיה מצלי של מוצאי שבת בשבת אומר הבדלה על הכוס או אינו אומר הבדלה על הכוס ת״ש דאמר רב יהודה אמר שמואל מתפלל אדם של מוצאי שבת בשבת ואומר הבדלה על הכוס

אמר ר׳ זירא אמר רבי אסי אמר ר׳ אלעזר א״ר חנינא אמר רב בצד עמוד זה התפלל ר׳ ישמעאל בר׳ יוסי של שבת בערב שבת

כי אתא עולא אמר בצד תמרה הוה ולא בצד עמוד הוה ולא ר׳ ישמעאל ברבי יוסי הוה אלא ר׳ אלעזר בר׳ יוסי הוה ולא של שבת בערב שבת הוה אלא של מוצאי שבת בשבת הוה:

תפלת הערב אין לה קבע: מאי אין לה קבע אילימא דאי בעי מצלי כוליה ליליא ליתני תפלת הערב כל הלילה אלא מאי אין לה קבע

כמאן דאמר תפלת ערבית רשות דאמר רב יהודה אמר שמואל תפלת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ר׳ יהושע אומר רשות אמר אביי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר הלכה כדברי האומר רשות.

ת״ר מעשה בתלמיד אחד שבא לפני ר׳ יהושע א״ל תפלת ערבית רשות או חובה אמר ליה רשות

בא לפני רבן גמליאל א״ל תפלת ערבית רשות או חובה א״ל חובה א״ל והלא ר׳ יהושע אמר לי רשות א״ל המתן עד שיכנסו בעלי תריסין לבית המדרש

כשנכנסו בעלי תריסין עמד השואל ושאל תפלת ערבית רשות או חובה א״ל רבן גמליאל חובה אמר להם רבן גמליאל לחכמים כלום יש אדם שחולק בדבר זה אמר ליה ר׳ יהושע לאו א״ל והלא משמך אמרו לי רשות

אמר ליה יהושע עמוד על רגליך ויעידו בך עמד רבי יהושע על רגליו ואמר אלמלא אני חי והוא מת יכול החי להכחיש את המת ועכשיו שאני חי והוא חי היאך יכול החי להכחיש את החי

היה רבן גמליאל יושב ודורש ור׳ יהושע עומד על רגליו עד שרננו כל העם ואמרו לחוצפית התורגמן עמוד ועמד

אמרי עד כמה נצעריה וניזיל בר״ה אשתקד צעריה בבכורות במעשה דר׳ צדוק צעריה הכא נמי צעריה תא ונעבריה

מאן נוקים ליה נוקמיה לרבי יהושע בעל מעשה הוא נוקמיה לר׳ עקיבא דילמא עניש ליה דלית ליה זכות אבות

אלא נוקמיה לר׳ אלעזר בן עזריה דהוא חכם והוא עשיר והוא עשירי לעזרא הוא חכם דאי מקשי ליה מפרק ליה והוא עשיר דאי אית ליה לפלוחי לבי קיסר אף הוא אזל ופלח והוא עשירי לעזרא דאית ליה זכות אבות ולא מצי עניש ליה אתו ואמרו ליה למר דליהוי ריש מתיבתא אמר להו איזיל ואימליך באינשי ביתי אזל ואמליך בדביתהו אמרה ליה

## דף כח עמוד א

דלמא מעברין לך אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיורתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא היינו דקאמר ר׳ אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה

תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר״ג מכריז ואומר כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש

ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א״ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר אתוספו ארבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר״ג אמר דלמא ח״ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה

תנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר״ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת

דתנן בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם מה אני לבא בקהל

א״ל ר״ג אסור אתה לבא בקהל א״ל ר׳ יהושע מותר אתה לבא בקהל א״ל ר״ג והלא כבר נאמר (דברים כג, ד) לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה׳ א״ל ר׳ יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר (ישעיהו י, יג) ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים וכל דפריש מרובא פריש

אמר לו ר״ג והלא כבר נאמר (ירמיהו מט, ו) ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה׳ וכבר שבו

אמר לו ר׳ יהושע והלא כבר נאמר (עמוס ט, יד) ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל

אר״ג הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לר׳ יהושע כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א״ל מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א״ל אוי לו לדור שאתה פרנסו שאי אתה יודע בצערן של ת״ח במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים

אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשגח ביה עשה בשביל כבוד אבא פייס

אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו ההוא כובס אנא אזילנא שלח להו ר׳ יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה אמר להו ר״ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר״ג ולצערו לרבנן

א״ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא א״ל מזה בן מזה יזה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה א״ל ר״ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו

אמרי היכי נעביד נעבריה גמירי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאויי אלא לדרוש ר״ג תלתא שבתי וראב״ע חדא שבתא והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ראב״ע היתה ואותו תלמיד ר׳ שמעון בן יוחאי הוה:

ושל מוספין כל היום: א״ר יוחנן ונקרא פושע

ת״ר היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח״כ מתפלל של מוסף שזו תדירה וזו אינה תדירה ר׳ יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח״כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת א״ר יוחנן הלכה מתפלל של מנחה ואח״כ מתפלל של מוסף

ר׳ זירא כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי ר׳ נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר׳ נתן בר טובי א״ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א״ל הכי א״ר יוחנן אין הלכה כר׳ יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח״כ מתפלל של מנחה

א״ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין תנא מיניה ארבעין זמנין א״ל חדא היא לך או חדת היא לך א״ל חדת היא לי משום דמספקא לי בר׳ יהושע בן לוי:

אריב״ל כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר׳ יהודה עליו הכתוב אומר (צפניה ג, יח) נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי על שנאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים

א״ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר׳ יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא הוא דכתיב (תהלים קיט, כח) דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (איכה א, ד) בתולותיה נוגות והיא מר לה

## דף כח עמוד ב

רב אויא חלש ולא אתא לפרקא דרב יוסף למחר כי אתא בעא אביי לאנוחי דעתיה דרב יוסף א״ל מ״ט לא אתא מר לפרקא א״ל דהוה חליש לבאי ולא מצינא א״ל אמאי לא טעמת מידי ואתית א״ל לא סבר לה מר להא דרב הונא דאמר רב הונא אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המוספין א״ל איבעי ליה למר לצלויי צלותא דמוספין ביחיד ולטעום מידי ולמיתי א״ל ולא סבר לה מר להא דא״ר יוחנן אסור לו לאדם שיקדים תפלתו לתפלת הצבור א״ל לאו אתמר עלה א״ר אבא בצבור שנו

ולית הלכתא לא כרב הונא ולא כריב״ל כרב הונא הא דאמרן כריב״ל דאריב״ל כיון שהגיע זמן תפלת המנחה אסור לו לאדם שיטעום כלום קודם שיתפלל תפלת המנחה:

**מתני׳** ר׳ נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי:

**גמ׳** ת״ר בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם

ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת:

ת״ר כשחלה ר׳ אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו רבינו למדנו אורחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא

אמר להם הזהרו בכבוד חבריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא

וכשחלה רבי יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה

אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממיתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ״כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני מ״ה הקב״ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממיתני מיתתו מיתת עולם ואיני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואיני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה

אמרו לו רבינו ברכנו אמר להם יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם אמרו לו תלמידיו עד כאן אמר להם ולואי תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם.

בשעת פטירתו אמר להם פנו כלים מפני הטומאה והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה שבא:

**מתני׳** רבן גמליאל אומר בכל יום ויום מתפלל אדם שמנה עשרה רבי יהושע אומר מעין י״ח ר״ע אומר אם שגורה תפלתו בפיו מתפלל י״ח ואם לאו מעין י״ח

ר״א אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים

ר׳ יהושע אומר ההולך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע ה׳ את עמך את שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך ברוך אתה ה׳ שומע תפלה

היה רוכב על החמור ירד ויתפלל ואם אינו יכול לירד יחזיר את פניו ואם אינו יכול להחזיר את פניו יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים היה מהלך בספינה או באסדא יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים:

**גמ׳** הני י״ח כנגד מי

א״ר הלל בריה דר׳ שמואל בר נחמני כנגד י״ח אזכרות שאמר דוד (תהלים כט, א) בהבו לה׳ בני אלים רב יוסף אמר כנגד י״ח אזכרות שבקריאת שמע א״ר תנחום אמר רבי יהושע בן לוי כנגד שמונה עשרה חוליות שבשדרה.

ואמר ר׳ תנחום אמר רבי יהושע בן לוי המתפלל צריך שיכרע עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה

עולא אמר עד כדי שיראה איסר כנגד לבו רבי חנינא אמר כיון שנענע ראשו שוב אינו צריך אמר רבא והוא דמצער נפשיה ומחזי כמאן דכרע

הני תמני סרי תשסרי הוויין

אמר רבי לוי ברכת הצדוקים ביבנה תקנוה כנגד מי תקנוה

א״ר לוי לרבי הלל בריה דרבי שמואל בר נחמני כנגד (תהלים כט, ג) אל הכבוד הרעים לרב יוסף כנגד אחד שבקריאת שמע לר׳ תנחום א״ר יהושע בן לוי כנגד חוליא קטנה שבשדרה:

ת״ר שמעון הפקולי הסדיר י״ח ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה אמר להם ר״ג לחכמים כלום יש אדם שיודע לתקן ברכת הצדוקים עמד שמואל הקטן ותקנה

לשנה אחרת שכחה

## דף כט עמוד א

והשקיף בה שתים ושלש שעות ולא העלוהו

אמאי לא העלוהו והאמר רב יהודה אמר רב טעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת הצדוקים מעלין אותו חיישינן שמא מין הוא

שאני שמואל הקטן דאיהו תקנה

וניחוש דלמא הדר ביה אמר אביי גמירי טבא לא הוי בישא

ולא והכתיב (יחזקאל יח, כד) ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עול ההוא רשע מעיקרו אבל צדיק מעיקרו לא

ולא והא תנן אל תאמין בעצמך עד יום מותך שהרי יוחנן כ״ג שמש בכהונה גדולה שמנים שנה ולבסוף נעשה צדוקי

אמר אביי הוא ינאי הוא יוחנן רבא אמר ינאי לחוד ויוחנן לחוד ינאי רשע מעיקרו ויוחנן צדיק מעיקרו הניחא לאביי אלא לרבא קשיא

אמר לך רבא צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר ביה אי הכי אמאי לא אסקוהו

שאני שמואל הקטן דאתחיל בה דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יהושע בן לוי לא שנו אלא שלא התחיל בה אבל התחיל בה גומרה:

הני שבע דשבתא כנגד מי א״ר חלפתא בן שאול כנגד שבעה קולות שאמר דוד על המים

הני תשע דר״ה כנגד מי א״ר יצחק דמן קרטיגנין כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלתה דאמר מר בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה

הני עשרים וארבע דתעניתא כנגד מי א״ר חלבו כנגד כ״ד רננות שאמר שלמה בשעה שהכניס ארון לבית קדשי הקדשים אי הכי כל יומא נמי נמרינהו אימת אמרינהו שלמה ביומא דרחמי אנן נמי ביומא דרחמי אמרי להו:

רבי יהושע אומר מעין שמנה עשרה: מאי מעין שמנה עשרה רב אמר מעין כל ברכה וברכה ושמואל אמר הביננו ה׳ אלהינו לדעת דרכיך ומול את לבבנו ליראתך ותסלח לנו להיות גאולים ורחקנו ממכאובינו ודשננו בנאות ארצך ונפוצותינו מארבע תקבץ והתועים על דעתך ישפטו ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו צדיקים בבנין עירך ובתקון היכלך ובצמיחת קרן לדוד עבדך ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם נקרא אתה תענה ברוך אתה ה׳ שומע תפלה

לייט עלה אביי אמאן דמצלי הביננו

אמר רב נחמן אמר שמואל כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ ממוצאי שבת וממוצאי ימים טובים מפני שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת

מתקיף לה רבה בר שמואל ונימרה ברכה רביעית בפני עצמה מי לא תנן ר״ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה ר׳ אליעזר אומר בהודאה

אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר׳ עקיבא דהשתא נמי נעביד כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כר״ע תמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שבע תקון תמני לא תקון

מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל הביננו ה׳ אלהינו המבדיל בין קדש לחול קשיא:

אמר רב ביבי בר אביי כל השנה כולה מתפלל אדם הביננו חוץ מימות הגשמים מפני שצריך לומר שאלה בברכת השנים מתקיף לה מר זוטרא ונכללה מכלל ודשננו בנאות ארצך ותן טל ומטר

אתי לאטרודי אי הכי הבדלה בחונן הדעת נמי אתי לאטרודי

אמרי התם כיון דאתיא בתחלת צלותא לא מטריד הכא כיון דאתיא באמצע צלותא מטריד

מתקיף לה רב אשי ונימרה בשומע תפלה דא״ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס טעה שאני:

גופא א״ר תנחום אמר רב אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס

מיתיבי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס

ל״ק הא ביחיד הא בצבור

בצבור מ״ט לא משום דשמעה משליח צבור אי הכי האי מפני שיכול לאומרה בשומע תפלה מפני ששומע משליח צבור מיבעי ליה

אלא אידי ואידי ביחיד ול״ק הא דאדכר קודם שומע תפלה

## דף כט עמוד ב

הא דאדכר בתר שומע תפלה:

אמר רבי תנחום אמר רב אסי אמר ר׳ יהושע בן לוי טעה ולא הזכיר של ר״ח בעבודה חוזר לעבודה נזכר בהודאה חוזר לעבודה בשים שלום חוזר לעבודה ואם סיים חוזר לראש

אמר רב פפא בריה דרב אחא בר אדא הא דאמרן סיים חוזר לראש לא אמרן אלא שעקר רגליו אבל לא עקר רגליו חוזר לעבודה

א״ל מנא לך הא א״ל מאבא מרי שמיע לי ואבא מרי מרב.

אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן עקר רגליו חוזר לראש לא אמרן אלא שאינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לעבודה

איכא דאמרי אמר רב נחמן בר יצחק הא דאמרן כי לא עקר רגליו חוזר לעבודה לא אמרן אלא שרגיל לומר תחנונים אחר תפלתו אבל אם אינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו חוזר לראש:

ר' אליעזר אומר העושה תפלתו קבע וכו': מאי קבע א"ר יעקב בר אידי אמר רבי אושעיא כל שתפלתו דומה עליו כמשוי ורבנן אמרי כל מי שאינו אומרה בלשון תחנונים רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כל שאינו יכול לחדש בה דבר

א"ר זירא אנא יכילנא לחדושי בה מילתא ומסתפינא דלמא מטרידנא

אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו כל שאין מתפלל עם דמדומי חמה דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמדומי חמה וא"ר זירא מאי קראה (תהלים עב, ה) ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים לייטי עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמדומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שעתא:

רבי יהושע אומר המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה וכו' בכל פרשת העבור: מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה יהיו כל צרכיהם לפניך איכא דאמרי אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך

ת"ר המהלך במקום גדודי חיה ולסטים מתפלל תפלה קצרה ואיזה היא תפלה קצרה ר' אליעזר אומר עשה רצונך בשמים ממעל ותן נחת רוח ליראיך מתחת והטוב בעיניך עשה בא"י שומע תפלה

ר' יהושע אומר שמע שועת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה

רבי אלעזר ברבי צדוק אומר שמע צעקת עמך ישראל ועשה מהרה בקשתם בא"י שומע תפלה

אחרים אומרים צרכי עמך ישראל מרובין ודעתם קצרה יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתתן לכל אחד ואחד כדי פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה ברוך אתה ה' שומע תפלה

אמר רב הונא הלכה כאחרים

אמר ליה אליהו לרב יהודה אחוה דרב סלא חסידא לא תרתח ולא תחטי לא תרוי ולא תחטי וכשאתה יוצא לדרך המלך בקונך וצא מאי המלך בקונך וצא אמר רבי יעקב אמר רב חסדא זו תפלת הדרך ואמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך

מאי תפלת הדרך יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי בא"י שומע תפלה

אמר אביי לעולם

## דף ל עמוד א

לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא היכי נימא יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שתוליכנו לשלום וכו'

אימת מצלי אמר רבי יעקב אמר רב חסדא משעה שמהלך בדרך עד כמה אמר רבי יעקב אמר רב חסדא עד פרסה והיכי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששת אמר אפילו מהלך

רב חסדא ורב ששת הוו קאזלי באורחא קם רב חסדא וקא מצלי א"ל רב ששת לשמעיה מאי קא עביד רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי לדידי ואצלי מהיות טוב אל תקרא רע.

מאי איכא בין הביננו לתפלה קצרה הביננו בעי לצלויי ג' קמייתא וג' בתרייתא וכי מטי לביתיה לא בעי למהדר לצלויי בתפלה קצרה לא בעי לצלויי ג' קמייתא ולא ג' בתרייתא וכי מטי לביתיה בעי למהדר לצלויי

והלכתא הביננו מעומד תפלה קצרה בין מעומד בין מהלך:

היה רוכב על החמור וכו׳: ת״ר היה רוכב על החמור והגיע זמן תפלה אם יש לו מי שיאחז את חמורו ירד למטה ויתפלל ואם לאו ישב במקומו ויתפלל רבי אומר בין כך ובין כך ישב במקומו ויתפלל לפי שאין דעתו מיושבת עליו

אמר רבא ואיתימא רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי:

ת״ר סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות יכוין לבו כנגד אביו שבשמים שנא׳ (מלכים א ח, לה) והתפללו אל ה׳

היה עומד בח״ל יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנא׳ (מלכים א ח, מח) והתפללו אליך דרך ארצם היה עומד בארץ ישראל יכוין את לבו כנגד ירושלים שנאמר (מלכים א ח, מד) והתפללו אל ה׳ דרך העיר אשר בחרת היה עומד בירושלים יכוין את לבו כנגד בית המקדש שנאמר (דברי הימים ב ו, לב) והתפללו אל הבית הזה היה עומד בבית המקדש יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר (מלכים א ח, לה) והתפללו אל המקום הזה היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד בית הכפורת היה עומד אחורי בית הכפורת יראה עצמו כאילו לפני הכפורת נמצא עומד במזרח מחזיר פניו למערב במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לצפון בצפון מחזיר פניו לדרום נמצאו כל ישראל מכוונין את לבם למקום אחד

א״ר אבין ואיתימא ר׳ אבינא מאי קראה (שיר השירים ד, ד) כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונים בו:

אבוה דשמואל ולוי כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלי וכי הוה מטי זמן ק״ש קרו

כמאן כי האי תנא דתניא השכים לצאת לדרך מביאין לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק״ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק״ש קורא

רשב״א אומר בין כך ובין כך קורא ק״ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה

במאי קמיפלגי מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מסמך גאולה לתפלה עדיף

מרימר ומר זוטרא הוו מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקא לפרקא

רב אשי מצלי בהדי צבורא ביחיד מיושב כי הוה אתי לביתיה הדר ומצלי מעומד אמרי ליה רבנן ולעביד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו טריחא לי מלתא ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי אמר להו לא חזינא להו לרבנן קשישי מינן דעבדי הכי:

**מתני׳** ר׳ אלעזר בן עזריה אומר אין תפלת המוספין אלא בחבר עיר וחכ״א בחבר עיר ושלא בחבר עיר ר׳ יהודה אומר משמו כל מקום שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת המוספין:

**גמ׳** ר׳ יהודה היינו ת״ק איכא בינייהו יחיד שלא בחבר עיר ת״ק סבר פטור ור׳ יהודה סבר חייב

א״ר הונא בר חיננא אמר ר׳ חייא בר רב הלכה כר׳ יהודה שאמר משום ראב״ע א״ל רב חייא בר אבין שפיר קאמרת דאמר שמואל מימי לא מצלינא צלותא דמוספין ביחיד

## דף ל עמוד ב

בנהרדעא לבר מההוא יומא דאתא פולמוסא דמלכא למתא ואטרידו רבנן ולא צלו וצלי לי ביחיד והואי יחיד שלא בחבר עיר

יתיב רבי חנינא קרא קמיה דר׳ ינאי ויתיב וקאמר הלכה כר׳ יהודה שאמר משום ר׳ אלעזר בן עזריה א״ל פוק קרא קראיך לברא דאין הלכה כרבי יהודה שאמר משום ראב״ע

א״ר יוחנן אני ראיתי את רבי ינאי דצלי והדר צלי א״ל רבי ירמיה לר׳ זירא ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה א״ל חזי מאן גברא רבא דקמסהיד עליה:

ר׳ אמי ור׳ אסי אע״ג דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא הוו מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי

איתמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו אמר הלכה כר׳ יהודה שאמר משום ראב״ע ר׳ חייא בר אבא צלי והדר צלי א״ל רבי זירא מאי טעמא עביד מר הכי אילימא משום דלא כוון מר דעתיה והאמר ר״א לעולם ימוד אדם את עצמו אם יכול לכוין את לבו יתפלל ואם לאו אל יתפלל אלא דלא אדכר מר דריש ירחא

והתניא טעה ולא הזכיר של ר״ח בערבית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה בשחרית בשחרית אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במוספין במוספין אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה במנחה

א״ל לאו איתמר עלה א״ר יוחנן בצבור שנו:

כמה ישהה בין תפלה לתפלה רב הונא ור״ח חד אמר כדי שתתחונן דעתו עליו וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו

מאן דאמר כדי שתתחונן דעתו עליו דכתיב (דברים ג, כג) ואתחנן אל ה׳ ומ״ד כדי שתתחולל דעתו עליו דכתיב (שמות לב, יא) ויחל משה

אמר רב ענן אמר רב טעה ולא הזכיר של ר״ח ערבית אין מחזירין אותו לפי שאין בית דין מקדשין את החדש אלא ביום

אמר אמימר מסתברא מילתא דרב בחדש מלא אבל בחדש חסר מחזירין אותו

א״ל רב אשי לאמימר מכדי רב טעמא קאמר מה לי חסר ומה לי מלא אלא לא שנא:

## הדרן עלך תפלת השחר

מתני׳ אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים אפי׳ המלך שואל בשלומו לא ישיבנו ואפי׳ נחש כרוך על עקבו לא יפסיק:

גמ׳ מנא ה״מ א״ר אלעזר דאמר קרא (שמואל א א, י) והיא מרת נפש

ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא

אלא א״ר יוסי בר׳ חנינא מהכא (תהלים ה, ח) ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך

ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשיה ברחמי טובא אלא אמר ר׳ יהושע בן לוי מהכא (תהלים כט, ב) השתחוו לה׳ בהדרת קדש אל תקרי בהדרת אלא בחרדת

ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשיה והדר מצלי אלא א״ר נחמן בר יצחק מהכא (תהלים ב, יא) עבדו את ה׳ ביראה וגילו ברעדה

מאי וגילו ברעדה א״ר אדא בר מתנא אמר רבה במקום גילה שם תהא רעדה

אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזייה דהוה קא בדח טובא אמר וגילו ברעדה כתיב

א״ל אנא תפילין מנחנא

ר׳ ירמיה הוה יתיב קמיה דר׳ זירא חזייה דהוה קא בדח טובא אמר ליה (משלי יד, כג) בכל עצב יהיה מותר כתיב

א״ל אנא תפילין מנחנא

מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא

# דף לא עמוד א

אייתי כסא דמוקרא בת ארבע מאה זוזי ותבר קמייהו ואעציבו

רב אשי עבד הלולא לבריה חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא אייתי כסא דזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו ואעציבו

אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא לישרי לן מר אמר להו ווי לן דמיתנן ווי לן דמיתנן אמרי ליה אנן מה נעני בתרך א״ל הי תורה והי מצוה דמגנו עלן

א״ר יוחנן משום רשב״י אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה שנאמר (תהלים קכו, ב) אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה אימתי בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה׳ לעשות עם אלה אמרו עליו על ר״ל שמימיו לא מלא שחוק פיו בעוה״ז מכי שמעה מר׳ יוחנן רביה:

ת״ר אין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה אלא מתוך הלכה פסוקה

והיכי דמי הלכה פסוקה

אמר אביי כי הא דר׳ זירא דאמר ר׳ זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליה שבעה נקיים

רבא אמר כי הא דרב הושעיא דאמר רב הושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר

ואב״א כי הא דרב הונא דא״ר הונא א״ר זעירא המקיז דם בבהמת קדשים אסור בהנאה ומועלין בו

רבנן עבדי כמתניתין רב אשי עביד כברייתא.

ת״ר אין עומדין להתפלל לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך שמחה של מצוה

וכן לא יפטר אדם מחברו לא מתוך שיחה ולא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר הלכה שכן מצינו בנביאים הראשונים שסיימו דבריהם בדברי שבח ותנחומים

וכן תנא מרי בר בריה דרב הונא בריה דר׳ ירמיה בר אבא אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו

כי הא דרב כהנא אלוייה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צניתא דבבל כי מטא להתם א״ל מר ודאי דאמרי אינשי הני צניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא

א״ל אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא דאמר ר׳ יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב (ירמיהו ב, ו) בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם וכי מאחר דלא עבר היאך ישב אלא לומר לך כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתישבה וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתישבה

רב מרדכי אלוייה לרב שימי בר אשי מהגרוניא ועד בי כיפי ואמרי לה עד בי דורא:

ת״ר המתפלל צריך שיכוין את לבו לשמים אבא שאול אומר סימן לדבר (תהלים י, יז) תכין לבם תקשיב אזנך

תניא א״ר יהודה כך היה מנהגו של ר״ע כשהיה מתפלל עם הצבור היה מקצר ועולה מפני טורח צבור וכשהיה מתפלל בינו לבין עצמו אדם מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת וכל כך למה מפני כריעות והשתחויות:

א״ר חייא בר אבא לעולם יתפלל אדם בבית שיש בו חלונות שנאמר (דניאל ו, יא) וכוין פתיחן ליה וגו׳

יכול יתפלל אדם כל היום כלו כבר מפורש על ידי דניאל (דניאל ו, יא) וזמנין תלתא וגו׳

יכול משבא לגולה הוחלה כבר נאמר (דניאל ו, יא) די הוא עבד מן קדמת דנא

יכול יתפלל אדם לכל רוח שירצה ת״ל (דניאל ו, יא) (לקבל) [נגד] ירושלם

יכול יהא כוללן בבת אחת כבר מפורש ע״י דוד דכתיב (תהלים נה, יח) ערב ובקר וצהרים וגו׳

יכול ישמיע קולו בתפלתו כבר מפורש על ידי חנה שנאמר (שמואל א א, יג) וקולה לא ישמע

יכול ישאל אדם צרכיו ואח״כ יתפלל כבר מפורש על ידי שלמה שנאמר (מלכים א ח, כח) לשמוע אל הרנה ואל התפלה רנה זו תפלה תפלה זו בקשה אין אומר דבר (בקשה) אחר אמת ויציב אבל אחר התפלה אפי׳ כסדר וידוי של יה״כ אומר איתמר

נמי אמר רב חייא בר אשי אמר רב אע״פ שאמרו שואל אדם צרכיו בשומע תפלה אם בא לומר אחר תפלתו אפילו כסדר יום הכפורים אומר:

אמר רב המנונא כמה הלכתא גברוותא איכא למשמע מהני קראי דחנה (שמואל א א, יג) וחנה היא מדברת על לבה מכאן למתפלל צריך שיכוין לבו רק שפתיה נעות מכאן למתפלל שיחתוך בשפתיו וקולה לא ישמע מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו ויחשבה עלי לשכורה מכאן ששכור אסור להתפלל

ויאמר אליה עלי עד מתי תשתכרין וגו׳ א״ר אלעזר מכאן לרואה בחברו

## דף לא עמוד ב

דבר שאינו הגון צריך להוכיחו ותען חנה ותאמר לא אדני אמר עולא ואיתימא רבי יוסי ברבי חנינא אמרה ליה לא אדון אתה בדבר זה ולא רוח הקודש שורה עליך שאתה חושדני בדבר זה

איכא דאמרי הכי אמרה ליה לא אדון אתה לאו איכא שכינה ורוח הקודש גבך שדנתני לכף חובה ולא דנתני לכף זכות מי לא ידעת דאשה קשת רוח אנכי

ויין ושכר לא שתיתי אמר רבי אלעזר מכאן לנחשד בדבר שאין בו שצריך להודיעו

אל תתן את אמתך לפני בת בליעל אמר רבי אלעזר מכאן לשכור שמתפלל כאלו עובד ע״ז כתיב הכא לפני בת בליעל וכתיב התם (דברים יג, יד) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע״ז אף כאן ע״ז

ויען עלי ויאמר לכי לשלום אמר רבי אלעזר מכאן לחושד את חברו בדבר שאין בו שצריך לפייסו ולא עוד אלא שצריך לברכו שנאמר ואלהי ישראל יתן את שלתך:

ותדר נדר ותאמר ה׳ צבאות אמר רבי אלעזר מיום שברא הקב״ה את עולמו לא היה אדם שקראו להקב״ה צבאות עד שבאתה חנה וקראתו צבאות

אמרה חנה לפני הקב״ה רבש״ע מכל צבאי צבאות שבראת בעולמך קשה בעיניך שתתן לי בן אחד

משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו בא עני אחד ועמד על הפתח אמר להם תנו לי פרוסה אחת ולא השגיחו עליו דחק ונכנס אצל המלך א״ל אדוני המלך מכל סעודה שעשית קשה בעיניך ליתן לי פרוסה אחת:

אם ראה תראה א״ר אלעזר אמרה חנה לפני הקב״ה רבש״ע אם ראה מוטב ואם לאו תראה

אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי וכיון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה ואי אתה עושה תורתך פלסתר שנאמר (במדבר ה, כח) ונקתה ונזרעה זרע

הניחא למאן דאמר אם היתה עקרה נפקדת שפיר אלא למאן דאמר אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים שחורים יולדת לבנים קצרים יולדת ארוכים מאי איכא למימר

דתניא ונקתה ונזרעה זרע מלמד שאם היתה עקרה נפקדת דברי ר׳ ישמעאל א״ל רבי עקיבא אם כן ילכו כל העקרות כולן ויסתתרו וזו שלא קלקלה נפקדת אלא מלמד שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח קצרים יולדת ארוכים שחורים יולדת לבנים אחד יולדת שנים

מאי אם ראה תראה דברה תורה כלשון בני אדם:

בעני אמתך אל תשכח את אמתך ונתתה לאמתך

א״ר יוסי בר׳ חנינא ג׳ אמתות הללו למה אמרה חנה לפני הקב״ה רבש״ע שלשה בדקי מיתה בראת באשה ואמרי לה שלשה דבקי מיתה ואלו הן נדה וחלה והדלקת הנר כלום עברתי על אחת מהן:

נתתה לאמתך זרע אנשים

מאי זרע אנשים אמר רב גברא בגוברין ושמואל אמר זרע שמושח שני אנשים ומאן אינון שאול ודוד ורבי יוחנן אמר זרע ששקול כשני אנשים ומאן אינון משה ואהרן שנאמר (תהלים צט, ו) משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו רבנן אמרי זרע אנשים זרע שמובלע בין אנשים

כי אתא רב דימי אמר לא ארוך ולא גוץ ולא קטן ולא אלם ולא צחור ולא גיחור ולא חכם ולא טפש:

אני האשה הנצבת עמכה בזה אמר ריב״ל מכאן שאסור לישב בתוך ארבע אמות של תפלה:

אל הנער הזה התפללתי א״ר אלעזר שמואל מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו הנער אל עלי

אלא אמר להן עלי קראו כהן ליתי ולשחוט חזנהו שמואל דהוו מהדרי בתר כהן למישחט אמר להו למה לכו לאהדורי בתר כהן למישחט שחיטה בזר כשרה אייתוהו לקמיה דעלי אמר ליה מנא לך הא אמר ליה מי כתיב ושחט הכהן והקריבו הכהנים כתיב מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן לשחיטה שכשרה בזר

אמר ליה מימר שפיר קא אמרת מיהו מורה הלכה בפני רבך את וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא צוחה קמיה אני האשה הנצבת עמכה בזה וגו׳ אמר לה שבקי לי דאענשיה ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיניה אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי:

וחנה היא מדברת על לבה אמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא על עסקי לבה אמרה לפניו רבונו של עולם כל מה שבראת באשה לא בראת דבר אחד לבטלה עינים לראות ואזנים לשמוע חוטם להריח פה לדבר ידים לעשות בהם מלאכה רגלים להלך בהן דדים להניק בהן דדים הללו שנתת על לבי למה לא להניק בהן תן לי בן ואניק בהן:

ואמר רבי אלעזר משום רבי יוסי בן זמרא כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה ואף על פי כן חוזרין ונפרעין ממנו דין עונג שבת

מאי תקנתיה אמר רב נחמן בר יצחק ליתיב תעניתא לתעניתא:

ואמר רבי אלעזר חנה הטיחה דברים כלפי מעלה שנאמר ותתפלל על ה׳ מלמד שהטיחה דברים כלפי מעלה

ואמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר (מלכים א יח, לז) ואתה הסבות את לבם אחורנית א״ר שמואל בר רבי יצחק מנין שחזר הקב״ה והודה לו לאליהו

## דף לב עמוד א

דכתיב (מיכה ד, ו) ואשר הרעותי:

אמר רבי חמא ברבי חנינא אלמלא שלש מקראות הללו נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל

חד דכתיב ואשר הרעותי וחד דכתיב (ירמיהו יח, ו) הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל וחד דכתיב (יחזקאל לו, כו) והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר

רב פפא אמר מהכא (יחזקאל לו, כז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו

ואמר רבי אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר (במדבר יא, ב) ויתפלל משה אל ה׳ אל תקרי אל ה׳ אלא על ה׳

שכן דבי רבי אליעזר בן יעקב קורין לאלפין עיינין ולעיינין אלפין

דבי רבי ינאי אמרי מהכא (דברים א, א) ודי זהב

מאי ודי זהב אמרי דבי ר׳ ינאי כך אמר משה לפני הקב״ה רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די הוא גרם שעשו את העגל

אמרי דבי ר׳ ינאי אין ארי נוהם מתוך קופה של תבן אלא מתוך קופה של בשר

אמר רבי אושעיא משל לאדם שהיתה לו פרה כחושה ובעלת אברים האכילה כרשינין והיתה מבעטת בו אמר לה מי גרם ליך שתהא מבעטת בי אלא כרשינין שהאכלתיך

אמר רבי חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן משל לאדם אחד שהיה לו בן הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו ותלה לו כיס על צווארו והושיבו על פתח של זונות מה יעשה אותו הבן שלא יחטא

אמר רב אחא בריה דרב הונא אמר רב ששת היינו דאמרי אינשי מלי כריסיה זני בישי שנאמר (הושע יג, ו) כמרעיתם וישבעו שבעו וירם לבם על כן שכחוני רב נחמן אמר מהכא (דברים ח, יד) ורם לבבך ושכחת את ה׳ ורבנן אמרי מהכא (דברים לא, כ) ואכל ושבע ודשן ופנה

ואי בעית אימא מהכא (דברים לב, טו) וישמן ישרון ויבעט אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר (הושע ב, י) וכסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל:

(שמות לב, ז) וידבר ה׳ אל משה לך רד מאי לך רד אמר רבי אלעזר אמר לו הקדוש ב״ה למשה משה רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל ועכשיו ישראל חטאו אתה למה לי מיד תשש כחו של משה ולא היה לו כח לדבר וכיון שאמר (דברים ט, יד) הרף ממני ואשמידם אמר משה דבר זה תלוי בי מיד עמד ונתחזק בתפלה ובקש רחמים

משל למלך שכעס על בנו והיה מכהו מכה גדולה והיה אוהבו יושב לפניו ומתירא לומר לו דבר אמר המלך אלמלא אוהבי זה שיושב לפני הרגתיך אמר דבר זה תלוי בי מיד עמד והצילו:

(שמות לב, י) ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול וגו׳ אמר רבי אבהו אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא כאדם שהוא תופס את חבירו בבגדו ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם:

(שמות לב, י) ואעשה אותך לגוי גדול וגו׳ אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב״ה רבונו של עולם ומה כסא של שלש רגלים אינו יכול לעמוד לפניך בשעת כעסך כסא של רגל אחד על אחת כמה וכמה

ולא עוד אלא שיש בי בושת פנים מאבותי עכשיו יאמרו ראו פרנס שהעמיד עליהם בקש גדולה לעצמו ולא בקש עליהם רחמים:

(שמות לב, יא) ויחל משה את פני ה׳ אמר רבי אלעזר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שהחלהו ורבא אמר עד שהפר לו נדרו כתיב הכא ויחל וכתיב התם (במדבר ל, ג) לא יחל דברו ואמר מר הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו

ושמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר (שמות לב, לב) ואם אין מחני נא מספרך

אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים

ורבנן אמרי מלמד שאמר משה לפני הקב״ה רבש״ע חולין הוא לך מעשות כדבר הזה

ויחל משה את פני ה׳ תניא רבי אליעזר הגדול אומר מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא עד שאחזתו אחילו מאי אחילו אמר רבי אלעזר אש של עצמות מאי אש של עצמות אמר אביי אשתא דגרמי

(שמות לב, יג) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך מאי בך אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקדוש ב״ה רבונו של עולם אלמלא נשבעת להם בשמים ובארץ הייתי אומר כשם ששמים וארץ בטלים כך שבועתך בטלה ועכשיו שנשבעת להם בשמך הגדול מה שמך הגדול חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים כך שבועתך קיימת לעולם ולעולמי עולמים:

(שמות לב, יג) ותדבר אליהם ארבה את זרעכם ככוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי האי אשר אמרתי אשר אמרת מיבעי ליה

אמר רבי אלעזר עד כאן דברי תלמיד מכאן ואילך דברי הרב ורבי שמואל בר נחמני אמר אלו ואלו דברי תלמיד אלא כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם דברים שאמרת לי לך אמור להם לישראל בשמי הלכתי ואמרתי להם בשמך עכשיו מה אני אומר להם:

(במדבר יד, טז) מבלתי יכולת ה׳ יכול ה׳ מיבעי ליה

אמר רבי אלעזר אמר משה לפני הקב״ה רבש״ע עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כחו כנקבה ואינו יכול להציל אמר הקב״ה למשה והלא כבר ראו נסים וגבורות שעשיתי להם על הים אמר לפניו רבונו של עולם עדיין יש להם לומר למלך אחד יכול לעמוד לשלשים ואחד מלכים אינו יכול לעמוד

אמר ר׳ יוחנן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר (במדבר יד, כ) ויאמר ה׳ סלחתי כדברך תני דבי רבי ישמעאל כדבריך עתידים אוה״ע לומר כן

אשרי תלמיד שרבו מודה לו

(במדבר יד, כא) ואולם חי אני אמר רבא אמר רב יצחק מלמד שאמר לו הקדוש ב״ה למשה משה החייתני בדבריך:

דרש רבי שמלאי לעולם יסדר אדם שבחו של הקב״ה ואחר כך יתפלל מנלן ממשה דכתיב (דברים ג, כג) ואתחנן אל ה׳ בעת ההיא וכתיב ה׳ אלהים אתה החלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורותיך וכתיב בתריה אעברה נא ואראה את הארץ הטובה וגו׳:

(סימן מעשי״ם צדק״ה קרב״ן כה״ן תעני״ת מנע״ל ברז״ל):

## דף לב עמוד ב

אמר ר׳ אלעזר גדולה תפלה יותר ממעשים טובים שאין לך גדול במעשים טובים יותר ממשה רבינו אעפ״כ לא נענה אלא בתפלה שנאמר (דברים ג, כו) אל תוסף דבר אלי וסמיך ליה עלה ראש הפסגה:

וא״ר אלעזר גדולה תענית יותר מן הצדקה מאי טעמא זה בגופו וזה בממונו:

וא״ר אלעזר גדולה תפלה יותר מן הקרבנות שנא׳ (ישעיהו א, יא) למה לי רוב זבחיכם וכתיב ובפרשכם כפיכם

א״ר יוחנן כל כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו שנא׳ (ישעיהו א, טו) ידיכם דמים מלאו:

וא״ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש ננעלו שערי תפלה שנאמר (איכה ג, ח) גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי ואע״פ ששערי תפלה ננעלו שערי דמעה לא ננעלו שנאמר (תהלים לט, יג) שמעה תפלתי ה׳ ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש

רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא משום שנא׳ (איכה ג, מד) סכותה בענן לך מעבור תפלה:

וא״ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים שנא׳ (יחזקאל ד, ג) ואתה קח לך מחבת ברזל ונתתה אותה קיר ברזל בינך ובין העיר:

א״ר חנין א״ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם מנא לן ממשה רבינו שנא׳ (דברים ט, כו) ואתפלל אל ה׳ וכתיב בתריה וישמע ה׳ אלי גם בפעם ההיא

איני והא א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנא׳ (משלי יג, יב) תוחלת ממושכה מחלה לב מאי תקנתיה יעסוק בתורה שנא׳ (משלי יג, יב) ועץ חיים תאוה באה ואין עץ חיים אלא תורה שנאמר (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה לא קשיא הא דמאריך ומעיין בה הא דמאריך ולא מעיין בה

א״ר חמא בר׳ חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר (תהלים כז, יד) קוה אל ה׳ חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה׳:

ת״ר ארבעה צריכין חזוק ואלו הן תורה ומעשים טובים תפלה ודרך ארץ

תורה ומעשים טובים מנין שנא׳ (יהושע א, ז) רק חזק ואמץ מאד לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים

תפלה מנין שנא׳ קוה אל ה׳ חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה׳

דרך ארץ מנין שנא׳ (שמואל ב י, יב) חזק ונתחזק בעד עמנו וגו׳:

(ישעיהו מט, יד) ותאמר ציון עזבני ה׳ וה׳ שכחני היינו עזובה היינו שכוחה אמר ר״ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה רבש״ע אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה אתה עזבתני ושכחתני

אמר לה הקב״ה בתי י״ב מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עזבתני ושכחתני

(ישעיהו מט, טו) התשכח אשה עולה אמר הקב״ה כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר אמרה לפניו רבש״ע הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה (ישעיהו מט, טו) גם אלה תשכחנה

אמרה לפניו רבש״ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני אמר לה (ישעיהו מט, טו) ואנכי לא אשכחך

והיינו דא״ר אלעזר א״ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני:

חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת:

מנא הני מילי א״ר יהושע ב״ל אמר קרא (תהלים פד, ה) אשרי יושבי ביתך

ואמר ר׳ יהושע ב״ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא׳ (תהלים קמ, יד) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך

תניא נמי הכי המתפלל צריך שישהא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא׳ אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך

תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית

אלא מתוך שחסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת:

אפילו המלך שואל בשלומו לא ישיבנו:

אמר רב יוסף לא שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו״ם פוסק

מיתיבי המתפלל וראה אנס בא כנגדו ראה קרון בא כנגדו לא יהא מפסיק אלא מקצר ועולה

לא קשיא הא דאפשר לקצר (יקצר ואם לאו פוסק)

ת״ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד ונתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א״ל ריקא והלא כתוב בתורתכם (דברים ד, ט) רק השמר לך ושמור נפשך וכתיב (דברים ד, טו) ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסייף מי היה תובע את דמך מידי

א״ל המתן לי עד שאפייסך בדברים א״ל אילו היית עומד לפני מלך בשר ודם ובא חברך ונתן לך שלום היית

## דף לג עמוד א

מחזיר לו א״ל לאו ואם היית מחזיר לו מה היו עושים לך א״ל היו חותכים את ראשי בסייף א״ל והלא דברים ק״ו ומה אתה שהיית עומד לפני מלך בשר ודם שהיום כאן ומחר בקבר כך אני שהייתי עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב״ה שהוא חי וקיים לעד ולעולמי עולמים על אחת כמה וכמה

מיד נתפייס אותו השר ונפטר אותו חסיד לביתו לשלום:

אפי׳ נחש כרוך על עקבו לא יפסיק: אמר רב ששת לא שנו אלא נחש אבל עקרב פוסק

מיתיבי נפל לגוב אריות אין מעידין עליו שמת נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו שמת

שאני התם דאגב איצצא מזקי

א״ר יצחק ראה שוורים פוסק דתני רב אושעיא מרחיקין משור תם חמשים אמה ומשור מועד כמלא עיניו

תנא משמיה דר׳ מאיר ריש תורא בדקולא סליק לאגרא ושדי דרגא מתותך אמר שמואל הני מילי בשור שחור וביומי ניסן מפני שהשטן מרקד לו בין קרניו

ת״ר מעשה במקום אחד שהיה ערוד והיה מזיק את הבריות באו והודיעו לו לר׳ חנינא בן דוסא אמר להם הראו לי את חורו הראוהו את חורו נתן עקבו על פי החור יצא ונשכו ומת אותו ערוד

נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש אמר להם ראו בני אין ערוד ממית אלא החטא ממית

באותה שעה אמרו אוי לו לאדם שפגע בו ערוד ואוי לו לערוד שפגע בו ר׳ חנינא בן דוסא:

**מתני׳** מזכירין גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים והבדלה בחונן הדעת ר״ע אומר אומרה ברכה רביעית בפני עצמה רבי אליעזר אומר בהודאה:

**גמ׳** מזכירין גבורות גשמים מאי טעמא

אמר רב יוסף מתוך ששקולה כתחיית המתים לפיכך קבעוה בתחיית המתים

ושאלה בברכת השנים מאי טעמא

אמר רב יוסף מתוך שהיא פרנסה לפיכך קבעוה בברכת פרנסה

הבדלה בחונן הדעת מ״ט

א״ר יוסף מתוך שהיא חכמה קבעוה בברכת חכמה ורבנן אמרי מתוך שהיא חול לפיכך קבעוה בברכת חול

א״ר אמי גדולה דעה שנתנה בתחלת ברכה של חול

וא״ר אמי גדולה דעה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר (שמואל א ב, ג) כי אל דעות ה׳ וכל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו שנאמר (ישעיהו כז, יא) כי לא עם בינות הוא על כן לא ירחמנו עושהו

אמר רבי אלעזר גדול מקדש שנתן בין ב׳ אותיות שנאמר (שמות טו, יז) פעלת ה׳ מקדש ה׳

וא״ר אלעזר כל אדם שיש בו דעה כאילו נבנה בית המקדש בימיו דעה נתנה בין שתי אותיות מקדש נתן בין שתי אותיות

מתקיף לה רב אחא קרחינאה אלא מעתה גדולה נקמה שנתנה בין שתי אותיות שנאמר (תהלים צד, א) אל נקמות ה׳

אמר ליה אין במילתה מיהא גדולה היא והיינו דאמר עולא שתי נקמות הללו למה אחת לטובה ואחת לרעה לטובה דכתיב (דברים לג, ב) הופיע מהר פארן לרעה דכתיב אל נקמות ה׳ אל נקמות הופיע:

רבי עקיבא אומר אומרה ברכה רביעית כו׳:

א״ל רב שמן בר אבא לר׳ יוחנן מכדי אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות נחזי היכן תקון

א״ל בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס הענו חזרו וקבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

איתמר נמי אמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אנשי כנסת הגדולה תקנו להם לישראל ברכות ותפלות קדושות והבדלות בתחלה קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס חזרו והענו קבעוה בתפלה והם אמרו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

איתמר נמי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס

אמר רבא ומותבינן אשמעתין טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו והבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאומרה על הכוס

לא תימא מפני שיכול לאומרה על הכוס אלא אימא מפני שאומרה על הכוס

איתמר נמי אמר רבי בנימין בר יפת שאל ר׳ יוסי את ר׳ יוחנן בצידן ואמרי לה ר׳ שמעון בן יעקב דמן צור את ר׳ יוחנן ואנא שמעית המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס או לא ואמר ליה צריך שיבדיל על הכוס

איבעיא להו המבדיל על הכוס מהו שיבדיל בתפילה

אמר רב נחמן בר יצחק קל וחומר מתפלה ומה תפלה דעיקר תקנתא היא אמרי המבדיל בתפלה צריך שיבדיל על הכוס המבדיל על הכוס דלאו עיקר תקנתא היא לא כ״ש

תני ר׳ אחא אריכא קמיה דרב חיננא המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס ואם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו

הא גופא קשיא אמרת המבדיל בתפלה משובח יותר ממי שיבדיל על הכוס אלמא תפלה לחודה סגי והדר תני אם הבדיל בזו ובזו ינוחו לו ברכות על ראשו וכיון דנפיק ליה בחדא אפטר והויא ברכה שאינה צריכה ואמר רב ואיתימא ר״ל ואמרי לה ר׳ יוחנן ור״ל דאמרי תרוייהו כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום (שמות כ, ו) לא תשא

אלא אימא הכי אם הבדיל בזו ולא הבדיל בזו ינוחו לו ברכות על ראשו

בעא מיניה רב חסדא מרב ששת טעה בזו ובזו מהו אמר ליה טעה בזו ובזו חוזר לראש

## דף לג עמוד ב

אמר ליה רבינא לרבא הלכתא מאי אמר ליה כי קידוש מה קידוש אף על גב דמקדש בצלותא מקדש אכסא אף הבדלה נמי אע״ג דמבדיל בצלותא מבדיל אכסא:

ר׳ אליעזר אומר בהודאה:

ר׳ זירא הוה רכיב חמרא הוה קא שקיל ואזיל ר׳ חייא בר אבין בתריה אמר ליה ודאי דאמריתו משמיה דר׳ יוחנן הלכה כר׳ אליעזר ביום טוב שחל להיות אחר השבת אמר ליה אין

הלכה מכלל דפליגי

ולא פליגי והא פליגי רבנן

אימר דפליגי רבנן בשאר ימות השנה ביום טוב שחל להיות אחר השבת מי פליגי

והא פליג ר׳ עקיבא

אטו כל השנה כולה מי עבדינן כר׳ עקיבא דהשתא ניקו ונעביד כוותיה כל השנה כולה מאי טעמא לא עבדינן כרבי עקיבא דתמני סרי תקון תשסרי לא תקון הכא נמי שב תקון תמני לא תקון

אמר ליה לאו הלכה אתמר אלא מטין אתמר

דאתמר ר׳ יצחק בר אבדימי אמר משום רבינו הלכה ואמרי לה מטין

ר׳ יוחנן אמר מודים ור׳ חייא בר אבא אמר נראין

אמר ר׳ זירא נקוט דרבי חייא בר אבא בידך דדייק וגמר שמעתא מפומא דמרה שפיר כרחבא דפומבדיתא

דאמר רחבא אמר ר׳ יהודה הר הבית סטיו כפול היה והיה סטיו לפנים מסטיו

אמר רב יוסף אנא לא האי ידענא ולא האי ידענא אלא מדרב ושמואל ידענא דתקינו לן מרגניתא בבבל

ותודיענו ה׳ אלהינו את משפטי צדקך ותלמדנו לעשות חקי רצונך ותנחילנו זמני ששון וחגי נדבה ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל בין קדושת שבת לקדושת יום טוב הבדלת ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדושתך ותתן לנו וכו׳:

**מתני׳** האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך מודים מודים משתקין אותו:

**גמ׳** בשלמא מודים מודים משתקין אותו משום דמיחזי כשתי רשויות ועל טוב יזכר שמך נמי משמע על הטובה ולא על הרעה ותנן חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אלא על קן צפור יגיעו רחמיך מ״ט

פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות

ההוא דנחית קמיה דרבה ואמר אתה חסת על קן צפור אתה חוס ורחם עלינו אמר רבה כמה ידע האי צורבא מרבנן לרצויי למריה א״ל אביי והא משתקין אותו תנן

ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי

ההוא דנחית קמיה דר׳ חנינא אמר האל הגדול הגבור והנורא והאדיר והעזוז והיראוי החזק והאמיץ והודאי והנכבד

המתין לו עד דסיים כי סיים א״ל סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך למה לי כולי האי אנן הני תלת דאמרינן אי לאו דאמרינהו משה רבינו באורייתא ואתו אנשי כנסת הגדולה ותקנינהו בתפלה לא הוינן יכולין למימר להו ואת אמרת כולי האי ואזלת משל למלך בשר ודם שהיו לו אלף אלפים דינרי זהב והיו מקלסין אותו בשל כסף והלא גנאי הוא לו:

ואמר רבי חנינא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה׳ אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה

אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא והא״ר חנינא משום ר׳ שמעון בן יוחי אין לו להקב״ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר (ישעיהו לג, ו) יראת ה׳ היא אוצרו

אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא דאמר ר׳ חנינא משל לאדם שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו דומה עליו ככלי קטן קטן ואין לו דומה עליו ככלי גדול:

מודים מודים משתקין אותו:

אמר ר׳ זירא כל האומר שמע שמע כאומר מודים מודים דמי

מיתיבי הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה מגונה הוא דהוי שתוקי לא משתקינן ליה

לא קשיא הא דאמר מילתא ותני לה והא דאמר פסוקא פסוקא ותני ליה

אמר ליה רב פפא לאביי ודילמא מעיקרא לא כוון דעתיה ולבסוף כוון דעתיה

אמר ליה

## דף לד עמוד א

חברותא כלפי שמיא מי איכא אי לא כוון דעתיה מעיקרא מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין דעתיה:

**מתני׳** (האומר יברכוך טובים הרי זה דרכי מינות) העובר לפני התיבה וטעה יעבור אחר תחתיו ולא יהא סרבן באותה שעה מהיכן הוא מתחיל מתחלת הברכה שטעה זה

העובר לפני התיבה לא יענה אמן אחר הכהנים מפני הטרוף ואם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו רשאי:

**גמ׳** ת״ר העובר לפני התיבה צריך לסרב ואם אינו מסרב דומה לתבשיל שאין בו מלח ואם מסרב יותר מדאי דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח כיצד הוא עושה פעם ראשונה יסרב שניה מהבהב שלישית פושט את רגליו ויורד

ת״ר שלשה רובן קשה ומיעוטן יפה ואלו הן שאור ומלח וסרבנות

אמר רב הונא טעה בשלש ראשונות חוזר לראש באמצעיות חוזר לאתה חונן באחרונות חוזר לעבודה

ורב אסי אמר אמצעיות אין להן סדר

מתיב רב ששת מהיכן הוא חוזר מתחלת הברכה שטעה זה תיובתא דרב הונא

אמר לך רב הונא אמצעיות כלהו חדא ברכתא נינהו

אמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות אלא באמצעיות דא״ר חנינא ראשונות דומה לעבד שמסדר שבח לפני רבו אמצעיות דומה לעבד שמבקש פרס מרבו אחרונות דומה לעבד שקבל פרס מרבו ונפטר והולך לו

ת״ר מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר והיה מאריך יותר מדאי א״ל תלמידיו רבינו כמה ארכן הוא זה אמר להם כלום מאריך יותר ממשה רבינו דכתיב ביה (דברים ט, כה) את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו׳

שוב מעשה בתלמיד א׳ שירד לפני התיבה בפני ר״א והיה מקצר יותר מדאי א״ל תלמידיו כמה קצרן הוא זה א״ל כלום מקצר יותר ממשה רבינו דכתיב (במדבר יב, יג) אל נא רפא נא לה

א״ר יעקב אמר רב חסדא כל המבקש רחמים על חבירו אין צריך להזכיר שמו שנאמר אל נא רפא נא לה ולא קמדכר שמה דמרים:

ת״ר אלו ברכות שאדם שוחה בהן באבות תחלה וסוף בהודאה תחלה וסוף ואם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה מלמדין אותו שלא ישחה

אר״ש בן פזי אריב״ל משום בר קפרא הדיוט כמו שאמרנו

## דף לד עמוד ב

כהן גדול בסוף כל ברכה וברכה והמלך תחלת כל ברכה וברכה וסוף כל ברכה וברכה

אמר רבי יצחק בר נחמני לדידי מפרשא לי מיניה דריב״ל הדיוט כמו שאמרנו כהן גדול תחלת כל ברכה וברכה המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף שנאמר (מלכים א ח, נד) ויהי ככלות שלמה להתפלל וגו׳ קם מלפני מזבח ה׳ מכרוע על ברכיו:

ת״ר קידה על אפים שנאמר (מלכים א א, לא) ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים שנאמר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פשוט ידים ורגלים שנאמר (בראשית לז, י) הבא נבא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה

אמר רב חייא בריה דרב הונא חזינא להו לאביי ורבא דמצלו אצלויי

תני חדא הכורע בהודאה הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה

לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף

רבא כרע בהודאה תחלה וסוף אמרי ליה רבנן אמאי קא עביד מר הכי אמר להו חזינא לרב נחמן דכרע וחזינא ליה לרב ששת דקא עבד הכי

והתניא הכורע בהודאה הרי זה מגונה

ההיא בהודאה שבהלל

והתניא הכורע בהודאה ובהודאה של הלל הרי זה מגונה

כי תניא ההיא בהודאה דברכת המזון:

**מתני׳** המתפלל וטעה סימן רע לו ואם שליח צבור הוא סימן רע לשולחיו מפני ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר׳ חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר זה חי וזה מת אמרו לו מנין אתה יודע אמר להם אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף:

גמ׳ אהייא

א״ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות

איכא דמתני לה אברייתא המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן ואם אינו יכול לכוין בכולן יכוין את לבו באחת

א״ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי באבות

אמרו עליו על רבי חנינא וכו׳: מנא הני מילי א״ר יהושע בן לוי דאמר קרא (ישעיהו נז, יט) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו

א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לת״ח ולמהנה ת״ח מנכסיו אבל תלמידי חכמים עצמן (ישעיהו סד, ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך

ופליגא דשמואל דאמר שמואל אין בין העוה״ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד שנאמר (דברים טו, יא) כי לא יחדל אביון מקרב הארץ

וא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך

ופליגא דר׳ אבהו דא״ר אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין שנאמר (ישעיהו נז, יט) שלום שלום לרחוק ולקרוב ברישא והדר לקרוב

ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו השתא

מאי עין לא ראתה אמר רבי יהושע בן לוי זה יין המשומר בענביו ששת ימי בראשית רבי שמואל בר נחמני אמר זה עדן שלא שלטה בו עין כל בריה

שמא תאמר אדם הראשון היכן היה בגן

ושמא תאמר הוא גן הוא עדן תלמוד לומר (בראשית ב, י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן גן לחוד ועדן לחוד:

ת״ר מעשה שחלה בנו של ר״ג שגר שני ת״ח אצל רבי חנינא בן דוסא לבקש עליו רחמים כיון שראה אותם עלה לעלייה ובקש עליו רחמים בירידתו אמר להם לכו שחלצתו חמה אמרו לו וכי נביא אתה אמר להן לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא כך מקובלני אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מטורף ישבו וכתבו וכוונו אותה שעה וכשבאו אצל ר״ג אמר להן העבודה לא חסרתם ולא הותרתם אלא כך היה מעשה באותה שעה חלצתו חמה ושאל לנו מים לשתות

ושוב מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר׳ יוחנן בן זכאי וחלה בנו של ריב״ז אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחיה אמר רבי יוחנן בן זכאי אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היו משגיחים עליו אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך אמר לה לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך:

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות שנאמר (דניאל ו, יא) וכוין פתיחן ליה בעליתיה (לקבל) [נגד]

ירושלם אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא

ואמר רב כהנא חציף עלי מאן דמפרש חטאיה שנאמר (תהלים לב, א) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

## הדרן עלך אין עומדין

# דף לה עמוד א

מתני׳ **כיצד** מברכין על הפירות על פירות האילן הוא אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן ועל פירות הארץ הוא אומר בורא פרי האדמה חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ ועל הירקות הוא אומר בורא פרי האדמה רבי יהודה אומר בורא מיני דשאים:

**גמ׳** מנא ה״מ דתנו רבנן (ויקרא יט, כד) קדש הלולים לה׳ מלמד שטעונים ברכה לפניהם ולאחריהם מכאן אמר ר״ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך

והאי קדש הלולים להכי הוא דאתא האי מיבעי ליה חד דאמר רחמנא אחליה והדר אכליה ואידך דבר הטעון שירה טעון חלול ושאינו טעון שירה אין טעון חלול וכדר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן דאמר ר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן מנין שאין אומרים שירה אלא על היין שנאמר (שופטים ט, יג) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלהים ואנשים אם אנשים משמח אלהים במה משמח מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין

הניחא למאן דתני נטע רבעי אלא למאן דתני כרם רבעי מאי איכא למימר דאתמר ר׳ חייא ור׳ שמעון ברבי חד תני כרם רבעי וחד תני נטע רבעי

ולמאן דתני כרם רבעי הניחא אי יליף ג״ש דתניא ר׳ אומר נאמר כאן (ויקרא יט, כה) להוסיף לכם תבואתו ונאמר להלן (דברים כב, ט) ותבואת הכרם מה להלן כרם אף כאן כרם אייתר ליה חד הלול לברכה

ואי לא יליף גזרה שוה ברכה מנא ליה ואי נמי יליף גזרה שוה אשכחן לאחריו לפניו מנין

הא לא קשיא דאתיא בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן

אשכחן כרם שאר מינין מנין

דיליף מכרם מה כרם דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה

איכא למפרך מה לכרם שכן חייב בעוללות

קמה תוכיח מה לקמה שכן חייבת בחלה

כרם יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה

מה להצד השוה שבהן שכן יש בו צד מזבח ואתי נמי זית דאית ביה צד מזבח

וזית מצד מזבח אתי והא בהדיא כתיב ביה כרם דכתיב (שופטים טו, ה) ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי

מ״מ קשיא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח אלא דיליף לה משבעת המינין מה שבעת המינין דבר שנהנה וטעון ברכה אף כל דבר שנהנה טעון ברכה

מה לשבעת המינין שכן חייבין בבכורים ועוד התינח לאחריו לפניו מנין

הא לא קשיא דאתי בקל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לכ״ש

ולמאן דתני נטע רבעי הא תינח כל דבר נטיעה דלאו בר נטיעה כגון בשר ביצים ודגים מנא ליה אלא סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה:

ת״ר אסור לו לאדם שיהנה מן העוה״ז בלא ברכה וכל הנהנה מן העוה״ז בלא ברכה מעל מאי תקנתיה ילך אצל חכם

ילך אצל חכם מאי עביד ליה הא עביד ליה איסורא אלא אמר רבא ילך אצל חכם מעיקרא וילמדנו ברכות כדי שלא יבא לידי מעילה

אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העוה״ז בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנא׳ (תהלים כד, א) לה׳ הארץ ומלואה ר׳ לוי רמי כתיב לה׳ הארץ ומלואה וכתיב (תהלים קטו, טז) השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני אדם לא קשיא כאן קודם ברכה

# דף לה עמוד ב

כאן לאחר ברכה

א״ר חנינא בר פפא כל הנהנה מן העוה״ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב״ה וכנסת ישראל שנא׳ (משלי כח, כד) גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית ואין אביו אלא הקב״ה שנא׳ (דברים לב, ו) הלא הוא אביך קנך ואין אמו אלא כנסת ישראל שנא׳ (משלי א, ח) שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך

מאי חבר הוא לאיש משחית א״ר חנינא בר פפא חבר הוא לירבעם בן נבט שהשחית את ישראל לאביהם שבשמים:

ר׳ חנינא בר פפא רמי כתיב (הושע ב, יא) ולקחתי דגני בעתו וגו׳ וכתיב (דברים יא, יד) ואספת דגנך וגו׳

ל״ק כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום

ת״ר ואספת דגנך מה ת״ל לפי שנא׳ (יהושע א, ח) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך יכול דברים ככתבן ת״ל ואספת דגנך הנהג בהן מנהג דרך ארץ דברי ר׳ ישמעאל

ר״ש בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע״י אחרים שנא׳ (ישעיהו סא, ה) ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו׳ ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית ע״י עצמן שנא׳ (דברים יא, יד) ואספת דגנך ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן שנא׳ (דברים כח, מח) ועבדת את אויביך וגו׳

אמר אביי הרבה עשו כרבי ישמעאל ועלתה בידן כר׳ שמעון בן יוחי ולא עלתה בידן

א״ל רבא לרבנן במטותא מינייכו ביומי ניסן וביומי תשרי לא תתחזו קמאי כי היכי דלא תטרדו במזונייכו כולא שתא:

אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן משום רבי יהודה בר׳ אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי זו וזו נתקיימה בידן דורות האחרונים שעשו מלאכתן קבע ותורתן עראי זו וזו לא נתקיימה בידן

ואמר רבה בר בר חנה אר״י משום ר״י בר׳ אלעאי בא וראה שלא כדורות הראשונים דורות האחרונים דורות הראשונים היו מכניסין פירותיהן דרך טרקסמון כדי לחייבן במעשר דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות דרך חצרות דרך קרפיפות כדי לפטרן מן המעשר דא״ר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנא׳ (דברים כו, יג) בערתי הקדש מן הבית

ור׳ יוחנן אמר אפי׳ חצר קובעת שנא׳ (דברים כו, יב) ואכלו בשעריך ושבעו:

חוץ מן היין וכו׳: מאי שנא יין אילימא משום דאשתני לעלויא אשתני לברכה והרי שמן דאשתני לעלויא ולא אשתני לברכה דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א״ר יצחק א״ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בפה״ע

אמרי התם משום דלא אפשר היכי נבריך נבריך בורא פרי הזית פירא גופיה זית אקרי

ונבריך עליה בורא פרי עץ זית אלא אמר מר זוטרא חמרא זיין משחא לא זיין

ומשחא לא זיין והתנן הנודר מן המזון מותר במים ובמלח והוינן בה מים ומלח הוא דלא אקרי מזון הא כל מילי אקרי מזון

נימא תיהוי תיובתא דרב ושמואל דאמרי אין מברכין בורא מיני מזונות אלא בה׳ המינין בלבד וא״ר הונא באומר כל הזן עלי

אלמא משחא זיין אלא חמרא סעיד ומשחא לא סעיד וחמרא מי סעיד והא רבא הוה שתי חמרי כל מעלי יומא דפסחא כי היכי דנגרריה ללביה וניכול מצה טפי טובא גריר פורתא סעיד

ומי סעיד כלל והכתיב (תהלים קד, טו) ויין ישמח לבב אנוש ולחם לבב אנוש יסעד וגו׳ נהמא הוא דסעיד חמרא לא סעיד אלא חמרא אית ביה תרתי סעיד ומשמח נהמא מסעד סעיד שמוחי לא משמח

אי הכי נבריך עליה שלש ברכות לא קבעי אינשי סעודתייהו עלויה

א״ל רב נחמן בר יצחק לרבא אי קבע עלויה סעודתיה מאי א״ל לכשיבא אליהו ויאמר אי הויא קביעותא השתא מיהא בטלה דעתו אצל כל אדם:

גופא אמר רב יהודה אמר שמואל וכן א״ר יצחק א״ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ היכי דמי אילימא דקא שתי ליה (משתה) אוזוקי מזיק ליה דתניא השותה שמן של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש הסך שמן של תרומה משלם את הקרן ומשלם את החומש

אלא דקא אכיל ליה על ידי פת אי הכי הויא ליה פת עיקר והוא טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה אלא דקא שתי ליה ע״י אניגרון דאמר רבה בר שמואל אניגרון מיא דסלקא אנסיגרון מיא

## דף לו עמוד א

דכולהו שלקי

א״כ הוה ליה אניגרון עיקר ושמן טפל ותנן זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה

הכא במאי עסקינן בחושש בגרונו דתניא החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ובולע

פשיטא מהו דתימא כיון דלרפואה קא מכוין לא לבריך עליה כלל קמ״ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי:

קמחא דחיטי רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ורב נחמן אמר שהכל נהיה בדברו

א״ל רבא לרב נחמן לא תפלוג עליה דרב יהודה דר׳ יוחנן ושמואל קיימי כוותיה דאמר רב יהודה אמר שמואל וכן א״ר יצחק א״ר יוחנן שמן זית מברכין עליו בורא פרי העץ אלמא אע״ג דאשתני במלתיה קאי ה״נ אע״ג דאשתני במלתיה קאי

מי דמי התם לית ליה עלויא אחרינא הכא אית ליה עלויא אחרינא בפת

וכי אית ליה עלויא אחרינא לא מברכינן עליה בורא פרי האדמה אלא שהכל והא״ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל אקרא חייא וקמחא דשערי מברכינן עלייהו שהכל נהיה בדברו מאי לאו דחיטי בורא פרי האדמה

לא דחיטי נמי שהכל נהיה בדברו

ולשמעינן דחיטי וכ״ש דשערי

אי אשמעינן דחיטי הוה אמינא ה״מ דחיטי אבל דשערי לא לבריך עליה כלל קמ״ל

ומי גרע ממלח וזמית דתנן על המלח ועל הזמית אומר שהכל נהיה בדברו אצטריך סד״א מלח וזמית עביד אינש דשדי לפומיה אבל קמחא דשערי הואיל וקשה לקוקיאני לא לבריך עליה כלל קמ״ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי:

קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו

רב יהודה אמר בורא פרי האדמה פירא הוא ושמואל אמר שהכל נהיה בדברו הואיל וסופו להקשות

אמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כוותך מסתברא דהא צנון סופו להקשות ומברכינן עליה בורא פרי האדמה ולא היא צנון נטעי אינשי אדעתא דפוגלא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא

וכל היכא דלא נטעי אינשי אדעתא דהכי לא מברכינן עליה והרי צלף דנטעי אינשי אדעתא דפרחא ותנן על מיני נצפה על העלין ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ

אמר רב נחמן בר יצחק צלף נטעי אינשי אדעתא דשותא דקלא לא נטעי אינשי אדעתא דקורא ואע״ג דקלסיה שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל:

אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בורא פרי האדמה ועל האביונות ועל הקפריסין אומר בורא פרי העץ

הוא דאמר כר״ע דתנן רבי אליעזר אומר צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר״ע אומר אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי

ונימא הלכה כרבי עקיבא אי אמר הלכה כרבי עקיבא הוה אמינא אפי׳ בארץ קמ״ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אבל בארץ לא

ונימא הלכה כרבי עקיבא בחוצה לארץ דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח״ל אי אמר הכי הוה אמינא הנ״מ גבי מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן אבל גבי ערלה דבארץ מדאורייתא אימא בח״ל נמי נגזור קמ״ל

רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקאכיל קפריסין א״ל מאי דעתך כר׳ עקיבא דמיקל ולעביד מר כב״ש דמקילי טפי דתנן צלף ב״ש אומרים כלאים בכרם וב״ה אומרים אין כלאים בכרם אלו ואלו מודים שחייב בערלה

הא גופא קשיא אמרת צלף ב״ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא

הא לא קשיא ב״ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא מ״מ לב״ש הוה ליה ספק ערלה ותנן ספק ערלה בא״י אסור ובסוריא מותר ובח״ל יורד

## דף לו עמוד ב

ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט

רבי עקיבא במקום ר״א עבדינן כותיה וב״ש במקום ב״ה אינה משנה

ותיפוק ליה דנעשה שומר לפרי ורחמנא אמר (ויקרא יט, כג) וערלתם ערלתו את פריו ומאי ניהו שומר לפרי

אמר רבא היכא אמרינן דנעשה שומר לפרי היכא דאיתיה בין בתלוש בין במחובר הכא במחובר איתיה בתלוש ליתיה

איתיביה אביי פיטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אין מצטרף מדקאמר הנץ שלו אין מצטרף אלמא דלאו אוכל הוא ותנ׳ גבי ערלה קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין חייבין בערלה

אלא אמר רבא היכא אמרינן דנעשה להו שומר לפירי היכא דאיתיה בשעת גמר פירא האי קפרס ליתיה בשעת גמר פירא

איני והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הני מתחלי דערלה אסירי הואיל ונעשו שומר לפירי ושומר לפירי אימת הוי בכופרא וקא קרי ליה שומר לפירי

רב נחמן סבר לה כרבי יוסי דתנן רבי יוסי אומר סמדר אסור מפני שהוא פרי ופליגי רבנן עליה

מתקיף לה רב שימי מנהרדעא ובשאר אילני מי פליגי רבנן עליה והתנן מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית ב״ש אומרים כל האילנות משיוציאו וב״ה אומרים החרובין משישרשרו והגפנים משיגרעו והזיתים משיניצו ושאר כל האילנות משיוציאו

ואמר רב אסי הוא בוסר הוא גרוע הוא פול הלבן פול הלבן ס״ד אלא אימא שיעורו כפול הלבן מאן שמעת ליה דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן וקתני שאר כל האילנות משיוציאו

אלא אמר רבא היכא אמרינן דהוי שומר לפרי היכא דכי שקלת ליה לשומר מיית פירא הכא כי שקלת ליה לא מיית פירא

הוה עובדא ושקלוה לנץ דרמונא ויבש רמונא ושקלוה לפרחא דביטיתא ואיקיים ביטיתא

(והלכתא כמר בר רב אשי דזריק את האביונות ואכיל את הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פירא נינהו לגבי ברכות נמי לאו פירא נינהו ולא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בורא פרי האדמה)

פלפלי רב ששת אמר שהכל רבא אמר לא כלום ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כס פלפלי ביומי דכפורי פטור כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור

מיתיבי היה ר״מ אומר ממשמע שנאמר וערלתם ערלתו את פריו איני יודע שעץ מאכל הוא אלא מה ת״ל עץ מאכל להביא עץ שטעם עצו ופריו שוה ואיזהו זה הפלפלין ללמדך שהפלפלין חייבין בערלה וללמדך שאין ארץ ישראל חסרה כלום שנאמר (דברים ח, ט) ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה

לא קשיא הא ברטיבתא הא ביבשתא

אמרי ליה רבנן למרימר כס זנגבילא ביומא דכפורי פטור והא אמר רבא האי המלתא דאתיא מבי הנדואי שריא ומברכין עליה בפה״א לא קשיא הא ברטיבתא הא ביבשתא

חבין קדרה וכן דייסא רב יהודה אמר שהכל נהיה בדברו רב כהנא אמר במ״מ בדייסא גרידא כ״ע לא פליגי דבמ״מ כי פליגי בדייסא כעין חבין קדרה רב יהודה אמר שהכל סבר דובשא עיקר רב כהנא אמר בורא מיני מזונות סבר סמידא עיקר א״ר יוסף כותיה דרב כהנא מסתברא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות:

גופא רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות ואיתמר נמי רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שהוא מחמשת המינין מברכין עליו בורא מיני מזונות

וצריכא דאי אשמעינן כל שהוא הוה אמינא משום דאיתיה בעיניה אבל על ידי תערובות לא

## דף לז עמוד א

קמ״ל כל שיש בו ואי אשמעינן כל שיש בו הוה אמינא כל שיש בו חמשת המינים אין אבל אורז ודוחן לא משום דע״י תערובת אבל איתיה בעיניה נימא אפילו אורז ודוחן נמי מברכין עליו בורא מיני מזונות קמ״ל כל שהוא מחמשת המינים הוא דמברכין עליו בורא מיני מזונות לאפוקי אורז ודוחן דאפילו איתיה בעיניה לא מברכינן בורא מיני מזונות

ואורז [ודוחן] לא מברכינן בורא מיני מזונות והתניא הביאו לפניו פת אורז ופת דוחן מברך עליו תחלה וסוף כמעשה קדרה וגבי מעשה קדרה תניא בתחלה מברך עליו בורא מ״מ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש

כמעשה קדרה ולא כמעשה קדרה כמעשה קדרה דמברכין עליו תחלה וסוף ולא כמעשה קדרה דאילו במעשה קדרה בתחלה בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין ג׳ ואילו הכא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא

ואורז לאו מעשה קדרה הוא והתניא אלו הן מעשה קדרה חילקא טרגיס סולת זריז וערסן ואורז

הא מני רבי יוחנן בן נורי היא דתניא רבי יוחנן בן נורי אומר אורז מין דגן הוא וחייבין על חמוצו כרת ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח אבל רבנן לא

ורבנן לא והתניא הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה טחנה אפאה ובשלה בזמן שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליה ג׳ ברכות אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין ג׳

הכוסס את האורז מברך עליו ב״פ האדמה טחנו אפאו ובשלו אף על פי שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש

מני אילימא ר׳ יוחנן בן נורי היא דאמר אורז מין דגן הוא המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות בעי ברוכי

אלא לאו רבנן היא ותיובתא דרב ושמואל

תיובתא:

אמר מר הכוסס את החטה מברך עליה בורא פרי האדמה והתניא בורא מיני זרעים לא קשיא הא ר׳ יהודה והא רבנן דתנן ועל ירקות אומר בורא פרי האדמה ר׳ יהודה אומר בורא מיני דשאים:

אמר מר הכוסס את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה טחנו אפאו ובשלו אע״פ שהפרוסות קיימות בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש

והתניא לבסוף ולא כלום אמר רב ששת לא קשיא הא ר״ג והא רבנן דתניא זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכמים אומרים ברכה אחת מעין שלש

ומעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו מסובין בעלייה ביריחו והביאו לפניהם כותבות ואכלו ונתן רבן גמליאל רשות לר׳ עקיבא לברך קפץ וברך רבי עקיבא ברכה אחת מעין שלש אמר ליה רבן גמליאל עקיבא עד מתי אתה מכניס ראשך בין המחלוקת א״ל רבינו אע״פ שאתה אומר כן וחבריך אומרים

כן למדתנו רבינו יחיד ורבים הלכה כרבים

רבי יהודה אומר משמו כל שהוא משבעת המינים

## דף לז עמוד ב

ולא מין דגן הוא או מין דגן ולא עשאו פת ר״ג אומר שלש ברכות וחכ״א ברכה אחת כל שאינו לא משבעת המינין ולא מין דגן כגון פת אורז ודוחן ר״ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ״א ולא כלום

במאי אוקימתא כר״ג אימא סיפא דרישא אם אין הפרוסות קיימות בתחלה מברך עליה בורא מיני מזונות ולבסוף מברך עליה ברכה אחת מעין שלש מני אי ר״ג השתא אכותבות ואדייסא אמר ר״ג ג׳ ברכות אם אין הפרוסות קיימות מיבעיא

אלא פשיטא רבנן אי הכי קשיא דרבנן אדרבנן אלא לעולם רבנן ותני גבי אורז ולבסוף אינו מברך עליו ולא כלום:

אמר רבא האי ריהטא דחקלאי דמפשי ביה קמחא מברך במ״מ מ״ט דסמידא עיקר דמחוזא דלא מפשי ביה קמחא מברך עליו שהכל נהיה בדברו מ״ט דובשא עיקר והדר אמר רבא אידי ואידי במ״מ דרב ושמואל דאמרי תרוייהו כל שיש בו מחמשת המינים מברכין עליו בורא מיני מזונות

א״ר יוסף האי חביצא דאית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו המוציא לחם מן הארץ ולבסוף מברך עליו שלש ברכות דלית ביה פרורין כזית בתחלה מברך עליו בורא מיני מזונות ולבסוף ברכה אחת מעין שלש

אמר רב יוסף מנא אמינא לה דתניא היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה נטלן לאכלן מברך המוציא לחם מן הארץ ותני עלה וכולן פותתן כזית

א״ל אביי אלא מעתה לתנא דבי ר״י דאמר פורכן עד שמחזירן לסלתן ה״נ דלא בעי ברוכי המוציא לחם מן הארץ וכי תימא ה״נ והתניא לקט מכולן כזית ואכלן אם חמץ הוא ענוש כרת ואם מצה הוא אדם יוצא בו ידי חובתו בפסח

הכא במאי עסקינן בשערסן אי הכי אימא סיפא והוא שאכלן בכדי אכילת פרס ואי בשערסן האי שאכלן שאכלו מיבעי ליה

הכא במאי עסקינן בבא מלחם גדול

מאי הוה עלה אמר רב ששת האי חביצא אף על גב דלית ביה פרורין כזית מברך עליו המוציא לחם מן הארץ אמר רבא והוא דאיכא עליה תוריתא דנהמא

טרוקנין חייבין בחלה וכי אתא רבין א״ר יוחנן טרוקנין פטורין מן החלה מאי טרוקנין אמר אביי כובא דארעא

ואמר אביי טריתא פטורה מן החלה מאי טריתא איכא דאמרי גביל מרתח ואיכא דאמרי נהמא דהנדקא ואיכא דאמרי לחם העשוי לכותח

תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה והא תניא חייב בחלה התם כדקתני טעמא ר׳ יהודה אומר מעשיה מוכיחין עליה עשאן

## דף לח עמוד א

כעבין חייבין כלמודין פטורים א״ל אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עלויה א״ל מי סברת נהמא הוא גובלא בעלמא הוא ומברכין עלויה בורא מיני מזונות

מר זוטרא קבע סעודתיה עלויה וברך עלויה המוציא לחם מן הארץ ושלש ברכות

אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח מ״ט (דברים טז, ג) לחם עוני קרינן ביה

ואמר מר בר רב אשי האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מ״ט זיעה בעלמא הוא

כמאן כי האי תנא דתנן דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ ספוניות ושאר מי פירות של תרומה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר

א״ל ההוא מרבנן לרבא טרימא מהו לא הוה אדעתיה דרבא מאי קאמר ליה יתיב רבינא קמיה דרבא א״ל דשומשמי קא אמרת או דקורטמי קא אמרת או דפורצני קא אמרת

אדהכי והכי אסקיה רבא לדעתיה אמר ליה חשילתא ודאי קא אמרת ואדכרתן מלתא הא דאמר רב אסי האי תמרי של תרומה מותר לעשות מהן טרימא ואסור לעשות מהן שכר והלכתא תמרי ועבדינהו טרימא מברכין עלוייהו בורא פרי העץ מאי טעמא במלתייהו קיימי כדמעיקרא.

שתיתא רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות

אמר רב חסדא ולא פליגי הא בעבה הא ברכה עבה לאכילה עבדי לה רכה לרפואה קא עבדי לה

מתיב רב יוסף ושוין שבוחשין את השתות בשבת ושותין זיתום המצרי ואי ס״ד לרפואה קא מכוין רפואה בשבת מי שרי

א״ל אביי ואת לא תסברא והא תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת וכל המשקין שותה אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ה״נ גברא לאכילה קא מכוין

לישנא אחרינא אלא מה אית לך למימר גברא לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא ה״נ לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא

וצריכא דרב (ושמואל) דאי מהאי ה״א לאכילה קא מכוין ורפואה ממילא קא הויא אבל הכא כיון דלכתחלה לרפואה קא מכוין לא לבריך עלויה כלל קמ״ל כיון דאית ליה הנאה מיניה בעי ברוכי:

שעל הפת הוא אומר המוציא וכו׳: ת״ר מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ אמר רבא במוציא כולי עלמא לא פליגי דאפיק משמע דכתיב (במדבר כג, כב) אל מוציאם ממצרים כי פליגי בהמוציא רבנן סברי המוציא דאפיק משמע דכתיב (דברים ח, טו) המוציא לך מים מצור החלמיש ורבי נחמיה סבר המוציא דמפיק משמע שנאמר (שמות ו, ז) המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים

ורבנן ההוא הכי קאמר להו קודשא בריך הוא לישראל כד מפיקנא לכו עבידנא לכו מלתא כי היכי דידעיתו דאנא הוא דאפיקית יתכון ממצרים דכתיב (שמות ו, ז) וידעתם כי אני ה׳ אלהיכם המוציא

משתבחין ליה רבנן לרבי זירא [את] בר רב זביד אחוה דר״ש בר רב זביד דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא אמר להם לכשיבא לידכם הביאוהו לידי זמנא חדא איקלע לגביה אפיקו ליה ריפתא פתח ואמר מוציא אמר זה הוא שאומרים עליו דאדם גדול הוא ובקי בברכות הוא בשלמא אי אמר המוציא

## דף לח עמוד ב

אשמעינן טעמא ואשמעינן דהלכתא כרבנן אלא דאמר מוציא מאי קמ״ל ואיהו דעבד לאפוקי נפשיה מפלוגתא

והלכתא המוציא לחם מן הארץ דקי״ל כרבנן דאמרי דאפיק משמע:

ועל הירקות אומר וכו׳: קתני ירקות דומיא דפת מה פת שנשתנה ע״י האור אף ירקות נמי שנשתנו ע״י האור אמר רבנאי משמיה דאביי זאת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה (ממאי מדקתני ירקות דומיא דפת)

דרש רב חסדא משום רבינו ומנו רב שלקות מברכין עליהם בורא פרי האדמה ורבותינו היורדין מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר׳ יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו ואני אומר כל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל נהיה בדברו וכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בורא פרי האדמה

בשלמא כל שתחלתו שהכל נהיה בדברו שלקו בפה״א משכחת לה בכרבא וסלקא וקרא אלא כל שתחלתו בפה״א שלקו שהכל היכי משכחת לה א״ר נחמן בר יצחק משכחת לה בתומי וכרתי

דרש רב נחמן משום רבינו ומנו שמואל שלקות מברכין עליהם בפה״א וחברינו היורדים מארץ ישראל ומנו עולא משמיה דר׳ יוחנן אמר שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו

ואני אומר במחלוקת שנויה דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נמוח דברי ר״מ ור׳ יוסי אומר יוצאים ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע״פ שלא נמוח

ולא היא דכ״ע שלקות מברכין עליהן בפה״א ועד כאן לא קאמר ר׳ יוסי התם אלא משום דבעינן טעם מצה וליכא אבל הכא אפי׳ רבי יוסי מודה

אמר ר׳ חייא בר אבא א״ר יוחנן שלקות מברכין עליהם בפה״א ור׳ בנימין בר יפת א״ר יוחנן שלקות מברכין עליהם שהכל נהיה בדברו א״ר נחמן בר יצחק קבע עולא לשבשתיה כר׳ בנימין בר יפת

תהי בה ר׳ זירא וכי מה ענין ר׳ בנימין בר יפת אצל ר׳ חייא בר אבא ר׳ חייא בר אבא דייק וגמיר שמעתא מרבי יוחנן רביה ורבי בנימין בר יפת לא דייק ועוד רבי חייא בר אבא כל תלתין יומין מהדר תלמודיה קמיה דר׳ יוחנן רביה ור׳ בנימין בר יפת לא מהדר ועוד בר מן דין ובר מן דין דההוא תורמסא דשלקי ליה שבע זמנין בקדרה ואכלי ליה בקנוח סעודה אתו ושאלו לר׳ יוחנן ואמר להו מברכין עלויה בורא פרי האדמה

ועוד אמר ר׳ חייא בר אבא אני ראיתי את ר׳ יוחנן שאכל זית מליח ובריך עליו תחלה וסוף אי אמרת בשלמא שלקות במילתייהו קיימי בתחלה מברך עליו בורא פרי העץ ולבסוף מברך עליו ברכה אחת מעין שלש אלא אי אמרת שלקות לאו במילתייהו קיימי בשלמא בתחלה מברך עליו שהכל נהיה בדברו אלא לבסוף מאי מברך

דילמא בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא

מתיב רב יצחק בר שמואל ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח יוצא בהן ובקלח שלהן אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין ואי ס״ד במילתייהו קאי שלוקין אמאי לא

שאני התם דבעינן טעם מרור וליכא

אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא רבי יוחנן היכי מברך על זית מליח כיון דשקילא לגרעיניה

## דף לט עמוד א

בצר ליה שיעורא

אמר ליה מי סברת כזית גדול בעינן כזית בינוני בעינן (והא איכא) וההוא דאייתו לקמיה דרבי יוחנן זית גדול הוה דאע״ג דשקלוה לגרעינותיה פש ליה שיעורא

דתנן זית שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני וזהו אגורי ואמר רבי אבהו לא אגורי שמו אלא אברוטי שמו ואמרי לה סמרוסי שמו ולמה נקרא שמו אגורי ששמנו אגור בתוכו

נימא כתנאי דהנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא הביאו לפניו כרוב ודורמסקין ופרגיות נתן בר קפרא רשות לאחד מהן לברך קפץ וברך על הפרגיות לגלג עליו חבירו כעס בר קפרא אמר לא על המברך אני כועס אלא על המלגלג אני כועס אם חבירך דומה כמי שלא טעם טעם בשר מעולם אתה על מה לגלגת עליו חזר ואמר לא על המלגלג אני כועס אלא על המברך אני כועס ואמר אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן

תנא ושניהם לא הוציאו שנתן

מאי לאו בהא קא מיפלגי דמברך סבר שלקות ופרגיות שהכל נהיה בדברו הלכך חביב עדיף ומלגלג סבר שלקות ב״פ האדמה פרגיות שהכל נהיה בדברו הלכך פירא עדיף

לא דכ״ע שלקות ופרגיות שהכל נהיה בדברו והכא בהאי סברא קא מיפלגי מר סבר חביב עדיף ומר סבר כרוב עדיף דזיין

אמר ר׳ זירא כי הוינן בי רב הונא אמר לן הני גרגלידי דלפתא פרמינהו פרימא רבא בפה״א פרימא זוטא שהכל נהיה בדברו וכי אתאן לבי רב יהודה אמר לן אידי ואידי בפה״א והאי דפרמינהו טפי כי היכי דנמתיק טעמיה

אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן תבשילא דסלקא דלא מפשו בה קמחא בורא פרי האדמה דלפתא דמפשו בה קמחא טפי בורא מיני מזונות והדר אמר אידי ואידי בורא פרי האדמה והאי דשדי בה קמחא טפי לדבוקי בעלמא עבדי לה

אמר רב חסדא תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכ״ש לבני מעים אמר אביי והוא דיתיב אבי תפי ועביד תוך תוך

אמר רב פפא פשיטא לי מיא דסלקא כסלקא ומיא דלפתא כלפתא ומיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי בעי רב פפא מיא דשיבתא מאי למתוקי טעמא עבדי או לעבורי זוהמא עבדי לה

ת״ש השבת משנתנה טעם בקדירה אין בה משום תרומה ואינה מטמאה טומאת אוכלים שמע מינה למתוקי טעמא עבדי לה שמע מינה

אמר רב חייא בר אשי פת צנומה בקערה מברכין עליה המוציא ופליגא דר׳ חייא דאמר ר׳ חייא צריך שתכלה ברכה עם הפת

מתקיף לה רבא מאי שנא צנומה דלא משום דכי כליא ברכה אפרוסה קא כליא על הפת נמי כי קא גמרה אפרוסה גמרה

## דף לט עמוד ב

אלא אמר רבא מברך ואח״כ בוצע

נהרדעי עבדי כר׳ חייא ורבנן עבדי כרבא אמר רבינא אמרה לי אם אבוך עביד כר׳ חייא דאמר ר׳ חייא צריך שתכלה ברכה עם הפת ורבנן עבדי כרבא והלכתא כרבא דאמר מברך ואח״כ בוצע:

איתמר הביאו לפניהם פתיתין ושלמין אמר רב הונא מברך על הפתיתין ופוטר את השלמין ור׳ יוחנן אמר שלמה מצוה מן המובחר אבל פרוסה של חטין ושלמה מן השעורין דברי הכל מברך על הפרוסה של חטין ופוטר את השלמה של שעורין

א״ר ירמיה בר אבא כתנאי תורמין בצל קטן שלם אבל לא חצי בצל גדול ר׳ יהודה אומר לא כי אלא חצי בצל גדול מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר חשוב עדיף ומר סבר שלם עדיף

היכא דאיכא כהן כולי עלמא לא פליגי דחשוב עדיף כי פליגי דליכא כהן דתנן כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר׳ יהודה אומר אין תורם אלא מן היפה

אמר רב נחמן בר יצחק וירא שמים יוצא ידי שניהן ומנו מר בריה דרבינא דמר בריה דרבינא מניח פרוסה בתוך השלמה ובוצע

תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק מניח הפרוסה בתוך השלמה ובוצע ומברך אמר ליה מה שמך א״ל שלמן א״ל שלום אתה ושלמה משנתך ששמת שלום בין התלמידים

אמר רב פפא הכל מודים בפסח שמניח פרוסה בתוך שלמה ובוצע מאי טעמא (דברים טז, ג) לחם עוני כתיב

א״ר אבא ובשבת חייב אדם לבצוע על שתי ככרות מ״ט (שמות טז, כב) לחם משנה כתיב

א״ר אשי חזינא ליה לרב כהנא דנקיט תרתי ובצע חדא ר׳ זירא הוה בצע אכולא שירותא א״ל רבינא לרב אשי והא קא מתחזי כרעבתנותא אמר [ליה] כיון דכל יומא לא קעביד הכי והאידנא קא עביד לא מתחזי כרעבתנותא

רב אמי ורב אסי כי הוה מתרמי להו ריפתא דערובא מברכין עליה המוציא לחם מן הארץ אמרי הואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחריתי

## דף מ עמוד א

אמר רב טול ברוך טול ברוך אינו צריך לברך הבא מלח הבא לפתן צריך לברך ור׳ יוחנן אמר אפי׳ הביאו מלח הביאו לפתן נמי א״צ לברך גביל לתורי גביל לתורי צריך לברך ורב ששת אמר אפילו גביל לתורי נמי אינו צריך לברך דאמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנא׳ (דברים יא, טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת:

אמר רבא בר שמואל משום רבי חייא אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיביאו מלח או לפתן לפני כל אחד ואחד רבא בר שמואל אקלע לבי ריש גלותא אפיקו ליה ריפתא ובצע להדיא אמרו ליה הדר מר משמעתיה אמר להו לית דין צריך בשש:

ואמר רבא בר שמואל משום רבי חייא אין מי רגלים כלים אלא בישיבה אמר רב כהנא ובעפר תיחוח אפילו בעמידה ואי ליכא עפר תיחוח יעמוד במקום גבוה וישתין למקום מדרון:

ואמר רבא בר שמואל משמיה דר׳ חייא אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא נמי הכי אחר כל אכילתך אכול מלח ואחר כל שתייתך שתה מים ואי אתה נזוק תניא אידך אכל כל מאכל ולא אכל מלח שתה כל משקין ולא שתה מים ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה:

ת״ר המקפה אכילתו במים אינו בא לידי חולי מעים וכמה אמר רב חסדא קיתון לפת

אמר רב מרי א״ר יוחנן הרגיל בעדשים אחת לשלשים יום מונע אסכרה מתוך ביתו אבל כל יומא לא מ״ט משום דקשה לריח הפה

ואמר רב מרי אמר רבי יוחנן הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום מונע חלאים מתוך ביתו אבל כל יומא לא מ״ט משום דקשה לחולשא דלבא

אמר רב חייא בר אשי אמר רב הרגיל בדגים קטנים אינו בא לידי חולי מעים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומרבין ומברין כל גופו של אדם

א״ר חמא ברבי חנינא הרגיל בקצח אינו בא לידי כאב לב מיתיבי רשב״ג אומר קצח אחד מששים סמני המות הוא והישן למזרח גרנו דמו בראשו לא קשיא הא בריחו הא בטעמו אימיה דרבי ירמיה אפיא ליה ריפתא ומדבקא ליה ומקלפא ליה:

ר׳ יהודה אומר בורא מיני דשאים: א״ר זירא ואיתימא ר׳ חיננא בר פפא אין הלכה כרבי יהודה וא״ר זירא ואיתימא ר׳ חיננא בר פפא מ״ט דרבי יהודה אמר קרא (תהלים סח, כ) ברוך ה׳ יום יום וכי ביום מברכין אותו ובלילה אין מברכין אותו אלא לומר לך כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הכא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו.

וא״ר זירא ואיתימא ר׳ חיננא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב״ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב״ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר (שמות טו, כו) ויאמר אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע ד״א אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע:

**מתני׳** בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא ועל כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא:

**גמ׳** מאן תנא דעיקר אילן ארעא היא אמר רב נחמן בר יצחק ר׳ יהודה היא דתנן יבש המעין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא ר׳ יהודה אומר מביא וקורא:

על פירות הארץ וכו׳: פשיטא א״ר נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לר׳ יהודה דאמר חטה מין אילן היא דתניא אילן שאכל ממנו אדם הראשון רבי מאיר אומר גפן היה שאין לך דבר שמביא יללה על האדם אלא יין שנאמר (בראשית ט, כא) וישת מן היין וישכר רבי נחמיה אומר תאנה היתה שבדבר שנתקלקלו בו נתקנו שנאמר (בראשית ג, ז) ויתפרו עלה תאנה ר״י אומר חטה היתה שאין התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן

ס״ד אמינא הואיל ואמר רבי יהודה חטה מין אילן היא ליברך עליה בורא פרי העץ קמשמע לן היכא מברכינן בורא פרי העץ היכא דכי שקלת ליה לפירי איתיה לגווזא והדר מפיק

## דף מ עמוד ב

אבל היכא דכי שקלת ליה לפירי ליתיה לגווזא דהדר מפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ אלא בפה״א:

ועל כולן אם אמר שהכל וכו׳: אתמר רב הונא אמר חוץ מן הפת ומן היין ורבי יוחנן אמר אפי׳ פת ויין

נימא כתנאי ראה פת ואמר כמה נאה פת זו ברוך המקום שבראה יצא ראה תאנה ואמר כמה נאה תאנה זו ברוך המקום שבראה יצא דברי ר׳ מאיר ר׳ יוסי אומר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות לא יצא ידי חובתו נימא רב הונא דאמר כר׳ יוסי ור׳ יוחנן דאמר כר׳ מאיר

אמר לך רב הונא אנא דאמרי אפי׳ לר׳ מאיר עד כאן לא קאמר ר׳ מאיר התם אלא היכא דקא מדכר שמיה דפת אבל היכא דלא קא מדכר שמיה דפת אפילו ר׳ מאיר מודה

ור׳ יוחנן אמר לך אנא דאמרי אפילו לרבי יוסי עד כאן לא קאמר ר׳ יוסי התם אלא משום דקאמר ברכה דלא תקינו רבנן אבל אמר שהכל נהיה בדברו דתקינו רבנן אפילו ר׳ יוסי מודה

בנימין רעיא כרך ריפתא ואמר בריך מריה דהאי פיתא אמר רב יצא והאמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה דאמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא

והא בעינן שלש ברכות מאי יצא דקאמר רב נמי יצא ידי ברכה ראשונה

מאי קמשמע לן אע״ג דאמרה בלשון חול

תנינא ואלו נאמרים בכל לשון פרשת סוטה וידוי מעשר וקריאת שמע ותפלה וברכת המזון אצטריך סד״א הני מילי דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינו רבנן בלשון קדש אימא לא קמ״ל:

גופא אמר רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה ורבי יוחנן אמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה אמר אביי כוותיה דרב מסתברא דתניא (דברים כו, יג) לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי לא עברתי מלברכך ולא שכחתי מלהזכיר שמך עליו ואילו מלכות לא קתני

ור׳ יוחנן תני ולא שכחתי מלהזכיר שמך ומלכותך עליו:

**מתני׳** ועל דבר שאין גדולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו על החומץ ועל הנובלות ועל הגובאי אומר שהכל נהיה בדברו ר׳ יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו

היו לפניו מינין הרבה ר׳ יהודה אומר אם יש ביניהן מין שבעה עליו הוא מברך וחכ״א מברך על איזה מהן שירצה:

**גמ׳** תנו רבנן על דבר שאין גדולו מן הארץ כגון בשר בהמות חיות ועופות ודגים אומר שהכל נהיה בדברו על החלב ועל הביצים ועל הגבינה אומר שהכל על הפת שעפשה ועל היין שהקרים ועל התבשיל שעבר צורתו אומר שהכל על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל למימרא דכמהין ופטריות לאו גדולי קרקע נינהו והתניא הנודר מפירות הארץ אסור בפירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר כל גדולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות

אמר אביי מירבא רבו מארעא מינקי לא ינקי מארעא

והא על דבר שאין גדולו מן הארץ קתני תני על דבר שאין יונק מן הארץ:

ועל הנובלות: מאי נובלות ר׳ זירא ור׳ אילעא חד אמר בושלי כמרא וחד אמר תמרי דזיקא

תנן ר׳ יהודה אומר כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו בשלמא למ״ד בושלי כמרא היינו דקרי ליה מין קללה אלא למאן דאמר תמרי דזיקא מאי מין קללה

אשארא

איכא דאמרי בשלמא למאן דאמר בושלי כמרא היינו דמברכינן עלייהו שהכל אלא למ״ד תמרי דזיקא שהכל בורא פרי העץ מבעי ליה לברוכי

אלא בנובלות סתמא כ״ע לא פליגי דבושלי כמרא נינהו כי פליגי בנובלות תמרה דתנן הקלין שבדמאי השיתין והרימין והעוזרדין בנות שוח ובנות שקמה וגופנין ונצפה ונובלות תמרה

שיתין אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן מין תאנים רימין כנדי העוזרדין טולשי בנות שוח אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן תאיני חיורתא בנות שקמה אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן דובלי גופנין שילהי גופני נצפה פרחה נובלות תמרה ר׳ אילעא ור׳ זירא חד אמר בושלי כמרא וחד אמר תמרי דזיקא

בשלמא למ״ד בושלי כמרא היינו דקתני הקלין שבדמאי ספיקן הוא דפטור הא ודאן חייב אלא למאן דאמר תמרי דזיקא ודאן חייב הפקרא נינהו

הכא במאי עסקינן שעשאן גורן דא״ר יצחק א״ר יוחנן משום ר׳ אליעזר בן יעקב הלקט והשכחה והפאה שעשאן גורן הוקבעו למעשר

איכא דאמרי

## דף מא עמוד א

בשלמא למ״ד תמרי דזיקא היינו דהכא קרי לה נובלות סתמא והתם קרי לה תמרה אלא למ״ד בושלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלות תמרה או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא:

היו לפניו מינין הרבה כו׳: אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות ד״ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה

מיתיבי היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית הב״ע כשהצנון עיקר

אי הכי אימא סיפא ר׳ יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה לית ליה לר׳ יהודה הא דתנן כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה וכי תימא ה״נ דלית ליה והתניא רבי יהודה אומר אם מחמת צנון בא הזית מברך על הצנון ופוטר את הזית

לעולם בצנון עיקר עסקינן וכי פליגי רבי יהודה ורבנן במילתא אחריתי פליגי וחסורי מחסרא והכי קתני היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית בד״א כשהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר ד״ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה רבי יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה

פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת

בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי במאי פליגי א״ר ירמיה להקדים

דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר (דברים ח, ח) ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש

ופליגא דרבי חנן דא״ר חנן כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר

חטה דתנן הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן

שעורה דתנן עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל

גפן כדי רביעית יין לנזיר תאנה כגרוגרת להוצאת שבת רמון כדתנן כל כלי בעלי בתים

## דף מא עמוד ב

שיעורן כרמונים

ארץ זית שמן אמר ר׳ יוסי ברבי חנינא ארץ שכל שיעוריה כזיתים כל שיעוריה סלקא דעתך והא איכא הנך דאמרן אלא ארץ שרוב שיעוריה כזיתים

דבש ככותבת הגסה ביום הכפורים ואידך הני שיעורין בהדיא מי כתיבי אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא

רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא אייתו לקמייהו תמרי ורמוני שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא אמר ליה רב חסדא לא סבירא ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא ר׳ יצחק כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה

אמר ליה זה שני לארץ וזה חמישי לארץ אמר ליה מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך:

איתמר הביאו לפניהם תאנים וענבים בתוך הסעודה אמר רב הונא טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם וכן אמר רב נחמן טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם ורב ששת אמר טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחריהם שאין לך דבר שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו אלא פת הבאה בכסנין בלבד ופליגא דר׳ חייא דא״ר חייא פת פוטרת כל מיני מאכל ויין פוטר כל מיני משקים

אמר רב פפא הלכתא דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אין טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ושלא מחמת הסעודה בתוך הסעודה טעונים ברכה לפניהם ואין טעונים ברכה לאחריהם לאחר הסעודה טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם

שאלו את בן זומא מפני מה אמרו דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה אינם טעונים ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם אמר להם הואיל ופת פוטרתן אי הכי יין נמי נפטריה פת שאני יין

## דף מב עמוד א

דגורם ברכה לעצמו

רב הונא אכל תליסר ריפתי בני תלתא תלתא בקבא ולא בריך א״ל רב נחמן עדי כפנא אלא כל שאחרים קובעים עליו סעודה צריך לברך

רב יהודה הוה עסיק ליה לבריה בי רב יהודה בר חביבא אייתו לקמייהו פת הבאה בכסנין כי אתא שמעינהו דקא מברכי המוציא אמר להו מאי ציצי דקא שמענא דילמא המוציא לחם מן הארץ קא מברכיתו אמרי ליה אין דתניא רבי מונא אמר משום רבי יהודה פת הבאה בכסנין מברכין עליה המוציא ואמר שמואל הלכה כרבי מונא

אמר להו אין הלכה כרבי מונא אתמר אמרי ליה והא מר הוא דאמר משמיה דשמואל לחמניות מערבין בהן ומברכין עליהן המוציא שאני התם דקבע סעודתיה עלייהו אבל היכא דלא קבע סעודתיה עלייהו לא

רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב נתן בתר דגמר סעודתייהו אייתו לקמייהו מידי למיכל שקל רב פפא וקא אכיל אמרי ליה לא סבר לה מר גמר אסור מלאכול אמר להו סלק אתמר

רבא ורבי זירא איקלעו לבי ריש גלותא לבתר דסליקו תכא מקמייהו שדרו להו ריסתנא מבי ריש גלותא רבא אכיל ורבי זירא לא אכיל א״ל לא סבר לה מר סלק אסור מלאכול א״ל אנן אתכא דריש גלותא סמכינן:

אמר רב הרגיל בשמן שמן מעכבו אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר לן כגון אנן דרגילינן במשחא משחא מעכבא לן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רבי חייא בר אשי אמר רב שלש תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה תכף לגאולה תפלה תכף לנטילת ידים ברכה

אמר אביי אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה שנאמר (בראשית ל, כז) ויברכני ה׳ בגללך איבעית אימא מהכא שנאמר (בראשית לט, ה) ויברך ה׳ את בית המצרי בגלל יוסף:

**מתני׳** ברך על היין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון ברך על הפרפרת שלפני המזון פטר את הפרפרת שלאחר המזון ברך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת בש״א אף לא מעשה קדרה

היו יושבין כל אחד מברך לעצמו הסבו אחד מברך לכולן

## דף מב עמוד ב

בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו אחר המזון אחד מברך לכולם והוא אומר על המוגמר ואע״פ שאין מביאין את המוגמר אלא לאחר סעודה:

**גמ׳** אמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן לא שנו אלא בשבתות וימים טובים הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס

אתמר נמי אמר רבה בר מרי א״ר יהושע בן לוי לא שנו אלא בשבתות וימים טובים ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ ובשעת הקזת דם הואיל ואדם קובע סעודתו על היין אבל בשאר ימות השנה מברך על כל כוס וכוס

רבה בר מרי איקלע לבי רבא בחול חזייה דבריך לפני המזון והדר בריך לאחר המזון א״ל יישר וכן אמר ריב״ל

רב יצחק בר יוסף איקלע לבי אביי בי״ט חזייה דבריך אכל כסא וכסא א״ל לא סבר לה מר להא דריב״ל א״ל נמלך אנא

איבעיא להו בא להם יין בתוך המזון מהו שיפטור את היין שלאחר המזון אם תימצי לומר ברך על היין שלפני המזון פוטר את היין שלאחר המזון משום דזה לשתות וזה לשתות אבל הכא דזה לשתות וזה לשרות לא או דילמא לא שנא

רב אמר פוטר ורב כהנא אמר אינו פוטר רב נחמן אמר פוטר ורב ששת אמר אינו פוטר רב הונא ורב יהודה וכל תלמידי דרב אמרי אינו פוטר איתיביה רבא לרב נחמן בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם א״ל הכי קאמר אם לא בא להם יין בתוך המזון אלא לאחר המזון אחד מברך לכולם:

ברך על הפת פטר את הפרפרת על הפרפרת לא פטר את הפת ב״ש אומרים אף לא מעשה קדרה:

איבעיא להו ב״ש אירשא פליגי או דילמא אסיפא פליגי דקאמר תנא קמא ברך על הפת פטר את הפרפרת וכ״ש מעשה קדרה ואתי ב״ש למימר לא מיבעיא פרפרת דלא פטרה להו פת אלא אפילו מעשה קדרה נמי לא פטרה או דילמא אסיפא פליגי דקתני ברך על הפרפרת לא פטר את הפת פת הוא דלא פטר אבל מעשה קדרה פטר ואתו ב״ש למימר ואפי׳ מעשה קדרה נמי לא פטר

תיקו:

היו יושבין כל אחד ואחד כו׳: הסבו אין לא הסבו לא ורמינהו עשרה שהיו הולכים בדרך אע״פ שכולם אוכלים מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו ישבו לאכול אע״פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו אחד מברך לכולם קתני ישבו אע״פ שלא הסבו

אמר רב נחמן בר יצחק כגון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן

כי נח נפשיה דרב אזלו תלמידיו בתריה כי הדרי אמרי ניזיל וניכול לחמא אנהר דנק בתר דכרכי יתבי וקא מיבעיא להו הסבו דוקא תנן אבל ישבו לא או דילמא כיון דאמרי ניזיל וניכול ריפתא בדוכתא פלניתא כי הסבו דמי לא הוה בידייהו

קם רב אדא בר אהבה

## דף מג עמוד א

אהדר קרעיה לאחוריה וקרע קריעה אחרינא אמר נח נפשיה דרב וברכת מזונא לא גמרינן עד דאתא ההוא סבא רמא להו מתניתין אברייתא ושני להו כיון דאמרי ניזיל וניכול לחמא בדוך פלן כהסבו דמי:

הסבו אחד מברך: אמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה ור׳ יוחנן אמר אפילו יין נמי בעי הסבה

איכא דאמרי אמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה ורבי יוחנן אמר אפילו יין נמי מהניא ליה הסבה

מיתיבי כיצד סדר הסבה אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלין ועל גבי קתדראות עד שיכנסו כולם הביאו להם מים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת בא להם יין כל אחד ואחד מברך לעצמו עלו והסבו ובא להם מים אף על פי שכל אחד ואחד נטל ידו אחת חוזר ונוטל שתי ידיו בא להם יין אף על פי שכל אחד ואחד ברך לעצמו אחד מברך לכולם

להאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דבעי הסבה אבל יין לא בעי הסבה קשיא רישא

שאני אורחין דדעתייהו למיעקר

ולהאיך לישנא דאמר רב לא שנו אלא פת דמהניא ליה הסבה אבל יין לא מהניא ליה הסבה קשיא סיפא

שאני התם דמגו דקא מהניא ליה הסבה לפת מהניא ליה הסבה ליין:

בא להם יין בתוך המזון: שאלו את בן זומא מפני מה אמרו בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לאחר המזון אחד מברך לכולם אמר להם הואיל ואין בית הבליעה פנוי:

והוא אומר על המוגמר כו׳: מדקתני והוא אומר על המוגמר מכלל דאיכא עדיף מיניה ואמאי

הואיל והוא נטל ידיו תחלה באחרונה

מסייע ליה לרב דאמר רב חייא בר אשי אמר רב הנוטל ידיו תחלה באחרונה הוא מזומן לברכה רב ורבי חייא הוו יתבי קמיה דרבי בסעודתא א״ל רבי לרב קום משי ידך חזייה דהוה מרתת אמר ליה רבי חייא בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך:

אמר רבי זירא אמר רבא בר ירמיה מאימתי מברכין על הריח משתעלה תמרתו א״ל רבי זירא לרבא בר ירמיה והא לא קא ארח אמר ליה ולטעמיך המוציא לחם מן הארץ דמברך והא לא אכל אלא דעתיה למיכל הכא נמי דעתיה לארוחי

אמר רבי חייא בריה דאבא בר נחמני אמר רב חסדא אמר רב ואמרי לה אמר רב חסדא אמר זעירי כל המוגמרות מברכין עליהן בורא עצי בשמים חוץ ממושק שמן חיה הוא שמברכין עליו בורא מיני בשמים

מיתיבי אין מברכין בורא עצי בשמים אלא על אפרסמון של בית רבי ועל אפרסמון של בית קיסר ועל ההדס שבכל מקום

תיובתא

אמר ליה רב חסדא לרב יצחק האי משחא דאפרסמון מאי מברכין עלויה א״ל הכי אמר רב יהודה בורא שמן ארצנו א״ל בר מיניה דר׳ יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל לכולי עלמא מאי

א״ל הכי אמר רבי יוחנן בורא שמן ערב

אמר ר׳ אדא בר אהבה האי כשרתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים אבל משחא כבישא לא ורב כהנא אמר אפילו משחא כבישא אבל משחא טחינא לא נהרדעי אמרי אפי׳ משחא טחינא

## דף מג עמוד ב

אמר רב גידל אמר רב האי סמלק מברכין עלויה בורא עצי בשמים אמר רב חננאל אמר רב הני חלפי דימא מברכין עלייהו בורא עצי בשמים אמר מר זוטרא מאי קראה (יהושע ב, ו) והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ

(רב משרשיא אמר) האי נרקום דגנוניתא מברכין עלויה בורא עצי בשמים דדברא בורא עשבי בשמים אמר רב ששת הני סיגלי מברכין עלייהו בורא עשבי בשמים אמר מר זוטרא האי מאן דמורח באתרוגא או בחבושא אומר ברוך שנתן ריח טוב בפירות

אמר רב יהודה האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלבלבי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וברא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מנין שמברכין על הריח שנאמר (תהלים קנ, ו) כל הנשמה תהלל יה איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב עתידים בחורי ישראל שיתנו ריח טוב כלבנון שנאמר (הושע יד, ז) ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון:

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב מאי דכתיב (קהלת ג, יא) את הכל עשה יפה בעתו מלמד שכל אחד ואחד יפה לו הקב״ה אומנתו בפניו

אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי תלה ליה קורא לדבר אחר ואיהו דידיה עביד

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבוקה כשנים וירח כשלשה איבעיא להו אבוקה כשנים בהדי דידיה או דילמא אבוקה כשנים לבר מדידיה ת״ש וירח כשלשה אי אמרת בשלמא בהדי דידיה שפיר אלא אי אמרת לבר מדידיה ארבעה למה לי והאמר מר לאחד נראה ומזיק לשנים נראה ואינו מזיק לשלשה אינו נראה כל עיקר אלא לאו שמע מינה אבוקה כשנים בהדי דידיה שמע מינה:

ואמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב ואמרי לה אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא ואמרי לה אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים מנלן מתמר שנאמר (בראשית לח, כה) היא מוצאת וגו׳:

ת״ר הביאו לפניו שמן והדס ב״ש אומרים מברך על השמן ואח״כ מברך על ההדס וב״ה אומרים מברך על ההדס ואח״כ מברך על השמן אמר ר״ג אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו א״ר יוחנן הלכה כדברי המכריע

רב פפא איקלע לבי רב הונא בריה דרב איקא אייתו לקמייהו שמן והדס שקל רב פפא בריך אהדס ברישא והדר בריך אשמן אמר ליה לא סבר לה מר הלכה כדברי המכריע אמר ליה הכי אמר רבא הלכה כב״ה ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד

ת״ר הביאו לפניהם שמן ויין ב״ש אומרים אוחז השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן וחוזר ומברך על היין ב״ה אומרים אוחז את היין בימינו ואת השמן בשמאלו מברך על היין וחוזר ומברך על השמן וטחו בראש השמש ואם שמש ת״ח הוא טחו בכותל מפני שגנאי לתלמיד חכם לצאת

לשוק כשהוא מבושם

ת״ר ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם אל יצא כשהוא מבושם לשוק ואל יצא יחידי בלילה ואל יצא במנעלים המטולאים ואל יספר עם אשה בשוק ואל יסב בחבורה של עמי הארץ ואל יכנס באחרונה לבית המדרש ויש אומרים אף לא יפסיע פסיעה גסה ואל יהלך בקומה זקופה

אל יצא כשהוא מבושם לשוק א״ר אבא בריה דר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן במקום שחשודים על משכב זכור אמר רב ששת לא אמרן אלא בבגדו אבל בגופו זיעה מעברא ליה אמר רב פפא ושערו כבגדו דמי ואמרי לה כגופו דמי

ואל יצא יחידי בלילה משום חשדא ולא אמרן אלא דלא קביע ליה עידנא אבל קביע ליה עידנא מידע ידיע דלעידניה קא אזיל

ואל יצא במנעלים המטולאים מסייע ליה לרבי חייא בר אבא דאמר ר׳ חייא בר אבא גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים איני והא ר׳ חייא בר אבא נפיק אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן בטלאי על גבי טלאי ולא אמרן אלא בפנתא אבל בגילדא לית לן בה ובפנתא לא אמרן אלא באורחא אבל בביתא לית לן בה ולא אמרן אלא בימות החמה אבל בימות הגשמים לית לן בה

ואל יספר עם אשה בשוק אמר רב חסדא ואפילו היא אשתו תניא נמי הכא אפילו היא אשתו ואפילו היא בתו ואפילו היא אחותו לפי שאין הכל בקיאין בקרובותיו

ואל יסב בחבורה של עמי הארץ מאי טעמא דילמא אתי לאמשוכי בתרייהו

ואל יכנס אחרונה לבית המדרש משום דקרו ליה פושע

וי״א אף לא יפסיע פסיעה גסה דאמר מר פסיעה גסה נוטלת אחד מת״ק ממאור עיניו של אדם מאי תקנתיה להדריה בקדושא דבי שמשי

ואל יהלך בקומה זקופה דאמר מר המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות כאילו דוחק רגלי שכינה דכתיב (ישעיהו ו, ג) מלא כל הארץ כבודו:

## דף מד עמוד א

**מתני׳** הביאו לפניו מליח תחלה ופת עמו מברך על המליח ופוטר את הפת שהפת טפלה לו זה הכלל כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה:

**גמ׳** ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה אמר רב אחא בריה דרב עוירא אמר רב אשי באוכלי פירות גנוסר שנו

אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי יוחנן למיכל פירות גנוסר כי הוינן בי מאה מנקטינן ליה לכל חד וחד עשרה עשרה וכי הוינן בי עשרה מנקטינן ליה כל חד וחד מאה מאה וכל מאה מינייהו הוה מחזיק להו צנא בר תלתא סאוי ואכיל להו ומשתבע דלא טעים זיונא זיונא ס״ד אלא אימא מזונא

רבי אבהו אכיל עד דהוה שריק ליה דודבא מאפותיה ורב אמי ורב אסי הוו אכלי עד דנתור מזייהו רשב״ל הוה אכיל עד דמריד ואמר להו רבי יוחנן לדבי נשיאה והוה משדר ליה רבי יהודה נשיאה באלושי אבתריה ומייתי ליה לביתיה

כי אתא רב דימי אמר עיר אחת היתה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מוציאים ממנה ששים רבוא ספלי טרית לקוצצי תאנים מע״ש לע״ש

כי אתא רבין אמר אילן אחד היה לו לינאי המלך בהר המלך שהיו מורידים ממנו ארבעים סאה גוזלות משלש בריכות בחדש כי אתא ר׳ יצחק אמר עיר אחת היתה בארץ ישראל וגופנית שמה שהיו בה שמנים זוגות אחים כהנים נשואים לשמנים זוגות אחיות כהנות ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא אשכחו בר מבנתיה דרב חסדא דהוו נסיבן לרמי בר חמא ולמר עוקבא בר חמא ואע״ג דאינהי הוו כהנתא אינהו לא הוו כהני

אמר רב כל סעודה שאין בה מלח אינה סעודה אמר רבי חייא בר אבא א״ר יוחנן כל סעודה שאין בה שריף אינה סעודה:

**מתני׳** אכל ענבים ותאנים ורמונים מברך אחריהם שלש ברכות דברי רבן גמליאל וחכ״א ברכה אחת (מעין שלש) ר״ע אומר אפי׳ אכל שלק והוא מזונו מברך עליו ג׳ ברכות השותה מים לצמאו מברך שהכל נהיה בדברו ר׳ טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן:

גמ׳ מ״ט דר״ג דכתיב (דברים ח, ח) ארץ חטה ושעורה וגו׳ וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם וגו׳ וכתיב (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת את ה׳ אלהיך

ורבנן ארץ הפסיק הענין ור״ג נמי ארץ הפסיק הענין ההוא מבעי ליה למעוטי הכוסס את החטה

א״ר יעקב בר אידי א״ר חנינא כל שהוא מחמשת המינין בתחלה מברך עליו במ״מ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש

אמר רבה בר מרי אריב״ל כל שהוא משבעת המינין בתחלה מברך בורא פרי העץ ולבסוף ברכה אחת מעין שלש

א״ל אביי לרב דימי מאי ניהו ברכה אחת מעין שלש א״ל אפירי דעץ על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שהנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם ה׳ אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל מקדשך ועל מזבחך ותבנה ירושלים עיר קדשך במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בה כי אתה טוב ומטיב לכל

דחמשת המינין על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה כו׳ וחותם על הארץ ועל המחיה

מיחתם במאי חתים כי אתא רב דימי אמר רב חתים בר״ח ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים הכא מאי

רב חסדא אמר על הארץ ועל פירותיה ור׳ יוחנן אמר על הארץ ועל הפירות א״ר עמרם ולא פליגי הא לן והא להו

מתקיף לה ר״נ בר יצחק אינהו אכלי ואנן מברכין אלא איפוך רב חסדא אמר על הארץ ועל הפירות ר׳ יוחנן אמר על הארץ ועל פירותיה

## דף מד עמוד ב

אמר רב יצחק בר אבדימי משום רבינו על הביעא ועל מיני קופרא בתחלה מברך שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וכו׳ אבל ירקא לא ור׳ יצחק אמר אפילו ירקא אבל מיא לא ורב פפא אמר אפילו מיא

מר זוטרא עביד כרב יצחק בר אבדימי ורב שימי בר אשי עביד כר׳ יצחק וסימנך חד כתרי ותרי כחד

א״ר אשי אנא זמנא דכי מדכרנ׳ עבידנא ככולהו

תנן כל שטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו ויש שטעון ברכה לפניו ואין טעון ברכה לאחריו בשלמא לרב יצחק בר אבדימי לאפוקי ירקא לר׳ יצחק לאפוקי מיא אלא לרב פפא לאפוקי מאי

לאפוקי מצות

ולבני מערבא דבתר דמסלקי תפילייהו מברכי אקב״ו לשמור חקיו לאפוקי מאי

לאפוקי ריחני

א״ר ינאי א״ר כל שהוא כביצה ביצה טובה ממנו כי אתא רבין אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא קייסי סולתא כי אתא רב דימי אמר טבא ביעתא מגולגלתא משיתא מטויתא מארבע מבושלתא כל שהוא כביצה ביצה טובה הימנו לבר מבשרא:

רע״א אפילו אכל שלק כו׳: ומי איכא מידי דהוה שלק מזוני א״ר אשי בקלח של כרוב שנו

ת״ר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים כל ירק חי מוריק וכל קטן מקטין וכל נפש משיב את הנפש וכל קרוב לנפש משיב את הנפש כרוב למזון ותרדין לרפואה אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו:

אמר מר טחול יפה לשינים וקשה לבני מעים מאי תקנתיה נלעסיה ונשדייה

כרישין קשין לשינים ויפין לבני מעים מאי תקנתיה לשלקינהו ונבלעינהו

כל ירק חי מוריק א״ר יצחק בסעודה ראשונה של אחר הקזה

וא״ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו מאי טעמא משום ריחא וא״ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אייתו קמייהו ירק חי קודם ארבע שעות אמימר ורב אשי אכול ומר זוטרא לא אכל אמרו ליה מאי דעתיך דא״ר יצחק כל האוכל ירק קודם ארבע שעות אסור לספר הימנו משום ריחא והא אנן דקא אכלינן וקא משתעית בהדן

אמר להו אנא כאידך דר׳ יצחק ס״ל דא״ר יצחק אסור לאדם שיאכל ירק חי קודם ארבע שעות

כל קטן מקטין אמר רב חסדא אפילו גדיא בר זוזא ולא אמרן אלא דלית ביה רבעא אבל אית ביה רבעא לית לן בה

כל נפש משיב נפש אמר רב פפא אפילו גילדני דבי גילי

כל הקרוב לנפש משיב את הנפש אמר רב אחא בר יעקב עונקא א״ל רבא לשמעיה כי מייתית לי אומצא דבישרא טרח ואייתי לי מהיכא דמקרב לבי ברוך

כרוב למזון ותרדין לרפואה כרוב למזון אין ולרפואה לא והא תניא ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתן רפואה ואלו הן כרוב ותרדין ומי סיסין דבש וקיבה והרת ויותרת הכבד אלא אימא כרוב אף למזון

אוי לו לבית שהלפת עוברת בתוכו איני והא אמר ליה רבא לשמעיה כי חזית לפתא בשוקא לא תימא לי במאי כרכת ריפתא

אמר אביי מבלי בשר ורבא אמר מבלי יין איתמר רב אמר מבלי בשר ושמואל אמר מבלי עצים ורבי יוחנן אמר מבלי יין

א״ל רבא לרב פפא סודני אנן תברינן לה בבשרא וחמרא אתון דלא נפיש לכו חמרא במאי תבריתו לה א״ל בציבי כי הא דביתהו דרב פפא בתר דמבשלא לה תברא לה בתמנן אופי פרסייתא

תנו רבנן דג קטן מליח פעמים שהוא ממית בשבעה בשבעה עשר ובעשרים ושבעה ואמרי לה בעשרים ושלשה ולא אמרן אלא במטוי ולא מטוי אבל מטוי שפיר לית לן בה ודלא מטוי שפיר לא אמרן אלא דלא שתה בתריה שכרא אבל שתה בתריה שכרא לית לן בה:

והשותה מים לצמאו וכו׳ לאפוקי מאי א״ר אידי בר אבין לאפוקי למאן

## דף מה עמוד א

דחנקתיה אומצא:

רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות וחסרונן: אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי ואמרי לה לרב יוסף הלכתא מאי אמר ליה פוק חזי מאי עמא דבר:

### הדרן עלך כיצד מברכין

מתני׳ **שלשה** שאכלו כאחת חייבין לזמן אכל דמאי ומעשר ראשון שנטלה תרומתו מעשר שני והקדש שנפדו והשמש שאכל כזית והכותי מזמנין עליו

אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו והשמש שאכל פחות מכזית והנכרי אין מזמנין עליו נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן עד כמה מזמנין עד כזית ר׳ יהודה אומר עד כביצה:

**גמ׳** מה״מ אמר רב אסי דאמר קרא (תהלים לד, ד) גדלו לה׳ אתי ונרוממה שמו יחדו רבי אבהו אמר מהכא (דברים לב, ג) כי שם ה׳ אקרא הבו גודל לאלהינו

אמר רב חנן בר אבא מנין לעונה אמן שלא יגביה קולו יותר מן המברך שנאמר גדלו לה׳ אתי ונרוממה שמו יחדו

אמר ר׳ שמעון בן פזי מנין שאין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא שנאמר (שמות יט, יט) משה ידבר והאלהים יעננו בקול שאין תלמוד לומר בקול ומה תלמוד לומר בקול בקולו של משה

תניא נמי הכי אין המתרגם רשאי להגביה קולו יותר מן הקורא ואם אי אפשר למתרגם להגביה קולו כנגד הקורא ימעך הקורא קולו ויקרא:

אתמר שנים שאכלו כאחת פליגי רב ורבי יוחנן חד אמר אם רצו לזמן מזמנין וחד אמר אם רצו לזמן אין מזמנין

תנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן שלשה אין שנים לא

התם חובה הכא רשות

תא שמע שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן ואין רשאין ליחלק שלשה אין שנים לא

שאני התם דקבעו להו בחובה מעיקרא

תא שמע השמש שהיה משמש על השנים הרי זה אוכל עמהם אע״פ שלא נתנו לו רשות היה משמש על השלשה הרי זה אינו אוכל עמהם אלא אם כן נתנו לו רשות

שאני התם

## דף מה עמוד ב

דניחא להו דמקבע להו בחובה (מעיקרא)

ת״ש נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנים לעצמן נשים ועבדים וקטנים אם רצו לזמן אין מזמנין (והא נשים אפילו מאה) והא מאה נשי כתרי גברי דמיין וקתני נשים מזמנות לעצמן ועבדים מזמנין לעצמן

שאני התם דאיכא דעות

א״ה אימא סיפא נשים ועבדים אם רצו לזמן אין מזמנין אמאי לא והא איכא דעות

שאני התם משום פריצותא

תסתיים דרב דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו טעמא דקוראין לו הא לא קוראין לו לא

שאני התם דאקבעו להו בחובה מעיקרא

אלא תסתיים דר׳ יוחנן הוא דאמר אם רצו לזמן אין מזמנין דאמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן שנים שאכלו כאחת אחד מהן יוצא בברכת חבירו

והוינן בה מאי קא משמע לן תנינא שמע ולא ענה יצא ואמר רבי זירא לומר שאין ברכת המזון ביניהם תסתיים

א״ל רבא בר רב הונא לרב הונא והא רבנן דאתו ממערבא אמרי אם רצו לזמן מזמנין מאי לאו דשמיע להו מר׳ יוחנן לא דשמיע להו מרב מקמי דנחית לבבל:

גופא אמר רב דימי בר יוסף אמר רב שלשה שאכלו כאחת ויצא אחד מהם לשוק קוראין לו ומזמנין עליו אמר אביי והוא דקרו ליה ועני

אמר מר זוטרא ולא אמרן אלא בשלשה אבל בעשרה עד דנייתי

מתקיף לה רב אשי אדרבה איפכא מסתברא תשעה נראין כעשרה שנים אין נראין כשלשה

והלכתא כמר זוטרא מ״ט כיון דבעי לאדכורי שם שמים בציר מעשרה לאו אורח ארעא

אמר אביי נקיטינן שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק תניא נמי הכי שנים שאכלו כאחת מצוה ליחלק במה דברים אמורים כששניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא:

אמר רבא הא מילתא אמריתא אנא ואיתמרה משמיה דרבי זירא כוותי שלשה שאכלו כאחת אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקין לאחד

ולא והא רב פפא אפסיק ליה לאבא מר בריה איהו וחד שאני רב פפא דלפנים משורת הדין הוא דעבד

יהודה בר מרימר ומר בר רב אשי ורב אחא מדפתי כרכי ריפתא בהדי הדדי לא הוה בהו חד דהוה מופלג מחבריה לברוכי להו (יתבי וקא מיבעיא להו) הא דתנן שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן הני מילי היכא דאיכא אדם גדול אבל היכא דכי הדדי נינהו חלוק ברכות עדיף

בריך איניש לנפשיה אתו לקמיה דמרימר אמר להו ידי ברכה יצאתם ידי זימון לא יצאתם וכי תימרו ניהדר ונזמן אין זימון למפרע

בא ומצאן כשהן מברכים מהו אומר אחריהם רב זביד אמר ברוך ומבורך רב פפא אמר עונה אמן

ולא פליגי הא דאשכחינהו דקא אמרי נברך והא דאשכחינהו דקא אמרי ברוך אשכחינהו דקא אמרי נברך אומר ברוך ומבורך אשכחינהו דקא אמרי ברוך עונה אמן

תני חדא העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה משובח ותניא אידך הרי זה מגונה

לא קשיא הא בבונה ירושלים הא בשאר ברכות

אביי עני ליה בקלא כי היכי דלשמעו פועלים וליקומו דהטוב והמטיב לאו דאורייתא רב אשי עני ליה בלחישא כי היכי דלא נזלזלו בהטוב והמטיב

## דף מו עמוד א

ר׳ זירא חלש על לגביה ר׳ אבהו קביל עליה אי מתפח קטינא חריך שקי עבידנא יומא טבא לרבנן אתפח עבד סעודתא לכולהו רבנן כי מטא למשרי אמר ליה לר׳ זירא לישרי לן מר א״ל לא סבר לה מר להא דר׳ יוחנן דאמר בעל הבית בוצע שרא להו

כי מטא לברוכי אמר ליה נבריך לן מר אמר ליה לא סבר לה מר להא דרב הונא דמן בבל דאמר בוצע מברך

ואיהו כמאן סבירא ליה

כי הא דאמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יוחי בעל הבית בוצע ואורח מברך בעל הבית בוצע כדי שיבצע בעין יפה ואורח מברך כדי שיברך בעל הבית

מאי מברך יהי רצון שלא יבוש בעל הבית בעולם הזה ולא יכלם לעולם הבא

ורבי מוסיף בה דברים ויצלח מאד בכל נכסיו ויהיו נכסיו ונכסינו מוצלחים וקרובים לעיר ואל ישלוט שטן לא במעשי ידיו ולא במעשי ידינו ואל יזדקר לא לפניו ולא לפנינו שום דבר הרהור חטא ועבירה ועון מעתה ועד עולם:

עד היכן ברכת הזמון

רב נחמן אמר עד נברך ורב ששת אמר עד הזן

נימא כתנאי דתני חדא ברכת המזון שנים ושלשה ותניא אידך שלשה וארבעה סברוה דכולי עלמא הטוב והמטיב לאו דאורייתא היא מאי לאו בהא קמיפלגי מאן דאמר שתים ושלש קסבר עד הזן ומאן דאמר שלש וארבע קסבר עד נברך

לא רב נחמן מתרץ לטעמיה ורב ששת מתרץ לטעמיה

רב נחמן מתרץ לטעמיה דכ״ע עד נברך מאן דאמר שלש וארבע שפיר ומ״ד שתים ושלש אמר לך הכא בברכת פועלים עסקינן דאמר מר פותח בהזן וכולל בונה ירושלים בברכת הארץ

רב ששת מתרץ לטעמיה דכ״ע עד הזן מ״ד שתים ושלש שפיר ומ״ד שלש וארבע קסבר הטוב והמטיב דאורייתא היא

אמר רב יוסף תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פועלים עוקרים אותה

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך ואין חותם בה בברוך כדתניא כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וחותם בהן בברוך חוץ מברכת הפירות וברכת המצות וברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריאת שמע יש מהן שפותח בהן בברוך ואין חותם בברוך

## דף מו עמוד ב

ויש מהן שחותם בהן בברוך ואין פותח בברוך והטוב והמטיב פותח בברוך ואין חותם בברוך מכלל דברכה בפני עצמה היא

ואמר רב נחמן בר יצחק תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל כדתניא מה הם אומרים בבית האבל ברוך הטוב והמטיב ר״ע אומר ברוך דיין האמת

הטוב והמטיב אין דיין אמת לא אלא אימא אף הטוב והמטיב

מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא פתח ובריך הטוב והמטיב אל אמת דיין אמת שופט בצדק לוקח במשפט ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים

להיכן הוא חוזר רב זביד משמיה דאביי אמר חוזר לראש ורבנן אמרי למקום שפסק והלכתא למקום שפסק:

א״ל ריש גלותא לרב ששת אע״ג דרבנן קשישי אתון פרסאי בצרכי סעודה בקיאי מינייכו בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למעלה הימנו ובזמן שהם שלש גדול מסב באמצע שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו

אמר ליה וכי בעי אשתעויי בהדיה מתריץ תרוצי ויתיב ומשתעי בהדיה א״ל שאני פרסאי דמחוי ליה במחוג

מים ראשונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הגדול

ישב גדול וישמור ידיו עד שנוטלין כולן א״ל לאלתר מייתו תכא קמיה

מים אחרונים מהיכן מתחילין אמר ליה מן הקטן

וגדול יתיב וידיו מזוהמות עד שנוטלין כולן א״ל לא מסלקי תכא מקמיה עד דנמטי מיא לגביה

אמר רב ששת אנא מתניתא ידענא דתניא כיצד סדר הסבה בזמן שהן שתי מטות גדול מסב בראש ושני לו למטה הימנו בזמן שהן שלש מטות גדול מסב בראש שני לו למעלה הימנו שלישי לו למטה הימנו מים הראשונים מתחילין מן הגדול מים אחרונים בזמן שהם ה׳ מתחילין מן הגדול ובזמן שהם מאה מתחילין מן הקטן עד שמגיעים אצל ה׳ וחוזרין ומתחילין מן הגדול ולמקום שמים אחרונים חוזרין לשם ברכה חוזרת

מסייע ליה לרב דא״ר חייא בר אשי אמר רב כל הנוטל ידיו באחרונה תחלה הוא מזומן לברכה

רב ורבי חייא הוו יתבי בסעודתא קמיה דרבי אמר ליה רבי לרב קום משי ידך חזייה דקא מרתת אמר ליה בר פחתי עיין בברכת מזונא קאמר לך

ת״ר אין מכבדין לא בדרכים ולא בגשרים

## דף מז עמוד א

ולא בידים מזוהמות

רבין ואביי הוו קא אזלי באורחא קדמיה חמריה דרבין לדאביי ולא אמר ליה ניזיל מר אמר מדסליק האי מרבנן ממערבא גס ליה דעתיה כי מטא לפתחא דבי כנישתא אמר ליה ניעל מר אמר ליה ועד השתא לאו מר אנא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין מכבדין אלא בפתח שיש בה מזוזה

דאית בה מזוזה אין דלית בה מזוזה לא אלא מעתה בית הכנסת ובית המדרש דלית בהו מזוזה הכי נמי דאין מכבדין אלא אימא בפתח הראוי למזוזה

אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אין המסובין רשאין לאכול כלום עד שיטעום הבוצע יתיב רב ספרא וקאמר לטעום איתמר

למאי נפקא מינה שחייב אדם לומר בלשון רבו

ת״ר שנים ממתינין זה לזה בקערה שלשה אין ממתינין הבוצע הוא פושט ידו תחלה ואם בא לחלוק כבוד לרבו או למי שגדול הימנו הרשות בידו

רבה בר בר חנה הוה עסיק ליה לבריה בי רב שמואל בר רב קטינא קדים ויתיב וקמתני ליה לבריה אין הבוצע רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי העונים רב חסדא אמר מפי רוב העונים

א״ל רמי בר חמא מ״ש רובא דאכתי לא כליא ברכה מיעוטא נמי לא כליא ברכה

א״ל שאני אומר כל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה:

ת״ר אין עונין לא אמן חטופה ולא אמן קטופה ולא אמן יתומה ולא יזרוק ברכה מפיו

בן עזאי אומר כל העונה אמן יתומה יהיו בניו יתומים חטופה יתחטפו ימיו קטופה יתקטפו ימיו וכל המאריך באמן מאריכין לו ימיו ושנותיו

רב ושמואל הוו יתבי בסעודתא אתא רב שימי בר חייא הוה קמסרהב ואכיל א״ל רב מה דעתך לאיצטרופי בהדן אנן אכילנא לן א״ל שמואל אלו מייתו לי ארדיליא וגוזליא לאבא מי לא אכלינן

תלמידי דרב הוו יתבי בסעודתא על רב אחא אמרי אתא גברא רבא דמברך לן אמר להו מי סברייתו דגדול מברך עיקר שבסעודה מברך והלכתא גדול מברך אע״ג דאתא לבסוף:

אכל דמאי וכו׳: הא לא חזי ליה כיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזי ליה דתנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסניא דמאי ואמר רב הונא תנא ב״ש אומרים אין מאכילין את העניים ואת האכסניא דמאי:

מעשר ראשון שנטלה תרומתו: פשיטא לא צריכא אלא שהקדימו בשבלים והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש ממנו תרומה גדולה וכדר׳ אבהו דאמר ר׳ אבהו אמר ריש לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה שנאמר (במדבר יח, כו) והרמותם ממנו תרומת ה׳ מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר

אמר ליה רב פפא לאביי אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא

## דף מז עמוד ב

(במדבר יח, כח) מכל מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן:

מעשר שני והקדש שנפדו: פשיטא הב״ע כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש והא קמ״ל דאין חומש מעכב:

השמש שאכל כזית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ״ל:

והכותי מזמנין עליו: אמאי לא יהא אלא עם הארץ ותניא אין מזמנין על ע״ה

אביי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע״ה והכא בע״ה דרבנן דפליגי עליה דר׳ מאיר עסקינן דתניא איזהו ע״ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר״מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדחזי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל

ת״ר איזהו ע״ה כל שאינו קורא ק״ש ערבית ושחרית דברי ר׳ אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר׳ נתן אומר כל שאין מזוזה על פתחו ר׳ נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת״ת אחרים אומרים אפי׳ קרא ושנה ולא שמש ת״ח הרי זה ע״ה א״ר הונא הלכה כאחרים

רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת״ח הרי זה ע״ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל״א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגריס להו כצורבא מרבנן דמי:

אכל טבל ומעשר וכו׳: טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה״ד בעציץ שאינו נקוב:

מעשר ראשון כו׳: פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ״ל כדשני ליה:

מעשר שני וכו׳: פשיטא לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסימון ורחמנא אמר (דברים יד, כה) וצרת הכסף בידך כסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ורחמנא אמר (ויקרא כז, יט) ונתן הכסף וקם לו:

והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא איידי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית:

והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן בגר שמל ולא טבל דאמר רבי זירא א״ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא:

נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו

והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם

הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב״ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה

ואמר ריב״ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד

והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר (ויקרא כה, מו) לעולם בהם תעבודו לדבר מצוה שאני מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני

ואמר ריב״ל לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם

אמר רב הונא תשעה וארון מצטרפין א״ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי

אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא

א״ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ״ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו

## דף מח עמוד א

לאתויי קטן פורח.

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דאמר רב נחמן קטן היודע למי מברכין מזמנין עליו

אביי ורבא הוו יתבי קמיה דרבה אמר להו רבה למי מברכין אמרי ליה לרחמנא ורחמנא היכא יתיב רבא אחוי לשמי טללא אביי נפק לברא אחוי כלפי שמיא אמר להו רבה תרווייכו רבנן הויתו היינו דאמרי אינשי בוצין בוצין מקטפיה ידיע:

א״ר יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב תשעה אכלו דגן ואחד אכל ירק מצטרפין א״ר זירא בעאי מיניה מרב יהודה שמנה מהו שבעה מהו א״ל לא שנא ששה ודאי לא מיבעיא לי א״ל רבי ירמיה שפיר עבדת דלא איבעיא לך התם טעמא מאי משום דאיכא רובא הכא נמי איכא רובא ואיהו סבר רובא דמינכר בעינן.

ינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהדי הדדי ומדקטל להו לרבנן לא הוה ליה איניש לברוכי להו אמר לה לדביתהו מאן יהיב לן גברא דמברך לן אמרה ליה אשתבע לי דאי מייתינא לך גברא דלא מצערת ליה אשתבע לה אייתיתיה לשמעון בן שטח אחוה אותביה בין דידיה לדידה אמר ליה חזית כמה יקרא עבדינא לך אמר ליה לאו את קא מוקרת לי אלא אורייתא היא דמוקרא לי דכתיב (משלי ד, ח) סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה אמר ליה קא חזית דלא מקבל מרות

יהבו ליה כסא לברוכי אמר היכי אבריך ברוך שאכל ינאי וחביריו משלו שתייה להוא כסא יהבו ליה כסא אחרינא ובריך

א״ר אבא בריה דרב חייא בר אבא (א״ר יוחנן) שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד דהכי אמר ר׳ חייא בר אבא אר״י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן

מיתיבי רשב״ג אומר עלה והסיב עמהם אפילו לא טבל עמהם אלא בציר ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת מצטרף

אצטרופי מצטרף אבל להוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן

איתמר נמי אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא אפי׳ לא

## דף מח עמוד ב

טבל עמהם אלא בציר ולא אכל עמהם אלא גרוגרת אחת מצטרף ולהוציא את הרבים ידי חובתם אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן אמר רב חנא בר יהודה משמיה דרבא הלכתא אכל עלה ירק ושתה כוס של יין מצטרף להוציא אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן

אמר רב נחמן משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר דאמר רב מתנא אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה:

תנו רבנן סדר ברכת המזון כך היא ברכה ראשונה ברכת הזן שניה ברכת הארץ שלישית בונה ירושלים רביעית הטוב והמטיב ובשבת מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע רבי אליעזר אומר רצה לאומרה בנחמה אומרה בברכת הארץ אומרה בברכה שתקנו חכמים ביבנה אומרה וחכמים אומרים אינו אומרה אלא בנחמה בלבד

חכמים היינו תנא קמא איכא בינייהו דיעבד:

תנו רבנן מנין לברכת המזון מן התורה שנאמר (דברים ח, י) ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן את ה׳ אלהיך זו ברכת הזמון על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר (דברים ג, כה) ההר הטוב הזה והלבנון אשר נתן לך זו הטוב והמטיב אין לי אלא לאחריו לפניו מנין אמרת קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כל שכן

רבי אומר [אינו צריך] ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן אבל ברכת הזמון (תהלים לד, ד) מגדלו לה׳ אתי נפקא על הארץ זו ברכת הארץ הטובה זו בונה ירושלים וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון הטוב והמטיב ביבנה תקנוה אין לי אלא לאחריו לפניו מנין תלמוד לומר אשר נתן לך משנתן לך

רבי יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר (שמות כג, כה) וברך את לחמך ואת מימיך אל תקרי ובירך אלא וברך ואימתי קרוי לחם קודם שיאכלנו

ר׳ נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר (שמואל א ט, יג) כבואכם העיר כן תמצאון אותו בטרם יעלה הבמתה לאכול כי לא יאכל העם עד באו כי הוא יברך הזבח אחרי כן יאכלו הקרואים

וכל כך למה לפי שהנשים דברניות הן ושמואל אמר כדי להסתכל ביפיו של שאול דכתיב (שמואל א ט, ב) משכמו ומעלה גבוה מכל העם ורבי יוחנן אמר לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפי׳ כמלא נימא

ואין לי אלא ברכת המזון ברכת התורה מנין אמר ר׳ ישמעאל ק״ו על חיי שעה מברך על חיי עוה״ב לא כ״ש רבי חייא בר נחמני תלמידו של רבי ישמעאל אומר משום רבי ישמעאל אינו צריך הרי הוא אומר (דברים ח, י) על הארץ הטובה אשר נתן לך ולהלן הוא אומר (שמות כד, יב) ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה וגו׳

ר״מ אומר ומנין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה ת״ל אשר נתן לך ה׳ אלהיך דיינך בכל דין שדנך בין מדה טובה ובין מדה פורענות

רבי יהודה בן בתירה אומר אינו צריך הרי הוא אומר טובה הטובה טובה זו תורה וכן הוא אומר (משלי ד, ב) כי לקח טוב נתתי לכם הטובה זו בנין ירושלים וכן הוא אומר ההר הטוב הזה והלבנון:

תניא רבי אליעזר אומר כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו נחום הזקן אומר צריך שיזכור בה ברית רבי יוסי אומר צריך שיזכור בה תורה פלימו אומר צריך שיקדים ברית לתורה שזו נתנה בשלש בריתות

# דף מט עמוד א

וזו נתנה בי״ג בריתות

ר׳ אבא אומר צריך שיאמר בה הודאה תחלה וסוף והפוחת לא יפחות מא׳ וכל הפוחת מא׳ הרי זה מגונה

וכל החותם מנחיל ארצות בברכת הארץ ומושיע את ישראל בבונה ירושלים הרי זה בור וכל שאינו אומר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו

מסייע ליה לר׳ אילעא דא״ר אילעא א״ר יעקב בר אחא משום רבינו כל שלא אמר ברית ותורה בברכת הארץ ומלכות בית דוד בבונה ירושלים לא יצא ידי חובתו

פליגי בה אבא יוסי בן דוסתאי ורבנן חד אמר הטוב והמטיב צריכה מלכות וחד אמר אינה צריכה מלכות מאן דאמר צריכה מלכות קסבר דרבנן ומאן דאמר אינה צריכה מלכות קסבר דאורייתא:

ת״ר מהו חותם בבנין ירושלים רבי יוסי בר׳ יהודה אומר מושיע ישראל מושיע ישראל אין בנין ירושלים לא אלא אימא אף מושיע ישראל.

רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא פתח בחדא וסיים בתרתי אמר רב חסדא גבורתא למחתם בתרתי והתניא רבי אומר אין חותמין בשתים

גופא רבי אומר אין חותמין בשתים איתיביה לוי לרבי על הארץ ועל המזון ארץ דמפקא מזון על הארץ ועל הפירות ארץ דמפקא פירות

מקדש ישראל והזמנים ישראל דקדשינהו לזמנים מקדש ישראל וראשי חדשים ישראל דקדשינהו לראשי חדשים

מקדש השבת וישראל והזמנים חוץ מזו

ומאי שנא הכא חדא היא התם תרתי כל חדא וחדא באפי נפשה

וטעמא מאי אין חותמין בשתים לפי שאין עושין מצות חבילות חבילות

מאי הוי עלה

א״ר ששת פתח ברחם על עמך ישראל חותם במושיע ישראל פתח ברחם על ירושלים חותם בבונה ירושלים ורב נחמן אמר אפי׳ פתח ברחם על ישראל חותם בבונה ירושלים משום שנאמר (תהלים קמז, ב) בונה ירושלים ה׳ נדחי ישראל יכנס אימתי בונה ירושלים ה׳ בזמן שנדחי ישראל יכנס

אמר ליה רבי זירא לרב חסדא ניתי מר ונתני אמר ליה ברכת מזונא לא גמרינא ותנויי מתנינ׳ אמר ליה מאי האי אמר ליה דאקלעי לבי ריש גלותא ובריכי ברכת מזונא וזקפי רב ששת לקועיה עלי כחויא ואמאי דלא אמרי לא ברית ולא תורה ולא מלכות ואמאי לא אמרת כדרב חננאל אמר רב דאמר רב חננאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא ברית לפי שאינה בנשים תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים ואת שבקת כל הני תנאי ואמוראי ועבדת כרב:

אמר רבה בב״ח א״ר יוחנן הטוב והמטיב צריכה מלכות מאי קמ״ל כל ברכה שאין בה מלכות לא שמה ברכה והא א״ר יוחנן חדא זימנא א״ר זירא לומר שצריכה שתי מלכיות חדא דידה וחדא דבונה ירושלים

אי הכי נבעי תלת חדא דידה וחדא דבונה ירושלים וחדא דברכת הארץ אלא ברכת הארץ מאי טעמא לא משום דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה בונה ירושלים נמי לא תבעי דהויא לה ברכה הסמוכה לחברתה

ה״ה דאפילו בונה ירושלים נמי לא בעיא אלא איידי דאמר מלכות בית דוד לאו אורח ארעא דלא אמר מלכות שמים רב פפא אמר הכי קאמר צריכה שתי מלכיות לבר מדידה

יתיב רבי זירא אחורי דרב גידל ויתיב רב גידל קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר טעה ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך מקדש השבת אמר ליה מאן אמרה רב

הדר יתיב וקאמר טעה ולא הזכיר של יום טוב אומר ברוך שנתן ימים טובים לעמו ישראל לשמחה ולזכרון ברוך מקדש ישראל והזמנים א״ל מאן אמרה רב

הדר יתיב וקאמר טעה ולא הזכיר של ראש חודש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי לא אמר בה שמחה אי חתים בה אי לא חתים בה אי דידיה אי דרביה

גידל בר מניומי הוה קאי קמיה דרב נחמן טעה רב נחמן

## דף מט עמוד ב

והדר לרישא אמר ליה מאי טעמא עביד מר הכי אמר ליה דאמר רבי שילא אמר רב טעה חוזר לראש

והא אמר רב הונא אמר רב טעה אומר ברוך שנתן אמר ליה לאו איתמר עלה אמר רב מנשיא בר תחליפא אמר רב לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב אבל פתח בהטוב והמטיב חוזר לראש

אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב נחמן אמר שמואל טעה ולא הזכיר של ראש חדש בתפלה מחזירין אותו בברכת המזון אין מחזירין אותו

אמר ליה רב אבין לרב עמרם מאי שנא תפלה ומאי שנא ברכת המזון אמר ליה אף לדידי קשיא לי ושאילתיה לרב נחמן ואמר לי מיניה דמר שמואל לא שמיע לי אלא נחזי אנן תפלה דחובה היא מחזירין אותו ברכת מזונא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו

אלא מעתה שבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל הכי נמי דאי טעי הדר אמר ליה אין דאמר רבי שילא אמר רב טעה חוזר לראש והא אמר רב הונא אמר רב טעה אומר ברוך שנתן לאו איתמר עלה לא שנו אלא שלא פתח בהטוב והמטיב אבל פתח בהטוב והמטיב חוזר לראש:

עד כמה מזמנין וכו׳:

למימרא דרבי מאיר חשיב ליה כזית ורבי יהודה כביצה והא איפכא שמעינן להו דתנן וכן מי שיצא מירושלים ונזכר שהיה בידו בשר קדש אם עבר צופים שורפו במקומו ואם לאו חוזר ושורפו לפני הבירה מעצי המערכה

עד כמה הם חוזרים רבי מאיר אומר זה וזה בכביצה ורבי יהודה אומר זה וזה בכזית

אמר רבי יוחנן מוחלפת השיטה אביי אמר לעולם לא תיפוך הכא בקראי פליגי ר׳ מאיר סבר ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה בכזית ורבי יהודה סבר ואכלת ושבעת אכילה שיש בה שביעה ואיזו זו כביצה

התם בסברא פליגי ר׳ מאיר סבר חזרתו כטומאתו מה טומאתו בכביצה אף חזרתו בכביצה ור׳ יהודה סבר חזרתו כאיסורו מה איסורו בכזית אף חזרתו בכזית:

**מתני׳** כיצד מזמנין בשלשה אומר נברך בשלשה והוא אומר ברכו

בעשרה אומר נברך אלהינו בעשרה והוא אומר ברכו אחד עשרה ואחד עשרה רבוא

במאה הוא אומר נברך ה׳ אלהינו במאה והוא אומר ברכו ובאלף הוא אומר נברך לה׳ אלהינו אלהי ישראל באלף והוא אומר ברכו ברבוא אומר נברך לה׳ אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו ברבוא והוא אומר ברכו

כענין שהוא מברך כך עונים אחריו ברוך ה׳ אלהינו אלהי ישראל אלהי צבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו

ר׳ יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכים שנאמר (תהלים סח, כז) במקהלות ברכו אלהים ה׳ ממקור ישראל אמר ר׳ עקיבא מה מצינו בבית הכנסת אחד מרובים ואחד מועטים אומר ברכו את ה׳ רבי ישמעאל אומר ברכו את ה׳ המבורך:

**גמ׳** אמר שמואל לעולם אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל

תנן בשלשה והוא אומר ברכו

אימא

# דף נ עמוד א

אף ברכו ומ״מ נברך עדיף דאמר רב אדא בר אהבה אמרי בי רב תנינא ו׳ נחלקין עד י׳

אי אמרת בשלמא נברך עדיף מש״ה נחלקין אלא א״א ברכו עדיף אמאי נחלקין אלא לאו ש״מ נברך עדיף ש״מ

תניא נמי הכי בין שאמר ברכו בין שאמר נברך אין תופסין אותו על כך והנקדנין תופסין אותו על כך ומברכותיו של אדם ניכר אם ת״ח הוא אם לאו כיצד רבי אומר ובטובו הרי זה ת״ח ומטובו ה״ז בור

א״ל אביי לרב דימי והכתיב (ש״ב ז, כט) ומברכתך יברך (את) בית עבדך לעולם בשאלה שאני בשאלה נמי הכתיב (תהלים פא, יא) הרחב פיך ואמלאהו ההוא בד״ת כתיב

תניא רבי אומר בטובו חיינו הרי זה ת״ח חיים הרי זה בור נהרבלאי מתני איפכא ולית הלכתא כנהרבלאי

אמר רבי יוחנן נברך שאכלנו משלו הרי זה ת״ח למי שאכלנו משלו הרי זה בור

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי והא אמרינן למי שעשה לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו א״ל התם מוכחא מילתא מאן עביד ניסי קודשא ב״ה

א״ר יוחנן ברוך שאכלנו משלו הרי זה ת״ח על המזון שאכלנו הרי זה בור

א״ר הונא בריה דרב יהושע לא אמרן אלא בג׳ דליכא שם שמים אבל בעשרה דאיכא שם שמים מוכחא מילתא כדתנן כענין שהוא מברך כך עונין אחריו ברוך ה׳ אלהי ישראל אלהי הצבאות יושב הכרובים על המזון שאכלנו:

אחד עשרה ואחד עשרה רבוא: הא גופא קשיא אמרת אחד עשרה ואחד עשרה רבוא אלמא כי הדדי נינהו והדר קתני במאה אומר באלף אומר ברבוא אומר

אמר רב יוסף לא קשיא הא ר׳ יוסי הגלילי הא ר״ע דתנן ר׳ יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל הם מברכין שנאמר (תהלים סח, כז) במקהלות ברכו אלהים:

אר״ע מה מצינו בבית הכנסת וכו׳: ור״ע האי קרא דרבי יוסי הגלילי מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא היה ר׳ מאיר אומר מנין שאפי׳ עוברין שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה׳ ממקור ישראל ואידך ממקור נפקא

אמר רבא הלכה כר״ע רבינא ורב חמא בר בוזי אקלעו לבי ריש גלותא קם רב חמא וקא מהדר אבי מאה א״ל רבינא לא צריכת הכי אמר רבא הלכה כר״ע

אמר רבא כי אכלינן רפתא בי ריש גלותא מברכינן ג׳ ג׳ וליברכו י׳ י׳ שמע ריש גלותא ואיקפד וניפקו בברכתא דריש גלותא איידי דאוושו כ״ע לא שמעי

אמר רבה תוספאה הני ג׳ דכרכי רפתא בהדי הדדי וקדים חד מינייהו ובריך לדעתיה אינון נפקין בזמון דידיה איהו לא נפיק בזמון דידהו לפי שאין זמון למפרע:

ר׳ ישמעאל אומר: רפרם בר פפא איקלע לבי כנישתא דאבי גיבר קם קרא בספרא ואמר ברכו את ה׳ ואשתיק ולא אמר המבורך אווישו כ״ע ברכו את ה׳ המבורך אמר רבא פתיא אוכמא בהדי פלוגתא למה לך ועוד הא נהוג עלמא כרבי ישמעאל:

**מתני׳** ג׳ שאכלו כאחת אינן רשאין ליחלק וכן ד׳ וכן חמשה ו׳ נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד כ׳

שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו מצטרפין לזמון ואם לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן

אין מברכין על היין עד שיתן לתוכו מים דברי ר׳ אליעזר וחכ״א מברכין:

**גמ׳** מאי קמ״ל תנינא חדא זימנא ג׳ שאכלו כאחת חייבין לזמן

הא קמ״ל כי הא דאמר רבי אבא אמר שמואל ג׳ שישבו לאכול כאחת ועדיין לא אכלו אינן רשאין ליחלק

ל״א אמר רבי אבא אמר שמואל הכי קתני ג׳ שישבו לאכול כאחת אע״פ שכל אחד ואחד אוכל מככרו אינן רשאין ליחלק אי נמי כי הא דרב הונא דאמר רב הונא ג׳ שבאו מג׳ חבורות אינן רשאין ליחלק

אמר רב חסדא והוא שבאו מג׳ חבורות של ג׳ בני אדם

אמר רבא

## דף נ עמוד ב

ולא אמרן אלא דלא אקדימו הנך ואזמון עלייהו בדוכתייהו אבל אזמון עלייהו בדוכתייהו פרח זימון מינייהו

אמר רבא מנא אמינא לה דתנן מטה שנגנבה חציה או שאבדה חציה או שחלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא

מכאן ולהבא אין למפרע לא אלמא כיון דפלגוה פרח לה טומאה מינה ה״נ כיון דאזמון עלייהו פרח זימון מינייהו:

ב׳ חבורות וכו׳: תנא אם יש שמש ביניהם שמש מצרפן:

אין מברכין על היין: ת״ר יין עד שלא נתן לתוכו מים אין מברכין עליו ב״פ הגפן אלא בורא פרי העץ ונוטלין ממנו לידים משנתן לתוכו מים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין ממנו לידים דברי ר״א וחכ״א בין כך ובין כך מברכין עליו ב״פ הגפן ואין נוטלין הימנו לידים

כמאן אזלא הא דאמר שמואל עושה אדם כל צרכיו בפת כמאן כר׳ אליעזר

א״ר יוסי ברבי חנינא מודים חכמים לר״א בכוס של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים מ״ט אמר רב אושעיא בעינן מצוה מן המובחר

ורבנן למאי חזי א״ר זירא חזי לקורייטי

ת״ר ד׳ דברים נאמרו בפת אין מניחין בשר חי על הפת ואין מעבירין כוס מלא על הפת ואין זורקין את הפת ואין סומכין את הקערה בפת

אמימר ומר זוטרא ורב אשי כרכו ריפתא בהדי הדדי אייתי לקמייהו תמרי ורמוני שקל מר זוטרא פתק לקמיה דרב אשי דסתנא א״ל לא סבר לה מר להא דתניא אין זורקין את האוכלין ההיא בפת תניא והתניא כשם שאין זורקין את הפת כך אין זורקין את האוכלין א״ל והתניא אף על פי שאין זורקין את הפת אבל זורקין את האוכלין

אלא לא קשיא הא במידי דממאיס הא במידי דלא ממאיס

ת״ר ממשיכין יין בצנורות לפני חתן ולפני כלה וזורקין לפניהם קליות ואגוזים בימות החמה אבל לא בימות הגשמים אבל לא גלוסקאות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים:

א״ר רב יהודה שכח והכניס אוכלין לתוך פיו בלא ברכה מסלקן לצד א׳ ומברך

תניא חדא בולען ותניא אידך פולטן ותניא אידך מסלקן

ל״ק הא דתניא בולען במשקין והא דתניא פולטן במידי דלא ממאיס והא דתניא מסלקן במידי דממאיס

## דף נא עמוד א

במידי דלא ממאיס נמי לסלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קסקסאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר (תהלים עא, ח) ימלא פי תהלתך

בעו מיניה מרב חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור ויברך אמר להו מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף

אמר רבינא הלכך אפילו גמר סעודתו יחזור ויברך דתניא טבל ועלה אומר בעלייתו ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה

ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי הכא מעיקרא גברא חזי והואיל ואידחי אידחי:

תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכ״ש לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו

מדקתני יפה ללב מכלל דבחמרא עסקינן וקתני וכל שכן לבני מעים והתניא ללע״ט יפה לרמ״ת קשה

כי תניא ההיא במיושן כדתנן קונם יין שאני טועם שהיין קשה לבני מעים אמרו לו והלא מיושן יפה הוא לבני מעים ושתק אסור בחדש ומותר במיושן שמע מינה:

תנו רבנן ששה דברים נאמרו באספרגוס אין שותין אותו אלא כשהוא חי ומלא מקבלו בימין ושותהו בשמאל ואין משיחין אחריו ואין מפסיקין בו ואין מחזירין אותו אלא למי שנתנו לו ורק אחריו ואין סומכין אותו אלא במינו

והתניא אין סומכין אותו אלא בפת לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא

תני חדא ללע״ט יפה לרמ״ת קשה ותניא אידך לרמ״ת יפה ללע״ט קשה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא

תני חדא רק אחריו לוקה ותניא אידך לא רק אחריו לוקה לא קשיא הא בדחמרא הא בדשכרא

א״ר אשי השתא דאמרת לא רק אחריו לוקה מימיו נזרקין אפילו בפני המלך:

א״ר ישמעאל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריאל שר הפנים אל תטול חלוקך בשחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תחזיר כוס אספרגוס אלא למי שנתנו לך מפני שתכספית ואמרי לה אסתלגנית של מלאכי חבלה מצפין לו לאדם ואומרים אימתי יבא אדם לידי אחד מדברים הללו וילכד

אמר ריב״ל שלשה דברים סח לי מלאך המות אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו ואל תעמוד לפני הנשים בשעה שחוזרות מן המת מפני שאני מרקד ובא לפניהן וחרבי בידי ויש לי רשות לחבל

ואי פגע מאי תקנתיה לינשוף מדוכתיה ארבע אמות אי איכא נהרא ליעבריה ואי איכא דרכא אחרינא ליזיל בה ואי איכא גודא ליקו אחורא ואי לא ליהדר אפיה ולימא (זכריה ג, ב) ויאמר ה׳ אל השטן יגער ה׳ בך וגו׳ עד דחלפי מיניה:

א״ר זירא א״ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה טעון הדחה ושטיפה חי ומלא עיטור ועיטוף נוטלו בשתי ידיו ונותנו בימין ומגביהו מן הקרקע טפח ונותן עיניו בו ויש אומרים אף משגרו במתנה לאנשי ביתו

אמר ר׳ יוחנן אנו אין לנו אלא ארבעה בלבד הדחה שטיפה חי ומלא תנא הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ

א״ר יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים שנאמר (דברים לג, כג) ומלא ברכת ה׳ ים ודרום ירשה ר׳ יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא

עיטור רב יהודה מעטרהו בתלמידים רב חסדא מעטר ליה בנטלי אמר ר׳ חנן ובחי אמר רב ששת ובברכת הארץ

עיטוף רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פריס סודרא על רישיה

נוטלו בשתי ידיו א״ר חיננא בר פפא מאי קראה (תהלים קלד, ב) שאו ידיכם קדש וברכו את ה׳

ונותנו לימין א״ר חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן ראשונים שאלו שמאל מהו שתסייע לימין אמר רב אשי הואיל וראשונים איבעיא להו ולא איפשט להו

## דף נא עמוד ב

אנן נעבד לחומרא

ומגביהו מן הקרקע טפח אמר רבי אחא ברבי חנינא מאי קראה (תהלים קטז, יג) כוס ישועות אשא ובשם ה׳ אקרא

ונותן עיניו בו כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה

ומשגרו לאנשי ביתו במתנה כי היכי דתתברך דביתהו

עולא אקלע לבי רב נחמן כריך ריפתא בריך ברכת מזונא יהב ליה כסא דברכתא לרב נחמן אמר ליה רב נחמן לישדר מר כסא דברכתא לילתא אמר ליה הכי אמר רבי יוחנן אין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר (דברים ז, יג) וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך

תניא נמי הכי רבי נתן אומר מנין שאין פרי בטנה של אשה מתברך אלא מפרי בטנו של איש שנאמר וברך פרי בטנך פרי בטנה לא נאמר אלא פרי בטנך

אדהכי שמעה ילתא קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ארבע מאה דני דחמרא אמר ליה רב נחמן נשדר לה מר כסא אחרינא שלח לה כל האי נבגא דברכתא היא שלחה ליה ממהדורי מילי ומסמרטוטי כלמי

אמר רב אסי אין מסיחין על כוס של ברכה ואמר רב אסי אין מברכין על כוס של פורענות מאי כוס של פורענות אמר רב נחמן בר יצחק כוס שני תניא נמי הכי השותה כפלים לא יברך משום שנאמר (עמוס ד, יב) הכון לקראת אלהיך ישראל והאי לא מתקן

אמר רבי אבהו ואמרי לה במתניתא תנא האוכל ומהלך מברך מעומד וכשהוא אוכל מעומד מברך מיושב וכשהוא מיסב ואוכל יושב ומברך והלכתא בכולהו יושב ומברך:

## הדרן עלך שלשה שאכלו

מתני׳ אלו דברים שבין בית שמאי ובין בית הלל בסעודה בית שמאי אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין ובית הלל אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום

בית שמאי אומרים נוטלין לידים ואחר כך מוזגין את הכוס ובית הלל אומרים מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים

בית שמאי אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן ובית הלל אומרים על הכסת

בית שמאי אומרים מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים ובית הלל אומרים נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית

בית שמאי אומרים נר ומזון בשמים והבדלה ובית הלל אומרים נר ובשמים מזון והבדלה

בית שמאי אומרים שברא מאור האש וב״ה אומרים בורא מאורי האש

אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו״ם ולא על הנר ולא על הבשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע״ז ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו

מי שאכל ושכח ולא בירך ב״ש אומרים יחזור למקומו ויברך וב״ה אומרים יברך במקום שנזכר ועד מתי מברך עד כדי שיתעכל המזון שבמעיו

בא להן יין אחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בית שמאי אומרים מברך על היין ואח״כ מברך על המזון ובית הלל אומרים מברך על המזון ואח״כ מברך על היין

ועונין אמן אחר ישראל המברך ואין עונין אמן אחר כותי המברך עד שישמע כל הברכה כולה:

גמ׳ תנו רבנן דברים שבין ב״ש וב״ה בסעודה ב״ש אומרים מברך על היום ואחר כך מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קדש היום ועדיין יין לא בא

ובית הלל אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר דבר אחר ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם והלכה כדברי בית הלל

מאי דבר אחר וכי תימא התם תרתי והכא חדא הכא נמי תרתי נינהו ברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם

והלכה כדברי ב״ה פשיטא דהא נפקא בת קול

איבעית אימא קודם בת קול ואיבעית אימא לאחר בת קול

## דף נב עמוד א

ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול

וסברי בית שמאי דברכת היום עדיפא והתניא הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין ועל המאור ועל הבשמים ואחר כך אומר הבדלה ואם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו

והא ממאי דב״ש היא דלמא ב״ה היא

לא ס״ד דקתני מאור ואח״כ בשמים ומאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא ב״ש דתניא א״ר יהודה לא נחלקו בית שמאי וב״ה על המזון שבתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים ב״ש אומרים מאור ואחר כך בשמים וב״ה אומרים בשמים ואחר כך מאור

וממאי דבית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה דילמא בית הילל היא ואליבא דרבי מאיר

לא ס״ד דקתני הכא במתניתין בית שמאי אומרים נר ומזון בשמים והבדלה ובית הלל אומרים נר ובשמים מזון והבדלה והתם בברייתא קתני אם אין לו אלא כוס אחד מניחו לאחר המזון ומשלשלן כולן לאחריו שמע מינה דבית שמאי היא ואליבא דרבי יהודה

ומכל מקום קשיא קא סברי בית שמאי שאני עיולי יומא מאפוקי יומא עיולי יומא כמה דמקדמינן ליה עדיף אפוקי יומא כמה דמאחרינן ליה עדיף כי היכי דלא להוי עלן כמשוי

וסברי ב״ש ברכת המזון טעונה כוס והא תנן בא להם יין לאחר המזון אם אין שם אלא אותו כוס בית שמאי אומרים מברך על היין ואחר כך מברך על המזון מאי לאו דמברך עילויה ושתי ליה לא דמברך עילויה ומנח ליה

והאמר מר המברך צריך שיטעום דטעים ליה והאמר מר טעמו פגמו דטעים ליה בידיה

והאמר מר כוס של ברכה צריך שיעור והא קא פחית ליה משיעוריה דנפיש ליה טפי משיעוריה

והא אם אין שם אלא אותו כוס קתני תרי לא הוי ומחד נפיש

והא תני רבי חייא ב״ש אומרים מברך על היין ושותהו ואחר כך מברך ברכת המזון אלא תרי תנאי ואליבא דב״ש:

ב״ש אומרים וכו׳:

ת״ר ב״ש אומרים נוטלין לידים ואח״כ מוזגין את הכוס שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה גזרה שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידיו ויחזרו ויטמאו את הכוס

וליטמו ידים לכוס

ידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא על ידי משקין

ובה״א מוזגין את הכוס ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה גזרה שמא יטמאו משקין שבידים מחמת הכוס ויחזרו ויטמאו את הידים

וניטמי כוס לידים אין כלי מטמא אדם

וניטמי למשקין שבתוכו הכא בכלי שנטמאו אחוריו במשקין עסקינן דתוכו טהור וגבו טמא דתנן כלי שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאים

## דף נב עמוד ב

תוכו ואוגנו ואזנו וידיו טהורין נטמא תוכו נטמא כולו

במאי קא מיפלגי

ב״ש סברי אסור להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין גזרה משום ניצוצות וליכא למגזר שמא יטמאו המשקין שבידים בכוס

וב״ה סברי מותר להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין אמרי ניצוצות לא שכיחי ואיכא למיחש שמא יטמאו משקין שבידים מחמת הכוס

ד״א תכף לנט״י סעודה

מאי ד״א ה״ק להו ב״ה לב״ש לדידכו דאמריתו אסור להשתמש בכלי שאחוריו טמאין דגזרינן משום ניצוצות אפ״ה הא עדיפא דתכף לנט״י סעודה:

ב״ש אומרים מקנח וכו׳:

ת״ר בית שמאי אומרים מקנח ידיו במפה ומניחה על השלחן שאם אתה אומר על הכסת גזרה שמא יטמאו משקין שבמפה מחמת הכסת ויחזרו ויטמאו את הידים

ונטמייה כסת למפה אין כלי מטמא כלי

ונטמייה כסת לגברא גופיה אין כלי מטמא אדם

ובה״א על הכסת שאם אתה אומר על השלחן גזרה שמא יטמאו משקים שבמפה מחמת השלחן ויחזרו ויטמאו את האוכלין

ולטמא שלחן לאוכלין שבתוכו הכא בשלחן שני עסקינן ואין שני עושה שלישי בחולין אלא ע״י משקין

במאי קמיפלגי ב״ש סברי אסור להשתמש בשלחן שני גזרה משום אוכלי תרומה

וב״ה סברי מותר להשתמש בשלחן שני אוכלי תרומה זריזין הם

ד״א אין נט״י לחולין מן התורה

מאי ד״א הכי קאמרי להו ב״ה לב״ש וכי תימרו מ״ש גבי אוכלין דחיישינן ומ״ש גבי ידים דלא חיישינן אפילו הכי הא עדיפא דאין נט״י לחולין מן התורה מוטב שיטמאו ידים דלית להו עיקר מדאורייתא ואל יטמאו אוכלים דאית להו עיקר מדאורייתא:

בש״א מכבדין וכו׳:

ת״ר בש״א מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה נמצא אתה מפסיד את האוכלין אבל נט״י לב״ש תחלה לא סבירא להו מ״ט משום פירורין

ובה״א אם שמש תלמיד חכם הוא נוטל פירורין שיש בהן כזית ומניח פירורין שאין בהן כזית

מסייע ליה לר׳ יוחנן דא״ר יוחנן פירורין שאין בהם כזית מותר לאבדן ביד

במאי קמיפלגי ב״ה סברי אסור להשתמש בשמש ע״ה וב״ש סברי מותר להשתמש בשמש ע״ה

א״ר יוסי בר חנינא א״ר הונא בכוליה פרקין הלכה כב״ה בר מהא דהלכה כב״ש ור׳ אושעיא מתני איפכא ובהא נמי הלכה כב״ה:

בש״א נר ומזון וכו׳:

רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא חזייה לרבא דבריך אבשמים ברישא א״ל מכדי ב״ש וב״ה אמאור לא פליגי דתניא בש״א נר ומזון בשמים והבדלה ובה״א נר ובשמים מזון והבדלה

עני רבא בתריה זו דברי ר״מ אבל ר׳ יהודה אומר לא נחלקו ב״ש וב״ה על המזון שהוא בתחלה ועל הבדלה שהיא בסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים שבש״א על המאור ואח״כ בשמים ובה״א בשמים ואח״כ מאור

וא״ר יוחנן נהגו העם כב״ה אליבא דרבי יהודה:

בש״א שברא כו׳:

אמר רבא בברא כ״ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי בבורא ב״ש סברי בורא דעתיד למברא וב״ה סברי בורא נמי דברא משמע

מתיב רב יוסף (ישעיהו מה, ז) יוצר אור ובורא חשך (עמוס ד, יג) יוצר הרים ובורא רוח (ישעיהו מב, ה) בורא השמים ונוטיהם אלא א״ר יוסף בברא ובורא כ״ע לא פליגי דברא משמע כי פליגי במאור ומאורי דב״ש סברי חדא נהורא איכא בנורא וב״ה סברי טובא נהורי איכא בנורא תנ״ה אמרו להם ב״ה לב״ש הרבה מאורות יש באור:

אין מברכין כו׳: בשלמא נר משום דלא שבת אלא בשמים מ״ט לא

אמר רב יהודה אמר רב הכא במסבת עובדי כוכבים עסקינן מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע״ז היא

הא מדקתני סיפא אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של ע״ז מכלל דרישא לאו בע״ז עסקינן

א״ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של עכו״ם מפני שסתם מסבת עובדי כוכבים לע״ז

ת״ר אור ששבת מברכין עליו ושלא שבת אין מברכין עליו (מאי שבת) ומאי לא שבת

## דף נג עמוד א

אי נימא לא שבת מחמת מלאכה אפילו ממלאכה דהתירא והתניא אור של חיה ושל חולה מברכין עליו

אר״נ בר יצחק מאי שבת ששבת מחמת מלאכת עבירה תנ״ה עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למ״ש מברכין עליה:

ת״ר נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו

מ״ש נכרי מנכרי דלא משום דלא שבת א״ה ישראל מנכרי נמי הא לא שבת

וכי תימא הך איסורא אזל ליה והא אחרינא הוא ובידא דישראל קא מתילדא אלא הא דתניא המוציא שלהבת לר״ה חייב אמאי חייב מה שעקר לא הניח ומה שהניח לא עקר

אלא לעולם דאיסורא נמי איתיה וכי קא מברך אתוספתא דהתירא קא מברך אי הכי נכרי מנכרי נמי

אין ה״נ גזרה משום נכרי ראשון ועמוד ראשון:

ת״ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב נכרים אינו מברך אם רוב ישראל מברך

הא גופא קשיא אמרת אם רוב נכרים אינו מברך הא מחצה על מחצה מברך והדר תני אם רוב ישראל מברך הא מחצה על מחצה אינו מברך

בדין הוא דאפי׳ מחצה על מחצה נמי מברך ואיידי (דתנ׳) רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל:

ת״ר היה מהלך חוץ לכרך וראה תינוק ואבוקה בידו בודק אחריו אם ישראל הוא מברך אם נכרי הוא אינו מברך

מאי איריא תינוק אפי׳ גדול נמי

אמר רב יהודה אמר רב הכא בסמוך לשקיעת החמה עסקי׳ גדול מוכחא מילתא דודאי נכרי הוא תינוק אימר ישראל הוא אקרי ונקיט:

ת״ר היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם עבה כפי הכבשן מברך עליו ואם לאו אינו מברך עליו

תני חדא אור של כבשן מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו

לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף

תני חדא אור של תנור ושל כירים מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו

לא קשיא הא בתחלה הא לבסוף

תני חדא אור של בית הכנסת ושל בית המדרש מברכין עליו ותניא אידך אין מברכין עליו

ל״ק הא דאיכא אדם חשוב הא דליכא אדם חשוב

ואי בעית אימא הא והא דאיכא אדם חשוב ולא קשיא הא דאיכא חזנא הא דליכא חזנא

ואב״א הא והא דאיכא חזנא ולא קשיא הא דאיכא סהרא והא דליכא סהרא:

ת״ר היו יושבין בבית המדרש והביאו אור לפניהם בש״א כל אחד ואחד מברך לעצמו ובה״א אחד מברך לכולן משום שנאמר (משלי יד, כח) ברוב עם הדרת מלך

בשלמא ב״ה מפרשי טעמא אלא בית שמאי מאי טעמא קסברי מפני בטול בית המדרש

תניא נמי הכי של בית רבן גמליאל לא היו אומרים מרפא בבית המדרש מפני בטול בית המדרש:

אין מברכין לא על הנר ולא על הבשמים של מתים: מ״ט נר לכבוד הוא דעבידא בשמים לעבורי ריחא הוא דעבידי

אמר רב יהודה אמר רב כל שמוציאין לפניו ביום ובלילה אין מברכין עליו וכל שאין מוציאין לפניו אלא בלילה מברכין עליו

אמר רב הונא בשמים של בית הכסא ושמן העשוי להעביר את הזוהמא אין מברכין עליו

למימרא דכל היכא דלאו לריחא עבידא לא מברכין עלויה מיתיבי הנכנס לחנותו של בשם והריח ריח אפילו ישב שם כל היום כלו אינו מברך אלא פעם אחד נכנס ויצא נכנס ויצא מברך על כל פעם ופעם והא הכא דלאו לריחא הוא דעבידא וקמברך

אין לריחא נמי הוא דעבידא כי היכי דנירחו אינשי וניתו ונזבון מיניה

תנו רבנן היה מהלך חוץ לכרך והריח ריח אם רוב עובדי כוכבים אינו מברך אם רוב ישראל מברך רבי יוסי אומר אפי׳ רוב ישראל נמי אינו מברך מפני שבנות ישראל מקטרות לכשפים

אטו כולהו לכשפים מקטרן ה״ל מיעוטא לכשפים ומיעוטא נמי לגמר את הכלים אשתכח רובא דלאו לריחא עביד וכל רובא דלאו לריחא עביד לא מברך

אמר ר׳ חייא בר אבא אמר רבי יוחנן המהלך בערבי שבתות בטבריא ובמוצאי שבתות בצפורי והריח ריח אינו מברך מפני שחזקתו אינו עשוי אלא לגמר בו את הכלים

תנו רבנן היה מהלך בשוק של עכו״ם נתרצה להריח הרי זה חוטא:

## דף נג עמוד ב

ואין מברכין על הנר עד שיאותו:

אמר רב יהודה אמר רב לא יאותו יאותו ממש אלא כל שאילו עומד בקרוב ומשתמש לאורה ואפילו ברחוק מקום וכן אמר רב אשי ברחוק מקום שנינו

מיתיבי היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס או שראה שלהבת ולא נשתמש לאורה או נשתמש לאורה ולא ראה שלהבת אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה

בשלמא משתמש לאורה ולא ראה שלהבת משכחת לה דקיימא בקרן זוית אלא ראה שלהבת ולא נשתמש לאורה היכי משכחת לה לאו דמרחקא

לא כגון דעמיא ואזלא:

ת״ר גחלים לוחשות מברכין עליהן אוממות אין מברכין עליהן ה״ד לוחשות אמר רב חסדא כל שאילו מכניס לתוכן קיסם ודולקת מאיליה

איבעיא להו אוממות או עוממות

ת״ש דאמר רב חסדא בר אבדימי (יחזקאל לא, ח) ארזים לא עממוהו בגן אלהים

ורבא אמר יאותו ממש

וכמה אמר עולא כדי שיכיר בין איסר לפונדיון חזקיה אמר כדי שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי

רב יהודה מברך אדבי אדא דיילא רבא מברך אדבי גוריא בר חמא אביי מברך אדבי בר אבוה

אמר רב יהודה אמר רב אין מחזרין על האור כדרך שמחזרים על המצות א״ר זירא מריש הוה מהדרנא כיון דשמענא להא דרב יהודה אמר רב אנא נמי לא מהדרנא אלא אי מקלע לי ממילא מבריכנא׃

מי שאכל וכו׳׃ אמר רב זביד ואיתימא רב דימי בר אבא מחלוקת בשכח אבל במזיד ד״ה יחזור למקומו ויברך

פשיטא ושכח תנן

מהו דתימא ה״ה אפילו במזיד והאי דקתני ושכח להודיעך כחן דב״ש קמ״ל

תניא אמרו להם ב״ה לב״ש לדבריכם מי שאכל בראש הבירה ושכח וירד ולא ברך יחזור לראש הבירה ויברך אמרו להן ב״ש לב״ה לדבריכם מי ששכח ארנקי בראש הבירה לא יעלה ויטלנה לכבוד עצמו הוא עולה לכבוד שמים לא כל שכן

הנהו תרי תלמידי חד עביד בשוגג כב״ש ואשכח ארנקא דדהבא וחד עביד במזיד כב״ה ואכליה אריא

רבה בב״ח הוה קאזל בשיירתא אכל ואשתלי ולא בריך אמר היכי אעביד אי אמינא להו אנשאי לברך אמרי לי בריך כל היכא דמברכת לרחמנא מברכת מוטב דאמינא להו אנשאי יונה דדהבא אמר להו אנטרו לי דאנשאי יונה דדהבא אזיל ובריך ואשכח יונה דדהבא

ומאי שנא יונה דמתילי כנסת ישראל ליונה דכתיב (תהלים סח, יד) כנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ מה יונה אינה ניצולת אלא בכנפיה אף ישראל אינן ניצולין אלא במצות׃

עד אימתי הוא וכו׳׃

כמה שיעור עכול א״ר יוחנן כל זמן שאינו רעב וריש לקיש אמר כל זמן שיצמא מחמת אכילתו

א״ל רב יימר בר שלמיא למר זוטרא ואמרי לה רב יימר בר שיזבי למר זוטרא מי אמר ריש לקיש הכי והאמר רב אמי אמר ריש לקיש כמה שיעור עכול כדי להלך ארבע מילין

ל״ק כאן באכילה מרובה כאן באכילה מועטת׃

בא להם יין וכו׳׃

למימרא דישראל אע״ג דלא שמע כולה ברכה עונה וכי לא שמע היכי נפיק

אמר חייא בר רב בשלא אכל עמהן וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה בשלא אכל עמהן א״ל רב לחייא בריה בר חטוף ובריך וכן אמר רב הונא לרבה בריה חטוף ובריך

למימרא דמברך עדיף ממאן דעני אמן והתניא ר׳ יוסי אומר גדול העונה אמן יותר מן המברך

א״ל ר׳ נהוראי השמים כן הוא תדע שהרי גולירין יורדין ומתגרין [במלחמה] וגבורים יורדין ומנצחין

תנאי היא דתניא אחד המברך ואחד העונה אמן במשמע אלא שממהרין למברך יותר מן העונה אמן

בעי מיניה שמואל מרב מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן אמר ליה אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשויין וה״מ בדלא עידן מפטרייהו אבל בעידן מפטרייהו עונין

ת״ר שמן מעכב את הברכה דברי רבי זילאי רבי זיואי אומר אינו מעכב רבי אחא אומר שמן טוב מעכב ר׳ זוהמאי אומר כשם שמזוהם פסול לעבודה כך ידים מזוהמות פסולות לברכה

אמר רב נחמן בר יצחק אנא לא זילאי ולא זיואי ולא זוהמאי ידענא אלא מתניתא ידענא דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא (ויקרא כ, ז) והתקדשתם אלו מים ראשונים והייתם קדושים אלו מים אחרונים כי קדוש זה שמן אני יי׳ אלהיכם זו ברכה׃

## דף נד עמוד א

מתני׳ הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה מקום שנעקרה ממנו עכו״ם אומר ברוך שעקר עכו״ם מארצנו

על הזיקין ועל הזועות ועל הרעמים ועל הרוחות ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה בראשית רבי יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שרואהו לפרקים

על הגשמים ועל בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה מברך על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה

והצועק לשעבר הרי זו תפלת שוא היתה אשתו מעוברת ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר הרי זו תפלת שוא היה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר ואומר יהי רצון שלא תהא בתוך ביתי הרי זו תפלת שוא

הנכנס לכרך מתפלל שתים אחת בכניסתו ואחת ביציאתו בן עזאי אומר ארבע שתים בכניסתו ושתים ביציאתו נותן הודאה על שעבר וצועק על העתיד

חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה שנאמר (דברים ו, ה) ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך וגו׳ בכל לבבך בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע ובכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובכל מאדך בכל ממונך ד״א בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לו

לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים ולא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו ובפונדתו ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מקל וחומר

כל חותמי ברכות שבמקדש היו אומרים עד העולם משקלקלו הצדוקים ואמרו אין עולם אלא אחד התקינו שיהו אומרים מן העולם ועד העולם

והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם שנאמר (רות ב, ד) והנה בעז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה׳ עמכם ויאמרו לו יברכך ה׳ ואומר (שופטים ו, יב) ה׳ עמך גבור החיל ואומר (משלי כג, כב) אל תבוז כי זקנה אמך ואומר (תהלים קיט, קכו) עת לעשות לה׳ הפרו תורתך רבי נתן אומר הפרו תורתך משום עת לעשות לה׳:

גמ׳ מנא הני מילי אמר רבי יוחנן דאמר קרא (שמות יח, י) ויאמר יתרו ברוך ה׳ אשר הציל וגו׳

אניסא דרבים מברכינן אניסא דיחיד לא מברכינן והא ההוא גברא דהוה קא אזיל בעבר ימינא נפל עליה אריא אתעביד ליה ניסא ואיתצל מיניה אתא לקמיה דרבא וא״ל כל אימת דמטית להתם בריך ברוך שעשה לי נס במקום הזה

מר בריה דרבינא הוה קאזיל בפקתא דערבות וצחא למיא איתעביד ליה ניסא איברי ליה עינא דמיא ואישתי

ותו זמנא חדא הוה קאזיל ברסתקא דמחוזא ונפל עליה גמלא פריצא איתפרקא ליה אשיתא על לגוה כי מטא לערבות בריך ברוך שעשה לי נס בערבות ובגמל כי מטא לרסתקא דמחוזא בריך ברוך שעשה לי נס בגמל ובערבות אמרי אניסא דרבים כולי עלמא מיחייבי לברוכי אניסא דיחיד איהו חייב לברוכי

תנו רבנן הרואה מעברות הים ומעברות הירדן מעברות נחלי ארנון אבני אלגביש במורד בית חורון ואבן שבקש לזרוק עוג מלך הבשן על ישראל ואבן שישב עליה משה בשעה שעשה יהושע מלחמה בעמלק ואשתו של לוט וחומת יריחו שנבלעה במקומה על כולן צריך שיתן הודאה ושבח לפני המקום

בשלמא מעברות הים דכתיב (שמות יד, טז) ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה מעברות הירדן דכתיב (יהושע ג, יז) ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית ה׳ בחרבה בתוך הירדן הכן וכל ישראל עוברים בחרבה עד אשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן

אלא מעברות נחלי ארנון מנלן דכתיב (במדבר כא, יד) על כן יאמר בספר מלחמות ה׳ את והב בסופה וגו׳ תנא את והב בסופה שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי

## דף נד עמוד ב

עבדי להון נקירותא וטשו בהון אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינון ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישראל והוה ממיך להו טורי מקמייהו כיון דאתא ארון אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנון כי אתו את והב חזו דמא דקא נפיק מביני טורי אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה היינו דכתיב (במדבר כא, טו) ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב.

אבני אלגביש מאי אבני אלגביש

תנא אבנים שעמדו על גב איש וירדו על גב איש עמדו על גב איש זה משה דכתיב (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאד וכתיב (שמות ט, לג) ויחדלו הקולות והברד ומטר לא נתך ארצה ירדו על גב איש זה יהושע דכתיב (במדבר כז, יח) קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וכתיב (יהושע י, יא) ויהי בנוסם מפני בני ישראל הם במורד בית חורון וה׳ השליך עליהם אבנים גדולות.

אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל גמרא גמירי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו אזל עקר טורא בר תלתא פרסי ואייתי על רישיה ואייתי קודשא בריך הוא עליה קמצי ונקבוה ונחית בצואריה

הוה בעי למשלפה משכי שיניה להאי גיסא ולהאי גיסא ולא מצי למשלפה והיינו דכתיב (תהלים ג, ח) שני רשעים שברת וכדר׳ שמעון בן לקיש דא״ר שמעון בן לקיש מאי דכתיב שני רשעים שברת אל תקרי שברת אלא שרבבת

משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה.

ואבן שישב עליה משה דכתיב (שמות יז, יב) וידי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה.

ואשתו של לוט שנאמר (בראשית יט, כו) ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח וחומת יריחו שנבלעה דכתיב (יהושע ו, כ) ותפול החומה תחתיה

בשלמא כולהו ניסא אלא אשתו של לוט פורענותא הוא דאמר ברוך דיין האמת

והא הודאה ושבח קתני תני על לוט ועל אשתו מברכים שתים על אשתו אומר ברוך דיין האמת ועל לוט אומר ברוך זוכר את הצדיקים א״ר יוחנן אפילו בשעת כעסו של הקב״ה זוכר את הצדיקים שנאמר (בראשית יט, כט) ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכור אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו׳:

וחומת יריחו שנבלעה: וחומת יריחו נבלעה והא נפלה שנאמר (יהושע ו, כ) ויהי כשמע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפל החומה תחתיה כיון דפותיה ורומה כי הדדי נינהו משום הכי אבלעה בלועי

אמר רב יהודה אמר רב ארבעה צריכין להודות יורדי הים הולכי מדברות ומי שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים ויצא

יורדי הים מנלן דכתיב (תהלים קז, כג) יורדי הים באניות וגו׳ המה ראו מעשי ה׳ ואומר ויעמד רוח סערה יעלו שמים ירדו תהומות ואומר יחוגו וינועו כשכור ואומר ויצעקו אל ה׳ בצר להם וממצוקותיהם יוציאם ואומר יקם סערה לדממה ואומר וישמחו כי ישתוקו ואומר יודו לה׳ חסדו ונפלאותיו לבני אדם

הולכי מדברות מנלן דכתיב תעו במדבר בישימון דרך עיר מושב לא מצאו ויצעקו אל ה׳ וידריכם בדרך ישרה יודו לה׳ חסדו

מי שחלה ונתרפא דכתיב אויל מדרך פשעם ומעונותיהם יתענו כל אוכל תתעב נפשם וגו׳ ויזעקו אל ה׳ בצר להם וגו׳ ישלח דברו וירפאם וגו׳ יודו לה׳ חסדו

מי שהיה חבוש בבית האסורין מנלן דכתיב יושבי חשך וצלמות וגו׳ כי המרו אמרי אל וגו׳ ואומר ויכנע בעמל לבם וגו׳ ואומר ויזעקו אל ה׳ בצר להם ואומר יוציאם מחשך וצלמות וגו׳ ואומר יודו לה׳ חסדו

מאי מברך אמר רב יהודה ברוך גומל חסדים טובים אביי אמר וצריך לאודויי קמי עשרה דכתיב (תהלים קז, לב) וירוממוהו בקהל עם וגו׳ מר זוטרא אמר ותרין מינייהו רבנן שנאמר (תהלים קז, לב) ובמושב זקנים יהללוהו

מתקיף לה רב אשי ואימא כולהו רבנן מי כתיב בקהל זקנים בקהל עם כתיב ואימא בי עשרה שאר עמא ותרי רבנן קשיא

רב יהודה חלש ואתפח על לגביה רב חנא בגדתאה ורבנן אמרי ליה בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא אמר להו פטרתון יתי מלאודויי

והא אמר אביי בעי אודויי באפי עשרה דהוו בי עשרה והא איהו לא קא מודה לא צריך דעני בתרייהו אמן:

אמר רב יהודה שלשה צריכין שימור ואלו הן חולה חתן וכלה במתניתא תנא חולה חיה חתן וכלה ויש אומרים אף אבל ויש אומרים אף תלמידי חכמים בלילה:

ואמר רב יהודה שלשה דברים [המאריך בהן] מאריכין ימיו ושנותיו של אדם המאריך בתפלתו והמאריך על שלחנו והמאריך בבית הכסא

והמאריך בתפלתו מעליותא היא והאמר רבי חייא בר אבא א״ר יוחנן

## דף נה עמוד א

כל המאריך בתפלתו ומעיין בה סוף בא לידי כאב לב שנאמר (משלי יג, יב) תוחלת ממושכה מחלה לב וא״ר יצחק שלשה דברים מזכירים עונותיו של אדם ואלו הן קיר נטוי ועיון תפלה ומוסר דין על חבירו לשמים

הא לא קשיא הא דמעיין בה הא דלא מעיין בה והיכי עביד דמפיש ברחמי

והמאריך על שלחנו דלמא אתי עניא ויהיב ליה דכתיב (יחזקאל מא, כב) המזבח עץ שלש אמות גבוה וכתיב (יחזקאל מא, כב) וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה׳ פתח במזבח וסיים בשלחן ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר דאמרי תרוייהו כל זמן שבהמ״ק קיים מזבח מכפר על ישראל ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו

והמאריך בבית הכסא מעליותא הוא והתניא עשרה דברים מביאין את האדם לידי תחתוניות האוכל עלי קנים ועלי גפנים ולולבי גפנים ומוריגי בהמה ושדרו של דג ודג מליח שאינו מבושל כל צרכו והשותה שמרי יין והמקנח בסיד ובחרסית והמקנח בצרור שקנח בו חבירו וי״א אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי

לא קשיא הא דמאריך ותלי הא דמאריך ולא תלי

כי הא דאמרה ליה ההיא מטרוניתא לר׳ יהודה בר׳ אלעאי פניך דומים למגדלי חזירים ולמלוי ברבית אמר לה הימנותא לדידי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הכסא איכא מאושפיזאי לבי מדרשא דכי אזילנא בדיקנא נפשאי בכולהו.

ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם מי שנותנין לו ס״ת לקרות ואינו קורא כוס של ברכה לברך ואינו מברך והמנהיג עצמו ברבנות

ס״ת לקרות ואינו קורא דכתיב (דברים ל, כ) כי הוא חייך ואורך ימיך כוס של ברכה לברך ואינו מברך דכתיב (בראשית יב, ג) ואברכה מברכיך והמנהיג עצמו ברבנות דא״ר חמא בר חנינא מפני מה מת יוסף קודם לאחיו מפני שהנהיג עצמו ברבנות:

ואמר רב יהודה אמר רב שלשה צריכים רחמים מלך טוב שנה טובה וחלום טוב מלך טוב דכתיב (משלי כא, א) פלגי מים לב מלך ביד ה׳ שנה טובה דכתיב (דברים יא, יב) תמיד עיני ה׳ אלהיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה חלום טוב דכתיב (ישעיהו לח, טז) ותחלימני (ותחייני):

אמר רבי יוחנן שלשה דברים מכריז עליהם הקב״ה בעצמו ואלו הן רעב ושובע ופרנס טוב רעב דכתיב (מלכים ב ח, א) כי קרא ה׳ לרעב וגו׳ שובע דכתיב (יחזקאל לו, כט) וקראתי אל הדגן והרביתי אותו פרנס טוב דכתיב (שמות לא, ב) (ויאמר) ה׳ אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל וגו׳

אמר רבי יצחק אין מעמידין פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור שנא׳ (שמות לה, ל) ראו קרא ה׳ בשם בצלאל אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה הגון עליך בצלאל אמר לו רבונו של עולם אם לפניך הגון לפני לא כל שכן אמר לו אף על פי כן לך אמור להם הלך ואמר להם לישראל הגון עליכם בצלאל אמרו לו אם לפני הקדוש ברוך הוא ולפניך הוא הגון לפנינו לא כל שכן

א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן בצלאל על שם חכמתו נקרא בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים הלך משה והפך ואמר לו עשה ארון וכלים ומשכן אמר לו משה רבינו מנהגו של עולם אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן כלים שאני עושה להיכן אכניסם שמא כך אמר לך הקב״ה עשה משכן ארון וכלים אמר לו שמא בצל אל היית וידעת

אמר רב יהודה אמר רב יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ כתיב הכא (שמות לה, לא) וימלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת וכתיב התם (משלי ג, יט) ה׳ בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה וכתיב (משלי ג, כ) בדעתו תהומות נבקעו

אמר רבי יוחנן אין הקדוש ברוך הוא נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה שנא׳ (דניאל ב, כא) יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו אמר ליה אתון מהתם מתניתו לה אנן מהכא מתנינן לה דכתיב (שמות לא, ו) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה:

אמר רב חסדא כל חלום ולא טוות ואמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא ואמר רב חסדא לא חלמא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה ואמר רב חסדא חלמא בישא עדיף מחלמא טבא וא״ר חסדא חלמא בישא עציבותיה מסתייה חלמא טבא חדויה מסתייה אמר רב יוסף חלמא טבא אפילו לדידי בדיחותיה מפכחא ליה ואמר רב חסדא חלמא בישא קשה מנגדא שנאמר (קהלת ג, יד) והאלהים עשה שייראו מלפניו ואמר רבה בר בר חנה א״ר יוחנן זה חלום רע

(ירמיהו כג, כח) הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה׳ וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום אלא אמר ר׳ יוחנן משום ר׳ שמעון בן יוחי כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים

אמר ר׳ ברכיה חלום אף על פי שמקצתו מתקיים כולו אינו מתקיים מנא לן מיוסף דכתיב (בראשית לז, ט) והנה השמש והירח וגו׳

## דף נה עמוד ב

וההיא שעתא אמיה לא הות

אמר א״ר לוי לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ״ב שנה מנלן מיוסף דכתיב (בראשית לז, ב) אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו׳ וכתיב (בראשית מא, מו) ויוסף בן שלשים שנה בעמדו לפני פרעה וגו׳ מן שבסרי עד תלתין כמה הוי תלת סרי ושב דשבעא ותרתי דכפנא הא כ״ב

אמר רב הונא לאדם טוב אין מראין לו חלום טוב ולאדם רע אין מראין לו חלום רע

תניא נמי הכי כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב וכל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע

והכתיב (תהלים צא, י) לא תאונה אליך רעה ואמר רב חסדא אמר רב ירמיה בר אבא שלא יבהילוך לא חלומות רעים ולא הרהורים רעים ונגע לא יקרב באהלך שלא תמצא אשתך ספק נדה בשעה שאתה בא מן הדרך אלא איהו לא חזי ליה אחריני חזו ליה

וכי לא חזא איהו מעליותא הוא והאמר ר׳ זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע שנאמר (משלי יט, כג) ושבע ילין בל יפקד רע אל תקרי שבע אלא שבע אלא הכי קאמר דחזא ולא ידע מאי חזא

אמר רב הונא בר אמי אמר ר׳ פדת א״ר יוחנן הרואה חלום ונפשו עגומה ילך ויפתרנו בפני שלשה יפתרנו והאמר רב חסדא חלמא דלא מפשר כאגרתא דלא מקריא אלא אימא יטיבנו בפני שלשה ליתי תלתא ולימא להו חלמא טבא חזאי ולימרו ליה הנך טבא הוא וטבא ליהוי רחמנא לשוייה לטב שבע זימנין לגזרו עלך מן שמיא דלהוי טבא ויהוי טבא ולימרו ג׳ הפוכות וג׳ פדויות ושלש שלומות

שלש הפוכות (תהלים ל, יב) הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאזרני שמחה (ירמיהו לא, יג) אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וגו׳ (דברים כג, ו) ולא אבה ה׳ אלהיך לשמוע אל בלעם ויהפוך וגו׳

שלש פדויות דכתיב (תהלים נה, יט) פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו׳ (ישעיהו לה, י) ופדויי ה׳ ישובון וגו׳ (שמואל א ד, ג) ויאמר העם אל שאול היונתן ימות אשר עשה הישועה וגו׳

שלש שלומות דכתיב (ישעיהו נז, יט) בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה׳ ורפאתיו (דברי הימים א יב, יט) ורוח לבשה את עמשי וגו׳ (שמואל א כה, ו) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וגו׳

אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי בהדי הדדי אמרי כל חד וחד מינן לימא מלתא דלא שמיע ליה לחבריה פתח חד מינייהו ואמר האי מאן דחזא חלמא ולא ידע מאי חזא ליקום קמי כהני בעידנא דפרסי ידייהו ולימא הכי רבש״ע אני שלך וחלומותי שלך חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים אם טובים הם חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף ואם צריכים רפואה רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה ומסיים בהדי כהני דעני צבורא אמן ואי לא לימא הכי אדיר במרום שוכן בגבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום

פתח אידך ואמר האי מאן דעייל למתא ודחיל מעינא בישא לנקוט זקפא דידא דימיניה בידא דשמאליה וזקפא דידא דשמאליה בידא דימיניה ולימא הכי אנא פלוני בר פלוני מזרעא דיוסף קאתינא דלא שלטא ביה עינא בישא שנאמר (בראשית מט, כב) בן פורת יוסף בן פורת עלי עין וגו׳ אל תקרי עלי עין אלא עולי עין ר׳ יוסי בר׳ חנינא אמר מהכא (בראשית מח, טז) וידגו לרוב בקרב הארץ מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין רעה שולטת בהם אף זרעו של יוסף אין עין רעה שולטת בהם ואי דחיל מעינא בישא דיליה ליחזי אטרפא דנחיריה דשמאליה

פתח אידך ואמר האי מאן דחליש יומא קמא לא לגלי כי היכי דלא לתרע מזליה מכאן ואילך לגלי כי הא דרבא כי הוה חליש יומא קמא לא מגלי מכאן ואילך א״ל לשמעיה פוק אכריז רבא חלש מאן דרחים לי לבעי עלי רחמי ומאן דסני לי לחדי לי וכתיב (משלי כד, יז) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה׳ ורע בעיניו והשיב מעליו אפו

שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר (זכריה י, ב) וחלומות השוא ידברו כי הוה חזי חלמא טבא אמר וכי החלומות השוא ידברו והכתיב (במדבר יב, ו) בחלום אדבר בו

רבא רמי כתיב בחלום אדבר בו וכתיב וחלומות השוא ידברו לא קשיא כאן ע״י מלאך כאן ע״י שד

א״ר ביזנא בר זבדא א״ר עקיבא א״ר פנדא א״ר נחום א״ר בירים משום זקן אחד ומנו ר׳ בנאה עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה וכולם נתקיימו בי לקיים מה שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה

אטו כל החלומות הולכים אחר הפה קרא הוא אין וכדרבי אלעזר דא״ר אלעזר מנין שכל החלומות הולכין אחר הפה שנאמר (בראשית מא, יג) ויהי כאשר פתר לנו כן היה אמר רבא והוא דמפשר ליה מעין חלמיה שנאמר (בראשית מא, יב) איש כחלומו פתר

(בראשית מ, טז) וירא שר האופים מנא ידע א״ר אלעזר מלמד שכל אחד ואחד הראוהו חלומו ופתרון חלומו של חבירו

א״ר יוחנן השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו הרי זו נבואה קטנה

ואמר ר׳ יוחנן ג׳ חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר (בראשית מא, לב) ועל השנות החלום וגו׳

אמר ר׳ שמואל בר נחמני א״ר יונתן אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו שנאמר (דניאל ב, כט) אנת מלכא רעיונך על משכבך סליקו ואיבעית אימא מהכא (דניאל ב, ל) ורעיוני לבבך תנדע אמר רבא תדע דלא מחוו ליה לאינש לא דקלא דדהבא ולא פילא דעייל בקופא דמחטא:

## דף נו עמוד א

אמר ליה קיסר לר׳ יהושע בר׳ (חנינא) אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה חזית דמשחרי לך פרסאי וגרבי בך ורעיי בך שקצי בחוטרא דדהבא הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא אמר ליה שבור מלכא לשמואל אמריתו דחכמיתו טובא אימא לי מאי חזינא בחלמאי אמר ליה חזית דאתו רומאי ושבו לך וטחני בך קשייתא ברחייא דדהבא הרהר כוליה יומא ולאורתא חזא

בר הדיא מפשר חלמי הוה מאן דיהיב ליה אגרא מפשר ליה למעליותא ומאן דלא יהיב ליה אגרא מפשר ליה לגריעותא אביי ורבא חזו חלמא אביי יהיב ליה זוזא ורבא לא יהיב ליה אמרי ליה אקרינן בחלמין (דברים כח, לא) שורך טבוח לעיניך וגו׳ לרבא אמר ליה פסיד עסקך ולא אהני לך למיכל

מעוצבא דלבך לאביי א״ל מרווח עסקך ולא אהני לך למיכל מחדוא דלבך

אמרי ליה אקרינן (דברים כח, מא) בנים ובנות תוליד וגו׳ לרבא אמר ליה כבישותיה לאביי א״ל בנך ובנתך נפישי ומינסבן בנתך לעלמא ומדמיין באפך כדקא אזלן בשביה

אקריין (דברים כח, לב) בניך ובנותיך נתונים לעם אחר לאביי א״ל בנך ובנתך נפישין את אמרת לקריבך והיא אמרה לקריבה ואכפה לך ויהבת להון לקריבה דהוי כעם אחר לרבא א״ל דביתהו שכיבא ואתו בניה ובנתיה לידי איתתא אחריתי דאמר רבא אמר ר׳ ירמיה בר אבא אמר רב מאי דכתיב בניך ובנותיך נתונים לעם אחר זו אשת האב

אקרינן בחלמין (קהלת ט, ז) לך אכול בשמחה לחמך לאביי אמר ליה מרווח עסקך ואכלת ושתית וקרית פסוקא מחדוא דלבך לרבא אמר ליה פסיד עסקך טבחת ולא אכלת ושתית וקרית לפכוחי פחדך

אקרינן (דברים כח, לח) זרע רב תוציא השדה לאביי א״ל מרישיה לרבא א״ל מסיפיה

אקרינן (דברים כח, מ) זיתים יהיו לך בכל גבולך וגו׳ לאביי א״ל מרישיה לרבא א״ל מסיפיה

אקרינן (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ וגו׳ לאביי א״ל נפק לך שמא דריש מתיבתא הוית אימתך נפלת בעלמא לרבא אמר ליה בדיינא דמלכא אתבר ומתפסת בגנבי ודייני כולי עלמא קל וחומר מינך למחר אתבר בדיינא דמלכא ואתו ותפשי ליה לרבא.

אמרי ליה חזן חסא על פום דני לאביי א״ל עיף עסקך כחסא לרבא א״ל מריר עסקך כי חסא

אמרי ליה חזן בשרא על פום דני לאביי אמר ליה בסים חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא וחמרא מינך לרבא אמר ליה תקיף חמרך ואתו כולי עלמא למזבן בשרא למיכל ביה

אמרי ליה חזן חביתא דתלי בדיקלא לאביי אמר ליה מדלי עסקך כדיקלא לרבא אמר ליה חלי עסקך כתמרי

אמרי ליה חזן רומנא דקדחי אפום דני לאביי אמר ליה עשיק עסקך כרומנא לרבא אמר ליה קאוי עסקך כרומנא

אמרי ליה חזן חביתא דנפל לבירא לאביי א״ל מתבעי עסקך כדאמר נפל פתא בבירא ולא אשתכח לרבא א״ל פסיד עסקך ושדי׳ ליה לבירא

אמרי ליה חזינן בר חמרא דקאי אאיסדן ונוער לאביי אמר ליה מלכא הוית וקאי אמורא עלך לרבא א״ל פטר חמור גהיט מתפילך א״ל לדידי חזי לי ואיתיה אמר ליה וא״ו דפטר חמור ודאי גהיט מתפילך

לסוף אזל רבא לחודיה לגביה אמר ליה חזאי דשא ברייתא דנפל אמר ליה אשתך שכבא אמר ליה חזיא ככי ושני דנתור א״ל בנך ובנתך שכבן אמר ליה חזאי תרתי יוני דפרחן א״ל תרי נשי מגרשת אמר ליה חזאי תרי גרגלידי דלפתא אמר ליה תרין קולפי בלעת אזל רבא ההוא יומא ויתיב בי מדרשא כוליה יומא אשכח הנהו תרי סגי נהורי דהוו קמנצו בהדי הדדי אזל רבא לפרוקינהו ומחוהו לרבא תרי דלו למחוייה אחריתי אמר מסתיי תרין חזאי

לסוף אתא רבא ויהיב ליה אגרא א״ל חזאי אשיתא דנפל א״ל נכסים בלא מצרים קנית א״ל חזאי אפדנא דאביי דנפל וכסיין אבקיה א״ל אביי שכיב ומתיבתיה אתיא לגבך א״ל חזאי אפדנא דידי דנפיל ואתו כולי עלמא שקיל לבינתא לבינתא א״ל שמעתתך מבדרן בעלמא א״ל חזאי דאבקע רישי ונתר מוקרי א״ל אודרא מבי סדיא נפיק א״ל אקריון הללא מצראה בחלמא א״ל ניסא מתרחשי לך

הוה קא אזיל בהדיה בארבא אמר בהדי גברא דמתרחיש ליה ניסא למה לי בהדי דקא סליק נפל סיפרא מיניה אשכחיה רבא וחזא דהוה כתיב ביה כל החלומות הולכין אחר הפה רשע בדידך קיימא וצערתן כולי האי כולהו מחילנא לך בר מברתיה דרב חסדא יהא רעוא דלמסר ההוא גברא לידי דמלכותא דלא מרחמו עליה

אמר מאי אעביד גמירי דקללת חכם אפילו בחנם היא באה וכ״ש רבא דבדינא קא לייט אמר איקום ואגלי דאמר מר גלות מכפרת עון

קם גלי לבי רומאי אזל יתיב אפתחא דריש טורזינא דמלכא ריש טורזינא חזא חלמא א״ל חזאי חלמא דעייל מחטא באצבעתי א״ל הב לי זוזא ולא יהב ליה לא א״ל ולא מידי א״ל חזאי דנפל תכלא בתרתין אצבעתי א״ל הב לי זוזא ולא יהב ליה ולא א״ל א״ל חזאי דנפל תכלא בכולה ידא א״ל נפל תכלא בכולהו שיראי שמעי בי מלכא ואתיוה לריש טורזינא קא קטלי ליה א״ל אנא אמאי אייתו להאי דהוה ידע ולא אמר אייתוהו לבר הדיא אמרי ליה אמטו זוזא דידך חרבו

# דף נו עמוד ב

שיראי דמלכא כפיתו תרין ארזי בחבלא אסור חד כרעיה לחד ארזא וחד כרעיה לחד ארזא ושרו לחבלא עד דאצטליק רישיה אזל כל חד וחד וקם אדוכתיה ואצטליק ונפל בתרין

שאל בן דמא בן אחותו של ר׳ ישמעאל את ר׳ ישמעאל ראיתי שני לחיי שנשרו אמר שני גדודי רומי יעצו עליך רעה ומתו

אמר ליה בר קפרא לרבי ראיתי חוטמי שנשר אמר ליה חרון אף נסתלק ממך אמר ליה ראיתי שני ידי שנחתכו אמר ליה לא תצטרך למעשה ידיך אמר ליה ראיתי ב׳ רגלי שנקטעו אמר ליה על סוס אתה רוכב חזאי דאמרי לי באדר מיתת וניסן לא חזית אמר ליה באדרותא מיתת ולא אתית לידי נסיון

אמר ליה ההוא צדוקי לר׳ ישמעאל ראיתי שאני משקה שמן לזיתים אמר ליה בא על אמו אמר ליה חזאי דקטיף לי כוכבא אמר ליה בר ישראל גנבת אמר ליה חזאי דבלעתי לכוכבא אמר ליה בר ישראל זבנתיה ואכלת לדמיה אמר ליה חזאי עיני דנשקן אהדדי אמר ליה בא על אחותו אמר ליה חזאי דנשקי סיהרא אמר ליה בא על אשת ישראל אמר ליה חזאי דדריכנא בטונא דאסא אמר ליה בא על נערה המאורסה אמר ליה חזאי טונא מעילאי והוא מתתאי אמר ליה משכבך הפוך אמר ליה חזאי עורבי דהדרי לפורייה אמר ליה אשתך זנתה מאנשים הרבה אמר ליה חזאי יוני דהדרי לפורייה אמר ליה נשים הרבה טמאת אמר ליה חזאי דנקיט תרי יוני ופרחן אמר ליה תרתי נשי נסבת ופטרתינון בלא גט

אמר ליה חזאי דקליפנא ביעי אמר ליה שכבי קא משלחת אמר ליה כולהו איתנהו בי בר מהא דליתיה אדהכי והכי אתיא האי איתתא ואמרה ליה האי גלימא דמכסא דגברא פלוני הוא דמית ואשלחתיה

אמר ליה חזאי דאמרי לי שבק לך אבוך נכסי בקפודקיא אמר ליה אית לך נכסי בקפודקיא אמר ליה לאו אזל אבוך לקפודקיא אמר ליה לאו אם כן קפא כשורא דיקא עשרה זיל חזי קפא דריש עשרה שהיא מלאה זוזי אזל אשכח שהיא מלאה זוזי

אמר רבי חנינא הרואה באר בחלום רואה שלום שנאמר (בראשית כו, יט) ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים ר׳ נתן אומר מצא תורה שנאמר (משלי ח, לה) כי מוצאי מצא חיים וכתיב הכא באר מים חיים רבא אמר חיים ממש

אמר רבי חנן שלש שלומות הן נהר צפור וקדרה נהר דכתיב (ישעיהו סו, יב) הנני נוטה אליה כנהר שלום צפור דכתיב (ישעיהו לא, ה) כצפרים עפות כן יגן ה׳ צבאות וגו׳ קדרה דכתיב (שם כו) ה׳ תשפות שלום לנו אמר ר׳ חנינא ובקדרה שאין בה בשר שנינו (מיכה ג, ג) ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת

אמר ר׳ יהושע בן לוי הרואה נהר בחלום ישכים ויאמר הנני נוטה אליה כנהר שלום קודם שיקדמנו פסוק אחר (ישעיהו נט, יט) כי יבא כנהר צר הרואה צפור בחלום ישכים ויאמר כצפרים עפות כן יגן וגו׳ קודם שיקדמנו פסוק אחר (משלי כז, ח) כצפור נודדת מן קנה וגו׳ הרואה קדרה בחלום ישכים ויאמר ה׳ תשפות שלום לנו קודם שיקדמנו פסוק אחר (יחזקאל כד, ג) שפות הסיר שפות

הרואה ענבים בחלום ישכים ויאמר (הושע ט, י) כענבים במדבר קודם שיקדמנו פסוק אחר (דברים לב, לב) ענבימו ענבי רוש הרואה הר בחלום ישכים ויאמר (ישעיהו נב, ז) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר קודם שיקדמנו פסוק אחר (ירמיהו ט, ט) על ההרים אשא בכי ונהי

הרואה שופר בחלום ישכים ויאמר (ישעיהו כז, יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול קודם שיקדמנו פסוק אחר (הושע ה, ח) תקעו שופר בגבעה

הרואה כלב בחלום ישכים ויאמר (שמות יא, ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו קודם שיקדמנו פסוק אחר (ישעיהו נו, יא) והכלבים עזי נפש הרואה ארי בחלום ישכים ויאמר (עמוס ג, ח) אריה שאג מי לא ייירא קודם שיקדמנו פסוק אחר (ירמיהו ד, ז) עלה אריה מסבכו

הרואה תגלחת בחלום ישכים ויאמר (בראשית מא, יד) ויגלח ויחלף שמלותיו קודם שיקדמנו פסוק אחר ((שופטים טז, יז) כי) אם גלחתי וסר ממני כחי הרואה באר בחלום ישכים ויאמר (שיר השירים ד, טו) באר מים חיים קודם שיקדמנו פסוק אחר (ירמיהו ו, ז) כהקיר ביר מימיה הרואה קנה בחלום ישכים ויאמר (ישעיהו מב, ג) קנה רצוץ לא ישבר קודם שיקדמנו פסוק אחר (מלכים ב יח, כא) הנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוץ

תנו רבנן הרואה קנה בחלום יצפה לחכמה שנאמר (משלי ד, ה) קנה חכמה קנים יצפה לבינה שנאמר (משלי ד, ז) ובכל קנינך קנה בינה אמר רבי זירא קרא קורא קירא קניא כולהו מעלו לחלמא תניא אין מראין דלועין אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו

הרואה שור בחלום ישכים ויאמר (דברים לג, יז) בכור שורו הדר לו קודם שיקדמנו פסוק אחר (שמות כא, כח) כי יגח שור את איש

תנו רבנן חמשה דברים נאמרו בשור האוכל מבשרו מתעשר נגחו הויין ליה בנים שמנגחים בתורה נשכו יסורין באים עליו בעטו דרך רחוקה נזדמנה לו רכבו עולה לגדולה

והתניא רכבו מת לא קשיא הא דרכיב הוא לתורא הא דרכיב תורא לדידיה

הרואה חמור בחלום יצפה לישועה שנאמר (זכריה ט, ט) הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורוכב על חמור הרואה חתול בחלום באתרא דקרו ליה שונרא נעשית לו שירה נאה שינרא נעשה לו שינוי רע הרואה ענבים בחלום לבנות בין בזמנן בין שלא בזמנן יפות שחורות בזמנן יפות שלא בזמנן רעות הרואה סוס לבן בחלום בין בנחת בין ברדוף יפה לו אדום בנחת יפה ברדוף קשה

הרואה ישמעאל בחלום תפלתו נשמעת ודוקא ישמעאל בן אברהם אבל טייעא בעלמא לא הרואה גמל בחלום מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוהו ממנה אמר רבי חמא ברבי חנינא מאי קראה (בראשית מו, ד) ואנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא (שמואל ב יב, יג) גם ה׳ העביר חטאתך לא תמות

הרואה פינחס בחלום פלא נעשה לו הרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו פילים פלאי פלאות נעשו לו

והתניא כל מיני חיות יפין לחלום חוץ מן הפיל ומן הקוף לא קשיא

## דף נז עמוד א

הא דמסרג הא דלא מסרג הרואה הונא בחלום נס נעשה לו חנינא חנניא יוחנן נסי נסים נעשו לו הרואה הספד בחלום מן השמים חסו עליו ופדאוהו והני מילי בכתבא

העונה יהא שמיה רבא מברך מובטח לו שהוא בן העולם הבא הקורא ק״ש ראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך

המניח תפילין בחלום יצפה לגדולה שנאמר (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם י״י נקרא עליך וגו׳ ותניא רבי אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש המתפלל בחלום סימן יפה לו וה״מ דלא סיים

הבא על אמו בחלום יצפה לבינה שנאמר (משלי ב, ג) כי אם לבינה תקרא הבא על נערה מאורסה יצפה לתורה שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב אל תקרי מורשה אלא מאורשה הבא על אחותו בחלום יצפה לחכמה שנאמר (משלי ז, ד) אמור לחכמה אחותי את הבא על אשת איש בחלום מובטח לו שהוא בן העולם הבא וה״מ דלא ידע לה ולא הרהר בה מאורתא

א״ר חייא בר אבא הרואה חטים בחלום ראה שלום שנאמר (תהלים קמז, יד) השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך הרואה שעורים בחלום סרו עונותיו שנאמר (ישעיהו ו, ז) וסר עונך וחטאתך תכופר אמר רבי זירא אנא לא סלקי מבבל לא״י עד דחזאי שערי בחלמא

הרואה גפן טעונה בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנאמר (תהלים קכח, ג) אשתך כגפן פוריה שורקה יצפה למשיח שנאמר (בראשית מט, יא) אוסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתונו

הרואה תאנה בחלום תורתו משתמרת בקרבו שנאמר (משלי כז, יח) נוצר תאנה יאכל פריה הרואה רמונים בחלום זוטרי פרי עסקיה כרמונא רברבי רבי עסקיה כרמונא פלגי אם ת״ח הוא יצפה לתורה שנאמר (שיר השירים ח, ב) אשקך מיין הרקח מעסיס רמני ואם ע״ה הוא יצפה למצות שנאמר (שיר השירים ד, ג) כפלח הרמון רקתך מאי רקתך אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון

הרואה זיתים בחלום זוטרי פרי ורבי וקאי עסקיה כזיתים וה״מ פרי אבל אילני הויין ליה בנים מרובין שנאמר (תהלים קכח, ג) בניך כשתילי זיתים וגו׳ איכא דאמרי הרואה זית בחלום שם טוב יוצא לו שנאמר (ירמיהו יא, טז) זית רענן יפה פרי תואר קרא י״י שמך הרואה שמן זית בחלום יצפה למאור תורה שנאמר (שמות כז, כ) ויקחו אליך שמן זית זך הרואה תמרים בחלום תמו עונותיו שנאמר (איכה ד, כב) תם עונך בת ציון

אמר רב יוסף הרואה עז בחלום שנה מתברכת לו עזים שנים מתברכות לו שנאמר (משלי כז, כז) ודי חלב עזים ללחמך הרואה הדס בחלום נכסיו מצליחין לו ואם אין לו נכסים ירושה נופלת לו ממקום אחר אמר עולא ואמרי לה במתניתא תנא והוא דחזא בכנייהו הרואה אתרוג בחלום הדור הוא לפני קונו שנאמר (ויקרא כג, מ) פרי עץ הדר כפות תמרים הרואה לולב בחלום אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים

הרואה אווז בחלום יצפה לחכמה שנאמר (משלי א, כ) חכמות בחוץ תרונה והבא עליה הוי ראש ישיבה אמר רב אשי אני ראיתיה ובאתי עליה וסלקית לגדולה

הרואה תרנגול בחלום יצפה לבן זכר תרנגולים יצפה לבנים זכרים תרנגולת יצפה לתרביצה נאה וגילה הרואה ביצים בחלום תלויה בקשתו נשתברו נעשית בקשתו וכן אגוזים וכן קשואים וכן כל כלי זכוכית וכן כל הנשברים כאלו

הנכנס לכרך נעשו לו חפציו שנאמר (תהלים קז, ל) וינחם אל מחוז חפצם המגלח ראשו בחלום סימן יפה לו ראשו וזקנו לו ולכל משפחתו

היושב בעריבה קטנה שם טוב יוצא לו בעריבה גדולה לו ולכל משפחתו וה״מ דמדליה דלויי

הנפנה בחלום סימן יפה לו שנאמר (ישעיהו נא, יד) מהר צועה להפתח וה״מ דלא קנח

העולה לגג בחלום עולה לגדולה ירד יורד מגדולתו אביי ורבא דאמרי תרווייהו כיון שעלה עלה הקורע בגדיו בחלום קורעים לו גזר דינו העומד ערום בחלום בבבל עומד בלא חטא בארץ ישראל ערום בלא מצות הנתפש לסרדיוט שמירה נעשית לו נתנוהו בקולר הוסיפו לו שמירה על שמירתו וה״מ בקולר אבל חבלא בעלמא לא

הנכנס לאגם בחלום נעשה ראש ישיבה ליער נעשה ראש לבני כלה

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא רב פפא דעייל לאגמא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דעייל ליער נעשה ראש לבני כלה איכא דאמרי תרווייהו לאגמא עיילי אלא רב פפא דתלי טבלא נעשה ראש ישיבה רב הונא בריה דרב יהושע דלא תלי טבלא נעשה ראש לבני כלה אמר רב אשי אנא עיילית לאגמא ותלאי טבלא ונבחי בה נבוחי

תני תנא קמיה דר״נ בר יצחק המקיז דם בחלום עונותיו מחולין לו

והתניא עונותיו סדורין לו מאי סדורין סדורין לימחל

תני תנא קמיה דרב ששת הרואה נחש בחלום פרנסתו מזומנת לו נשכו נכפלה לו הרגו אבדה פרנסתו אמר ליה רב ששת כל שכן שנכפלה פרנסתו ולא היא רב ששת הוא דחזא חויא בחלמיה וקטליה

תני תנא קמיה דרבי יוחנן כל מיני משקין יפין לחלום חוץ מן היין יש שותהו וטוב לו ויש שותהו ורע לו יש שותהו וטוב לו שנאמר (תהלים קד, טו) ויין ישמח לבב אנוש ויש שותהו ורע לו שנאמר (משלי לא, ו) תנו שכר לאובד ויין למרי נפש

אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני תלמיד חכם לעולם טוב לו שנאמר (משלי ט, ה) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי

## דף נז עמוד ב

אמר רבי יוחנן השכים ונפל פסוק לתוך פיו הרי זה נבואה קטנה תנו רבנן שלשה מלכים הם הרואה דוד בחלום יצפה לחסידות שלמה יצפה לחכמה אחאב ידאג מן הפורענות

ג׳ נביאים הם הרואה ספר מלכים יצפה לגדולה יחזקאל יצפה לחכמה ישעיה יצפה לנחמה ירמיה ידאג מן הפורענות

שלשה כתובים גדולים הם הרואה ספר תהלים יצפה לחסידות משלי יצפה לחכמה איוב ידאג מן הפורענות

שלשה כתובים קטנים הם הרואה שיר השירים בחלום יצפה לחסידות קהלת יצפה לחכמה קינות ידאג מן הפורענות הרואה מגלת אסתר נס נעשה לו

שלשה חכמים הם הרואה רבי בחלום יצפה לחכמה ראב״ע יצפה לעשירות רבי ישמעאל בן אלישע ידאג מן הפורענות

שלשה תלמידי חכמים הם הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות בן זומא יצפה לחכמה אחר ידאג מן הפורענות

כל מיני חיות יפות לחלום חוץ מן הפיל והקוף והקפוד והאמר מר הרואה פיל בחלום פלא נעשה לו לא קשיא הא דמסרג הא דלא מסרג

כל מיני מתכת יפין לחלום חוץ ממר פסל וקרדום והני מילי דחזנהו בקתייהו כל מיני פירות יפין לחלום חוץ מפגי תמרה כל מיני ירקות יפין לחלום חוץ מראשי לפתות והאמר רב לא איעתרי עד דחזאי ראשי לפתות כי חזא בכנייהו חזא כל מיני צבעונין יפין לחלום חוץ מן התכלת כל מיני עופות יפין

לחלום חוץ מן קריא וקפופא וקורפראי׃

[הגו״ך הגו״ך מעי״ן משיבי״ן ומרחיבי״ן סימן]׃

ג׳ נכנסין לגוף ואין הגוף נהנה מהן גודגדניות וכפניות ופגי תמרה שלשה אין נכנסין לגוף והגוף נהנה מהן אלו הן רחיצה וסיכה ותשמיש שלשה מעין העולם הבא אלו הן שבת שמש ותשמיש

תשמיש דמאי אילימא תשמיש המטה הא מכחש כחיש אלא תשמיש נקבים

שלשה משיבין דעתו של אדם אלו הן קול ומראה וריח שלשה מרחיבין דעתו של אדם אלו הן דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים׃

[חמש״ה ושש״ה ועשר״ה סימן]׃ חמשה אחד ששים אלו הן אש דבש ושבת ושינה וחלום אש אחד ששים לגיהנם דבש אחד ששים למן שבת אחד ששים לעולם הבא שינה אחד ששים למיתה חלום אחד ששים לנבואה

ששה דברים סימן יפה לחולה אלו הן עטוש זיעה שלשול קרי ושינה וחלום עטוש דכתיב (איוב מא, י) עטישותיו תהל אור זיעה דכתיב (בראשית ג, יט) בזעת אפיך תאכל לחם שלשול דכתיב (ישעיהו נא, יד) מהר צועה להפתח ולא ימות לשחת קרי דכתיב (ישעיהו נג, י) יראה זרע יאריך ימים שינה דכתיב (איוב ג, יג) ישנתי אז ינוח לי חלום דכתיב (ישעיהו לח, טז) ותחלימני והחייני

ששה דברים מרפאין את החולה מחליו ורפואתו רפואה אלו הן כרוב ותרדין וסיסין יבשין וקיבה והרת ויותרת הכבד וי״א אף דגים קטנים ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרין ומברין כל גופו של אדם

עשרה דברים מחזירין את החולה לחליו וחליו קשה אלו הן האוכל בשר שור בשר שמן בשר צלי בשר צפרים וביצה צלויה ותגלחת ושחלים והחלב והגבינה והמרחץ וי״א אף אגוזים וי״א אף קשואים

תנא דבי ר׳ ישמעאל למה נקרא שמן קשואים מפני שהן קשים לגוף כחרבות איני והכתיב (בראשית כה, כג) ויאמר ה׳ לה שני גוים בבטנך אל תקרי גוים אלא גיים וא״ר יהודה אמר רב אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק משלחנם לא צנון ולא חזרת ולא קשואין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים

לא קשיא הא ברברבי הא בזוטרי

ת״ר מת בבית שלום בבית אכל ושתה בבית סימן יפה לבית נטל כלים מן הבית סימן רע לבית תרגמא רב פפא במסאנא וסנדלא כל דשקיל שכבא מעלי בר ממסאנא וסנדלא כל דיהיב שכבא מעלי בר מעפרא וחרדלא׃

מקום שנעקרה ממנו עבודת גלולים׃ תנו רבנן הרואה מרקוליס אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר ברוך שעקר עכו״ם מארצנו וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל והשב לב עובדיהם לעבדך ובח״ל אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך מפני שרובה עובדי כוכבים רשב״א אומר אף בחוץ לארץ צריך לומר כן מפני שעתידים להתגייר שנאמר (צפניה ג, ט) אז אהפוך אל עמים שפה ברורה

דרש רב המנונא הרואה בבל הרשעה צריך לברך חמש ברכות ראה בבל אומר ברוך שהחריב בבל הרשעה ראה ביתו של נבוכדנצר אומר ברוך שהחריב ביתו של נבוכדנצר הרשע ראה גוב של אריות או כבשן האש אומר ברוך שעשה נסים לאבותינו במקום הזה ראה מרקוליס אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו ראה מקום שנוטלין ממנו עפר אומר ברוך אומר ועושה גוזר ומקיים

רבא כי הוה חזי חמרי דשקלי עפרא טריף להו ידא על גבייהו ואמר רהוטו צדיקי למעבד רעותא דמרייכו מר בריה דרבינא כי הוה מטי לבבל הוה שקיל עפרא בסודריה ושדי לברא לקיים מה שנא׳ (ישעיהו יד, כג) וטאטאתיה במטאטא השמד אמר רב אשי אנא הא דרב המנונא לא שמיע לי אלא מדעתאי בריכתינהו לכולהו

## דף נח עמוד א

אמר רבי ירמיה בן אלעזר נתקללה בבל נתקללו שכניה נתקללה שומרון נתברכו שכניה נתקללה בבל נתקללו שכניה דכתיב (ישעיהו יד, כג) ושמתיה למורש קפוד ואגמי מים נתקללה שומרון נתברכו שכניה דכתיב (מיכה א, ו) ושמתי שומרון לעי השדה למטעי כרם וגו׳

ואמר רב המנונא הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים אוכלוסי עובדי כוכבים אומר (ירמיהו נ, יב) בושה אמכם וגו׳

ת״ר הרואה אוכלוסי ישראל אומר ברוך חכם הרזים שאין דעתם דומה זה לזה ואין פרצופיהן דומים זה לזה בן זומא ראה אוכלוסא על גב מעלה בהר הבית אמר ברוך חכם הרזים וברוך שברא כל אלו לשמשני

הוא היה אומר כמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא פת לאכול חרש וזרע וקצר ועמר ודש וזרה וברר וטחן והרקיד ולש ואפה ואח״כ אכל ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנין לפני וכמה יגיעות יגע אדם הראשון עד שמצא בגד ללבוש גזז ולבן ונפץ וטוה וארג ואחר כך מצא בגד ללבוש ואני משכים ומוצא כל אלו מתוקנים לפני כל אומות שוקדות ובאות לפתח ביתי ואני משכים ומוצא כל אלו לפני

הוא היה אומר אורח טוב מהו אומר כמה טרחות טרח בעל הבית בשבילי כמה בשר הביא לפני כמה יין הביא לפני כמה גלוסקאות הביא לפני וכל מה שטרח לא טרח אלא בשבילי אבל אורח רע מהו אומר מה טורח טרח בעל הבית זה פת אחת אכלתי חתיכה אחת אכלתי כוס אחד שתיתי כל טורח שטרח בעל הבית זה לא טרח אלא בשביל אשתו ובניו

על אורח טוב מהו אומר (איוב לו, כד) זכור כי תשגיא פעלו אשר שוררו אנשים על אורח רע כתיב (איוב לז, כד) לכן יראוהו אנשים וגו׳

(שמואל א יז, יב) והאיש בימי שאול זקן בא באנשים אמר רבא ואיתימא רב זביד ואיתימא רב אושעיא זה ישי אבי דוד שיצא באוכלוסא ונכנס באוכלוסא ודרש באוכלוסא אמר עולא נקיטינן אין אוכלוסא בבבל תנא אין אוכלוסא פחותה ממשים רבוא

ת״ר הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו חכמי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מחכמתו לבריותיו הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מכבודו ליראיו מלכי עובדי כוכבים אומר ברוך שנתן מכבודו לבריותיו

א״ר יוחנן לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל בלבד אלא אפי׳ לקראת מלכי עובדי כוכבים שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי עובדי כוכבים

רב ששת סגי נהור הוה הוו קאזלי כולי עלמא לקבולי אפי מלכא וקם אזל בהדייהו רב ששת אשכחיה ההוא צדוקי אמר ליה חצבי לנהרא כגני לייא אמר ליה תא חזי דידענא טפי מינך חלף גונדא קמייתא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי אתא מלכא אמר ליה רב ששת לא קאתי חלף גונדא תניינא כי קא אוושא אמר ליה ההוא צדוקי השתא קא אתי מלכא אמר ליה רב ששת לא קא אתי מלכא חליף תליתאי כי קא שתקא אמר ליה רב ששת ודאי השתא אתי מלכא

אמר ליה ההוא צדוקי מנא לך הא אמר ליה דמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא דכתיב (מלכים א יט, יא) צא ועמדת בהר לפני ה׳ והנה ה׳ עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה׳ לא ברוח ה׳ ואחר הרוח רעש לא ברעש ה׳ ואחר הרעש אש לא באש ה׳ ואחר האש קול דממה דקה

כי אתא מלכא פתח רב ששת וקא מברך ליה אמר ליה ההוא צדוקי למאן דלא חזית ליה קא מברכת ומאי הוי עליה דההוא צדוקי איכא דאמרי חברוהי כחלינהו לעיניה ואיכא דאמרי רב ששת נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות

ר׳ שילא נגדיה להההוא גברא דבעל מצרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא אמר איכא חד גברא ביהודאי דקא דיין דינא בלא הרמנא דמלכא שדר עליה פריסתקא כי אתא אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבא על חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד אמרי ליה אי הכי בר קטלא הוא אמר להו אנן מיומא דגלינן מארעין לית לן רשותא למקטל אתון מאי דבעיתון עבידו ביה

עד דמעייני ביה בדינא פתח ר׳ שילא ואמר (דברי הימים א כט, יא) לך ה׳ הגדולה והגבורה וגו׳ אמרי ליה מאי קאמרת אמר להו הכי קאמינא ברייך רחמנא דיהיב מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא ויהב לכו שולטנא ורחמי דינא אמרו חביבא עליה יקרא דמלכותא כולי האי יהבי ליה קולפא אמרו ליה דון דינא

כי הוה נפיק אמר ליה ההוא גברא עביד רחמנא ניסא לשקרי הכי אמר ליה רשע לאו חמרי איקרו דכתיב (יחזקאל כג, כ) אשר בשר חמורים בשרם חזייה דקאזיל למימרא להו דקרינהו חמרי אמר האי רודף הוא והתורה אמרה אם בא להרגך השכם להרגו מחייה בקולפא וקטליה

אמר הואיל ואתעביד לי ניסא בהאי קרא דרשינא ליה לך ה׳ הגדולה זו מעשה בראשית וכן הוא אומר (איוב ט, י) עושה גדולות עד אין חקר והגבורה זו יציאת מצרים שנאמר (שמות יד, לא) וירא ישראל את היד הגדולה וגו׳ והתפארת זו חמה ולבנה שיעמדו לו ליהושע שנאמר (יהושע י, יג) וידום השמש

וירח עמד וגו׳ והנצח זו מפלתה של רומי וכן הוא אומר (ישעיהו סג, ג) ויז נצחם על בגדי וגו׳ וההוד זו מלחמת נחלי ארנון שנאמר (במדבר כא, יד) על כן יאמר בספר מלחמות ה׳ את והב בסופה וגו׳ כי כל בשמים ובארץ זו מלחמת סיסרא שנאמר (שופטים ה, כ) מן שמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו׳ לך ה׳ הממלכה זו מלחמת עמלק וכן הוא אומר (שמות יז, טז) כי יד על כס יה והמתנשא זו מלחמת גוג ומגוג וכן הוא אומר (יחזקאל לח, ג) הנני אליך גוג נשיא ראש משך ותובל לכל לראש אמר רב חנן בר רבא אמר ר׳ יוחנן אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה

במתניתא תנא משמיה דרבי עקיבא לך ה׳ הגדולה זו קריעת ים סוף והגבורה זו מכת בכורות והתפארת זו מתן תורה והנצח זו ירושלים וההוד זו בית המקדש:

## דף נח עמוד ב

ת״ר הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת בתי עובדי כוכבים בישובן אומר (משלי טו, כה) בית גאים יסח ה׳ בחורבנן אומר (תהלים צד, א) אל נקמות ה׳ אל נקמות הופיע

עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנח אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר (יחזקאל כא, יא) ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו׳ ור׳ יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר (יחזקאל כא, יב) והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו׳

א״ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח

אמר ליה הכי אמר ר׳ יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר (ישעיהו ה, ט) באזני ה׳ צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר׳ יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר (תהלים קכה, א) שיר המעלות לדוד הבוטחים ביי׳ כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב״ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א״ל דיו לעבד שיהא כרבו

ת״ר הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר (ירמיהו נ, יב) בושה אמכם וגו׳

אמר ריב״ל הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י״ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר (תהלים לא, יג) נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד

רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזינך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי כיון דחזתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי יהבי ביה עינייהו ושכיב

אמר ריב״ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי ראה את הכושי ואת הגיחור ואת הלווקן ואת הקפח ואת הננס ואת הדרניקוס אומר ברוך משנה את הבריות את הקטע ואת הסומא ואת פתויי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת

ל״ק הא ממעי אמו הא בתר דאיתיליד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה

ת״ר הרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות ראה בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו:

על הזיקין: מאי זיקין אמר שמואל כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר כסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר זיויה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי׳ דרב יהושע אמר וילון הוא דמקרע דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר

שמואל רמי כתיב (איוב ט, ט) עושה עש כסיל וכימה וכתיב (עמוס ה, ח) עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל

וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב (איוב לח, לא) התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח

מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמבדרן

מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה ריישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב (איוב לח, לב) ועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחזיא

## דף נט עמוד א

כטרפא דטריף והאי דאזלא בתרה דאמרה לה הב לי בני שבשעה שהקב״ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא מבול לעולם וכשבקש לסתמה נטל שני כוכבים מעיש וסתמה

וליהדר לה אין הבור מתמלא מחוליתו אי נמי אין קטיגור נעשה סניגור

וליברי לה תרי ככבי אחריני (קהלת א, ט) אין כל חדש תחת השמש א״ר נחמן עתיד הקב״ה להחזירן לה שנאמר (איוב לח, לב) ועיש על בניה תנחם:

ועל הזועות: מאי זועות א״ר קטינא גוהא רב קטינא הוה קאזיל באורחא כי מטא אפתחא דבי אובא טמיא גנח גוהא אמר מי ידע אובא טמיא האי גוהא מהו רמא ליה קלא קטינא קטינא אמאי לא ידענא בשעה שהקב״ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו והיינו גוהא

א״ר קטינא אובא טמיא כדיב הוא ומיליה כדיבין אי הכי גוהא גוהא מיבעי ליה ולא היא גוהא גוהא עביד והאי דלא אודי ליה כי היכי דלא ליטעי כולי עלמא אבתריה

ורב קטינא דידיה אמר סופק כפיו שנאמר (יחזקאל כא, כב) וגם אני אכה כפי אל כפי והניחותי חמתי רבי נתן אומר אנחה מתאנח שנאמר (יחזקאל ה, יג) והניחותי חמתי בם והנחמתי ורבנן אמרי בועט ברקיע שנאמר (ירמיהו כה, ל) הידד כדורכים יענה אל כל יושבי הארץ רב אחא בר יעקב אמר דוחק את רגליו תחת כסא הכבוד שנאמר (ישעיהו סו, א) כה אמר ה׳ השמים כסאי והארץ הדום רגלי:

ועל הרעמים: מאי רעמים אמר שמואל עננו בגלגלא שנאמר (תהלים עז, יט) קול רעמך בגלגל האירו ברקים תבל רגזה ותרעש הארץ ורבנן אמרי עננו דשפכי מיא להדדי שנאמר (ירמיהו י, יג) לקול תתו המון מים בשמים רב אחא בר יעקב אמר ברקא תקיפא דבריק בעננא ומתבר גזיזי דברזא רב אשי אמר עננו חלחולי מחלחלי ואתי זיקא ומנשב אפומייהו ודמי כזיקא על פום דני ומסתברא כרב אחא בר יעקב דבריק ברקא ומנהמי עננו ואתי מטרא:

ועל הרוחות: מאי רוחות אמר אביי זעפא ואמר אביי גמירי דזעפא בליליא לא הוי והא קא חזינן דהוי ההוא דאתחולי ביממא ואמר אביי גמירי דזעפא תרתי שעי לא קאי לקיים מה שנאמר (נחום א, ט) לא תקום פעמים צרה והא קא חזינן דקאי דמפסיק ביני ביני:

ועל הברקים אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם: מאי ברקים אמר רבא ברקא ואמר רבא ברקא יחידאה וברקא חיורא וברקא ירוקתא ועננו דסלקן בקרן מערבית ואתיין מקרן דרומית ותרתי עננו דסלקן חדא לאפי חברתה כולהו קשיין

למאי נפקא מינה למבעי רחמי והני מילי בליליא אבל בצפרא לית בהו משא

אמר רבי שמואל בר יצחק הני עננו דצפרא לית בהו משא דכתיב (הושע ו, ד) וחסדכם כענן בקר וגו׳ א״ל רב פפא לאביי הא אמרי אינשי כד מפתח בבי מיטרא בר חמרא מוך שקיך וגני לא קשיא הא דקטר בעיבא הא דקטר בעננו

אמר ר׳ אלכסנדרי אמר ר׳ יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומית שבלב שנאמר (קהלת ג, יד) והאלהים עשה שייראו מלפניו וא״ר אלכסנדרי אמר ריב״ל הרואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו שנאמר (יחזקאל א, כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן וגו׳ וארא ואפול על פני

לייטי עלה במערבא משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא אבל ברוכי ודאי מברך מאי מברך ברוך זוכר הברית במתניתא תנא ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקא אומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו א״ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו ברוך זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו:

על ההרים ועל הגבעות: אטו כל הני דאמרן עד השתא לאו מעשה בראשית נינהו והכתיב (תהלים קלה, ז) ברקים למטר עשה אמר אביי כרוך ותני רבא אמר התם מברך תרתי ברוך שכחו מלא עולם ועושה מעשה בראשית הכא עושה מעשה בראשית איכא שכחו מלא עולם ליכא

אריב״ל הרואה רקיע בטהרתה אומר ברוך עושה בראשית אימתי אמר אביי כי אתא מטרא כולי ליליא ובצפרא אתא אסתנא ומגליא להו לשמיא

ופליגי דרפרם בר פפא א״ר חסדא דאמר רפרם בר פפא א״ר חסדא מיום שחרב בהמ״ק לא נראית רקיע בטהרתה שנאמר (ישעיהו נ, ג) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם:

## דף נט עמוד ב

תנו רבנן הרואה חמה בתקופתה לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם ומזלות כסדרן אומר ברוך עושה בראשית ואימת הוי אמר אביי כל כ״ח שנין והדר מחזור ונפלה תקופת ניסן בשבתאי באורתא דתלת נגהי ארבע:

ר׳ יהודה אומר הרואה הים וכו׳: לפרקים עד כמה אמר רמי בר אבא א״ר יצחק עד שלשים יום

ואמר רמי בר אבא א״ר יצחק הרואה פרת אגשרא דבבל אומר ברוך עושה בראשית והאידנא דשניוה פרסאי מבי שבור ולעיל רב יוסף אמר מאיהי דקירא ולעיל ואמר רמי בר אבא הרואה דגלת אגשרא דשביסתנא אומר ברוך עושה בראשית

מאי (בראשית ב, יד) חדקל א״ר אשי שמימיו חדין וקלין מאי פרת שמימיו פרין ורבין

ואמר רבא האי דחריפי בני מחוזא משום דשתו מיא דדגלת האי דגיחורי משום דמשמשי ביממא והאי דניידי עינייהו משום דדיירו בבית אפל:

על הגשמים כו׳: ועל הגשמים הטוב והמטיב מברך והא״ר אבהו ואמרי לה במתניתא תנא מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה

מאי מברכין אמר רב יהודה מודים אנחנו לך על כל טפה וטפה שהורדת לנו ורבי יוחנן מסיים בה הכי אילו פינו מלא שירה כים וכו׳ אין אנו מספיקין להודות לך ה׳ אלהינו עד תשתחוה בא״י רוב ההודאות

רוב ההודאות ולא כל ההודאות אמר רבא אימא האל ההודאות א״ר פפא הלכך נימרינהו לתרוייהו רוב ההודאות והאל ההודאות

ואלא קשיא ל״ק הא דשמע משמע הא דחזא מחזי

דשמע משמע היינו בשורות טובות ותנן על בשורות טובות אומר ברוך הטוב והמטיב

אלא אידי ואידי דחזי מחזי ולא קשיא הא דאתא פורתא הא דאתא טובא ואב״א הא והא דאתא טובא ולא קשיא הא דאית ליה ארעא הא דלית ליה ארעא

אית ליה ארעא הטוב והמטיב מברך והא (תנן) בנה בית חדש וקנה כלים חדשים אומר ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה שלו ושל אחרים אומר הטוב והמטיב

לא קשיא הא דאית ליה שותפות הא דלית ליה שותפות והתניא קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו על שלו ועל של חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב

וכל היכא דלית לאחרינא בהדיה לא מברך הטוב והמטיב והתניא אמרו ליה ילדה אשתו זכר אומר ברוך הטוב והמטיב התם נמי דאיכא אשתו בהדיה דניחא לה בזכר

ת״ש מת אביו והוא יורשו בתחלה אומר ברוך דיין האמת ולבסוף הוא אומר ברוך הטוב והמטיב התם נמי דאיכא אחי דקא ירתי בהדיה

ת״ש שינוי יין א״צ לברך שינוי מקום צריך לברך וא״ר יוסף בר אבא א״ר יוחנן אע״פ שאמרו שינוי יין א״צ לברך אבל אומר ברוך הטוב והמטיב התם נמי דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה:

בנה בית חדש וקנה כלים חדשים וכו׳: א״ר הונא לא שנו אלא שאין לו כיוצא בהן אבל יש לו כיוצא בהן א״צ לברך ור׳ יוחנן אמר אפילו יש לו כיוצא בהן צריך לברך

## דף ס עמוד א

מכלל דכי קנה וחזר וקנה דברי הכל אין צריך לברך

וא״ד אמר רב הונא לא שנו אלא שלא קנה וחזר וקנה אבל קנה וחזר וקנה אין צריך לברך ור׳ יוחנן אמר אפילו קנה וחזר וקנה צריך לברך מכלל דכי יש לו וקנה דברי הכל צריך לברך

מיתיבי בנה בית חדש ואין לו כיוצא בו קנה כלים חדשים ואין לו כיוצא בהם צריך לברך יש לו כיוצא בהם אין צריך לברך דברי ר״מ ר׳ יהודה אומר בין כך ובין כך צריך לברך

בשלמא ללישנא קמא רב הונא כר״מ ורבי יוחנן כרבי יהודה אלא ללישנא בתרא בשלמא רב הונא כרבי יהודה אלא רבי יוחנן דאמר כמאן לא כר״מ ולא כרבי יהודה

אמר לך רבי יוחנן הוא הדין דלרבי יהודה קנה וחזר וקנה נמי צריך לברך והא דקא מיפלגי ביש לו וקנה להודיעך כחו דר״מ דאפי׳ קנה ויש לו אין צריך לברך וכל שכן קנה וחזר וקנה דאין צריך לברך

וליפלגו בקנה וחזר וקנה דאין צריך לברך להודיעך כחו דר׳ יהודה כח דהתירא עדיף ליה:

מברך על הרעה כו׳:

היכי דמי כגון דשקל בדקא בארעיה אף על גב דטבא היא לדידיה דמסקא ארעא שירטון ושבחא השתא מיהא רעה היא:

ועל הטובה כו׳:

היכי דמי כגון דאשכח מציאה אף על גב דרעה היא לדידיה דאי שמע בה מלכא שקיל לה מיניה השתא מיהא טובה היא:

היתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד כו׳ הרי זו תפלת שוא:

ולא מהני רחמי מתיב רב יוסף (בראשית ל, כא) ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה מאי ואחר אמר רב לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה י״ב שבטים עתידין לצאת מיעקב ששה יצאו ממני וארבעה מן השפחות הרי עשרה אם זה זכר לא תהא אחותי רחל כאחת השפחות מיד נהפכה לבת שנא׳ ותקרא את שמה דינה אין מזכירין מעשה נסים

ואיבעית אימא מעשה דלאה בתוך ארבעים יום הוה כדתניא שלשה ימים הראשונים יבקש אדם רחמים שלא יסריח משלשה ועד ארבעים יבקש רחמים שיהא זכר מארבעים יום ועד שלשה חדשים יבקש רחמים שלא יהא סנדל משלשה חדשים ועד ששה יבקש רחמים שלא יהא נפל משלשה ועד תשעה יבקש רחמים שיצא בשלום

ומי מהני רחמי והא״ר יצחק בריה דרב אמי איש מזריע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת זכר שנאמר (ויקרא יב, ב) אשה כי תזריע וילדה זכר הכא במאי עסקינן כגון שהזריעו שניהם בבת אחת:

היה בא בדרך:

ת״ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר (תהלים קיב, ז) משמועה רעה לא ייירא נכון לבו בטוח בה׳ אמר רבא כל היכי דדרשת להאי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישיה לסיפיה מדריש משמועה רעה לא ייירא מה טעם נכון לבו בטוח בה׳ מסיפיה לרישיה מדריש נכון לבו בטוח בה׳ משמועה רעה לא ייירא

ההוא תלמידא דהוה קא אזיל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את דכתיב (ישעיהו לג, יד) פחדו בציון חטאים אמר ליה והכתיב (משלי כח, יד) אשרי אדם מפחד תמיד אמר ליה ההוא בדברי תורה כתיב

יהודה בר נתן הוה שקיל ואזיל בתריה דרב המנונא אתנח אמר ליה יסורים בעי ההוא גברא לאתויי אנפשיה דכתיב (איוב ג, כה) כי פחד פחדתי ויאתיני ואשר יגורתי יבא לי והא כתיב אשרי אדם מפחד תמיד ההוא בדברי תורה כתיב:

הנכנס לכרך:

תנו רבנן בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שתכניסני לכרך זה לשלום נכנס אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי שהכנסתני לכרך זה לשלום בקש לצאת אומר יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי שתוציאני מכרך זה לשלום יצא אומר מודה אני לפניך ה׳ אלהי שהוצאתני מכרך זה לשלום וכשם שהוצאתני לשלום כך תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ותצעידני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך

אמר רב מתנא ל״ש אלא בכרך שאין דנין והורגין בו אבל בכרך שדנין והורגין בו לית לן בה

א״ד אמר רב מתנא אפילו בכרך שדנין והורגין בו זימנין דלא מתרמי ליה אינש דיליף ליה זכותא

ת״ר הנכנס לבית המרחץ אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שתצילני מזה ומכיוצא בו ואל יארע בי דבר קלקלה ועון ואם יארע בי דבר קלקלה ועון תהא מיתתי כפרה לכל עונותי

אמר אביי לא לימא אינש הכי דלא לפתח פומיה לשטן דאמר ר״ל וכן תנא משמיה דר׳ יוסי לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן

אמר רב יוסף מאי קראה דכתיב (ישעיהו א, ט) כמעט כסדום היינו לעמורה דמינו מאי אהדר להו נביא שמעו דבר יי׳ קציני סדום וגו׳

כי נפיק מאי אומר א״ר אחא מודה אני לפניך יי׳ אלהי שהצלתני מן האור

ר׳ אבהו על לבי בני אפחית בי בני מתותיה אתרחיש ליה ניסא קם על עמודא שזיב מאה וחד גברי בחד אבריה אמר היינו דר׳ אחא

דאמר רב אחא הנכנס להקיז דם אומר יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני כי אל רופא נאמן אתה ורפואתך אמת לפי שאין דרכן של בני אדם לרפאות אלא שנהגו

אמר אביי לא לימא אינש הכי דתני דבי רבי ישמעאל (שמות כא, יט) ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות

כי קאי מאי אומר אמר רב אחא ברוך רופא חנם

## דף ס עמוד ב

הנכנס לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהי ישראל הרפו ממני עד שאכנס ואעשה רצוני ואבא אליכם אמר אביי לא לימא אינש הכי דלמא שבקי ליה ואזלי אלא לימא שמרוני שמרוני עזרוני עזרוני סמכוני סמכוני המתינו לי המתינו לי עד שאכנס ואצא שכן דרכן של בני אדם כי נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חללים חללים גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאם יפתח אחד מהם או אם יסתם אחד מהם אי אפשר לעמוד לפניך

מאי חתים אמר רב רופא חולים אמר שמואל קא שוינהו אבא לכולי עלמא קצירי אלא רופא כל בשר רב ששת אמר מפליא לעשות א״ר פפא הלכך נמרינהו לתרוייהו רופא כל בשר ומפליא לעשות

הנכנס לישן על מטתו אומר משמע ישראל עד והיה אם שמוע ואומר ברוך המפיל חבלי שינה על עיני ותנומה על עפעפי ומאיר לאישון בת עין יהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שתשכיבני לשלום ותן חלקי בתורתך ותרגילני לידי מצוה ואל תרגילני לידי עבירה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וישלוט בי יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ותצילני מפגע רע ומחלאים רעים ואל יבהלוני חלומות רעים והרהורים רעים ותהא מטתי שלמה לפניך והאר עיני פן אישן המות ברוך אתה ה׳ המאיר לעולם כולו בכבודו

כי מתער אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה אתה יצרתה בי אתה נפחתה בי ואתה משמרה בקרבי ואתה עתיד ליטלה ממני ולהחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שהנשמה בקרבי מודה אני לפניך ה׳ אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים אדון כל הנשמות ברוך אתה ה׳ המחזיר נשמות לפגרים מתים

כי שמע קול תרנגולא לימא ברוך אשר נתן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה כי פתח עיניה לימא ברוך פוקח עורים כי תריץ ויתיב לימא ברוך מתיר אסורים כי לביש לימא ברוך מלביש ערומים כי זקיף לימא ברוך זוקף כפופים כי נחית לארעא לימא ברוך רוקע הארץ על המים כי מסגי לימא

ברוך המכין מצעדי גבר כי סיים מסאניה לימא ברוך שעשה לי כל צרכי כי אסר המייניה לימא ברוך אוזר ישראל בגבורה כי פריס סודרא על רישיה לימא ברוך עוטר ישראל בתפארה

כי מעטף בציצית לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית כי מנח תפילין אדרעיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין אריסיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין כי משי ידיה לימא ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת ידים כי משי אפיה לימא ברוך המעביר חבלי שינה מעיני ותנומה מעפעפי ויהי רצון מלפניך ה׳ אלהי שתרגילני בתורתך ודבקני במצותיך ואל תביאני לא לידי חטא ולא לידי עון ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון וכוף את יצרי להשתעבד לך ורחקני מאדם רע ומחבר רע ודבקני ביצר טוב ובחבר טוב בעולמך ותנני היום ובכל יום לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ברוך אתה ה׳ גומל חסדים טובים לעמו ישראל׃

חייב אדם לברך כו׳׃ מאי חייב לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה אילימא כשם שמברך על הטובה הטוב והמטיב כך מברך על הרעה הטוב והמטיב והתנן על בשורות טובות אומר הטוב והמטיב על בשורות רעות אומר ברוך דיין האמת אמר רבא לא נצרכה אלא לקבולינהו בשמחה

אמר ר׳ אחא משום ר׳ לוי מאי קרא (תהלים קא, א) חסד ומשפט אשירה לך ה׳ אזמרה אם חסד אשירה ואם משפט אשירה

רבי שמואל בר נחמני אמר מהכא (תהלים נו, יא) בה׳ אהלל דבר באלהים אהלל דבר בה׳ אהלל דבר זו מדה טובה באלהים אהלל דבר זו מדת פורענות

רבי תנחום אמר מהכא (תהלים קטז, יג) כוס ישועות אשא ובשם ה׳ אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה׳ אקרא

ורבנן אמרי מהכא (איוב א, כא) ה׳ נתן וה׳ לקח יהי שם ה׳ מבורך

אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר וכן תנא משמיה דר׳ עקיבא לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד

כי הא דרבי עקיבא דהוה קאזיל באורחא מטא להההיא מתא בעא אושפיזא לא יהבי ליה אמר כל דעביד רחמנא לטב אזל ובת בדברא והוה בהדיה תרנגולא וחמרא ושרגא אתא זיקא כבייה לשרגא אתא שונרא אכליה לתרנגולא אתא אריה אכליה לחמרא אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא

## דף סא עמוד א

הכל לטובה׃

ואמר רב הונא אמר רב משום ר׳ מאיר לעולם יהיו דבריו של אדם מועטין לפני הקב״ה שנאמר (קהלת ה, א) אל תבהל על פיך ולבך אל ימהר להוציא דבר לפני האלהים כי האלהים בשמים ואתה על הארץ על כן יהיו דבריך מעטים׃

דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב (בראשית ב, ז) וייצר ה׳ אלהים את האדם בשני יודי״ן שני יצרים ברא הקב״ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה בהמה דלא כתיב בה וייצר לית לה יצרא והא קא חזינן דמזקא ונשכא ובעטא אלא כדר״ש בן פזי דאמר ר׳ שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי

אי נמי כדר׳ ירמיה בן אלעזר דאמר ר׳ ירמיה בן אלעזר דו פרצופין ברא הקב״ה באדם הראשון שנאמר (תהלים קלט, ה) אחור וקדם צרתני׃

(בראשית ב, כב) ויבן ה׳ אלהים את הצלע

רב ושמואל חד אמר פרצוף וחד אמר זנב

בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב אחור וקדם צרתני אלא למאן דאמר זנב מאי אחור וקדם צרתני כדרבי אמי דאמר ר׳ אמי אחור למעשה בראשית וקדם לפורענות

בשלמא אחור למעשה בראשית דלא אברי עד מעלי שבתא אלא וקדם לפורענות פורענות דמאי אילימא פורענות דנחש והתניא רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן

בגדולה מתחילין מן הגדול דכתיב (ויקרא י, יב) וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר ואל איתמר בניו הנותרים קחו וגו׳ בקללה מתחילין מן הקטן בתחלה נתקלל נחש ולבסוף נתקללה חוה ולבסוף נתקלל אדם

אלא פורענות דמבול דכתיב (בראשית ז, כג) וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם ועד בהמה ברישא אדם והדר בהמה

בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב וייצר בשני יודי״ן אלא למאן דאמר זנב מאי וייצר

כדר״ש בן פזי דאמר ר׳ שמעון בן פזי אוי לי מיוצרי אוי לי מיצרי

בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב (בראשית ה, ב) זכר ונקבה בראם אלא למאן דאמר זנב מאי זכר ונקבה בראם כדר׳ אבהו דרבי אבהו רמי כתיב זכר ונקבה בראם וכתיב (בראשית ט, ו) כי בצלם אלהים עשה את האדם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראת ב׳ ולבסוף לא נברא אלא אחד

בשלמא למאן דאמר פרצוף היינו דכתיב (בראשית ב, כא) ויסגור בשר תחתנה אלא למאן דאמר זנב מאי ויסגור בשר תחתנה א״ר ירמיה ואיתימא רב זביד ואיתימא רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא למקום חתך

בשלמא למ״ד זנב היינו דכתיב ויבן אלא למ״ד פרצוף מאי ויבן

לכדר״ש בן מנסיא דדרש ר״ש בן מנסיא מאי דכתיב ויבן ה׳ את הצלע מלמד שקלעה הקב״ה לחוה והביאה לאדם הראשון שכן בכרכי הים קורין לקליעתא בנייתא

דבר אחר ויבן אמר רב חסדא ואמרי לה במתניתא תנא מלמד שבנאה הקב״ה לחוה כבנין אוצר מה אוצר זה קצר מלמעלה ורחב מלמטה כדי לקבל את הפירות אף אשה קצרה מלמעלה ורחבה מלמטה כדי לקבל את הולד

ויביאה אל האדם א״ר ירמיה בן אלעזר מלמד שנעשה הקב״ה שושבין לאדם הראשון מכאן למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות ואל ירע לו

ולמאן דאמר פרצוף הי מינייהו סגי ברישא אמר רב נחמן בר יצחק מסתברא דגברא סגי ברישא דתניא לא יהלך אדם אחורי אשה בדרך ואפי׳ אשתו נזדמנה לו על הגשר יסלקנה לצדדין וכל העובר אחורי אשה בנהר אין לו חלק לעולם הבא

תנו רבנן המרצה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר (משלי יא, כא) יד ליד לא ינקה רע לא ינקה מדינה של גיהנם

א״ר נחמן מנוח עם הארץ היה דכתיב (שופטים יג, יא) וילך מנוח אחרי אשתו

מתקיף לה רב נחמן בר יצחק אלא מעתה גבי אלקנה דכתיב וילך אלקנה אחרי אשתו וגבי אלישע דכתיב (מלכים ב ד, ל) ויקם וילך אחריה הכי נמי אחריה ממש אלא אחרי דבריה ואחרי עצתה הכא נמי אחרי דבריה ואחרי עצתה

א״ר אשי ולמאי דקאמר רב נחמן מנוח עם הארץ היה אפי׳ בי רב נמי לא קרא שנאמר (בראשית כד, סא) ותקם רבקה ונערותיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש ולא לפני האיש

א״ר יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה אחורי אשה ולא אחורי עכו״ם אחורי עכו״ם ולא אחורי בהכ״נ בשעה שהצבור מתפללין

ולא אמרן אלא דלא דרי מידי ואי דרי מידי לית לן בה ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא ואי איכא פתחא אחרינא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא רכיב חמרא אבל רכיב חמרא לית לן בה ולא אמרן אלא דלא מנח תפילין אבל מנח תפילין לית לן בה:

אמר רב יצר הרע דומה לזבוב ויושב בין שני מפתחי הלב שנא׳ (קהלת י, א) זבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח ושמואל אמר כמין חטה הוא דומה שנאמר (בראשית ד, ז) לפתח חטאת רובץ

ת״ר שתי כליות יש בו באדם אחת יועצתו לטובה ואחת יועצתו לרעה ומסתברא דטובה לימינו ורעה לשמאלו דכתיב (קהלת י, ב) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו:

תנו רבנן כליות יועצות לב מבין לשון מחתך פה גומר ושט מכניס ומוציא כל מיני מאכל קנה מוציא קול

# דף סא עמוד ב

ריאה שואבת כל מיני משקין כבד כועס מרה זורקת בו טפה ומניחתו טחול שוחק קרקבן טוחן קיבה ישנה אף נעור נעור הישן ישן הנעור נמוק והולך לו תנא אם שניהם ישנים או שניהם נעורים מיד מת

תניא רבי יוסי הגלילי אומר צדיקים יצר טוב שופטן שנאמר (תהלים קט, כב) ולבי חלל בקרבי רשעים יצר רע שופטן שנאמר (תהלים לו, ב) נאם פשע לרשע בקרב לבי אין פחד אלהים לנגד עיניו בינונים זה וזה שופטן שנאמר (תהלים קט, לא) יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו

אמר רבא כגון אנו בינונים אמר ליה אביי לא שביק מר חיי לכל בריה

ואמר רבא לא איברי עלמא אלא לרשיעי גמורי או לצדיקי גמורי אמר רבא לידע אינש בנפשיה אם צדיק גמור הוא אם לאו אמר רב לא איברי עלמא אלא לאחאב בן עמרי ולר׳ חנינא בן דוסא לאחאב בן עמרי העולם הזה ולרבי חנינא בן דוסא העולם הבא:

ואהבת את י״י אלהיך: תניא ר׳ אליעזר אומר אם נאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאדך ואם נאמר בכל מאדך למה נאמר בכל נפשך אלא אם יש לך אדם שגופו חביב עליו מממונו לכך נאמר בכל נפשך ואם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך רבי עקיבא אומר בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך

תנו רבנן פעם אחת גזרה מלכות הרשעה שלא יעסקו ישראל בתורה בא פפוס בן יהודה ומצאו לרבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים ועוסק בתורה אמר ליה עקיבא אי אתה מתירא מפני מלכות

אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לשועל שהיה מהלך על גב הנהר וראה דגים שהיו מתקבצים ממקום למקום אמר להם מפני מה אתם בורחים אמרו לו מפני רשתות שמביאין עלינו בני אדם אמר להם רצונכם שתעלו ליבשה ונדור אני ואתם כשם שדרו אבותי עם אבותיכם אמרו לו אתה הוא שאומרים עליך פקח שבחיות לא פקח אתה אלא טפש אתה ומה במקום חיותנו אנו מתיראין במקום מיתתנו על אחת כמה וכמה אף אנחנו עכשיו שאנו יושבים ועוסקים בתורה שכתוב בה (דברים ל, כ) כי הוא חייך ואורך ימיך כך אם אנו הולכים ומבטלים ממנה עאכ״ו

אמרו לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לר״ע וחבשוהו בבית האסורים ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו אמר לו פפוס מי הביאך לכאן אמר ליה אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים

בשעה שהוציאו את ר׳ עקיבא להריגה זמן ק״ש היה והיו סורקים את בשרו במסרקות של ברזל והיה מקבל עליו עול מלכות שמים אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך אפילו נוטל את נשמתך אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד יצתה ב״ק ואמרה אשריך ר״ע שיצאה נשמתך באחד

אמרו מלאכי השרת לפני הקב״ה זו תורה וזו שכרה (תהלים יז, יד) ממתים ידך י״י ממתים וגו׳ אמר להם חלקם בחיים יצתה בת קול ואמרה אשריך ר״ע שאתה מזומן לחיי העוה״ב:

לא יקל אדם את ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים וכו׳: אמר רב יהודה אמר רב לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה איתמר נמי א״ר אבא בריה דרבי חייא בר אבא הכי אמר רבי יוחנן לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה ובשאין גדר ובזמן שהשכינה שורה

ת״ר הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל לא יפנה אלא מזרח ומערב ורבי יוסי מתיר שהיה ר׳ יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה ובמקום שאין שם גדר ובזמן שהשכינה שורה וחכמים אוסרים

חכמים היינו ת״ק איכא בינייהו צדדין

תניא אידך הנפנה ביהודה לא יפנה מזרח ומערב אלא צפון ודרום ובגליל צפון ודרום אסור מזרח ומערב מותר ורבי יוסי מתיר שהיה רבי יוסי אומר לא אסרו אלא ברואה רבי יהודה אומר בזמן שבית המקדש קיים אסור בזמן שאין בית המקדש קיים מותר רבי עקיבא אוסר בכל מקום

רבי עקיבא היינו ת״ק איכא בינייהו חוץ לארץ

רבה הוו שדיין ליה לבני מזרח ומערב אזל אביי שדנהו צפון ודרום על רבה תרצנהו אמר מאן האי דקמצער לי אנא כר׳ עקיבא סבירא לי דאמר בכל מקום אסור:

# דף סב עמוד א

תניא אמר רבי עקיבא פעם אחת נכנסתי אחר ר׳ יהושע לבית הכסא ולמדתי ממנו ג׳ דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר ליה בן עזאי עד כאן העזת פניך ברבך א״ל תורה היא וללמוד אני צריך

תניא בן עזאי אומר פעם אחת נכנסתי אחר רבי עקיבא לבית הכסא ולמדתי ממנו ג׳ דברים למדתי שאין נפנין מזרח ומערב אלא צפון ודרום ולמדתי שאין נפרעין מעומד אלא מיושב ולמדתי שאין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר לו ר׳ יהודה עד כאן העזת פניך ברבך אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך

רב כהנא על גנא תותיה פורייה דרב שמעיה דשח ושחק ועשה צרכיו אמר ליה דמי פומיה דאבא כדלא שריף תבשילא א״ל כהנא הכא את פוק דלאו אורח ארעא אמר לו תורה היא וללמוד אני צריך

מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל אמר רבא מפני שהתורה ניתנה בימין שנאמר (דברים לג, ב) מימינו אש דת למו רבה בר בר חנה אמר מפני שהיא קרובה לפה ור׳ שמעון בן לקיש אמר מפני שקושר בה תפילין רב נחמן בר יצחק אמר מפני שמראה בה טעמי תורה

כתנאי רבי אליעזר אומר מפני שאוכל בה ר׳ יהושע אומר מפני שכותב בה ר׳ עקיבא אומר מפני שמראה בה טעמי תורה

א״ר תנחום בר חנילאי כל הצנוע בבית הכסא נצול משלשה דברים מן הנחשים ומן העקרבים ומן המזיקין ויש אומרים אף חלומותיו מיושבים עליו

ההוא בית הכסא דהוה בטבריא כי הוו עיילי ביה בי תרי אפי׳ ביממא מתזקי רבי אמי ורבי אסי הוו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתזקי אמרי להו רבנן לא מסתפיתו אמרי להו אנן קבלה גמירינן קבלה דבית הכסא צניעותא ושתיקותא קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי

אביי מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא ולרביא ליה גדיא שעיר בשעיר מיחלף

רבא מקמי דהוי רישא מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא בתר דמלך עבדא ליה כוותא ומנחא ליה ידא ארישיה

אמר עולא אחורי הגדר נפנה מיד ובבקעה כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע איסי בר נתן מתני הכי אחורי הגדר כל זמן שמתעטש ואין חברו שומע ובבקעה כל זמן שאין חברו רואהו

מיתיבי יוצאין מפתח בית הבד ונפנין לאחורי הגדר והן טהורין

בטהרות הקלו

ת״ש כמה ירחקו ויהיו טהורין כדי שיהא רואהו שאני אוכלי טהרות דאקילו בהו רבנן

רב אשי אמר מאי כל זמן שאין חברו רואה דקאמר איסי בר נתן כל זמן שאין חברו רואה את פרועו אבל לדידיה חזי ליה

ההוא ספדנא דנחית קמיה דרב נחמן אמר האי צנוע באורחותיו הוה א״ל רב נחמן את עיילת בהדיה לבית הכסא וידעת אי צנוע אי לא דתניא אין קורין צנוע אלא למי שצנוע בבית הכסא

ורב נחמן מאי נפקא ליה מיניה משום דתניא כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספדנין ומן העונין אחריהן

תנו רבנן איזהו צנוע זה הנפנה בלילה במקום שנפנה ביום

איני והאמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק ותו רבא ביממא הוה אזיל עד מיל ובליליא א״ל לשמעיה פנו לי דוכתא ברחובה דמתא וכן אמר ליה רבי זירא לשמעיה חזי מאן דאיכא אחורי בית חבריא דבעינא למפני לא תימא במקום אלא אימא כדרך שנפנה ביום

רב אשי אמר אפילו תימא במקום לא נצרכה אלא לקרן זוית

גופא אמר רב יהודה אמר רב לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית כדי שלא יהא צריך להתרחק

תניא נמי הכי בן עזאי אומר השכם וצא הערב וצא כדי שלא תתרחק משמש ושב ואל תשב ותמשמש שכל היושב וממשמש אפי׳ עושין כשפים באספמיא באין עליו

ואי אנשי ויתיב ואח״כ משמש מאי תקנתיה כי קאי לימא הכי לא לי לא לי לא תחים ולא תחתים לא הני ולא מהני לא חרשי דחרשא ולא חרשי דחרשתא

## דף סב עמוד ב

תניא בן עזאי אומר על כל משכב שכב חוץ מן הקרקע על כל מושב שב חוץ מן הקורה אמר שמואל שינה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא יציאה בעמוד השחר כאסטמא לפרזלא

בר קפרא הוה מזבן מילי בדינרי עד דכפנת אכול עד דצחית שתי עד דרתחא קדרך שפוך קרנא קריא ברומי בר מזבין תאני תאני דאבוך זבין

אמר להו אביי לרבנן כי עייליתו בשבילי דמחוזא למיפק ביה בחקלא לא תחזו לא להך גיסא ולא להך גיסא דלמא יתבי נשי ולאו אורח ארעא לאסתכולי בהו

רב ספרא על לבית הכסא אתא רבי אבא נחר ליה אבבא אמר ליה ליעול מר בתר דנפק אמר ליה עד השתא לא עיילת לשעיר וגמרת לך מילי דשעיר לאו הכי תנן מדורה היתה שם ובית הכסא של כבוד וזה היה כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם מצאו פתוח בידוע שאין שם אדם אלמא לאו אורח ארעא הוא

והוא סבר מסוכן הוא דתניא רבן שמעון בן גמליאל אומר עמוד החוזר מביא את האדם לידי הדרוקן סילון החוזר מביא את האדם לידי ירקון

רבי אלעזר על לבית הכסא אתא ההוא פרסאה דחקיה קם ר׳ אלעזר ונפק אתא דרקונא שמטיה לכרכשיה קרי עליה רבי אלעזר (ישעיהו מג, ד) ואתן אדם תחתיך אל תקרי אדם אלא אדום:

(שמואל א כד, יא) ואמר להרגך ותחס עליך

ואמר ואמרתי מיבעי ליה ותחס וחסתי מיבעי ליה אמר רבי אלעזר אמר לו דוד לשאול מן התורה בן הריגה אתה שהרי רודף אתה והתורה אמרה בא להרגך השכם להרגו אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך

ומאי היא דכתיב (שמואל א כד, ד) ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו תנא גדר לפנים מן גדר ומערה לפנים ממערה להסך אמר ר׳ אלעזר מלמד שסכך עצמו כסוכה:

(שמואל א כד, ה) ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט אמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם שנאמר (מלכים א א, א) והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו:

(שמואל א כו, יט) אם ה׳ הסיתך בי ירח מנחה אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב״ה לדוד מסית קרית לי הרי אני מכשילך בדבר שאפי׳ תינוקות של בית רבן יודעים אותו דכתיב (שמות ל, יב) כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם ונתנו איש כפר נפשו וגו׳ מיד (דברי הימים א כא, א) ויעמוד שטן על ישראל וכתיב (שמואל ב כד, א) ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל וכיון דמנינהו לא שקל מינייהו כופר דכתיב (שמואל ב כד, טו) ויתן ה׳ דבר בישראל מהבקר ועד עת מועד

מאי עת מועד אמר שמואל סבא חתניה דרבי חנינא משמיה דרבי חנינא משעת שחיטת התמיד עד שעת זריקתו רבי יוחנן אמר עד חצות ממש:

(שמואל ב כד, טז) ויאמר למלאך המשחית בעם רב אמר רבי אלעזר אמר ליה הקב״ה למלאך טול לי רב שבהם שיש בו ליפרע מהם כמה חובות באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין:

(דברי הימים א כא, טו) ובהשחית ראה ה׳ וינחם מאי ראה

אמר רב ראה יעקב אבינו דכתיב (בראשית לב, ג) ויאמר יעקב כאשר ראם ושמואל אמר אפרו של יצחק ראה שנאמר (בראשית כב, ח) אלהים יראה לו השה

רבי יצחק נפחא אמר כסף כפורים ראה שנאמר (שמות ל, טז) ולקחת את כסף הכפורים מאת בני ישראל וגו׳ רבי יוחנן אמר בית המקדש ראה דכתיב (בראשית כב, יד) בהר ה׳ יראה

פליגי בה ר׳ יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני חד אמר כסף הכפורים ראה וחד אמר בית המקדש ראה ומסתברא כמאן דאמר בית המקדש ראה שנאמר (בראשית כב, יד) אשר יאמר היום בהר ה׳ יראה׃

לא יכנס אדם להר הבית במקלו וכו׳׃ מאי קפנדריא אמר רבא קפנדריא כשמה ורב חנא בר אדא משמיה דרב סמא בריה דרב מרי אמר כמאן דאמר אינש אדמקיפנא אדרי איעול בהא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה הנכנס לבית הכנסת על מנת שלא לעשותו קפנדריא מותר לעשותו קפנדריא

רבי אבהו אמר אם היה שביל מעיקרו מותר אמר ר׳ חלבו אמר רב הונא הנכנס לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדריא שנאמר (יחזקאל מו, ט) ובבא עם הארץ לפני ה׳ במועדים וגו׳׃

ורקיקה מקל וחומר׃ אמר רב ביבי אמר ר׳ יהושע בן לוי כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאילו רוקק בבת עינו שנאמר (מלכים א ט, ג) והיה עיני ולבי שם כל הימים

אמר רבא רקיקה בבית הכנסת שריא מידי דהוה אמנעל מה מנעל בהר הבית אסור בבית הכנסת מותר אף רקיקה בהר הבית הוא דאסור בבית הכנסת שרי

אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רבינא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנא לרבא אדיליף ממנעל נילף מקפנדריא

אמר ליה תנא ילף ממנעל ואת אמרת מקפנדריא מאי היא דתניא לא יכנס אדם להר הבית לא במקלו שבידו ולא במנעלו שברגלו ולא במעות הצרורים לו בסדינו ובפונדתו מופשלת לאחוריו ולא יעשנה קפנדריא ורקיקה מקל וחומר ממנעל ומה מנעל שאין בו דרך בזיון אמרה תורה (שמות ג, ה) של נעליך מעל רגליך רקיקה שהיא דרך בזיון לא כל שכן

רבי יוסי בר יהודה אומר אינו צריך הרי הוא אומר (אסתר ד, ב) כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק והלא דברים קל וחומר ומה שק שאינו מאוס לפני בשר ודם כך רקיקה שהיא מאוסה לפני מלך מלכי המלכים לא כל שכן

אמר ליה אנא הכי קאמינא נימא הכא לחומרא והכא לחומרא

## דף סג עמוד א

ואימא הר הבית דאסור במנעל לילפא ממנעל אבל (ב״ה) דשרי במנעל אדיליף ממנעל ולהיתר נילף מקפנדריא ולאסור

אלא אמר רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף ב״ה קפנדריא הוא דאסור רקיקה ומנעל שרי׃

כל חותמי ברכות שבמקדש וכו׳׃

כל כך למה לפי שאין עונין אמן במקדש ומנין שאין עונין אמן במקדש שנאמר (נחמיה ט, ה) קומו ברכו את ה׳ אלהיכם מן העולם עד העולם ואומר (נחמיה ט, ה) ויברכו (את) שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה

יכול כל הברכות כולן תהא להן תהלה אחת ת״ל ומרומם על כל ברכה ותהלה על כל ברכה וברכה תן לו תהלה׃

התקינו שיהא אדם שואל בשלום חברו וכו׳׃ מאי ואומר

וכי תימא בעז מדעתיה דנפשיה קאמר ת״ש (שופטים ו, יב) ה׳ עמך גבור החיל וכי תימא מלאך הוא דקאמר ליה לגדעון ת״ש (משלי כג, כב) אל תבוז כי זקנה אמך

ואומר (תהלים קיט, קכו) עת לעשות לה׳ הפרו תורתך אמר רבא האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש

מרישיה לסיפיה מדריש עת לעשות לה׳ מאי טעם משום הפרו תורתך מסיפיה לרישיה מדריש הפרו תורתך מ״ט משום עת לעשות לה׳

תניא הלל הזקן אומר בשעת המכניסין פזר בשעת המפזרים כנס ואם ראית דור שהתורה חביבה עליו פזר שנאמר (משלי יא, כד) יש מפזר ונוסף עוד ואם ראית דור שאין התורה חביבה עליו כנס שנא׳ עת לעשות לה׳ הפרו תורתך

דרש בר קפרא זלת קבוץ קנה מינה באתר דלית גבר תמן הוי גבר אמר אביי ש״מ באתר דאית גבר תמן לא תהוי גבר

פשיטא לא נצרכה אלא בששניהם שוין

דרש בר קפרא איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו והוא יישר ארחותיך אמר רבא אפילו לדבר עבירה

דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מה היא אמר רב חסדא מחטא דתלמיותא:

תניא ר׳ אומר לעולם אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו שנא׳ (משלי יח, כד) איש רעים להתרועע

תניא ר׳ אומר אל ימנה אדם אפטרופוס בתוך ביתו שאלמלי לא מינה פוטיפר את יוסף אפטרופוס בתוך ביתו לא בא לאותו דבר

תניא ר׳ אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין

אמר חזקיה בריה דר׳ פרנך אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת סוטה לפרשת תרומות ומעשרות לומר לך כל שיש לו תרומות ומעשרות ואינו נותן לכהן סוף נצרך לכהן על ידי אשתו שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו וסמיך ליה איש איש כי תשטה אשתו וכתיב והביא האיש את אשתו וגו׳ ולא עוד אלא סוף שנצרך להן שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו

אמר רב נחמן בר יצחק ואם נתנן סוף מתעשר שנאמר (במדבר ה, י) איש אשר יתן לכהן לו יהיה לו יהיה ממון הרבה

א״ר הונא בר ברכיה משום רבי אלעזר הקפר כל המשתף שם שמים בצערו כופלין לו פרנסתו שנאמר (איוב כב, כה) והיה שדי בצריך וכסף תועפות לך

ר׳ שמואל בר נחמני אמר פרנסתו מעופפת לו כצפור שנאמר וכסף תועפות לך

א״ר טבי א״ר יאשיה כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה שנאמר (משלי כד, י) התרפית ביום צרה צר כחכה א״ר אמי בר מתנה אמר שמואל ואפילו מצוה אחת שנאמר התרפית מכל מקום

אמר רב ספרא ר׳ אבהו הוה משתעי כשירד חנינא בן אחי רבי יהושע לגולה היה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ

שגרו אחריו שני ת״ח רבי יוסי בן כיפר ובן בנו של זכריה בן קבוטל כיון שראה אותם אמר להם למה באתם אמרו ליה ללמוד תורה באנו הכריז [עליהם] אנשים הללו גדולי הדור הם ואבותיהם שמשו בבית המקדש כאותה ששנינו זכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בספר דניאל

התחיל הוא מטמא והם מטהרים הוא אוסר והם מתירים הכריז עליהם אנשים הללו של שוא הם של תהו הם אמרו לו כבר בנית ואי אתה יכול לסתור כבר גדרת ואי אתה יכול לפרוץ

אמר להם מפני מה אני מטמא ואתם מטהרים אני אוסר ואתם מתירים אמרו לו מפני שאתה מעבר שנים וקובע חדשים בחו״ל

אמר להם והלא עקיבא בן יוסף היה מעבר שנים וקובע חדשים בחו״ל אמרו לו הנח רבי עקיבא שלא הניח כמותו בארץ ישראל א״ל אף אני לא הנחתי כמותי בא״י אמרו לו גדיים שהנחת נעשו תישים בעלי קרנים והם שגרונו אצלך וכן אמרו לנו לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בנדוי

# דף סג עמוד ב

ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעין מוטב ואם לאו יעלו להר אחיה יבנה מזבח חנניה ינגן בכנור ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלהי ישראל

מיד געו כל העם בבכיה ואמרו חס ושלום יש לנו חלק באלהי ישראל

וכל כך למה משום שנאמר (ישעיהו ב, ג) כי מציון תצא תורה ודבר ה׳ מירושלים

בשלמא הוא מטהר והם מטמאין לחומרא אלא הוא מטמא והם מטהרין היכי הוי והא תניא חכם שטמא אין חברו רשאי לטהר אסר אין חברו רשאי להתיר קסברי כי היכי דלא נגררו בתריה:

תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה היו שם רבי יהודה ורבי יוסי ור׳ נחמיה ור׳ אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי פתחו כולם בכבוד אכסניא ודרשו

פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש (שמות לג, ז) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה והלא דברים קל וחומר ומה ארון ה׳ שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה (שמות לג, ז) והיה כל מבקש ה׳ יצא אל אהל מועד תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה

(שמות לג, יא) ודבר ה׳ אל משה פנים אל פנים אמר ר׳ יצחק אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה משה אני ואתה נסביר פנים בהלכה איכא דאמרי כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה כשם שאני הסברתי לך פנים כך אתה הסבר פנים לישראל והחזר האהל למקומו

(שמות לג, יא) ושב אל המחנה וגו׳ אמר רבי אבהו אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה עכשו יאמרו הרב בכעס ותלמיד בכעס ישראל מה תהא עליהם אם אתה מחזיר האהל למקומו מוטב ואם לאו יהושע בן נון תלמידך משרת תחתיך

והיינו דכתיב ושב אל המחנה אמר רבא אף על פי כן לא יצא הדבר לבטלה שנאמר (שמות לג, יא) ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל:

ועוד פתח ר׳ יהודה בכבוד תורה ודרש (דברים כז, ט) הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שנתנה מהר סיני

אמר ר׳ תנחום בריה דר׳ חייא איש כפר עכו תדע שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם

הסכת עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה כדר׳ יוסי ברבי חנינא דאמר ר׳ יוסי ברבי חנינא מאי דכתיב (ירמיהו נ, לו) חרב (על) הבדים ונואלו חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמטפשים כתיב הכא ונואלו וכתיב התם (במדבר יב, יא) אשר נואלנו ולא עוד אלא שחוטאים שנאמר ואשר חטאנו

איבעית אימא מהכא (ישעיהו יט, יג) נואלו שרי צוען

דבר אחר הסכת ושמע ישראל כתתו עצמכם על דברי תורה כדאמר ריש לקיש דאמר ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר (במדבר יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל

דבר אחר הסכת ושמע ישראל הס ואחר כך כתת כדרבא דאמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך יהגה

אמרי דבי ר׳ ינאי מאי דכתיב (משלי ל, לג) כי מיץ חלב יוציא חמאה ומיץ אף יוציא דם ומיץ אפים יוציא ריב

במי אתה מוצא חמאה של תורה במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה

ומיץ אף יוציא דם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושותק זוכה להבחין בין דם טמא לדם טהור

ומיץ אפים יוציא ריב כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק זוכה להבחין בין דיני ממונות לדיני נפשות דתנן ר׳ ישמעאל אומר הרוצה שיתחכם יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן שהן כמעין נובע

אמר ר׳ שמואל בר נחמני מאי דכתיב (משלי ל, לב) אם נבלת בהתנשא ואם זמות יד לפה כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא ואם זמם יד לפה:

פתח ר׳ נחמיה בכבוד אכסניא ודרש מאי דכתיב (שמואל א טו, ו) ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך עמלקי פן אוסיפך עמו ואתה עשיתה חסד עם כל בני ישראל והלא דברים קל וחומר ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבוד עצמו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה:

פתח ר׳ יוסי בכבוד אכסניא ודרש (דברים כג, ח) לא תתעב אדומי כי אחיך הוא לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו והלא דברים קל וחומר ומה מצריים שלא קרבו את ישראל אלא לצורך עצמן שנאמר (בראשית מז, ו) ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר לי כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו על אחת כמה וכמה:

פתח ר׳ אליעזר בנו של ר׳ יוסי הגלילי בכבוד אכסניא ודרש (שמואל ב ו, יא) ויברך ה׳ את עובד אדום (הגתי) בעבור ארון האלהים והלא דברים ק״ו ומה ארון שלא אכל ושתה אלא כבד ורבץ לפניו כך המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו מנכסיו עאכ״ו

מאי היא ברכה שברכו אמר רב יהודה בר זבידא זו חמות וח׳ כלותיה שילדו ששה ששה בכרס אחד

## דף סד עמוד א

שנאמר (דברי הימים א כו, ה) פעלתי השמיני וכתיב (דברי הימים א כו, ה) כי ברכו אלהים (דברי הימים א כו, ח) כל אלה [מבני] (ל) עובד אדום המה ובניהם ואחיהם (אנשי) [איש] חיל בכח לעבודה ששים ושנים לעובד אדום

אמר ר׳ אבין הלוי כל הדוחק את השעה שעה דוחקתו וכל הנדחה מפני השעה שעה נדחת מפניו

מדרבה ורב יוסף דרב יוסף סיני ורבה עוקר הרים אצטריכא להו שעתא שלחו להתם סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם שלחו להו סיני קודם שהכל צריכין למרי חטיא אף על פי כן לא קבל עליו ר׳ יוסף דאמרי ליה כלדאי מלכת תרתין שנין

מלך רבה עשרין ותרתין שנין מלך רב יוסף תרתין שנין ופלגא

כל הנך שני דמלך רבה אפילו אומנא לביתיה לא קרא:

ואמר רבי אבין הלוי מאי דכתיב (תהלים כ, ב) יענך ה׳ ביום צרה ישגבך שם אלהי יעקב אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק מכאן לבעל הקורה שיכנס בעביה של קורה:

ואמר רבי אבין הלוי כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה שנאמר (שמות יח, יב) ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים וכי לפני אלהים אכלו והלא לפני משה אכלו

אלא לומר לך כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו שכינה:

ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מחברו אל יאמר לו לך בשלום אלא לך לשלום שהרי יתרו שאמר לו למשה (שמות ד, יח) לך לשלום עלה והצליח דוד שאמר לו לאבשלום (שמואל ב טו, ט) לך בשלום הלך ונתלה:

ואמר רבי אבין הלוי הנפטר מן המת אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום שנאמר (בראשית טו, טו) ואתה תבא אל אבותיך בשלום:

אמר רבי לוי בר חייא היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון.

אמר רבי חייא בר אשי אמר רב תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנאמר ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלהים בציון:

אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר (ישעיהו נד, יג) וכל בניך למודי ה׳ ורב שלום בניך

אל תקרי בניך אלא בוניך (תהלים קיט, קסה) שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול (תהלים קכב, ז) יהי שלום בחילך שלוה בארמנותיך (תהלים קכב, ח) למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך (תהלים קכב, ט) למען בית ה׳ אלהינו אבקשה טוב לך (תהלים כט, יא) ה׳ עוז לעמו יתן ה׳ יברך את עמו בשלום:

## הדרן עלך הרואה וסליקא לה מסכת ברכות